אלע משלים
פון דובנער מגיד

פּער״כ

אלע משלים
פון דובנער מגיד

געזאַמעלט און איבערזעצט פון זיינע
ווערק „אהל יעקב“, „קול יעקב“, „כוכב
מיעקב“, „אמת ליעקב“ און „ספר המדות“

פון
ת ש ר " ק

אין צוויי טייל

צ ו ו י י ט ע ר ט י י ל

היברו פאבלישינג קאמפאני
ניו יורק

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/parablesofpreach0000isra_n9w1

אינהאַלט פערצייכנים

צווייטער טייל

		זייט
1.	ער האָט א ברירה אָבער...	13
2.	בעסער פערשווייגען	15
3.	דער אָרימאַן מיט זיין פעקעל	16
4.	דער מענש צאָהלט	17
5.	דער רשע און דער חכם	19
6.	אַ קבצן וויל ווערען א „מורינו“	21
7.	שלעכטע מטבעות	22
8.	דער סוף פון א בעל גאוה	23
9.	א קלוגער ממה נפשך	25
10.	אן אָרימאַנס גליק	27
11.	צוטריבען די געסט	28
12.	דער פערשטעלטער אָרימאַן	29
13.	אַן אָרימאַנס פערלאַנג	30
14.	פון צדקה ווערט מען רייכער	32
15.	אחדות	34
16.	דער אָרימאַן קריגט חוצפה	35
17.	צוויי בלינדע בעטלער	36
18.	די משכנות האָט ער פערגעסען	37
19.	זיך ניט געאיילט	40
20.	פערגעסט ניט אייערע ברידער	41
21.	אונדאַנקבאַרער מענש	42
22.	אויף וועמען מען קלאָגט	43
23.	דער מלך און די בת מלכה	44
24.	אַ חכם קען אמאָל אריינפאלען	48
25.	כבוד צו כבוד איז ניט גלייך	49

THE PARABLES OF THE PREACHER OF DOUBNO

Copyright 1925
By ISRAEL J. ZEVIN

Printed and bound in the United States of America
by Montauk Book Mfg. Co., Inc., New York

		זייט
.56	אָבגעטאָהן דעם טאַטען	96
.57	האָט פערדיענט זיין שטראָף	97
.58	צוויי משולחים	99
.59	אַ נס איז איהם געשעהן	100
.60	דער גנב וויל בלייבען א צדיק	101
.61	ווען עס העלפט שוין קיין זאַך נים	103
.62	די געבונדענע הינדעל	104
.63	דער צולאָזענער אינגעל	105
.64	אחטא ואשוב	107
.65	דעם מלמד׳ס וואונש	108
.66	דער נאַרישער אינגעל	109
.67	די צוויי תלמידים	110
.68	דער וואָס לעבט אין טעות	112
.69	דער רב און דער מלמד	113
.70	די פיער בקשות	114
.71	די צוויי רבנים	115
.72	צדקה און מעשר	116
.73	ווען א מענש בעקומט פריינד	118
.74	אַ חשד בדרך כבוד	120
.75	ווער עס פערדיענט א בעלוינונג	121
.76	צוויי שלעכטע חברים	123
.77	דער שפיעגעל	124
.78	איבערגעשריען אלעמען	125
.79	געארבייט פאר׳ן טייוועל	127
.80	די צוויי שותפים	128
.81	דער נאַרישער יעגער	130
.82	די צוויי חזנים	131
.83	א שטאָדט מיט קרובים	132
.84	דער אלטער וועג	134
.85	אָס נעהמט קינד׳ס מעדיצין	135

.26	גרויס געלד און קליין געלד	50
.27	דורכגעלאָזען די געלעגענהייט	52
.28	ברויט מיט ברויט	54
.29	מחותנים ווערען שונאים	55
.30	דער מבין	56
.31	די שטראָף פון א בעריהמער	59
.32	אַ קריוודע אויפ'ן רבוש"ע	61
.33	אויסגעלאָזען זיין כעס	61
.34	פערשפּאָרט אן ארבייט	63
.35	ער האָט אָנגעגרייט פאר אלעמען	64
.36	א איד מיט בטחון	65
.37	צוויי מלכים	66
.38	ער איז קיין נצרך	67
.39	ווען דיין שונא איז הונגעריג	68
.40	די לעצטע מינוט	69
.41	די הארץ איז דער עיקר	70
.42	די טייערע בריליאנטען	72
.43	פּטור געוואָרען פון אַן אָנזעצער	73
.44	די שטראָף פון פערברעכער	75
.45	ווארום ער האָט געשוויגען	77
.46	מיט יענעם איז ער זיכער	78
.47	דער אָרימער יחסן	79
.48	אפּעלסינען און רעטיכער	80
.49	די ריכטיגע רפואה וועט קומען	82
.50	דער רבי האָט געטראָפען	84
.51	דער שווער און דער איידים	87
.52	די צוויי פּאָרלעך	89
.53	דער שיכור	91
.54	אַ חכם און א מבין	92
.55	וואו איז דער אויבען־אָן	95

זייט

.115	אלעס ליעגט אין דער צונג	184
.116	דורך פרעמדע הענד	186
.117	דער קלוגער פעטער	187
.118	דער קוכער און דער דאָקטאָר	189
.119	אַ קנאַפּער נחת	190
.120	אַ פוהר מיט גלעקלעך	191
.121	מיר לעבען מיט נסים	193
.122	דער מרה שחורה'ניק	195
.123	ביי וועמען עס איז גוט צו פרעגען	197
.124	אַ שלאָפעדיגער גאַסט	198
.125	העלפען און שענקען	200
.126	א ריכטיגער סימן	201
.127	דער פער'משכונ'טער פוטער	202
.128	אן אשת חיל	204
.129	די דריי גוטע פריינד	205
.130	אַ אינגעל מאכט אַ חשבון	207
.131	דער גבור	208
.132	שטויב און בלאָטע	210
.133	דער ציגיינער	211
.134	זיך אליין גענאַרט	213
.135	די גרויסע שיסעל	214
.136	דעם זוהנ'ס טענות	215
.137	ער האָט אויסגעפיהרט	216
.138	דעם פאָטער'ס כתב	217
.139	דער תלמיד און דער בעהעלפער	218
.140	זיינע צוויי ווייבער	219
.141	אַז מ'גיט אַ נאַר אַ מתנה	220
.142	דער מענש און זיין מזל	222
.143	שלעכט געלערנט	223
.144	די קלוגע צוואה	224

		זייט
.86	אויסגעהונגערט דעם איידים	136
.87	דאָס ערגסטע פון אלעם	138
.88	צוויי ברידער מיט צוויי כונות	139
.89	ניט אלעמען מאכען קליידער לייטיש	141
.90	זיין אָרימקייט צייגט אויף עשירות	142
.91	דריי ערליי חולאים	144
.92	צוויי מאָל בעשטראפט	146
.93	די צוויי ארענדארען	147
.94	שוין ניט מעהר א קינד	148
.95	ווען א קאָנטראַקט גילט	150
.96	דער פויער און דער פראק	152
.97	ווען איהם איז גוט וויינט ער	154
.98	ווען א נאר שאָקעלט זיך	155
.99	דער סארווער	156
.100	דער בעל טובה	157
.101	א הונגעריגען דארף מען ניט בעטען	159
.102	דער רייך געוואָרענער מחותן	161
.103	לויט דעם טרויער אזוי די פרייד	162
.104	א שוואכער קאָלעקטאר	163
.105	דער שטרענגער דאָקטאר	164
.106	דער פערגלייך	165
.107	ניט דעם שניידערס שולד	167
.108	אַן אָרענטליכער שווינדעל	168
.109	די דריי שותפים	169
.110	די מאה און די דעה	173
.111	געפונען אן אויסוועג	174
.112	דער שטרענגער אפטרופס	176
.113	אויף א דאָקטאָר דארף מען זיך ניט פערלאָזען	177
.114	זיך אָנגעמאכט אן אומזיסטען גלות	182

זייט
175. ער וואקסט א דלפון 268
176. דעם איידים'ס טענה 270
177. ניט דער ריכטיגער וואונש 271
178. ווען א פאָטער פרעהט זיך 273
179. אריינגעלייגט א תירוץ אין מויל 274
180. די פורים סעודה ביים רב 276
181. דער אָרימער בעל חוב 278
182. פערשידענע מענשען, פערשידענע צייטען 279
183. ווען קינדער מוזען העלפען 281
184. דער שליסעל 282
185. אַ געזינדעל קיין עין הרע 284
186. וואָס טויג דעם דאָקטאָר א געזונטער מענש ? 285
187. אַ דאָפעלטער לוין 287
188. ניט ריים און ניט פעררירכט 288
189. דער נאַרישער ישוב'ניק 289
190. ווען די פערד לויפען 290
191. זיין אייגענע שמוץ 291
192. אַ גאנצע זאַך 292
193. בעקומען אַפעטיט 293
194. האָט אויגען, אָבער זעהט ניט 294
195. אַן אָרימאַן טאָר מען אויך ניט טרויען 295
196. גע'גנב'עט ביי א טאַטען 296
197. א קראָם מיט כל טוב 297
198. א דאָקטאר מיט א ווייטער אויג 298
199. דער פוילער ארבייטער 300
200. א שטאָדט פון לויטער רייכע און געזונטע 301
201. ער ווייס ניט וואָס צו בעטען 302
202. דער שטומער בעל-עגלה 303
203. דער דאָקטאר און זיינע פאַציענטען 304
204. אייגענע שונאים ערגער פון פרעמדע 305

זייט

145. פערקויפט זיין קעסט	227
146. ווען דער זאַטער גלויבט דעם הונגעריגען	228
147. די צוויי ברידער	229
148. דער אָרימער שותף	230
149. א קבצנ׳ישער גביר	232
150. אַן אומזיסטער געווין	233
151. דער רייכער אביון	234
152. א גנב מאכט אַן אָנשטעל	235
153. ער האָט געוואָלט אַפּעטיט	237
154. דעם אלטענס פּאַלאַסט	238
155. ער דאַרף קיין פּאַספּאָרט	240
156. א נגיד צווישען גבירים	241
157. זיי האָבען געזוכט פּרנסה	242
158. אויף פרעמדע איז ער ניט קאַרג	243
159. דער גרויסער טאָפּ	245
160. אַן אוצר אין חלום	246
161. פריינדשאַפט איז ניט האַנדעלשאַפט	249
162. די צוויי גנבים	250
163. א וועהטאָג איז א גוטער סימן	252
164. אַן אָרימאנ׳ס גליק	253
165. אַ לעבען אָהן חשבון	255
166. דער בלינדער גנב	256
167. ווער האָט געצאָהלט מעהר	258
168. פאַר אַ גנב איז ניטאָ קיין שלאָס	259
169. די צוויי סוחרים	260
170. ניט געווען וואָס מקנא צו זיין	262
171. ווען עס פעהלט דער פּינטעלע	263
172. דער פייפעל	264
173. די בעסטע אכסניא	266
174. אַ פעהיגער מענש	267

דעם דובנער מגיד'ס משלים

צווייטער טייל

205.	עס איז דאָ אויף וואָס צו קלאָגען.	306
206.	די טייערע מתנה	307
207.	דער זייטיגער פערדינסטעל	308
208.	די מסירה	309
209.	פאר א טאַטען שעהמט מען זיך ניט	310
210	ברוגז געמאכט דעם גנב	311
211.	א שלעכטער צאָהלער	312
212.	צוויי אָרימע־לייט	313
213.	וואָס טויג איהם עטיקעטע?	314
214.	אייגענע און פרעמדע	316
215.	דער גוטער דאָקטאָר	317

1

ער האָט אַ ברירה, אָבער —

אַ סוחר איז געקומען מיט זיין וואָגען סחורה אין אַ שטאָדט און האָט זיך אוועקגעשטעלט אין מאַרק. עס האָבען זיך אָנגעקליבען מענשען, וואָס זיינען געקומען זעהן די סחורה און קויפען. אָבער דער סוחר האָט קיינעם ניט געלאָזט אויסקלייבען די אַרטיקלען. וואָס איינער האָט געוואָלט האָט איהם דער סוחר אליין דערלאַנגט דעם אַרטיקעל און יענער האָט בעצאָהלט.

אַן אָרימאַן וואָס איז געגאַנגען אין מאַרק עפּעס קויפען האָט בעגעגענט צוויי מענשען וואָס האָבען געהאַלטען אין די הענד וואָלענע הענטשקעס. „וואו האָט איהר עס געקויפט אַזעלכע טייערע הענטשקעס?“ האָט דער אָרימאַן געפרעגט. האָבען איהם די צוויי מענשען דערצעהלט וועגען דעם סוחר און זיי האָבען בעמערקט: „אַ מאָדנער סוחר! ער פערקויפט טאָקע ביליג, זעהר ביליג, אבער ער גיט קיינעם ניט די ברירה אליין אויסצוקלייבען. מען מוז נעהמען וואָס ער גיט.“

„איך וועל אייך ציינען,“ האָט דער אָרימאַן געזאָגט, „אַז מיר וועט ער לאָזען אויסקלייבען וואָס איך וויל.“

דער אָרימאַן איז צוגעגאַנגען צום וואָגען, ביי וועלכען עס איז געשטאַנען דער סוחר, און האָט געזאָגט, אַז ער וויל קויפען אַ פּאָר גוטע וואָלענע הענטשקעס, אָבער ער וויל אליין אויסקלייבען. האָט דער סוחר געענטפערט:

„אויסקלייבען לאָז איך קיינעם ניט. זאָגט מיר פיעל

2
בעסער פערשווייגען

צוויי גוטע פריינד זיינען געגאנגען שפאציערען. אזוי ווי זיי געהען האבען זיי זיך בעגעגענט מיט אן עזות פנים און יענער האט זיי ביידען גענומען זידלען און זיי רופען מיאוס'ע נעמען. איינער פון די צוויי פריינד האט געשוויגען, א ווארט ניט געענטפערט, אבער דער צווייטער האט פרובירט זיך א ביסעל אויס'טענה'ן מיט דעם חצוף. האט דער חצוף אבגעלאזען דעם ערשטען און האט זיין גאנצע חוצפה אויסגעלאזען צום צווייטען.

ווען די צוויי פריינד זיינען געקומען אהיים, האט דער צווייטער געפרעגט דעם ערשטען: „איך פערשטעה ניט ווי אזוי האסטו זיך געקענט איינהאלטען און דעם עזות פנים אפילו מיט א ווארט ניט געענטפערט? ער האט דאך דיך געמאכט צוגלייך מיט דער בלאטע!“

„לאמיך דיר דאס ערקלערען מיט א משל,“ האט דער ערשטער געענטפערט.

„צוויי סוחרים זיינען ארויסגעפאהרען מיט צוויי וואגענס סחורה אויף א יריד. אויפ'ן וועג איז זיי אויסגעקומען אריבערצופאהרען א הילצערנעם בריקעל. האט זיך איינעמס וואגען איבערגעקעהרט און איז אריינגעפאלען אין וואסער מיט די סחורה צוזאמען, און דער סוחר האט פערלארען זיין גאנצע סחורה. האט ער גענומען און איז גלייך אוועק צוריק אהיים. דעם אנדערען האט זיך איינגעגעבען אריבערצוגעהן דעם בריק בשלום, אבער ער האט נאך נעדארפט דורכגעהן א שווערען וועג, פול מיט גריבער און שטיינער, ביז ער האט זיך דערשלעפט אין שטאדט אריין, צום יריד. ער איז אהין

געלד איהר ווילט אויסגעבען, וועל איך אויסקלייבען אַ פּאָר הענטשקעס.״

„ניין, איך וויל האָבען די ברירה אַליין אויסצוקלייבען,״ האָט דער אָרימאַן זיך איינגעשפּאַרט. „ווילט איהר מיר געבען די ברירה איז גוט, אַז ניט דאַרף איך ניט קיין הענטשקעס.״

דער סוחר האָט געזעהן, אַז ער האָט צו טאָהן מיט אַ פערביסענעם מענשען, און עקשן, האָט ער איהם נאָכגעגעבען און געלאָזט קלייבען.

דער אָרימאַן האָט אויסגעקליבען די בעסטע פּאָר הענטשקעס, אָבער ער האָט געוואָלט בעצאָהלען דעם זעלבען פּרייז וואָס יענע האָבען בעצאָהלט פאר זייערע הענטשקעס. „ניין,״ האָט דער סוחר געענטפערט. „דו וועסט מוזען צאָהלען דאָפּעלט, ווייל יענע האָבען מיך געלאָזט אויסקלייבען, אָבער דו האָסט געוואָלט אַז דו אַליין זאָלסט אויסקלייבען.״

אָבער אַזוי ווי דער אָרימאַן האָט ניט געהאט אַזוי פיעל, האָט ער געמוזט נעהמען אַ פּאָר הענטשקעס פון באַוועל, וואָס האָבען געקאָסט אַ קלייניגקייט.

און דער אָרימאַן איז אוועק מיט אַ זיפץ, זאָגענדיג: „וואָס טויג מיר די ברירה, אַז איך האָב ניט קיין געלד?״

נ מ ש ל

אַז אָרימאַן קאָן קיין ברירה ניט האָבען. ער מוז נעהמען וואָס מען גיט איהם.

„נאַרישער מענש!“ האָט דער סוחר אויסגערופען, „און ווען אפילו איהר האלט דעם פעקעל אויף אייערע פּלייצעס איז די משא ניט די זעלבע פאר'ן וואַגען? דער וואַגען פיהרט דאָך אייך און דעם פעקעל אויך. טאָ לייגט אַוועק דעם פּעקעל אין וואַגען און מאַכט זיך לייכטער!“

נ מ ש ל

דאָס איז א משל אויף דעם פּסוק „השלך על ד' יהבך“. דער גאַנצער לעבען פון דעם מענשען ליגט אויף דעם אייבערשטען. נאָר דעם פּעקעל פון פרנסה, די דאגות וועגען פערדיענען אויפ'ן לעבען, טראָגט דער מענש אויף זיינע פּלייצעס. אָבער ווי נאַריש דאָס איז פון דעם מענשען צו דענקען אז דעם פּעקעל פון פרנסה טראָגט ער טאַקע אליין. דאָס פיהרט אַלץ דער זעלבער וואָגען. און דערפאר זאָגט דער פסוק „השלך על ד' יהבך“, דעם פּעקעל פון פרנסה וואַרף אויך אַרויף אויף דעם וואָס פיהרט דיך מיט דיין גאַנצען האָק און פּאַק.

4
דער מענש צאָהלט

אַמאָל זיינען געווען צוויי טרעגער. יעדער איינער ווייס, אַז א טרעגער איז אַן אָרימאַן. אַ גאַנצען טאָג ביז שפּעט אין דער נאַכט שלעפּט ער אויף זיך שווערע פּעק און האָט פון דעם קוים אויף חיונה. איינער פון די טרעגער, אז עס פלעגט קומען שבת, פלעגט ער זיך אָנטאָהן אין שעהנע בגדים, אַזוי ווי א בעל הבית. דער אַנדערער פלעגט שבת אַרומגעהן אין די זעלבע צוריסענע קליידער, וואָס ער פלעגט טראָגען אום דער וואָכען. האָט ער געפרעגט דעם אַנדערען: „איך וואָלט אויך געוואָלט האָבען שבת'דיגע קליידער, אָבער

אָנגעקומען ווען עס איז שוין געווען נאַכט, און דורך דער נאַכט האָבען גנבים צוגע׳גנב׳עט זיין פערד און וואָגען מיט זיין גאַנצע סחורה און ער האָט זיך געמוזט אומקעהרען אהיים מיט ליידיגען. יעצט, זעהסטו, מיין פריינד, אז דער צווייטער האָט געהאַט אַ גרעסערען שאָדען פון דעם ערשטען, ווייל נאָכהער ווי ער איז שוין אריבער דעם בריק האָט ער זיך נאָך געדאַרפט שלעפּען דורך אַ שווערען וועג און זיך פערמאַטערען, אומזיסט און אומנישט, כדי די גנבים אויפ׳ן יריד זאָלען האָבען וואָס צו גנב׳ענען. אָט דאָס איז דער אונטערשיעד צווישען מיר און דיר. מיט דעם וואָס איך האָב געשוויגען האָב איך פערשפּאָרט אז דער חצוף זאָל מיך זידלען נאָך מעהר.״

נ מ ש ל

שווייגען איז גאָלד.

3

דער אָרימאַן מיט זיין פּעקעל

אַ כוחר איז געפאָהרען מיט אַ פוהר סחורה. אין וועג האָט ער בעגעגענט אַן אָרימאַן מיט אַ פּעקעל. האָט דער סוחר איהם אַרויפגענומען אויף זיין פוהר. פאָהרענדיג, זעהט דער סוחר ווי דער אָרימאַן זיצט אויפ׳ן וואָגען און האַלט נאָך דעם פּעקעל אויף זיינע פּלייצעס. פרעגט דער סוחר: „ר׳ איד! צו וואָס האַלט איהר נאָך דעם פּעקעל אויף די פּלייצעס? ליגט עס אַוועק אין וואָגען!“

„זאָלט איהר מיר געזונד זיין, בעל הבית,“ האָט דער אָרימאַן געענטפערט, „ניט גענוג וואָס איהר פיהרט מיך, זאָלט איהר נאָך אויך דאַרפען פיהרען מיין פּעקעל?“

און שוואַך, אַ צובראָכענער שאַרבן, און קען שוין קיין הנאה ניט האָבן פון עולם הזה.

5
דער רשע און דער חכם

אַן אָרימאַן איז געגאַנגען אין מאַרק, האָט ער דאָרט געזען איינעם פאַרקויפן שיינע קליידער זייער ביליג. אָבער דאָס געלט וואָס ער האָט ביי זיך געהאַט איז געווען קוים גענוג אויף צו מאַכן פסח. האָט זיך דער אָרימאַן געטראַכט: איך גיי דאָך אַרום פשוט נאַקעט, איז גאָר קיין עולה ניט, אַז איך זאָל זיך קויפן אַ בגד. האָט ער געקויפט און געבראַכט דעם בגד אַהיים. ווען זיין פרוי האָט איהם דערזעהן, האָט זי אויף איהם געשריען: „וואו וועסטו יעצט נעהמען אויף פסח? לויף שוין צום סוחר, גיב איהם אָב צוריק דעם בגד און זאָל ער דיר צוריק געבען דאָס געלט!“

„און וואָס וועט זיין, אַז ער וועט ניט וועלען צוריקנעהמען די סחורה?“ האָט דער מאַן געפרעגט.

„האָב שכל,“ האָט די פרוי געענטפערט. „זוך עפּעס אויס אַ חסרון אויף דעם בגד און ער וועט דיר מוזען אָבגעבען דיין געלד.“

איז דער אָרימאַן אַוועק צום סוחר און האָט דאָרט געפונען אַ סך מענשען שטעהן אַרום איהם. האָט ער אַ זאָג געטאָהן צום סוחר: „גיב מיר צוריק מיין געלד! איך האָב געפונען אַ פעהלער אין דעם בגד!“ דער סוחר האָט ניט געענטפערט קיין וואָרט און האָט איהם גלייך צוריקגעקערט דאָס געלד.

ווען דער אָרימאַן איז שוין אַוועק, האָבען די מענשען

איך ווייס ניט ווי מען קריגט עס. עס קאָסט דאָך אַן אויי־
גענס. זאָג מיר, וואו האָסטו דאָס געקראָגען?"

„גאַנץ פּשוט," האָט דער אַנדערער געענטפערט, „איך
האָב גענומען די קליידער ביי א סוחר אויף אויסצאָהלען,
און יעדע וואָך רייס איך אָב א ביסעל פון מיינע פערדיענס־
טען און צאָהל אויפ'ן חשבון."

„דאָס געפעלט מיר ניט," האָט יענער געזאָגט, „ווייל,
ערשטענס, אז מען קויפט אויף אויסצאָהלען קאָסט עס טייי־
ערער, דען דער קרעמער מוז רעכענען מעהר פאר ריזיקע און
פאר דעם ווארטען. און צווייטענס, אז דו צאָהלסט ביסלעב־
ווייז, וועט דיר אויסקומען צו צאָהלען און צאָהלען אפילו
נאָכדעם ווען דיינע קליידער וועלען זיין אלט און צוריסען.
וועט עס אויסקומען, אז אי דו וועסט טראָגען שמאַטעס, אי
דו וועסט דארפען צאָהלען. איך וואָלט אנדערש געטאָהן.
איך וואָלט זיך אָנגעטאָהן א כח און בעצאָהלט מיט מזומן.
עס וואָלט מיר אפילו געוועזן זעהר ביטער אָוועקצוגעבען אַזוי
פיעל געלד מיט אמאָל, אבער עס וואָלט מיר פערשפּאָרט גע־
ווען דער הארצווייטאָג צו צאָהלען פאר א בגד, נאָכדעם ווי
ער איז שוין א שמאַטע."

נמשל

„החנות פתוחה והחנוני מקיף," די קראָם איז אָפען און
דער קרעמער באָרגט . . . דער מענש צאָהלט ניט זיין
שטראָף גלייך ווי ער בעגעהט א זינד, נאָר עס ווערט אויף
איהם פערשריבען אויף שפּעטער. ווען עס וואָלט געווען
מעגליך פאר דעם מענשען צו בעצאָהלען זיין שטראָף גלייך
ביי דער זינד, וואָלט ער געקענט אויסרעכענען, אויב עס
לוינט זיך איהם צו זינדיגען אָדער ניט. אָבער אַזוי ווי ער
קריגט אַלעס אויף באָרג, קומט איהם אוים צו צאָהלען פאר
די זינד פון זיינע יונגע יאהרען שוין דאַן, ווען ער איז אלט

6

אַ קבצן וויל ווערען אַ „מורינו“

אַ קבצן וואָס איז ארומגעפאָהרען פון שטאָדט צו שטאָדט קלייבען נדבות האָט איינמאָל, אז ער האָט אָנגעקליבען אַ ביסעל געלד, בעקומען א חשק זיך צו מאכען אן אטלעסענע קאַפּאָטע, אזאַ ווי עס טראָגען די רבנים און שעהנע אידען. האָבען איהם מענשען געפרעגט : „דו קבצן, דו שלעפּער איי־נער ! וואָס טויג דיר אן אַטלעסענע קאַפּאָטע ?“ האָט ער גע־ענטפערט : „איך האָב געזעהן ווי איינער א רב, וואָס פאָהרט אַרום קלייבען אויף הכנסת כלה פאר זיינע טעכטער, טראָגט אַן אַטלעסענע קאַפּאָטע, און אז ער קומט אריין אין א הויז און מען דערזעהט זיין אטלעסענעם בגד, האָט מען פאר איהם דרך ארץ. מען רופט איהם אריין אינוועניג, מען בעט איהם זיצען און מען שענקט איהם עטליכע גילדען, און אמאָל אַ רענדעל אָדער צוויי. אָבער ווען איך קום אַריין אין מיינע צוריסענע שמאַטעס לאָזט מען מיך לאַנג שטעהן ביים טיהר ביז איך קריג א גראָשען, און אמאָל דאָס אויך ניט. אַט דערפאר וויל איך אויך טראָגען אן אַטלעסענע קאַפּאָטע.“

„זיי ניט קיין נאַר,“ האָבען איהם מענשען געוואָרענט. „דיר וועט קיין אטלעסענע קאַפּאָטע ניט העלפען, עס וועט נאָך ערגער מאכען. דעם רב גיט מען גרויסע נדבות, ווייל ער איז א בן תורה, אַ גרויסער למדן, און די אַטלעסענע קאַ־פּאָטע העלפט, אז מענשען זאָלען האָבען פאר איהם מעהר רעספּעקט. אָבער דיר העלפט מען, ווייל מען האָט רחמנות אויף דיר צוליעב דיינע אָרימע, צוריסענע קליידער, און ווען דו וועסט זיך פערפּוצען אין שעהנע קליידער וועסטו שוין אפילו קיין גראָשען אויך ניט קריגען.“

וואָס זיינען געשטאַנען דערביי געפרעגט דעם סוחר: „וואָרום האָסטו איהם אַזוי גיך צוריקגעגעבען זיין געלד? אויב ער האָט געפונען אַ חסרון אין דעם בגד האָסטו איהם דאָך גע־קענט געבען אַן אַנדער בגד."

„איך וועל עס אייך ערקלערען," האָט דער סוחר געענט־פערט. „ווען ער וואָלט צו מיר געקומען און געזאָגט צוערשט אַז ער האָט געפונען אַ חסרון אין דעם בגד און נאָכדעם וואָלט ער געפאָדערט דאָס געלד, וואָלט איך געזוכט מיט איהם צו מאַכען אַ פשרה, אַז ער זאָל נעהמען אַן אַנדער בגד. אָבער אַז ער האָט גלייך גענומען פאָדערען זיין געלד, האָב איך פער־שטאַנען אַז ער טשעפּעט זיך אומזיסט. ער האָט קיין חסרון ניט געפונען, נאָר ער האָט סתם חרטה אויפ'ן מסחר. מיט אַזאַ מאַן לוינט זיך מיר ניט האָבען צו טאָהן. האָב איך איהם אָבגעגעבען זיינע עטליכע רענדלעך — און אָראָב פון מאַרק!

נ מ ש ל

דאָס איז אַ משל געגען דעם חכם מיט דעם רשע פון די ארבעה בנים אין דער הגדה. דער חכם פרעגט אפילו כמעט די זעלבע פראַגע וואָס דער רשע, אָבער פון דעם רשע'ס קשיא איז צו מערקען, אַז ער מיינט ניט וואָס ער פרעגט, נאָר ער וויל סתם צונישט מאַכען די תורה מיט די מצוות. לוינט זיך ניט מיט איהם צו טענה'ן. אַ האַק אין די ציינער און אָראָב פון מאַרק!

זיין פּנים . . . און ווען איך וואָלט לכתחילה קומען צו אייך קויפען און איך וואָלט אייך דערלאַנגט אַזעלכע שלעכטע מטבעות, וואָלט איהר דאָס ביי מיר ניט געוואָלט נעהמען. אָבער יעצט, אַז איהר האָט מיר דעם בגד געשענקט, ווערט אייך שוין ניט אַרען וואָס די מטבעות זיינען אַזוי שלעכט.“

נ מ ש ל

אזוי איז מיט אונז אידען. אין די ערשטע ימי תשובה בעטען מיר ביים אייבערשטען, אַז ער זאָל אונז שענקען דעם לעבען, שענקען געזונד און פּרנסה, און מיר זאָגען צו איהם „כדלים וכרשים דפקנו דלתיך,“ מיר קלאַפּען אין דיינע טהי־רען אַזוי ווי אָרימע לייט. און ער שענקט אונז וואָס מיר בע־טען. ווייל וואָס פאַר א ווערטה האָבען ביי איהם אונזערע אָרימע מעשים, אונזער ביסעל לערנען און אונזער געכאַפּטער און געאיילטער דאַווענען ? אָבער נאָך די ימים נוראים, נאָכ־דעם ווי ער שענקט אונז וואָס מיר האָבען פערלאַנגט, בע־צאָהלען מיר איהם דאָך מיט אונזערע אָרימע מטבעות, מיט א קאַפּיטעל תהלים, מיט א פּרק משניות און נאָך אַזעלכע מצוות. הייסט עס, אַז אי ער שענקט אונז, אי מיר בעצאָהלען.

8

דער סוף פון אַ בעל גאוה

צוויי אָרימע לייט זיינען אַרומגעגאַנגען פון שטאָדט צו שטאָדט. איינער איז געווען א געזונטער, אַ שטאַרקער וואָס האָט קיינמאָל ניט געוואוסט פון קיין קראַנקהייט און פון קיין וועהטאָג. דער אַנדערער איז געווען א קאַליקע, א צו־בראָכענער, האָט אין זיך ניט געהאַט קיין גאַנצען גליעד, פול מיט וואונדען און וועהטאָגען, און עס איז ניט געווען א

נ מ ש ל

וואָס עס איז גוט פאַר איינעם, איז ניט אימער גוט פאַר אַן אַנדערען.

7
שלעכטע מטבעות

אַן אָרימאַן האָט געדאַרפט האָבען אַ נייעם בגד, און אַזוי ווי ער האָט קיין געלד ניט געהאַט, איז ער אַרומגעגאַנגען פון הויז צו הויז און געקליבען נדבות. ווען ער האָט שוין געהאַט גענוג געלד איז ער אַוועק צו אַ קליידער־הענדלער און איהם געבעטען, אַז ער זאָל איהם שיינקען אַ בגד אומזיסט. ער האָט געבעטען מיט אַזאַ געבראָכענעם געמיטה, דאָס דער קרעמער האָט זיך מרחם געווען און האָט איהם געשיינקט אַ בגד, און ווי נאָר דער אָרימאַן האָט דעם בגד באַקומען, האָט ער אַרויסגענומען אַ בייטעלע מיט געלד און האָט עס דעם קליידער־הענדלער דערלאַנגט, זאָגענדיג: „דאָס האָט איהר פאַר'ן בגד."

„איך פערשטעה ניט," האָט דער קליידער־הענדלער זיך געוואונדערט. „פריהער האָט איהר געבעטען אַז איך זאָל אייך שיינקען און יעצט בעצאָהלט איהר?"

„איך וועל עס אייך ערקלעהרען," האָט דער אָרימאַן געענטפערט. „דאָס געלד וואָס איך האָב איז פון נדבות. וואָס איך האָב געקליבען ביי מענשען, און איהר ווייסט דאָך וואָס מען גיט אַן אָרימאַן. איינער גיט אַ צוקלאַפּטע קאָפּיקע, אַן אַנדערער גיט אַ צובראָכענעם דרייער, ווידער אַן אַנדערער גיט אַן אויסגעבויגענעם גראָשען, און נאָך ווידער איינער גיט אַן אָבגעריבענעם האַלבען גילדען וואָס האָט שוין פערלאָרען

גרעסטען קאַליקע, דעם שוואַכסטען חולה, און איך וועל איהם געזונד מאַכען אין איין וואָך צייט.״

האָט דער קעניג געשיקט שלוחים צו זוכען אויב עס איז דאָ אין לאַנד נאָך אַ שטאַרקערער פון די גבורים וואָס האָבען זיך פאַר איהם געמעלדעט, און פאַר איין וועג זאָלען זיך די שלוחים אויפזוכען דעם גרעסטען קאַליקע פון לאַנד. און צו זייער מזל האָבען די שלוחים געטראָפען די צוויי אָרימע לייט געהן צוזאַמען אין גאַס. איינער, דער גבור, איז געגאַנגען גלייך ווי אַ העלד. דער אַנדערער, דער קאַליקע, איז געקראָכען אויף אַלע פיער. האָט מען זיי ביידע גע־נומען צום קעניג, צו מאַכען אויף זיי די פּראָבע.

דער גבור האָט אַ ווײַלע בעטראַכט דעם שטאַרקען אָרי־מאַן און נאָכדעם האָט ער איהם דער׳הרג׳עט אויפ׳ן אָרט, טאַקע בלויז מיט איין פינגער. דער דאָקטאָר האָט עקזאַמע־נירט דעם קאַליקע און האָט איהם נאָכדעם געמאַכט געזונד און גלייך אין ווייניגער ווי אַ וואָך צייט.

נ מ ש ל

די שטאַרקייט פון די שטאַרקע איז אַמאָל זייער אומ־גליק, פּונקט אַזוי ווי די שוואַכקייט פון די שוואַכע איז אָפט־מאָל זייער גליק.

9

אַ קלוגער „ממה נפשך״

אַ אָרימאַן איז געקומען צוזאַמען מיט אַ אינגעל אין אַ שטעדטעל אַרײַן קלייבען נדבות. האָבען זיי זיך צווישען זיך אַביסעל צואַנוערטעלט און דער עלטערער האָט דעם אינגעל געשלאָגען מכות רצח. איז דער אינגעל אַוועק צום

קראנקהייט וואס ער האט ניט געליטען פון דעם.

דער געזונטער, דער שטארקער, פלעגט אימער אבלאכען פון דעם קראנקען, דעם קאליקע. און דער קאליקע פלעגט פון דעם האבען גרויס פערדרוס, און ער פלעגט אימער בעטען: „רבונו של עולם! שיק שוין אמאל א בראך אויף דעם מענ־שען, וואס צאפט פון מיר מיין בלוט יעדען טאג. און שיק מיר צו א הילף, אז איך זאל זיין גלייך מיט אלע מענשען. מאך, אז טאקע דורך זיין שטארקייט זאל איהם טרעפען אן אונגליק און אז דורכדעם וואס איך בין א קאליקע זאל מיר געשעהן א גליק.“

און די תפלה פון דעם קראנקען בעטלער איז ערפילט געווארען אויף א מערקווירדיגען אופן.

די ביידע ארימע לייט זיינען אנגעקומען אין דער הויפט־שטאדט פון לאנד. און ־ארט האט צו יענער צייט דעם קעניג געטראפען א גרויסער אונגליק: עס איז געשטארבען זיין לייב־וועכטער, דער גרעסטער גבור פון דער מדינה. און עס איז אויך געשטארבען דעם קעניג'ס דאקטאר, וועלכער איז געוועזן דער גרעסטער ארצט פון לאנד. האט דער קעניג גע־טרויערט נאך ביידען און געטראכט, וואו נעהמט מען אנ־דערע צו פערנעהמען זייערע עמטער? האט מען גענומען נאכפרעגען איז אלע שטעדט און עס האבען זיך באלד אב־גערופען א היבשע צאהל גבורים און דאקטוירים, וועלכע האבען געוואלט דעם גרויסען כבוד צו זיין אנגעשטעלט אין קעניגליכען הויף.

דער קעניג האט אויסגעקליבען איין גבור און איין דאקטאר פון די פיעלע וואס זיינען געקומען בעטען די שטעלע. און האט זיי געפרעגט מיט וואס ער קען זיי אויס־פרובירען, אויב זיי זיינען פעהיג פאר די עמטער. האט דער גבור געזאגט: „אדוני מלך! גיב מיר דעם שטארקסטען מאן פון דיין מדינה און איך וועל איהם טויטען מיט איין פינגער!“ און דער דאקטאר האט געזאגט: „גיב מיר דעם

10
אַן אָרימאַנס גליק

אַן אָרימאַן איז געקומען אין אַ שטעדטעל, האָט זיך קיינער וועגען איהם ניט געקימערט. אין איין הויז פלעגט מען איהם געבען אַ גראָשען אָדער אַ שטיקעל ברויט און אין אַן אַנדער הויז האָט מען איהם דאָס אויך ניט געגעבען. געהענדיג אין גאַס איז ער געפאַלען און האָט זיך צובראָכען אַ פוס. האָט מען איהם אָבגעפיהרט אין שפּיטאַל, און ווי מען האָט זיך אין שטעדטעל דערוואוסט, אַז אַן אָרימאַן האָט געהענדיג אין גאַס זיך צובראָכען אַ פוס און ליגט אין שפּיטאַל, האָבען אַלע זיך גענומען זאָרגען וועגען איהם. מען האָט פאַר איהם געבראַכט גוטע זאַכען צום עסען. און ווען ער איז ארויס פון שפּיטאַל האָט מען איהם בעזאָרגט מיט פיינע קליידער און איהם מיטגעגעבען אויפ׳ן וועג אַ היבשע סומע געלד. און דער אָרימאַן האָט נאָכדעם געשריבען אַ בריעף צו זיין פרוי: „עס איז מיר געשעהן אַ גרויסער נס — איך האָב זיך צובראָכען אַ פוס."

נ מ ש ל

דאָס רוב מענשען וועלען גיכער העלפען אַ געפאַלענעם, איידער איהם צו העלפען פריהער, אַז ער זאָל ניט פאַלען.

שטאדט־ריכטער און האט דעם שלעגער פערקלאגט. דער ריכטער האט דעם שלעגער געלאזט ברייגגען אין געריכט און האט איהם געפרעגט: „מיט וואס פאר א רעכט האסטו געשלאגען דעם איגגעל?" האט דער שלעגער געענטפערט: „איך האב א רעכט איהם צו שטראפען, ווייל איך בין זיין פעטער. ער איז א יתום, זיין פאטער איז שוין לאנג טויט און איך האב איהם ערצויגען, און ווען ער האט מיך ניט געפאלגט און האט ארויסגעוויזען גרויס חוצפה געגען מיר, האב איך איהם אגגעשלאגען."

„עס איז א ליגען!" האט דער ארימער איגגעל אויסגערופען. „ער איז מיר ניט קיין פעטער. ער איז מיר א ווילד פרעמדער. איך האב זיך ערשט דא ניט לאנג צוריק מיט איהם בעקאנט אויפ'ן וועג, אין א קרעטשמע, און ער האט מיר איינגערעדט, אז איך זאל ארומפאהרען מיט איהם."

„ער זאגט ליגען!" האט דער עלטערער געשריען. „איך בין יא זיינער א פעטער, א לייבליכער פעטער!"

„איך וועל מאהן אזוי," האט דער ריכטער געזאגט צום עלטערען. „איך וועל דיך שטראפירען מיט 20 רענדלעך און פאר דעם געלד זאלסטו אויסקליידען דעם ארימען איגגעל. דען ממה נפשך, ביזטו איהם א פרעמדער און דו האסט קיין רעכט ניט איהם צו שלאגען, האסטו דאך געוויס פערדיענט א שטראף: ביזטו איהם יא א פעטער, מאכט דאך ניט אויס אז דו וועסט בעקליידען דיין פלימעניק, וועלכער געהט ארום כמעט נאקעט און בארוועס."

נמשל

אפשר הערפון נעהמט זיך דער ווערטעל „זיי מיר ניט קיין פעטער און געה מיר ניט קיין שיך."

12
דער פערשטעלטער אָרימאַן

אַמאָל איז געווען אַ איד אַן עושר, אַ גרויסער בעל צדקה. עס פלעגען צו איהם קומען מענשען פון דער גאַנצער וועלט און ער פלעגט יעדען איינעם העלפען און געבען עסען און טרינקען. זיין פרוי האָט אבער ניט געקענט פערטראָגען אַזוי פיעל פרעמדע מענשען אין הויז, האָט זי איינמאָל אָנ־געזאָגט איהרע דיענער: „אויב איהר וועט זעהן איינעם אריינקומען און זיך שטעלען ביים טהיר און וואַרטען, זאָלט איהר איהם לאָזען שטעהן, ווייל מעהר ווי אַ שטיקעל ברויט אָדער אַ קאָפּיקע וועט ער ניט פאַרלאַנגען. אָבער אַז איהר וועט זעהן איינעם וואָס קומט אָנגעטאָהן ווי אַ רב, אין אַ קאַפּאָטע, און ער לאָזט זיך געהן גלייך צום בעל הבית, זאָלט איהר איהם גלייך הייסען זיך אָבטראָגען פון דאַנען און איהם ציגען די טהיר. ווייל אַזעלכע חברה קען מען ניט אָב־פטר'ן מיט אַ שטיקעל ברויט, אָדער מיט אַ קאָפּיקע. זיי ווי־לען אַ געהויבענע נדבה."

ויהי היום, איז געקומען אַן אָרימאַן מיט אַ טאָרבע און האָט זיך אוועקגעשטעלט ביים טהיר. די דיענער האָבען איהם ניט געטשעפּעט און געלאָזט שטעהן. אַ ווייל איז דער אָרימאַן געשטאַנען ביים טהיר, און ווי נאָר ער האָט בעמערקט, אַז מען היט איהם ניט, האָט ער זיך אַ רוק גע־טאָהן ווייטער אין די אינוועניגסטע צימערען. נאָכדעם האָט דער אָרימאַן אַרויסגענומען פון זיין טאָרבע אַ זיידענע קאַ־פּאָטע מיט אַ גאַרטעל און אַ שטריימעל, אַזוי ווי די רבנים טראָגען, און האָט זיך געלאָזט געהן גלייך צום בעל הבית אין זיין קאַבינעט. און ווי נאָר דער בעל הבית האָט דערזעהן

11
צוטריבען די געסט

אַ רייכער בעל הבית האָט געמאַכט אַ סעודה פאַר אָרי־מע לייט, און האָט פאַר יעדען איינעם געגעבען אַ חלק אין אַ גרויסע שיסעל, אַזוי דאָס יעדער איינער האָט געהאט געננוג. אָבער די געסט זיינען געווען זעהר זשעדנע, און יעדער איי־נער האָט גענומען אַריינקוקען אין דעם אַנדערענס שיסעל, טאָמער האָט יענער אַ ביסעל מעהר. עס האָט ניט גענומען לאַנג און זיי האָבען אָנגעהויבען צו נעהמען איינער פון דעם אַנדערענס שיסעל, און באַלד האָבען זיי זיך אָנגעהויבען צו רייסען און כאַפּען איינער ביים אַנדערען. און ווען דער בעל הבית האָט דאָס דערזעהן, האָט ער געהייסען זיינע משרתים, אַז מען זאָל אין גאַנצען צונעהמען די שיסלען פון טיש און די געסט אַרויסטרייבען.

נ מ ש ל

ווען דער אייבערשטער האָט בעשאַפען די וועלט האָט ער איינגעאָרדענט אַז עס זאָל זיין געננוג פאַר יעדען איינעם. אָבער די מענשען פון דור המבול האָבען זיך ניט צופריעדענ־געשטעלט יעדער מיט דעם וואָס ער האָט, און יעדער האָט גענומען רויבען ביי די אַנדערע. ותמלא הארץ חמס — די גאַנצע וועלט איז פול געוואָרען מיט רויב, און דארום האָט דער אייבערשטער אלעס חרוב געמאַכט און פערטריבען די מענשען פון זיין שעהנער וועלט.

איהם איינגערעדט, אַז ער זאָל ביי זיי פערבלייבען אַלס רב און דרשן, און דערפאַר האָט מען איהם געגעבען נאָך אַ גרע־סערע געהאַלט ווי ער האָט בעקומען אין זיין שטאָדט. דער רב איז צופרידען געווען צו פערבלייבען, און כאָטש ער איז נאָך אַליץ איינגעשטאַנען אין דער הויז פון זיין רייכען ברו־דער, אָבער עסען האָט ער ביי איהם מעהר ניט געדאַרפט. ווייל קהל האָט איהם אַריינגעשיקט דריי פולע מאָהלצייטען יעדען טאָג, און אַלעס פון דאָס בעסטע.

דאַן איז דער אָרימער ברודער געקומען צום רב און האָט איהם געבעטען אַז ער זאָל זיך אַריבערציהען צו איהם.

„וואָס איז דיר יעצט איינגעפאַלען מיך צו בעטען, אַז איך זאָל שטעהן ביי דיר ?“ האָט דער רב געפרעגט, „ביז יעצט האָסטו מיך קיינמאָל ניט געבעטען.“

„ביז יעצט,“ האָט דער אָרימער ברודער ערקלעהרט, „האָב איך ניט געוואגט דיך צו בעטען צו שטעהן ביי מיר, ווייל איך וויים, אַז איך האָב ניט וואָס צו געבען דיר עסען, לויט דיין כבוד און לויט דעם ווי דו ביזט געוואוינט צו עסען. האָב איך זיך געטראַכט, אַז עס איז דאַרום בעסער, אַז דו זאָלסט שטעהן ביי אונזער רייכען ברודער. אָבער יעצט, אַז עסען קריגסטו אַלעס פערטיגעס פון קהל, קען איך דיך האַל־טען ביי מיר.“

„אָבער,“ האָט דער רב גע'טענה'ט, „יעצט, אַז איך שטעה שוין ביי אונזער ברודער, טאָ צו וואָס זאָל איך איהם פערלאָזען ? און וואָס וועסטו האָבען פון דעם, אַז איך וועל שטעהן ביי דיר און דיר ענג מאַכען דיין קליינע אָרימע וואוינונג ?“

„פערשטעהסטו מיך אַזוי, מיין ברודער, איך וועל פון דעם יאָ האָבען אַ נוצען, און טאַקע אַ גרויסען נוצען. ווען קהל שיקט דיר עסען, שיקט מען דאָך דיר מיט אַ פולער מאָס, און וואָס טהוט מען ביי אונזער רייכען ברודער מיט דעם

ארײנקומען אזא שעהנעם אידען, האָט ער איהם דערלאַנגט א ברייטען שלום עליכם, האָט איהם אַװעקגעזעצט אויבען־אַן און געהייסען דערלאַנגען פאַר איהם עסען און טרינקען. און די בעל הבית׳טע האָט געמוזט האַלטען פערביסען דעם צונג און שווייגען.

נ מ ש ל

אזוי איז אויך מיט דעם יצר הרע. צוערשט שטעלט ער זיך אַװעק ווי אַן אָרימאַן ביים טהיר וואָס בעט א קליינינ־קייט, נאָכדעם שטופּט ער זיך אַריין גאַנץ ווייט און ווערט א גאַנצער מחותן מיט׳ן מענשען.

13

אַן אָרימאַנס פערלאַנג

צוויי ברידער האָבען געוואוינט אין איין שטאָדט. איי־נער איז געווען זעהר רייך, דער אַנדערער זעהר אָרים. און די צוויי ברידער האָבען געהאַט א דריטען ברודער, וועלכער איז געווען אַ רב אין א גרויסער שטאָדט, גאַנץ ווייט פון זיי. אַז דער ברודער, דער רב, פלעגט אַמאָל קומען צוגאַסט אין דער שטאָדט וואו זיינע צוויי ברידער האָבען געוואוינט, פלעגט ער געוועהנליך איינשטעהן אין דער הויז פון דעם רייכען ברודער. דער אָרימער ברודער האָט קיינמאָל ניט גע־האָט קיין טענות וועגען דעם, דען ער האָט געוואוסט אַז ער איז אַ גרויסער אָרימאַן און האָט אפילו ניט אַן איבעריגען מאָהלצייט אַוועקצוגעבען.

איינמאָל איז דער רב געקומען צו זיינע ברידער אויף א בעזוך גראדע אין אַזאַ צייט ווען די שטאָדט האָט זיך גע־נויטיגט אין א רב. האָבען די בעלי־בתים פון דער שטאָדט

„ניין,“ האָט יענער געענטפערט. „איך בין ניט צופרידען. איך טראַכט מיר, ווען איך וואָלט ניט פערלאָרען מיינע הונ־דערט רענדלעך, וואָלט איך דאָך יעצט געהאַט דריי הונדערט.“

„דאָס איז אַ פאַלשער רעכנונג,“ האָט דער פריינד געזאָגט. „שטעל זיך פאָר אַזאַ געשיכטע: דו פיהרסט אַ זאַק מיט תבואה פון איין אָרט צום אַנדערען. אויפ׳ן וועג מאַכט זיך, אַז דיין זאַק פּלאַצט, די קערנער צושיטען זיך איבער׳ן פעלד און דער ווינד צוטראָגט זיי אין אַלע זייטען. דו קעהרסט זיך אום צוריק אַהיים מיט ליידיגען. אויף דעם אַנ־דער יאָהר פאָהרסטו ווידער אין דעם וועג און דו זעהסט ווי יענער פעלד איז פול בעוואַקסען מיט תבואה פון די קערנער וואָס דו האָסט פערלאָרען. דו נעהמסט אַראָפּ די תבואה פון פעלד צוואַנציג מאָל אַזוי פיעל, און נאָך פיעלייכט מעהר. וואָלסטו דאָן אויך געזאָגט, אַז ווען דו וואָלסט ניט פער־לאָרען יענע קערנער וואָלסטו געהאַט אי די, אי יענע?“

נ מ ש ל

אַזוי איז אויך מיט צדקה. אַ מענשען דאַרף קיינמאָל ניט פערדריסען ווען ער גיט אַוועק געלד צו אַן אָרימאַן, ער דאַרף זיך ניט טראַכטען, אַז ווען ער וואָלט ניט געגעבען צו דעם אָרימאַן צדקה וואָלט ער געווען רייכער. ניין, צדקה איז אַזוי ווי קערנער וואָס מען פערזייהט אויף אַ פעלד. וואָס מעהר מען גיט, אַלץ מעהר האָט מען.

וואָס בלייבט איבער פון דיר? מען וואַרפט עס אַרויס, אָבער אַז דו וועסט זיין ביי מיר איז שוין אַנדערש. מיט דעם וואָס בלייבט פון דיר איבער, קענסטו מחיה זיין מיין ווייב, מיינע קינדער און מיך אויך."

נ מ ש ל

אפילו אַן אייגענער ברודער קען אַמאָל ניט פערשטעהן דעם אָרימאַנס ליידען און זיינע פערלאַנגענס.

14
פון צדקה ווערט מען רייכער

איינער איז געגאַנגען אין גאַס שפעט ביינאַכט און האָט פאַרלאָרען הונדערט גאָלדענע רענדלעך. אויף מאָרגען איז ער אויפגעשטאַנען גלייך ווי עס איז געוואָרען ליכטיג און האָט זיך געלאָזט געהן אין גאַס זוכען זיין פערלאָרענע געלד. אָבער אנשטאַט זיינע הונדערט רענדלעך האָט ער געפונען אַ ביימעל מיט צוויי הונדערט רענדלעך וואָס אַן אַנדערער האָט פֿערלאָרען.

אנשטאָט צו געהן צוריק אַהיים און זיין צופרידען, איז ער מאַן געגאַנגען ווייטער זוכען זיין געלד. „וואָס זוכסטו?" האָט איהם געפרעגט אַ פריינד וואָס האָט איהם בעגעגענט. דער מאַן האָט איהם דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע, ווי ער האָט די פאָריגע נאַכט פערלאָרען הונדערט רענדלעך, ווי ער איז יעצט אַרויס זוכען און ווי ער האָט געפונען צוויי הונ־דערט.

„דאַרפסטו דאָך זיין צופרידען," האָט דער פריינד גע־זאָגט.

16
דער אָרימאַן קריגט חוצפּה

אז אַרימאַן איז איינמאָל אַריינגעקומען אין אַ הויז און זיך געשטעלט ביים טיהר. ער איז געווען אַזוי אַבגע־שוואַכט פון הונגער, דאַס ער האָט ניט געקענט ריידען אַ וואָרט, אַבער פון זיין שעפּטשען מיט די ליפּען האָט מען פערשטאַנען, אַז ער וויל אַ שטיקעל ברויט. האָט מען איהם דאָס געגעבען. דער אָרימאַן האָט געוואַשען די הענד און האָט זיך געזעצט עסען דעם ברויט. נאָכדעם ווי ער האָט אויפגעגעסען עטליכע ביסענס, האָט ער שוין בעקומען אַ ביסעל מעהר קרעפטען, האָט ער אַ זאָג געטאָהן: „אפשר קענט איהר מיר געבען אַ שטיקעל פּוטער? ווי עסט מען דאָס אַזוי ברויט מיט זאַלץ?" האָט מען איהם געגעבען אַ שטיקעל פּוטער. און ווען ער האָט זיך זאַט אָנגעגעסען, האָט דער אָרימאַן געזאָגט שוין גאַנץ הויך: „נאָך אַזאַ מאָהלצייט איז גוט צו טרינקען אַ גלעזעלע טהעע, אַבער טאַקע אַ זיסע."

נ מ ש ל

מיט ברכת כהנים איז אויך אַזוי. די כהנים בענשען די אידען מיט איין ברכה נאָך דער אַנדערער און לסוף זאָגען זיי אויך „וישם לך לשלום!" ער הייסט, נאָך אַזעלכע ברכות פּאַסט זיך אויך אַזאַ גוטע ברכה ווי שלום.

15
אחדות

איינער א משוגע׳נער איז בייז געוואָרען אויף א שטאָדט, האָט ער איינמאָל, שפּעט ביינאַכט, ווען אַלע זיינען געשלאָפען, אונטערגעצונדען א הויז. פון דער הויז האָט זיך אָנגעכאַפּט נאָך א הויז און נאָך אַ הויז. די שטאָדט־לייט זיינען אַרומגעלאָפען צושראָקענע, און יעדער איינער האָט געזוכט צו ראַטעווען די זאַכען פון זיין הויז און זיי אַרויס־טראָגען אין פרייעם פעלד. האָט זיך געפונען איינער א קלו־גער און האָט צו זיי געזאָגט:

„נאַרישע מענשען! אנשטאָט וואָס יעדער איינער איז פאַר זיך און זוכט צו ראַטעווען זיין אייגענע ביסעל ווירט־שאַפט פון פייער, וואָלט איהר זיך געדאַרפט צוזאַמענגעהמען אַלע אין איינעם און געהן צו דעם אָרט וואו דער פייער ברענט און דעם פייער פערלעשען, אַז ער זאָל ניט קענען געהן ווייטער!"

נמשל

ווען יעדער מענש איז בלויז פאַר זיך קען די וועלט קיין קיום ניט האָבען.

די צוויי אַרימע־לייט זיינען נאָכדעם אַוועק פון דער שטאָדט, איינער אַ זעהענדיגער און דער אַנדערער אַ בלינ־דער. דעם זעהענדיגען האָבען די שטאָדט־לייט געוואונשען, אַז דער אייבערשטער זאָל איהם צושיקען אַ גוטע און אַנשטענ־דיגע פּרנסה, און ער זאָל מעהר ניט דאַרפען אַנקומען צו מענשען, און דעם בלינדען האָבען זיי געוואונשען, דאָס ער זאָל בלייבען ביי זיין בעטלעריי און זאָל פון קיין בעסערעס ניט וויסען זיין גאַנצען לעבען.

נ מ ש ל

דער רשע איז בלינד און וויל קיינמאָל ניט עפענען זיינע אויגען און זעהן.

18
די משכנות האָט ער פערגעסען

אַמאָל איז געווען אַ גרויסער סוחר, וועלכער איז געווען זעהר רייך. ער האָט געהאַט אַ שעהנעם מויער און טייערע כלים פון זילבער און גאָלד. איינמאָל האָט זיך געמאַכט, אַז דער סוחר האָט פערלאָרען זיין גאַנצע געלד און ער האָט ניט געהאַט מיט וואָס צו מאַכען געשעפטען. האָט ער פער־קויפט זיין שעהנע הויז מיט אַלע זיינע אַנטיקען, און מיט דעם געלד איז ער געפאָהרען קיין לייפּציג האַנדלען. ער האָט אָבער דאָרט אויך געמאַכט שלעכטע געשעפטען, און ער האָט זיך שטאַרק גענומען צום האַרצען.

האָט צו איהם זיין פרוי געזאָגט: „אויב דו ווילסט פאָלגען מיין עצה, זאָלסטו מעהר ניט פאָהרען קיין לייפּציג. וואָס דאַרפסטו אַוועקגעבען דיין געלד צו פרעמדע? בעסער זיץ אין דער היים און לאָמיר אַליין עסען אונזער געלד.“

17
צוויי בלינדע בעטלער

צוויי בלינדע ארימע־לייט זיינען ארומגעגאנגען פון שטאדט צו שטאדט און פון הויז צו הויז קלייבען נדבות. איינער איז געווען אן עהרליכער מענש, א שטילער. וויפיעל מען האט איהם געגעבען איז ער געווען צופריעדען און האט געדאנקט און געבענשט דעם געבער. דער אנדערער איז געווען א רשע און א חצוף, און אויב איינער האט איהם ניט געגעבען גענוג וויפיעל ער האט געדענקט אז ער דארף קריגען, האט ער יענעם געשאלטען. דער גוטער, דער עהרליכער, פלעגט זיך אימער שטארק נעהמען צום הארצען, וואס ער איז געצוואונגען זיך צו האלטען ביי א ניעדריגער פרנסה, אבער דער אנדערער האט גראדע ליעב געהאט ארומצופאהרען און בעטלען.

איינמאל זיינען די ביידע בלינדע געקומען אין א שטאדט, וואו עס האט געוואוינט א גרויסער אויגען־דאקטאר, א ספעציאליסט, וועלכער פלעגט מאכען פון בלינד זעהענדיג. האבען די מענשען פון דער שטאדט געראטהען די צוויי בלינדע, אז זיי זאלען געהן צו דעם דאקטאר, אום ער זאל זיי היילען. דער עהרליכער, דער שטילער, וועלכער האט פיינד געהאט דעם ארומגעהן איבער די הייזער, איז אוועק צום דאקטאר מיט גרויס פרייד, און ער האט זיך נאך מעהר געפרעהט ווען דער דאקטאר האט איהם געזאגט, אז ער קען איהם מאכען זעהענדיג. אבער דער אנדער ארימאן האט געענטפערט: „אז ער וועט מיך מאכען זעהענדיג, וועל איך דאך פערלירען מיין פרנסה! טא לוינט עס זיך מיר ניט. איך וועל בעסער בלייבען א בלינדער.“

געזעהן אז זיין קרן איז נאך גאנץ און אז די גאנצע צייט האט ער מפרנס געווען זיך און זיין פאמיליע פון פראפיט, האט ער זיך שטארק נעפרעהט. פאר גרויס שמחה האט ער זיך צוזונגען.

עס קומט אריין זיין פרוי און הערט איהם זינגען און זעהט ווי ער פרעהט זיך. פרעגט זי: „וואס איז אויף דיר פאר א שמחה?" דערצעהלט ער איהר: „זעה, מיר ווערען ווידער רייך. די גאנצע צייט האבען מיר געגעסען און געטרונקען און מיר האבען נאך א היבשען קאפיטאל!"

„דו נארישער מענש!" האט די פרוי אויסגערופען. „דאס געלד איז דאך ניט דיינע. דאס איז דאך וואס מיר זיינען שולדיג אויף די משכנות, וואס איך האב נעגעבען. מיינע חתונה־מתנות און מיין מאמע'ס ירושה האב איך פון זיך אראבגענומען און פער'משכונ'ט פאר א דריטעל פון זייער ווערטה, און דו רעכענסט אז דו האסט נאך געלד!"

נמשל

אמאל זיינען מיר, אידען, געווען זעהר רייך. מיר האבען געהאט אן אייגענע לאנד, א בית המקדש, כהנים, לוים, נביאים און סנהדרין. אבער מיר האבען דאס אלעס פערלארען. האט דער אייבערשטער געטאהן מיט אונז א חסד; ער האט אונז געגעבען קרעדיט און ער לאזט אונז ווייטער לעבען. און עס טרעפט אמאל, אז ווען אידען ווערט א ביסעל בעסער אין גלות, מיינען זיי אז זיי זיינען ווידער רייך ווי אמאל. אבער עס איז א טעות. דאס וואס מיר פערמאגען איז ניט אונזערע. מיר זיינען אויף דעם שולדיג...

דער סוחר האָט געפאָלגט זיין ווייב און איז מעהר ניט געפאָהרען.

עס איז אװעק אַ היבשע צייט, און אַזוי ווי ער האָט די גאַנצע צייט גאַרנישט געטאָהן, האָט ער אויפגעגעסען אַלעס וואָס עס איז איהם פערבליבען פון זיין אַמאָליגע עשירות. דאַ האָט די ווייב אָנגעהויבען צו שרייען: „פערשלאָפענער מענש, דו! ווי לאַנג נאָך וועסטו ארומגעהן מיט די הענד אין די קעשענעס און גאַרנישט טאָהן? נעהם און פאָהר אַריבער קיין לייפּציג. פּרוביר, אפשר וועט דיר נאָך אָב־גליקען.“

„איך האָב דאָך אָבער ניט מיט וואָס צו פאָהרען,“ האָט ער גע'טענה'ט.

„הער צו, מיין מאַן,“ האָט די פרוי געזאָגט, „איך האָב נאָך מיינע פּערל, כ'האָב נאָך מיינע אויערינגלעך, מיינע בראָס־לעטען און אַנדערע ציערונג, וואָס מיר איז נאָך פערבליבען פון אונזער אַמאָליגער גדולה. מיר וועלען די ציערונג פער'־משכונ'ען און מיט דעם געלד וועסטו ווידער קענען האַנדלען.“

די פרוי האָט אַזוי געטאָהן, פער'משכונ'ט איהר ציע־רונג, און האָט אָבגעגעבען איהר מאַן דאָס געלד. ווען ער האָט זיך גענומען קלייבען אין וועג אריין און דער וואָגען האָט אָנגעהויבען זיך צו ריהרען, זיינען איהם נאָכגעגאַנגען זיין פרוי און קינדער און זיי האָבען געוויינט און געבעטען: „זעה, מיין מאַן! היט זיך, פּאַטערל! ווייל אויב דו פער־לירסט אויך דיזע געלד, בלייבען מיר מיט גאַרנישט.“

דער סוחר האָט זיך זייערע רייד אַריינגענומען אין קאָפּ. און ווען ער איז געקומען אין לייפּציג, איז ער געווען זעהר פאָרזיכטיג, האָט געקויפט נאָר די בעסטע און די זיכערסטע סחורה. נאָכדעם, אַז ער איז געקומען אַהיים, האָט ער די סחורות פערקויפט מיט גוטען פערדיענסט. און אַזוי האָט ער געטאָהן נאָך עטליכע מאָל. און איינמאָל, ענדע יאָהר, אַז ער האָט געמאַכט אַ חשבון פון זיינע געשעפטען, האָט ער

20

פערגעסט ניט אייערע ברידער!

עטליכע מענשען זיינען געפאהרען צוזאמען אין וועג, א גאנצער קאראוואן, מיט פערד און וואגענס. אין מיטען וועג זיינען זיי אריינגעפאהרען אין א זומפ. א פאר פון די רייזענדע זיינען קוים מיט צרות ארויסגעקראכען און די אנדערע זיינען געבליבען שטעקען אין זומפ. האבען די וואס האבען זיך געראטעוועט געזאגט צו די וואס זיינען געוועזען אין זומפ: „ווארט דא אוים, ברידער, מיר וועלען צופאהרען אין שטאדט און ברייננגען פון דארט מענשען מיט וואגענס, וואס וועלען אייך פון דאנען ארויסשלעפען.“

ווען די געראטעוועטע זיינען געקומען אין שטאדט זיינען זיי אריין אין אן אכסניא און האבען קודם כל זיך געהייסען געבען א גוטען מאהלצייט מיט וויין. זיי זיינען אזוי געזעסען און געגעסען און געטרונקען, און האבען אן זייערע מיטרייזענדע אינגאנצען פערגעסען. האט זיך אבגערופען איינער פון די שטאדטיגע מענשען צו זיי און האט געזאגט: „ווי קענט איהר דא זיצען און פרעסען און זויפען און זיך וואוילטאגען, בעת אייערע אונגליקליכע ברידער שטעקען אין א זומפ? . . .“

נ מ ש ל

דאס איז א משל געגען די אידען וואס וואוינען אין פרייע לענדער, וואו זיי זיינען געזיכערט מיט זייער לעבען און זיי פעהלט קיין זאך ניט, אבער זיי פערגעסען אן זייערע ברידער, וואס טרינקען זיך אין זייער אייגען בלוט, אין די פינסטערע גלות־לענדער.

19
זיי ניט געאיילט

איינער איז געקומען אין אן אכסניא און האט זיך בע־שטעלט א מאהלצייט, אבער ער האט אבגערעדט אז פאר איהם זאל מען קאכען יעדע זאך אהן פעפער: די פיש אהן פעפער, די פלייש אהן פעפער, אלעס אהן פעפער. איידער מען האט צייט געהאט אבצוקאכען דעם מאהלצייט, האט זיך געמאכט אז ער איז פערבייגעגאנגען די קיך און האט דארט אריינגעקוקט. האט ער געזעהן אז עס שטעהט דארט א מאן און שטויסט פעפער. „וואס איז דאס?" האט דער גאסט זיך צושריען. „איך האב דאך אבגערעדט אז אלעס זאל זיין אהן פעפער, טא וואס שטויסט איהר פעפער?" האט איהם דער קוכער געענטפערט: „עס זיינען דא אנדערע געסט, וואס האבען יא ליעב פעפער, און דאס שטויס איך פאר זיי. איהר דארפט ניט זיין אזוי געאיילט און שרייען אומזיסט און אומנישט."

נמשל

אויף דער וועלט זיינען דא א סך זאכען, וואס מיר האבען ניט ליעב, און עס וואונדערט אונז וואָרום דער איי־בערשטער האט זיי בעשאפען. אבער דאס וואס ביי אונז שיינט צו זיין איבעריג קען זיין זעהר נויטווענדיג פאר אנ־דערע צוועקען.

22
אויף וועמען מען קלאָגט

אין אַ שטאָדט איז געשטאָרבען איינער אַ רייכער מאַן, וואָס איז געוועזן זעהר אויסגעלאַסען, אַ גרויסער שכור און אַ גרויסער פרעסער, און איז געוועזן שטאַרק פערקאָכט אין אַלע תענוגים פון עולם הזה. די גאַנצע שטאָדט האָט געוויינט און געקלאָגט נאָך איהם, און ער האָט געהאַט אַ לויה, וואָס קיין רב און קיין צדיק האָט נאָך ניט געהאַט.

אויף דעם אַנדערען טאָג איז געשטאָרבען אַן אַנדער גביר. יענער איז געוועזן כל ימיו זעהר פרום, איז אַבגעקומען מיט אַ שטיקעל ברויט מיט רעטאַך און אַ גלאַז וואַסער צום פערטרינקען. גאַנצע טעג איז ער געזעסען און געלערנט. אָבער איהם האָט קיינער ניט בעוויינט, אויסער זיין אייגענע פאַמיליע, קיינער האָט איהם ניט בעדויערט, און אַ לויה האָט ער געהאַט אַ שטילע. עס זיינען נאָכגעגאַנגען בלויז עטליכע מנינים בית־מדרש־אידען.

איינער, וועלכער איז געוועזן אַ גאַסט אין שטעדטעל, האָט געפרעגט: „וואָרום האָט מען איין גביר אַזוי בעוויינט און איהם געגעבען אַזאַ שעהנע לויה, און דעם אַנדערען האָט מען במעט ווי פערשוויגען און געמאַכט אַ לויה, אַזאַ שטילע?“

„פערשטעהט איהר מיך אַזוי, ר׳ אורח,“ האָט אַ שטאָדטישער איד איהם ערקלערט. „יענער גביר, וואָס איז געשטאָרבען צוערשט, האָט די גאַנצע שטאָדט געלעבט פון איהם. ביי איינעם פלעגט ער קויפען וויין, ביי אַן אַנדערען היהנער, ביי אַ דריטען גענזלעך, אַדער קאַטשקעס, ביי אַ פערטען קעזלעך און גאַמעלקעס. איין קרעמער האָט ער געגעבען צו לייזען פאַר פאַפּיראָסען, אַ צווייטען פאַר צו־

21
אונדאנקבאַרער מענש

אז ארימאַן איז געקומען אין א קראַם קויפען א בגד, האָט איהם דער סוחר געציינט א בגד און געזאגט, אז דאָס קאָסט צוואַנציג גילדען. דער ארימאַן האָט געזאגט, אז דאָס איז צופיעל געלד, און אז מעהר ווי צעהן גילדען וועט ער ניט געבען.

„צעהן גילדען איז דאָס וואָס איך אליין האָב בע־צאָהלט פאַר דעם בגד," האָט דער סוחר ערקלערט, „און וואו זיינען מיינע הוצאות?"

„אבער מעהר ווי צעהן גילדען האָב איך ניט," האָט דער ארימאַן גע'טענה'ט.

דער סוחר האָט בעטראַכט דעם ארימאַן, און ווייל ער האָט בעקומען רחמנות אויף איהם, האָט ער איהם דעם בגד אבגעגעבען פאַר צעהן גילדען.

אז דער ארימאַן איז ארויס פון דער קראָם, האָט ער געזאגט צו מענשען: „וואָס פאַר א ליגנער, וואָס פאַר א שווינדלער דער קליידער־הענדלער איז! פון אנפאַנג האָט ער געוואָלט גאַנצע צוואַנציג גילדען, און אַז איך האָב איהם געבאָטען צעהן גילדען, האָט ער געזאגט אז עס וועט איהם אויסקומען צו פערלירען געלד, און לסוף האָט ער מיר דעם בגד אבגעגעבען פאַר צעהן גילדען — קען מען טרויען אַזא מענשען'ס א וואָרט?"

נ מ ש ל

דער מענש איז אונדאַנקבאַר. אַמאָל, אז דער אייבער־שטער העלפט איהם און איהם געהט אַוועק גוט, מיינט ער אז ער האָט דאָס פערדיענט און איהם קומט ארויס נאָך מעהר.

ווען דער דאָרפס־יונג האָט געבראַכט זיין פרוי אַהיים, האָט זיין מוטער ניט געוואָלט וויסען פון דעם וואָס איהר שנור איז אַ פּרינצעסין, און די שוויגער האָט איהם גע־צוואונגען צו טאָהן אַלע שווערע אַרבייט, וואָס אַ דאָרפס־פרוי טוהט. די פּרינצעסין, זעהענדיג אַז עס איז איהר זעהר ביטער, האָט זי אָוועקגעשריבען אַ בריעף צו איהר פאָטער וועגען די צרות, וואָס זי האָט אויסצושטעהן ביי איהרע שוויגער־עלטערען. דער פאָטער האָט איהר געענטפערט, אַז אין פערציג טעג אַרום וועט ער קומען און זעהן וואָס מיט איהר טוהט זיך.

אַז די דאָרפס־לייט האָבען זיך דערוואוסט דאָס דער מלך דאַרף קומען, האָבען זיי גענומען רייניגען די הויז און מאַכען אַלעס אין אָרדנונג. און די שנור האָבען זיי צוגע־פוצט און איהר אַנגעהויבען צו געבען וואוילטאָג און כבוד, געקאָרמעט און געקעכעלט, און די שוויגער איז צו איהר גע־וואָרען אַזוי זיס ווי האָניג.

עטליכע טעג איידער דער קעניג האָט געדאַרפט אָנקו־מען, זיינען געקומען דעם קעניג'ס קוריערען און אָנגעזאָגט, אַז דער קעניג איז שוין אויף דער רייזע. די דאָרפס־לייט האָבען די קוריערען זעהר פיין אויפגענומען, געמאַכט פאַר זיי פּלאַץ אין הויז און זיי געגעבען עסען און טרינקען פון דאָס בעסטע, וואָס זיי האָבען געהאַט. נאָכדעם, אַז דער קעניג אַליין איז אָנגעקומען מיט זיין סוויטע, זיינען אַלע מענשען פון דעם דאָרף און פון די אַרומיגע דערפער אַרויס איהם מקבל פנים זיין און איהם אָבגעגעבען גרויס כבוד.

דער מלך האָט פערבראַכט אַ פּאָר טעג מיט זיינע דאָר־פישע מחותנים און ער האָט זיך שטאַרק געפרעהט מיט וואָס פאַר אַ כבוד זיי בעהאַנדלען זיין טאָכטער. אָבער ווען ער האָט שוין געוואָלט פאָהרען צוריק אַהיים, איז זיין טאָכטער איהם אַרויפגעפאַלען אויפ'ן האַלז און גענומען וויינען און קלאָגען: „פאָטער! טייערער פאָטער! ווי קענסטו מיך

קערוואָרג, אַ דריטע פֿאַר אַנדערע גוטע זאַכען. אַלע האָבען פון איהם גענעבט. דאַרום ווייגען אַלע נאָך איהם. אָבער וואָס האָבען זיי געהאַט פון צדיק, וועלכער האָט געלעבט אויף ברויט מיט רעטאַך ? . . ."

נ מ ש ל

דאָס איז אַ משל אויף דעם פסוק „הצדיק אבד ואין איש שם אל לב" — דער צדיק איז געשטאָרבען און קיינער נעהמט זיך ניט צום האַרצען . . .

23

דער מלך און די בת מלכה

אַ מלך האָט געהאַט אַ טאָכטער, וועלכע ער האָט זעהר ליעב געהאַט. ווען עס איז געקומען די צייט צו טאָהן מיט איהר אַ שידוך, האָט דער מלך איהר פאַרגעשלאָגען שדוכים, אַזעלכע וואָס פּאַסען זיך פאַר אַ בת־מלכה. אָבער זי האָט זיי אַלע אויסבראַקירט. אין יעדען חתן האָט זי געפונען אַ אַנדער פעהלער. אויף איינעם האָט זי געזאָגט, אַז ער איז אַ פרעסער, אויף אַן אַנדערען, אַז ער איז אַ שכור, אויף אַ דריטען, אַז ער איז אַ קאָרטענשפּיעלער, און דאָס גלייכען. אַזוי לאַנג האָט זי בראַקירט מיט די חתנים, ביז איינמאָל, ווען דער מלך איז אַרויס פון געדולד, האָט ער געשוואָרען אַז ער וועט איהר חתונה מאַכען מיט דעם ערשטען מאַן, וואָס וועט קומען אין פּאַלאַסט. און עס האָט אַזוי געטראָפען, אַז דער ערשטער וואָס איז געקומען אין קעניג'ס פּאַלאַסט איז געווען אַ דאָרפס־יונג. דער קעניג האָט געהאַלטען זיין שבועה און האָט דעם דאָרפס־יונג געגעבען זיין טאָכטער פאַר אַ ווייב.

איז געווען אַ פּרעסער און האָט געגעסען פון דעם עץ הדעת. נאָכדעם האָט ער די תורה געוואָלט געבען צו נח'ן, האָט די תורה איהם ניט געוואָלט, ווייל ער איז געווען אַ שכור. און אַזוי האָט זיך דער שידוך געצויגען, ביז דער אייבערשטער האָט זי אַוועקגעגעבען צו פּראָסטע קנעכט, וואָס זיינען אַרויס פון מצרים. און זייט דאַן שרייבט די תורה יעדען טאָג בריעף צו איהר פאָטער אין הימעל, אַז די, צו וועמען ער האָט זי אַוועקגעגעבען, בעגעהען זיך מיט איהר זעהר שלעכט. וואָס טוהט דער אייבערשטער? ער קומט אַראָב איין מאָל אין יאָהר, ימים נוראים, צו זעהן ווי די אידען האַלטען די טאָכ־טער. וואָס טוהען די אידען? ווערען זיי אויף דער קורצער צייט פרום, זיצען אין די שוהלען, לערנען תורה און דאַווענען כלומר'שט מיט חשק. דער אייבערשטער פרעהט זיך און זאָגט צו דער תורה, זיין טאָכטער: „וואָס ווילסטו? מיינע אידעלעך זייענן דאָך גוט און פרום און זיי האַלטען דיך זעהר טייער?" אָבער די תורה ענטפערט: „ליעבער פאָטער! דאָס איז אַלץ אום ימים נוראים, ווען דו ביזט מיט זיי און נעהמסט פין זיי חשבון, אָבער וויבאַלד די ימים נוראים וועלען אַוועק, וועלן זיי זיך מיט מיר ווידער בעגעהן גראָב." און אַז דער אייבערשטער פרעגט די אידען: „ווי קומט עס אַז איהר בעהאַנדעלט ניט מיין טאָכטער ווי עס דאַרף צו זיין? ווי קומט עס אַז איהר פערשטעהט ניט איהר ווערטה?" דאַרויף ענטפערען די אידען: „ווען דו האָסט אונז געגעבען די תורה האָבען מיר געמיינט אַז דו וועסט אונז אויך געבען אַ סך פרנסה, מיר זאָלען קענען לערנען די תורה מיט רוהיגע קעפּ און אָבהיטען אַלע מצוות. רבונו של עולם! דו האָסט דאָך אַזוי פיעל — אַזוי פיעל!"

פערלאזען? ווי קענסטו איבערלאזען דיין טייער קינד אט דא, אין דיזען ארט?"

„וואס רעדסטו, מיין טאכטער?" האט דער מלך נעפרעגט. „איך זעה דאך אז די מענשען האלטען דיך דא מיט דעם גרעסטען כבוד."

„זאלסט וויסען, מיין פאטער," האט די פרינצעסין מיט טרעהרען געזאגט, „אז דעם כבוד וואס מען גיט מיר אב, איז דאס בלויז פאר א קורצער צייט, צוליעב דיין בעזוך, ווייל זיי האבען מורא פאר דיר. אבער איך ווייס ווי מיין שווינער האט מיך פריהער געהאלטען און ווי זי וועט מיך האלטען נאכדעם, אז דו וועסט שוין זיין אוועק פון דאנען. אט ווי נאר דו פאהרסט אוועק, וועט זי מיר ווידער הייסען מעלקען די קיה, ארבייטען אין פעלד און וואשען וועש פאר דער גאנצער הויז־געזינד."

דאן האט דער מלך זיך געווענדעט צו איהר מאן און האט איהם געפרעגט: „ווי פערשטעהסטו ניט דעם ווערטה פון מיין טאכטער? ווייסטו דען ניט אז זי איז א בת־מלכה?"

האט דער איידים איהם געענטפערט: „איך ווייס אויך וואס פאר א כבוד עס קומט איהר און ווי מען דארף זי האלטען. אבער ווען דו האסט זי מיר געגעבען פאר א ווייב, האב איך זיך געטראכט אז דו מוזט דאך געוויס וויסען אז איך בין אן ארימער דארפס־יונג, און מסתמא וועסטו מיר געבען עפעס א נחלה, א פערמעגען, אז איך זאל האבען מיט וואס זי מפרנס צו זיין לויט איהר הויכען שטאנד, און אז זי זאל ניט דארפען ארבייטען צו פערדיענען איהר ברויט. דו, אזא גרויסער מלך, האסט דאך פיעל און דו קענסט געבען אזוי פיעל!"

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האט די תורה געוואלט געבען צו אדם הראשון. האט די תורה איהם ניט געוואלט, ווייל ער

האט אויך ליעב א ביסעל זיך צו חקרנ'ען, ווי דער צווייטער, אבער ער טראכט זיך דערביי: משה רבינו און די תנאים און אמוראים זיינען געווען גרעסערע חכמים פון מיר, קען איך זיך אויף זיי פערלאזען. אט דעם קען זיין ביסעל חקירה ניט שאדען.

25

כבוד צו כבוד איז ניט גלייך

אין א שטאדט האבען געלעבט צוויי בעלי־בתים, וואס האבען דארט געשפיעלט די גרעסטע ראלע.ביידען פלעגט מען אבגעבען א סך כבוד, ביידע זיינען געזעסען אין שוהל, אין רעכטען מזרח, און ביידע פלעגען קריגען די שעהנסטע עליות. איינעם האט מען אבגעגעבען כבוד, ווייל ער איז געווען א זעהר גוטער מענש, א גרויסער בעל־צדקה און א זעהר ארענטליכער מענש. דער אנדערער איז געווען א שלעכטער מענש, א שווינדלער, אן אנזעצער און א מסור און מען האט איהם אבגעגעבען כבוד, ווייל מען האט געהאט פאר איהם מורא.

אין א צייט ארום, אז ביידע זיינען געשטארבען, האט איינער איבערגעלאזען א זוהן און דער אנדערער א טאכ־טער. האט זיך געפונען א שדכן וואס האט געטראכט אז דאס וואלט געווען א גלייכער שידוך, ווען די קינדער פון די צוויי פערשטארבענע בעלי־בתים זאלען זיך נעהמען. איז ער פריהער געקומען צו דער אלמנה פון דעם שלעכטען מענשען, דעם מסור, און האט מיט איהר א רעד געטאהן, האט זי גלייך מסכים געווען. נאכדעם איז ער אוועק צו דער אלמנה פון דעם גוטען מענשען, דעם בעל־צדקה, און האט איהר פארגעשטעלט ווי שעהן דאס וואלט געווען, אז

24

אַ חכם קען אַמאָל אַריינפאַלען

דריי מענשען זיינען געלעגען אין שפּיטאָל, אַלע מיט דערזעלבער קראַנקהייט. און דער דאָקטאָר האָט זיי געגעבען די זעלבע מעדיצין. איינער האָט ניט געפרעגט קיין קשיות, האָט איינגענומען די מעדיצין אַזוי ווי דער דאָקטאָר האָט איהם געהייסען און ער איז געזונד געוואָרען. דער צווייטער האָט זיך אַליין געהאַלטען פאַר אַ שטיקעל קענער אין מעדיצין, אַזוי ווי עס זיינען דאָ ווייבער וואָס האַלטען זיך פאַר גאַנצע רופא׳טעס, און ער האָט גענומען זיך חקרנ׳ען מיט זיין אייגענעם שכל, און וועלכע מעדיצין עס איז איהם געפעלען, צוליעב דעם טעם אָדער דעם קאָליר, האָט ער גענומען, און וועלכע עס איז איהם ניט געפעלען, האָט ער ניט גענומען. דער סוף איז געווען אַז טאַקע צוליעב זיין גרויסער „חכמה“ איז ער אָוועקגעשטאָרבען.

דער דריטער איז אויך געווען אַ שטיקעל חקרן, ווי דער צווייטער, אָבער ער האָט געזאָגט: „דער דאָקטאָר איז דאָך אַ דאָקטאָר און ער ווייס מעהר פון מיר, דאַרף איך זיך אויף איהם פערלאָזען.“

אַט דעם האָט שוין זיין ביסעל חכמה ניט געשאַדט.

נ מ ש ל

אַזוי איז אויך מיט אידען. דער פשוט׳ער איד איז מקיים אַלע מצוות און פרעגט ניט קיין קשיות. איהם איז גוט און וואויל. אָבער דער וואָס האַלט זיך פאַר אַ גרויסען חכם אַז ער האָט ליעב זיך צו חקרנ׳ען און פרעגען קשיות, דער מוז אַריינפאַלען. און עס איז דאָ נאָך אַ מין איד, וואָס

ברייגגען דעם גביר אזוי ווייניג, וועט ער פעראיבעל האבען און וועט זיי מעהר קיין קרעדיט ניט געבען.

אין שטעדטעל איז געווען איינער, א חכם, האט ער געזאגט צו זיינע שטאדט־לייט: „הערט צו, רבותי: אמת, מיר ווייסען אלע אז אונזער גביר איז א פיינער מענש און א גוטער מענש, א בעל־טובה און א בעל־צדקה, דאך אז יעדער איינער וועט איהם ברייגגען א קלייניגקייט, דער א טאלער, יענער צוויי טאלער, און אז אנדערער בלויז עטליכע גילדען, און בעטען אז ער זאל אונז די איבעריגע ווארטען, וועט ער טאקע פעראיבעל האבען. דען וואס פאר א ווערטה האבען עס ביי א גביר אזעלכע קליינע סומען? איז מיין עצה, אז איהר זאלט די אלע קליינע געלדער צוזאמענלייגען אין איין גרויסען פעקעל, און מיר וועלען דאס אלע צוזאמען דערלאנגען איהם אויף אמאל, און מיר וועלען איהם זאגען: „נא, הארינקע, אט דאס איז אלעס וואס מיר פערמאגען!“ און אז ער וועט זעהן אזוי פיעל געלד, וועט ער שוין ווייכער ווערען און וועט אונז די איבעריגע איינגאנצען מוחל זיין.“

און אזוי איז דאס טאקע געווען.

נ מ ש ל

א גאנץ יאהר צאהלען מיר אויס אונזערע חובות צום רבונו של עולם, ביסלעכווייז, ראטען־ווייז: א קדושה, א קאַפּיטעל תהלים, א פרק משניות, און דער אייבערשטער נעהמט עס אן פון אונז. אבער אז עס קומען די ימים נוראים זעהען מיר זיך ארום אז מיר זיינען זעהר ארים אין מעשים און מיר זיינען גרויסע בעלי־חובות. און ווען יעדער איינער פון אונז זאל ברייגגען בלויז די ביסעלע וואס ער האט, וואלט עס אפשר אויסגעזעהן זעהר קליין. דארום קומען מיר צוזאמען, כל ישראל פון דער גאנצער וועלט, אין איין צייט, אין די עשרת ימי תשובה, אלע אויף אמאל, מיט א פּך

די קינדער פון אזעלכע צוויי נכבדים, די שעהנסטע צוויי בעלי־בתים פון שטאדט, וואלטען זיך פעראייניגט. האט די אלמנה איהם אויסגעלאכט: „וואס פאר א נארישער שדכן איהר זייט! דעם כבוד פון יענעם מסור קען מען ניט פער־גלייכען צו דעם כבוד פון מיין מאן. וואס מעהר כבוד מיין מאן האט בעקומען, איז אלץ געווען מעהר בעווייז אויף זיין גוטסקייט און עהרליכקייט; אבער וואס מעהר כבוד מען האט יענעם געגעבען, איז אלץ געווען מעהר בעווייז אז מען האט מורא געהאט פאר זיין רשעות און פאר זיינע מסירות. בכן, איז דאס ניט קיין גלייכער שידוך.“

נ מ ש ל

דער כבוד, וואס א מענש בעקומט, איז ניט אימער א בעווייז אז עס קומט איהם כבוד.

26

גרויס געלד און קליין געלד

אמאל איז געווען א גרויסער גביר, וואס כמעט די גאנצע שטעדטעל, אין וועלכער ער האט געוואוינט, האט געלעבט פון זיינע חסדים, און כמעט יעדער איינער פלעגט ביי איהם לייהען געלד און פלעגט עס אויסצאהלען אין ראטען, יעדע צוויי אדער דריי חדשים א טייל פון דעם חוב. איינמאל האט געטראפען אז אונגליק און די גאנצע שטעדטעל האט אבגעברענט, און עס פערשטעהט זיך, אז אלע איינוואוינער זיינען געבליבען ארימע לייט. אז עס איז געקומען די צייט פון צאהלען דעם חוב, האט יעדער בעל־חוב אבגעשפארט פון דאס לעצטע אום כאטש צו געבען עפעס א קלייניגקייט אויפ'ן חוב. אבער זיי האבען זיך געשראקען, דאס אויב זיי וועלען

און איז ווייטער געשלאָפען. אַז ער האָט זיך אויפגעכאַפּט אַ צווייטען מאָל, האָט ער ווידער געמיינט אַז ער ליגט נאָך אַלץ ביי זיך אין דער היים און אַז עס איז נאָך אַלץ נאַכט. האָט ער ווידער צוגעמאַכט די אויגען און איז איינגעשלאָפען. אַזוי האָט ער זיך אויפגעכאַפּט עטליכע מאָל, און זעהענדיג אַז עס איז נאָך אַלץ פינסטער, האָט ער אויסגערופען: „אוי, ווי שרעקליך לאַנג עס ציהט זיך די נאַכט! ווען וועט שוין אַמאָל קומען דער ליכטיגער טאָג?" און ער האָט זיך אַזש צאַוויינט.

דער מלך האָט זיך בעדענקט וועגען זיין פריינד און וועגען דעם אין וואָס מען בעשולדיגט איהם. האָט דער מלך זיך געטראַכט: איך וועל צוגעהן אין דער תפיסה און ריידען מיט איהם אַליין, ווען קיינער וועט דערביי ניט זיין, וועל איך אפשר דערגעהן דעם אמת פון איהם. איז דער מלך גאַנץ שטיל, אין געהיים, אוועק צו דער תפיסה, איז אַרונטער אין קעלער, און ער איז גראַדע אַנגעקומען אין דעם מאָמענט ווען דער געפאַנגענער האָט זיך בעקלאָגט וואָס די נאַכט ציהט זיך אַזוי לאַנג.

„דו, נאַר איינער!" האָט דער מלך אויסגערופען. „דו מיינסט אַז דו ליגסט עס ביי זיך אין דער היים? דו ביזט אַ געפאַנגענער אין אַ תפיסה, און עס איז שוין אין דער צייט עטליכע מאָל געוואָרען טאָג. דאָ, אין דער פינסטער, ועסטו קיין טאָג קיינמאָל ניט זעהן. אָט דאָ בין איך, זאָג מיר דעם אמת וועגען דיר, לייג פאָר דיינע טענות, און איך וועל דיך מאַכען פריי!"

נמשל

מיר, אידען, זיצען אין דער פינסטער און וואַרטען ביז עס וועט ווערען טאָג, עס הייסט ביז עס וועט קומען אַ געלעגענהייט און מיר וועלען זיך בעפרייען פון גלות. אָבער

תפלה, תשובה און צדקה, און ווען דער אייבערשטער זעהט אזוי פיעל, אזא גרויסע סומע, איז ער אונז שוין מוחל דאס איבעריגע, וואס מיר בלייבען איהם שולדיג . . .

27
דורכגעלאָזען די געלעגענהייט

אמאל איז געווען אַן אנגעזעהענער רייכער מאַן, וועלכער איז געווען זעהר געאַכטעט ביים מלך און האט זיך גערעכענט פאַר זיין הויז־פריינד. האבען מענשען וואס האבען איהם מקנא געווען, אויף איהם געמאַכט אַ בלבול, אַז ער האט גע־וואלט טויטען דעם מלך. דער מלך האט זיי געגלויבט און האט געשיקט זיינע סאלדאטען צו דעם פריינד אהיים. די סאלדאטען זיינען אנגעקומען פּלוצלונג, שפּעט ביינאַכט, ווען יענער איז שוין געלעגען אין בעט, און זיי האבען איהם אוועקגעשלעפּט צום געפענגעניס, און דארט האבען זיי איהם אריינגעווארפען אין אַ פינסטערען קעלער. אומזיסט האט זיך דער אונגליקליכער ביי זיי געבעטען, אַז זיי זאלען איהם זאגען וואס זיין פערברעכען איז און וואס ער ווערט בעשולדיגט. די סאלדאטען האבען איהם נארנישט געוואלט זאגען.

גלייך ווי מען האט איהם אריינגעווארפען אין קעלער, איז אויף דעם אונגליקליכען געפאַלען אַ טיעפער שלאף און ער איז אזוי אבגעשלאפען אַ היבשע צייט. ווען ער האט זיך אויפגעכאַפּט, האט ער פערגעסען אויף דער גאַנצער גע־שיכטע, אַז ער איז ארעסטירט געווארען און אַז ער זיצט אין אַ פינסטערער תפיסה. ער האט געמיינט אַז ער ליגט אין דער היים, און פינסטער איז עס, ווייל עס איז נאך נאַכט. האט ער זיך איבערגעקעהרט אויף דעם אנדער זייט

29
מחותנים ווערען שונאים

אמאל זיינען געווען צוויי גוטע פריינד און זיי האבען געוואוינט אין צוויי בעזונדערע שטעדט, אבער ניט זעהר ווייט איינער פון אנדערען. אום אנצוהאלטען די פריינדשאפט, פלעגען זיי שרייבען בריעף איינער צום אנדערען. און גאנץ אפט פלעגט מיט דעם בריעף קומען אויך א קליינע אדער א גרויסע מתנה.

די גוטע פריינד האבען זיך קיינמאל ניט אויסגערעכענט ווער פון זיי עס גיט א גרעסערע מתנה און ווער א קלענערע, ווען די מתנה איז דאך ניט געווען דער עיקר, נאר דער צייכען פון פריינדשאפט. אזוי איז דאס געגאנגען פאר א לאנגע צייט.

שפעטער האבען די פריינד געטאהן א שידוך צווישען זיך מיט זייערע קינדער. דאס האט נאך געדארפט שטארקער מאכען די פריינדשאפט. אבער באלד ווי מען האט אנגעשריבען די תנאים, האבען די פריינד אנגעהויבען זיך צו קריגען. און צוליעב וואס? טאקע צוליעב די מתנות. דעם חתן׳ס פאטער האט זיך געדאכט אז דער כלה׳ס פאטער האט א ביסעל געקארגט מיט די מתנות צום חתן, און דער כלה׳ס פאטער איז געווען אונצופריעדען מיט די כלה־מתנות, וואס זיין טאכטער האט בעקומען — פון יענעם צד.

האט איינער געפרעגט: „ווי אזוי קומט עס, דאס איידער זיי זיינען געווארען מחותנים זיינען זיי געווען צופריעדען פון זייערע מתנות און יעצט קריגען זיי זיך?"

„וואס פערשטעהסטו נישט?" האט דער אנדערער ערקלערט. „פריהער זיינען זיי געווען בלויז פריינד און זיי

דער אמת איז, אז עס איז שוין מעהר ווי איין מאל געווארען טאג, מעהר ווי איין געלעגענהייט האבען מיר געהאט זיך צו בעפרייען פון גלות, אבער מיר האבען די געלעגענהייטען פערזעהן, אדער פערנאכלעסיגט.

28

ברויט מיט ברויט

ביי א גרויסען עושר איז די צייט אוועק שלעכט און ער איז געווארען אן ארימאן. מעהר ווי טרוקען ברויט האט ער זיין פאמיליע ניט געקענט געבען. און ברויט פלעגט ער זיי געבען גאנץ וויינִיג, א פאר קליינע פעניצלעך פאר יעדען איינעם. האבען די קינדער צו איהם געזאגט: „טאטע, אמאל, אז מיר פלעגען האבען צום טיש פיש און פלייש, קארטאפעל און צימעס, טייגעכץ און פלאדען, האבען מיר קיין סך ברויט ניט געדארפט עסען. עס איז געווען גענוג א פאר פעניצלעך פאר א מענשען; אבער יעצט, אז ברויט איז דער איינציגער מאכל אונזערער, און מיר עסען נאר ברויט מיט ברויט, האסטו אונז געדארפט געבען גענוג ברויט, אז מיר זאלען זיך קענען מיט דעם אנעסען."

נ מ ש ל

ווען דער בית־המקדש איז געשטאנען און מיר פלעגען מקריב זיין קרבנות, איז געווען גענוג אז מיר פלעגען וויינִיגער דאווענען; אבער יעצט, אז מיר האבען מעהר קיין קרבנות ניט, דארפען מיר א סך תפלות זאגען, פיוטים און יוצרות — עס הייסט ברויט און ברויט . . .

מלך ניט געווען. האט ער געגעבען א בעפעהל צו איינעם פון זיינע נאהענטע בעדיענער, אז ער זאל פאהרען אויסזוכען א נייעם מבין.

צו דעם צוועק האט דער מלך ארויסגענומען פון זיינע אוצרות א זעהר טייערען שטיין, וואס זיין גלייכען איז כמעט ניט צו געפינען אין דער גאנצער וועלט. און דער מלך האט געזאגט צו זיין דיענער: „נעהם דיזען שטיין און פאר אין דער שטאדט וואו עס קומען זיך צונויף אלע די־מענטען־הענדלער פון גאנצען לאנד. ווען דו וועסט אהין קומען, זאלסטו ארויס אין מארק און אויסרופען אז דו האסט א טייערען שטיין צו פערקויפען, און אזוי וועסטו קענען אויסגעפינען דעם מבין, דען צו פערשטעהן דעם ריכטיגען ווערטה פון אזא שטיין דארף מען זיין א גרויסער מבין.“

דער דיענער האט געטאהן אלעס ווי דער מלך האט איהם געהייסען. אז ער איז געקומען אין יענער שטאדט, איז ער ארויס אין מארק און אויסגערופען, אז ער האט א טייערען שטיין צו פערקויפען. עס האבען זיך באלד ארום איהם צוזאמענגעקליבען דימענטען־הענדלער און צווישען זיי אויך איינער א רייכער מאן, וואס האט געהאט א סך געלד און וויניג שכל, און ער איז געקומען איינקויפען דימענטען פאר זיך אליין. און אזוי ווי ער האט ניט געוואוסט דעם אונטערשיעד פון א ריכטיגען דימענט ביז א בליאסקעדיגען שטיקעל גלאז, האבען איהם די סוחרים פערקויפט א סך איינפאבע גלעזלעך פאר גוטע געלד.

ווען די סוחרים האבען אנגעהויבען צו באטען א מקח פאר דעם טייערען שטיין, האט דער נארישער נגיד גענומען באטען א סך מעהר. אזוי ווי קיין מבין איז ער ניט געווען, האט ער געוואוסט נאר איין זאך, אז ווען איינער באט הונ־דערט רענדלעך, קען ער באטען הונדערט מיט צעהן, ווייל מסתמא האט עס אזוי פיעל די ווערטה. יענע סוחרים העכערען דעם מקח, העכערט ער נאך מעהר. און אזוי האט

זיינען ניט געווען מחויב צו געבען מתנות. יעדער איינער האט געגעבען ווען ער האט געוואלט און וואס ער האט גע־וואלט. אבער יעצט, זייענדיג מחותנים, ליגט שוין אויף זיי א חוב צו געבען מתנות, זיי מוזען געבען, און אויף דעם וואס מען מוז געבען איז מען שוין שטארק פריטיקלע.

נמשל

אונזערע אבות האבען אבגעהיט אלע מצוות נאך פאר מתן תורה, איז ביי דעם אייבערשטען דאס געווען זעהר אנ־גענומען, און ער האט מיט זיי ניט מקפיד געווען אפילו ווען זיי האבען אמאל פערפעהלט צו טאהן זיין געבאט, ווייל דאס איז די אבות פעררעכענט געווארען אלס א מתנה פון לויטער פריינדשאפט, וואס זיי זיינען גארניט מחויב צו געבען. אבער שפעטער, אז דער אייבערשטער האט אונז געגעבען די תורת און איז געווארען א מחותן מיט'ן פאלק ישראל, איז ער שוין געווארען א מקפיד און פאדערט אז די מתנות זאלען זיין ריכטיגע און גוטע, ווי עס פאסט זיך פאר א שעהנעם מחותן.

30
דער מבין

א מלך האט געהאט ביי זיך א מענשען וואס איז גע־ווען א גרויסער מבין אויף טייערע שטיינער, דימענטען און בריליאנטען. אהן איהם פלעגט דער מלך גארנישט קויפען. האט זיך געטראפען אן אונגליק: דער מבין איז געשטארבען, און דער מלך האט געדארפט האבען אן אנדער מבין אויף זיין ארט. אבער אויף אויסצוקלייבען א ריכטיגען מבין הארף מען דאך אליין אויך זיין א מבין, און דאס איז גראדע דער

31
די שטראָף פון אַ בעריהמער

ביי אַ מלך איז געווען אַ מיניסטער, וועלכער איז ביי איהם געווען ליעבער און חשוב'ער פון אַלע אַנדערע מי־ניסטאַרען. אהן איהם האָט דער מלך קיין זאַך ניט געטאהן. דער מלך האָט אויך געהאַט אַ זוהן, אַ בן־יחיד, אַ שוואַכער און אַן איידעלער, און יעדען מאָל וואָס דער מלך האָט גע־דאַרפט האַלטען אַ בעראַטונג מיט זיין מיניסטער, פלעגט ער הייסען דעם בן־יחיד אַרויסגעהן פון צימער.

דער מיניסטער האָט זיך אַנגעהויבען צו גאווה'נען און ער האָט זיך בעריהמט פאַר די אַנדערע מיניסטאַרען: „איהר זעהט ווי דער מלך האָט מיך ליעב? אַז ער דאַרף מיט מיר רעדען, שיקט ער אַרויס זיין בן־יחיד פון צימער. דאָס ציינט אַז איך בין ביי איהם נאָך טייערער ווי דער בן־מלך."

ווען דער בן־מלך האָט דערהערט פון דיזע בעריהמעריי, האָט עס איהם שטאַרק פערדראָסען און ער האָט זיך די זאַך אַזוי גענומען צום האַרצען, דאָס ער איז אַריינגעפאַלען אין אַ טיעפער מרה־שחורה און איז געוואָרען אַזוי קראַנק, דאָס ער האָט געמוזט ליגען אין בעט. דאָקטוירים האָבען איהם אונטערזוכט און ערקלערט, אַז ער איז מעלאַנכאָליש און די איינציגע רפואה איז איהם צו מאַכען פרעהליך און פער־טרייבען די מעלאַנכאָליע.

דער מלך האָט געלאָזט ברייננען מוזיקער און קאָמע־דיאַנטען, אָבער זיי האָבען דעם בן־מלך ניט געקענט מאַכען פרעהליכער, ווייל ער איז שוין געווען געוואָוינט צו זיי. האָט דער מלך צוזאַמענגערופען אַלע זיינע מיניסטאַרען, אום

זיך דער מקח געהויבען און געהויבען, ביז דער רייכער נאר האט אנגעבאטען אזוי פיעל, פונקט וואס עס איז געווען די ריכטיגע ווערטה פון דעם שטיין.

טראכט זיך דעם מלך׳ס דיענער: יעצט זעה איך אז ער איז טאקע א מבין, דען ער האט צוגעטראפען דעם ריכ־טיגען ווערטה פון דעם טייערען שטיין. אך, ווי דער מלך וועט זיך דאס פרעהען ווען ער וועט קריגען אזא גוטען מבין!

אבער אזוי ווי דער דיענער קוקט אן דעם מענשען גוט אין פנים, הויבט ער אן צו צווייפלען דאס א מענש מיט אזא נארישען פנים זאל טאקע זיין א מבין. טראכט זיך דער דיענער, לאמיך ווארטען און זעהן. ווען עס איז גע־קומען צו בעצאהלען, האט דער קויפער ארויסגענומען פון זיינע קעשענעס א הויפען מיט גלעזלעך און האט געזאגט:

„אנשטאט מזומן געלד וועל איך אייך בעצאהלען מיט דיזע טייערע דימענטען און בריליאנטען, וואס קאסטען מיר א סך געלד. אט די אלע דימענטען גיב איך אייך פאר אייער שטיינדעל.“

יעצט, ווען דער דיענער האט געזעהן וואס יענער רופט דימענטען און בריליאנטען, האט ער שוין, צו זיין בעדויערען, געוואוסט מיט וואס פאר א מבין ער האנדעלט . . .

נ מ ש ל

עס געלינגט אמאל א בעריהמער צו פערטומלען מענשען א מוח, מען זאל מיינען אז ער איז טאקע א גרויסער מענש, אבער סוף כל סוף מוז ער זיך ארויסציינען אין זיין ריכ־טיגער מאס.

32
אַ קרִיוודע אויפ׳ן רבונו של עולם

אז אַרימער בעל־מלאכה האָט געבעטען אַז דער איי־בערשטער זאָל איהם צושיקען פּרנסה, עס הייסט אַ מענשען וואָס זאָל איהם געבען אַרבייט. דער אייבערשטער האָט געהערט זיין געבעט און האָט איהם צוגעשיקט אַ מענשען וואָס האָט גענדאַרפט האָבען אַרבייטער, און ער האָט דעם בעל־מלאכה צוגענומען צו דער אַרבייט.

נאָכדעם ווי דער בעל־מלאכה האָט אָבגעאַרבייט עט־ליכע טעג, האָט דער בעל־הבית איהם געהייסען געהן און האָט איהם ניט בעצאָהלט. צו ווען האָט דער אָרימער בעל־מלאכה אַ קריוודע? טאַקע צום רבונו של עולם אַליין!

נ מ ש ל

דער וואָס בערויבט אַן אַרבייטער בעגעהט אַ דאָפּעלטע זינד, אַ זינד געגען מענשען און אַ זינד געגען גאָט.

33
אויסגעלאָזען זיין כעס

איינער האָט געהאַט אַ גוטען און טרייען פריינד, און יעדען מאָל, ווען ער פלעגט זיך מיט איהם טרעפען אין גאַס, פלעגט ער איהם בעגריסען מיט אַ פריינדליכען „גוט מאָרגען“ און זיך נאָכפרעגען אויף זיין געזונד. איינמאָל בעגעגנט ער דעם פריינד, און אַנשטאָט איהם צו בעגריסען אויף זיין

זיך צו בעראטהען ווי דעם בן־מלך צו היילען פון זיין מע־לאַנכאָליע, דורך וואס פאַר אַ מיטעל איהם פרעהליך צו מאַכען. האט איינער פון די מיניסטארען פארגעשלאַגען, אז יעדער איינער פון די מיניסטארען זאָל זיך פערשטעלען אויף אַ טאָג פאַר אַ ווילדע חיה, אַ לייב, אַ בער, אַ לעמפּערט, אַ עלעפאַנט, און זאָל שפּיעלען און טאַנצען פאַר דעם בן־מלך, און אזוי ווי דער בן־מלך וועט דאַד וויסען ווער די פערשטעלטע פערזאָן איז, וועט עס ביי איהם פארקומען זעהר קאָמיש און ער וועט מוזען לאַכען.

די עצה איז דעם מלך זעהר געפעלען געוואָרען און ער האט בעפוילען די אַנדערע מיניסטארען, אַז זיי זאלען אזוי טאהן, און יענעם מיניסטער, מיט וועלכען ער פלעגט אימער האַלטען עצות, האט ער אַנגעזאָגט אַז ער זאָל זיך פער־שטעלען פאַר אַ מאַלפּע, ווייל פון אַ מאַלפּע לאַזט זיך זעהר פיעל לאַכען. דער מיניסטער האט געמוזט פאָלגען. און ווען דער בן־מלך האט דערקענט ווער די מאַלפּע איז, האט ער אַזוי פיעל געלאַכט, דאס ער איז אינגאַנצען געזונד גע־וואָרען. נאָכדעם האבען די אַנדערע מיניסטארען זיך גע־רייצט מיט דעם בעריהמער און געזאָגט: „אזוי פיעל האָלט פון דיר אונזער מלך, אַז ער האט פון דיר געמאַכט אַ מאַלפּע צו אַמוזירען זיין קינד!...“

נ מ ש ל

א בעריהמער איז גוט צו שלאָגען.

פון דעם אייבערשטען, זיי נעהמען אן מיט ליעבשאפט די שטראף וואס ער גיט זיי, ווייל זיי ווייסען אז ניט זיי מיינט ער.

34
פערשפאָרט אַן אַרבייט

איינער האט זיך פערזינדיגט געגען א גרויסען שררה און ער האט זיך געריכט אויף א הארבער שטראף. האט ער זיך בערעכענט אז ער וועט בעסער געהן דעם שררה איבער־בעטען און ער וועט איהם זיכער מוחל זיין. דער שררה האט זיך דערוואוסט אז יענער קלייבט זיך צו קומען וויינען און קלאגען אויף זיין קאפ, האט ער געהייסען זיינע דיענער, אז זיי זאלען צושליסען די טיהר. אבער אזוי ווי זיין פאַ־לאַסט האט געהאט א סך טיהרען, האט דער שררה געמוזט אלע טיהרען פערשליסען און אוועקשטעלען א שומר ביי יעדער טיהר.

האט זיך דארט געפונען איינער א קלוגער יונג, און ער האט געזאגט צו דעם שררה: „וואס טויג דיר צו פער־שליסען אזוי פיעל טיהרען און אוועקשטעלען אזוי פיעל שומרים? נעהם און שליס צו די טיהר פון יענעמס הויז, דען אז ארימאן האט ניט מעהר ווי איין טיהר, און מעהר ווי איין משרת צו היטען אז ער זאל ניט ארויסגעהן, וועסטו ניט דארפען.

נ מ ש ל

אזוי טוהט דער שטן. ער ווייס אז פאר דעם מענ־שען׳ס געבעט זיינען דא א סך טיהרען אין הימעל, און עס איז צו שווער פאר׳ן שטן צו פערשטעלען אלע טיהרען,

פריינדליכען אופן, האט ער אויף איהם גענומען שרייען און זידלען: דו אזוינער און אזוינער! דער אנדערער האט ניט פערשטאנען פון וואנען דער כעס קומט און ווארום יענער האט איהם אזוי בעליידיגט, אבער ווי אן אמת'ער גוטער פריינד האט ער פערשוויגען און איהם גארנישט געענטפערט.

אויף מארגען האבען זיך די צוויי פריינד ווידער בעגעגענט אין גאס. און דער וואס האט דעם פריהערדיגען טאג זיין פריינד געזידעלט, איז איהם יעצט ארויפגעפאלען אויפ'ן האלז און איהם געקושט. האט דער אנדערער געפרעגט: „ערקלער מיר, מיין פריינד, ווארום האסטו מיך נעכטען געזידעלט און היינט קושסטו מיך?“ האט איהם יענער געענטפערט: „ענטשולדיג מיר, וואס איך האב דיך נעכטען אזוי בעליידיגט. איך האב עס גארניט געמיינט. די מעשה איז אזוי: איך האב נעכטען געהאט גרויס ערגערניש. מיין הארץ האט אין מיר געזאדען אויף שלעכטע מענשען, וואס האבען מיר געטאהן רשעות. האט זיך מיר געוואלט אויסלאזען מיין כעס צו אימיצען. טא צו וועמען האב איך געקענט אויסלאזען מיין כעס? צו יענע רשעים? ווען איך וואלט זיי געזאגט איין ווארט, וואלטען זיי מיך נאך צעהן מאל אזוי פיעל צוריק געזידעלט. אבער אז איך האב דיך בעגעגענט, האב זיך בערענקט וואס פאר א טייערער פריינד דו ביזט מיינער, און אז דו ועסט מיר, צוליעב אונזער אלטער פריינדשאפט, פערשווייגען, האב איך מיין גאנצען כעס אויסגעלאזען צו דיר . . .“

נ מ ש ל

אזוי איז אויך מיט דעם אייבערשטען. ווען ער ווערט אין כעס אויף די מענשען, ווייס ער, אז אויב ער וועט אויסלאזען זיין כעס צו די אפיקורסים, צו די לײדאקעס, וועלען זיי נאך מעהר טאהן צו להכעים און נאך מעהר לעסטערען זיין היילינען נאמען: אבער די צדיקים, די טרייע פריינד

מיט כל טוב, געטוג פאַר אַלעמען, אַז יעדער איינער זאָל האָבען גענוג צו עסען און אויף אַלע הצטרכות. נאָר עס זיינען דאַ מענשען וואָס זיינען ניט צופרידען מיט זייער אייגענעם חלק אליין און זיי כאַפּען אַריין אויך אַ פרעמדען חלק, און יענער בלייבט נעבעך מיט גאָרנישט. אָט דאַרום זאָגט דער אייבערשטער צו די מענשען: „איהר האָט צופיעל, ווייל איהר האָט אַריינגעכאַפּט דעם חלק וואָס איך האָב אויך אָנגעגרייט פאַר יענעם, טאָ דאַרפט איהר איהם געבען פון אייערע."

36

אַ איד מיט בטחון

צוויי אידען זיינען געשטאַנען אין גאַס און האָבען גערעדט. איז צו זיי צוגעקומען אַן אַגענט פון דער רעגירונגס־לאָטעריי און האָט זיי אָנגעזאָגט אַז זיי האָבען געוואונען גרויסע סומען געלד. איינער האָט זיך שטאַרק געפרעהט, אָבער דער אַנדערער וואָס האָט גראַדע געוואונען אַ גרעסערע סומע פון דעם איינעם, איז געשטאַנען גאַנץ רוהיג, אַזוי ווי דאָס וואָלט גאָר קיין נייעס ניט געוועזן פאַר איהם.

„וואָרום זייט איהר אַזוי קאַלט? וואָרום פרעהט איהר זיך ניט?" האָט מען איהם געפרעגט.

„איך ווער ניט נתפעל," האָט ער געענטפערט. „איך האָב אימער געהאַט בטחון אין דעם אייבערשטען, אַז ער וועט מיר געבען. נו, האָט ער געגעבען. אַ נייעס איז דאָס?"

נ מ ש ל

דאָס איז דער כח פון בטחון.

שטעלט ער זיך אַוועק ביי דער טיהר פון דעם מענשען, ער לאָזט ניט צו זיין געבעט זאָל אַרויס מיט אַ קלאָרען קאָפּ, מיט כונה — עס הייסט: ער פערשטעלט די איינציגע טיהר וואָס דער אָרימער מענש האָט!

35

ער האָט אָנגעגרייט פאַר אַלעמען

איינער האָט געמאַכט אַ סעודה פאַר צעהן מענשען און ער האָט צום טיש דערלאַנגט צעהן פּאָרציעס. איינער פון די געסט איז געוועזן אַ גרויסער פרעסער האָט ער צו זיך צו־גערוקט צוויי טעלער מיט צוויי פּאָרציעס, און עס פער־שטעהט זיך, אַז איינעם פון די געסט האָט שוין אויסגע־פעלט זיין חלק. האָבען די אַנדערע געסט געזאָגט צום בעל־הבית: „זעה, יענער האָט דאָך גאָרנישט צו עסען.“ האָט דער בעל הבית זיי געענטפערט: „זאָל יעדער איינער פון אייך געבען אַ ביסעל פון זיין חלק.“

האָבען די געסט געלאַכט: „ווי קומט עס? דו לאַדסט אונז איין צום טיש און הייסט אַז מיר זאָלען געבען דיינעם אַ גאַסט פון אונזערע?“

„איך האָב געגעבען גענוג פאַר אייך אַלעמען,“ האָט דער בעל הבית געענטפערט, „און פאַר דעם איינעם וואָס איהם פעהלט אויס האָב איך אויך געגעבען גענוג. אָבער וואָס בין איך שולדיג אַז איהר האָט צוגענומען אי אייערע חלקים, אי אויך זיין חלק? דערפאַר זאָג איך אַז איהר זאָלט איהם געבען פון אייערע.“

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האָט די מענשען געגעבען אַ וועלט

אז ער וועט בלייבען ביי זיין פרומקייט, און דערפאר שטעהט דער בעל תשובה העכער פון דעם צדיק.

38
ער איז קיין נצרך

איינער האָט געדאַרפט האָבען געלד. האָט ער זיך געטראַכט, אז ער וועט אַריבערגעהן צו אַ פריינד און ביי איהם בעטען, אז ער זאָל איהם לייהען אַ גמילת חסד אויף אַ קורצער צייט. דער פריינד האָט געוואוינט ווייט, האָט ער אַלץ אָבגעלייגט און אָבגעלייגט דעם גאַנג אויף אַ שפּעטערע צייט.

איינמאָל געהט ער אין גאַס און בעגעגענט זיך מיט דעם פריינד פּנים אל פּנים. טראַכט ער זיך: אַט איז אויף מיין מזל געקומען די געלעגענהייט צו קריגען דעם גמילת חסד, גאָר אָהן מיה. געהט ער צו צום פריינד און זאָגט צו איהם: „גוט, וואָס איך האָב דיך געטראָפען. איך בין אַביסעל פּערלעגנט אין געלד און איך וויל, אז דו זאָלסט מיר לייהען אַ הונדערטער". דער פריינד טראַכט זיך: ער איז גאָר ניט אַזוי פעראייננגט און איז גאָר ניט אַזאַ נצרך. ווען ער וואָלט טאַקע געדאַרפט האָבען נויטיג דאָס געלד, וואָלט ער שוין געקומען צו מיר אַהיים און ניט וואַרטען ביז ער וועט מיך טרעפען אין גאַס. ער דאַרף דאָס גאָר ניט אַזוי נויטיג, נאָר גראָדע ווייל ער האָט מיך געטראָפען אין גאַס, בעט ער אַ גמילת חסד.

און מיט דעם רעכנונג אין קאָפּ האָט איהם דער פריינד ענטזאָגט.

37
צוויי מלכים

אין א ווייטען געגענד האָבען געקיניגט צוויי מלכים אויף צוויי בעזונדערע קעניגרייכען. איינער האָט זיין מלוכה און זיינע פיעלע אוצרות בעקומען בירושה פון זיין פאָטער, וועלכער איז געווען אַ גרויסער העלד און אַ מוטהי־גער קעמפּפער, און ער האָט זיין קעניגרייך געמאַכט רייך און גרויס. דער אַנדערער מלך איז געבוירען געוואָרען ביי אָרימע עלטערען, אָבער דורך זיין גרויסע גבורה און העל־דענשאַפט האָט ער זיך אַרויפגעארבייט צו א מלוכה מיט גרויסע אוצרות פון גאָלד, זילבער און טייערע שטיינער.

דער מלך וואָס האָט אַלעס בעקומען בירושה, האָט אי־מער געלעבט אין גרויס שרעק, טאָמער וועט ער אַמאָל פער־לירען זיין קרוין מיט זיין פערמעגען, ווייל ער האָט אימער געלעבט שטיל און רוהיג, און ווען עס וואָלט פאָרגעקומען אַן אויפשטאַנד אין זיין לאַנד, וואָלט ער ניט געוואוסט ווי צו קעמפּפען געגען די בונטאָוושציקעס. אָבער דער וואָס איז אַליין, מיט זיין אייגענער גבורה, געוואָרען אַ מלך, האָט ניט קיין מורא פאר קיין אויפשטאַנד, ווייל ער איז געווען גע־וואוינט צו קעמפּפען.

נמשל

דער צדיק וואָס האָט זיין גאַנצען לעבען ניט געוואוסט פון זינד איז ניט זיכער מיט זיך, ווען עס קומט אוים ביי־צושטעהן אַ נסיון פון דעם יצר הרע. אָבער דער בעל תשובה וואָס האָט שוין בעקעמפּפט דעם יצר הרע, דער איז זיכערער

מיינט ווען ער האָט געזאָגט. „אם רעב שונאך האכילהו לחם“ — ווען דיין שונא איז הונגעריג, גיב איהם א מאָהל־צייט...“

נמשל

אַזוי טוהט דער אייבערשטער מיט'ן רשע. ער לאָזט איהם גניסען אלע תענוגים פון דער וועלט, פרעסען און זוי־פען, פיעל דעם רשע'ס הארץ געלוסט, אָבער לסוף האָט דער רשע פון דעם צרות . . .

40

די לעצטע מינוט

איינער א מאַן האָט זיך פערזינדיגט נעגען דעם מלך און דער מלך האָט אויף איהם אַרויפגעלייגט א גרויסע שטראָף. איינמאָל איז דער מלך געקומען אין דער שטאָדט וואו דער פערזינדיגטער האָט געוואוינט. האָבען די פריינד פון דעם פערזינדיגטען געזאָגט צו איהם: „דער מלך איז דאָ יעצט אין שטאָדט, און ער הערט אויס אלע קלאגען, און נעהמט אָן פעטיציעס פון זיינע בירגער. געה דו אויך צום מלך און בעט איהם, אז ער זאָל דיר מוחל זיין.“ אָבער דער פערזינדיגטער האָט זיי ניט געוואָלט הערען. ער איז געווען שטאָלץ און איינגעשפּאַרט. האָבען די פריינד צו איהם ווי־דער געגומען ריידען: „געדענק! דער מלך קומט דאָ בלויז איין מאָל אין יאָהר. פאָהרען צו איהם קענסטו ניט, ווייל ער וואוינט זעהר ווייט. געה צו איהם יעצט ווען ער איז דאָ דערביי.“ אָבער דער פערזינדיגטער איז נאָך אַלץ גע־ווען איינגעשפּאַרט און האָט ניט געוואָלט געהן צום מלך בעטען מחילה.

נ מ ש ל

עס זיינען דאָ אידען וואָס פילען זיך צו נעהן אין שוהל דאַוונען. נאָר ווען עס דאַוונט אַ גרויסער חזן לויפען זיי אין שוהל און דאַוונען אויך. אָבער דער אייבערשטער הערט ניט זייער תפלה. ער, כביכול, טראַכט זיך: זיי בעטען ביי מיר, ווייל עס האָט זיך געמאַכט אַז זיי זיינען געקומען אין שוהל צוליעב דעם חזן. ווען זיי וואָלטען באמת געדאַרפט האָבען עפּעס פון מיר, וואָלטען זיי דאָך אליין געקומען אַהער, און ניט געוואַרט ביז עס וועט דאַוונען אַ חזן מיט משוררים.

39
ווען דיין שונא איז הונגעריג

איינער האָט געמאַכט אַ גרויסען מאָהלצייט פאַר זיינע פריינד. ער האָט אָבער צו דער שמחה אויך איינגעלאַדען איינעם וואָס איז געווען זיינער אַ בלוטיגער שונא. און ווען דער שונא איז געקומען, האָט דער בעל שמחה איהם אַוועק־געזעצט אויבען־אַן און פערזאָגט די סאַרווער, אַז מען זאָל איהם געבען די פעטסטע און דאָס בעסטע. דער שונא, וועל־כער איז געווען אַ גרויסער פרעסער האָט געפּאַקט אין זיך פיעל עס איז אין איהם אַריין. די גוטע פריינד האָבען זיך ניט געקענט אָבוואונדערען צוליעב וואָס דער בעל שמחה האָט איינגעלאַדען דעם שונא און איהם נאָך אַזוי גוט אויפ־גענומען. אָבער אַ טאָג שפּעטער איז זיי די זאַך קלאָר גע־וואָרען. דער שונא וועלכער האָט געהאַט אַ שוואַכען מאָגען איז פון דעם גרויסען מאָהלצייט גוט קראַנק געוואָרען, און דאַן האָבען די פריינד פערשטאַנען וואָס שלמה המלך האָט גע־

האט ער זיי פארגעשלאגען, אז זיי זאלען איהם בעצאהלען א קליינעם פראצענט פון דעם ווערטה פון די סחורה, און דיזען פראצענט דארפען זיי אויך ניט אויסצאהלען מיט אמאל, נאר אין קליינע ראטען יעדע וואך, אדער יעדען חודש. און אזוי האבען זיי געטאהן.

איין טאג האט זיך געמאכט, אז ווען די אגענטען זיי־נען געקומען איינצאהלען זייערע ראטען, האט איינער פון זיי בעצאהלט דאפעלט ווי ער האט געדארפט איינצאהלען, און אן אנדערער וועלכער איז געוועזען דער ארימסטער פון זיי אלע־מען, האט מעהר ניט געהאט ווי די העלפט וואס ער האט גע־דארפט געבען. ער האט אויסגעזעהן צובראכען און פער־שעהמט, און ער האט געזאגט: „גלויבט מיר, מיין האר, אז די ביסעל איז מיר אויך זעהר שווער אנגעקומען צו שאפען פאר אייך.“

די וואס זיינען דערביי געשטאנען האבען געזעהן, אז דער סוחר איז געוועזען מעהר צופרידען פון דעם וואס האט איהם געבראכט בלויז די העלפט ווי פון דעם וואס האט איהם געבראכט דאפעלט. צו דעם ארימען האט דער סוחר גערעדט זעהר פריינדליך און האט איהם געטרייסט, און יע־נעם וואס האט איהם געבראכט דאפעלט האט ער אפילו קיין דאנק ניט געזאגט. און אז מען האט דעם סוחר וועגען דעם געפרעגט, האט ער די זאך אזוי ערקלעהרט:

„איהר זאלט וויסען זיין, אז דאס געלד וואס איך האב מיט אייך אבגעמאכט, אז איהר זאלט מיר צאהלען, איז א קלייניגקייט נעגען דעם גרויסען שאדען וואס איך האב גע־האט דורך אייך. דער עיקר פון דער שטראף וואס איך האב אויף אייך ארויפגעלייגט איז אייך צו מאכען פיהלען, אז איהר זייט נעגען מיר שולדיג, און אז יעדער איינער פון אייך זאל זיך בעמיהען צו פערקויפען וואס מעהר סחורה און איינ־קאסירען וואס פריהער דאס געלד, אום מיט דער צייט זאל מיין שאדען פעררירכט ווערען. און איך האב בעמערקט אז

ווען דער מלך האָט שוין געהאַלטען אין אָוועקפאָהרען, זיינען די פריינד ווידער געקומען טענה'ן מיט'ן פערזינדיג־טען: „גע׳ה, לויף איהם נאָך, איידער עס ווערט שפּעט". דאָן האָט דער פערזינדיגטער גענומען לויפען און איז נאָכגעלאָפען דעם קעניגס קאַרעטע וועלכע איז שוין געווען באַלד אויסען שטאָדט.

נ מ ש ל

אַז עס קומט אלול איז דער גרויסער מלך אין הימעל גרייט צו הערען די תשובה און די תפילות פון אַלע פער־זינדיגטע. נאָר אַ סך לייגען אָב זייער תשובה פון חודש אלול אויף ראש השנה און פון ראש השנה אויף יום כפּור — ביז נעילה צייט, וואָס איז שוין די לעצטע מינוט.

41

די האַרץ איז דער עיקר

אַ גרויסער סוחר האָט געהאַט זיינע אַגענטען וואָס פלעגען אַרומפאָהרען איבער'ן לאַנד מיט זיין סחורה און פערקויפען. איינמאָל האָט זיך געמאַכט, אַז ווען די אַגענ־טען זיינען געווען אין מיטען וועג, האָבען זיי ניט גוט אַכטונג געגעבען און גנבים האָבען צוגענומען זייערע וואָגענס מיט די גאַנצע סחורה און זיינען מיט דעם אַנטלאָפען. די אַגענ־טען זיינען געקומען צוריק צום סוחר מיט ליידיגע הענד און מיט אַ געבראָכענעם געמיטה. זיי האָבען פאַר איהם גע־וויינט און זיך געבעטען אַז ער זאָל מיט זיי דורכקומען פאַר דעם גרויסען שאָדען וואָס ער האָט דורך זיי געהאַט און זיי וועלען איהם ווייטער דיענען געטריי.

דער סוחר האָט די זאַך גוט בעקלעהרט, און נאָכדעם

נ מ ש ל

די גוטע זיטען פון א מענשען דאָס זיינען די טייערע בריליאַנטען. אמאָל קומען זיי אין איינפאַסונגען פון תורה און בילדונג, און אמאָל זעהט מען זיי אויך ביי דעם איינ־פאַכסטען מענשען. און ביי דעם איינפאַכען מענשען האַלטען זיי זיך אמאָל נאָך שטאַרקער.

43

פּטור געוואָרען פון אַן אַנזעצער

צו א קרעמער איז אריינגעקומען איינער קויפען סחורה. דער קרעמער האָט איהם גענומען צייגען די ערגסטע סחורה וואָס ער האָט געהאַט, איינע ערגער פון די אַנדערע, און מקחים האָט ער ביי איהם געבעטען געהויבענע, דריי מאָל אַזוי פיעל ווי עס האָט דעם ווערטה. דער סוף איז געווען, אז יענער איז אוועק און האָט גאָרנישט געקויפט.

נאָכדעם איז אַריינגעקומען אַן אַנדער סוחר. איהם האָט שוין דער קרעמער אנדערש בעהאַנדעלט. פאַר איהם האָט ער אַרויסגענומען די בעסטע סחורה און מקחים האָט ער געבעטען די לעצטע און די ביליגסטע. דיזען סוחר איז די סחורה גלייך געפעלען געוואָרען, ער איז איינגעגאַנגען אויפ'ן פרייז, און דער עסק איז געשלאָסען געוואָרען.

ביי דעם קרעמער איז געווען א נייער משרת, וועלכער האָט ניט פערשטאַנען וואָס דאָ טוהט זיך, האָט ער געפרעגט זיין בעל הבית: „ערקלערט מיר, איך בעט אייך, ווארום האָט איהר יענעם סוחר געצייגט די ערגסטע וואַרע און דעם דוקא די בעסטע?“

האָט דער קרעמער דאָס אַזוי ערקלערט:

דער אגענט וואָס האָט מיר בעצאָהלט דאָפּעלט ווי זיין ראַטע איז, האָט דערביי זיך געהאַלטען אַזוי גרויס און שטאָלץ, אַזוי ווי ער וואָלט מיר שוין אין גאַנצען אויסגעצאָהלט מיין שאָדען. האָב איך מורא, אַז יעצט וועט ער שוין אויפ־הערען זיך צו פליסען. אָבער דער אָרימער מאַן ווייס און פיהלט אַז ער בלייבט מיר פיעל שולדיג, וועט ער זיכער זיך פליסען און זיך בעמיהען פאַר מיין געשעפט, פיעל בעסער ווי די אַנדערע.“

נ מ ש ל

דער נגיד וואָס גיט אַ גרויסע נדבה גיט עס מיט גאוה, אָבער דער אָרימער גיט אַ קליינע נדבה און פיהלט אַז ער גיט ניט גענוג. דארום איז דעם אָרימאַנס צדקה מעהר אַנ־גענומען ווי דעם רייכענס, ווייל דער עיקר איז ניט ווי גרויס די צדקה איז, נאָר די הארץ וואָס איז ביי דעם.

42
די טייערע בריליאַנטען

אַ סוחר האָט געפיהרט טייערע בריליאַנטען פון איין לאַנד אין אַן אַנדער לאַנד, און ווייל דער וועג איז געוועזען אַ ווייטער, און די בריליאַנטען זיינען געוועזען זעהר קליינע שטיינדלעך, האָט ער מורא געהאַט, טאָמער וועלען זיי פער־לאָרען געהן. וואָס־זשע האָט ער געטאָהן? ער האָט די טייערע בריליאַנטען איינגעפּאַסט אין בליי און אין האַלץ אום זיי זאָלען זיך האַלטען פעסט, און ווען ער איז שוין געקומען צו זיין בעשטימטען אָרט האָט ער די בריליאַנטען אַרויסגע־נומען פון זייערע ביליגע איינפאַסונגען און האָט זיי געלאָזט איינפאַסען אין גאָלד.

44
די שטראָף פון פערברעכער

א יונגער מאן, באלד נאך דער חתונה, האט אנגעהויבען צו טראכטען פון טאהן עפּעס א געשעפט. ער האט געוואוסט אז זיין קעסט וועט אַמאַל אויסגעהן און דאן וועט ער מוזען עסען דעם נדן. האט ער בעצייטענס גענומען זוכען א רעכטען מסחר. ער האט זיך נאכגעפרעגט וועגען פערשיעדענע געשעפטען, אבער קיינער איז איהם ניט געווען צום הארצען, ווייל עס האט זיך איהם געוואלט מיט אַמאַל רייך ווערען.

אזוי ווי שנעל רייך ווערען אויף אַן עהרליכען אופן איז זעהר שווער, האט ער געווארפען אן אויג אויף דעם „פּעקעל האנדעל", עס הייסט קאנטרעבאנד. ער האט געזעהן ווי איינער, א מצליח אין דיזען טריפה'ן האנדעל, איז רייך געווארען. אבער ווען דער יונגער מאן האט פון דעם דערצעהלט זיין שווער, האט דער שווער, וועלכער איז געווען א קלוגער און אַן ערפאהרענער מענש, צו איהם געזאגט:

„זיי וויסען, אז דער פּעקעל-האַנדעל איז זעהר א מיאוס'ע זאך, ווייל עס איז געגען מענשליכקייט, געגען דער תורה, געגען די געזעצען פון לאנד. און דער סוף פון די מענשען וואס האנדלען מיט דעם איז זעהר א ביטערער. סוף כל סוף ווערען זיי געכאפּט, מען נעהמט ביי זיי צו אלעם וואס זיי פערמאגען און מען זעצט זיי נאך אריין אין תפיסה".

דער יונגער מאן האט אליין ניט געוואלט צוגעבען אז זיין שווער איז גערעכט. ער איז געבליבען ביי דאס זייניגע. האט דער שווער איהם כלומרשט נאכגעגעבען און געזאגט: „נו, מיין איידים, נעהם אַ ביסעל געלד און לאמיר פאהרען האַנדלען. אפשר וועט אונז אבגליקען".

„פערשטעהסטו מיך, די מעשה איז אזוי: דיביידע סוחרים האָבען געוואָלט קויפען סחורה אויף באָרג, ניט פאר מזומן. איך ווייס אבער אז דער ערשטער איז א שווינדלער, און אַנזעצער, האָב איך איהם מיט א כיון געצייגט די ערגסטע סחורה און געבעטען די גרעסטע מקחים, כדי ער זאָל מיט מיר ניט וועלען האנדלען. דאגעגען, דער אנדער סוחר, ווייס איך אז ער איז א גוטער בטוח און ער וועט מיר בעצאָהלען וואָס מיר קומט, דארום האָב איך איהם געצייגט די בעסטע סחורה און איהם געזאָגט אזעלכע פרייזען אז עס זאָל זיך איהם לוינען צו האנדלען.

נ מ ש ל

ווען דער אייבערשטער האָט געוואָלט געבען די תורה, וואָס איז די בעסטע סחורה, איז ער אַרומגעגאַנגען צו אַלע פעלקער און זיי אָנגעבאָטען אז זיי זאָלען זי אָננעהמען. האָבען יענע פעלקער געפרעגט: „וואָס שטעהט אין דער תורה?“ האָט זיי דער אייבערשטער אויסגערעכענט די הארבסטע זאַכען, דאָס טאָהר מען ניט, יענעס טאָהר מען ניט, און אַז מען זינדיגט קומט די שווערסטע שטראָף. דער אייבערשטער האָט די תורה אַזוי שווער געמאכט אין די אויגען פון די אומות העולם, אז זיי האָבען זיך גלייך אָבגעזאָגט זי אָנצונעהמען. און דעם אייבערשטענס כונה איז טאקע געווען, אַז די גוים זאָלען זיך פון דעם אָבזאָגען, ווייל ער האָט גע־וואוסט אז מען קען זיי ניט טרויען דאָס זיי וועלען די תורה אָבהיטען. אָבער ווען ער איז געקומען צו די אידען, האָט ער זיי געצייגט ווי ניצליך און ווי שעהן עס זיינען די געבאָט פון דער תורה און וואָס פאר א טייערער אוצר עס ליגט אין איהר בעהאלטען, אויף דעם גוטען שכר וואָס קומט אַרויס אַ אידען פאר היטען די מצוות. דאָס האָט דער אייבערשטער געטאָהן, ווייל ער האָט געוואוסט אז די אידען קען ער טרויען, און אז זיי וועלען ניט אָנזעצען.

45
וואָרום ער האָט געשוויגען

איז א שטעדטעל האָט זיך געמאַכט א געשיכטע, אז א גביר האָט אַנגעזעצט. ווי דער שטייגער איז ביי אזא פאַל, איז א האלבע שטעדטעל אַנגעלאָפען צו דעם גביר׳ס הויז. אלמנות און יתומים וואָס האָבען ביי איהם געהאַלטען זייער ביסעל ירושה, יונגע פאָרלעך וואָס האָבען ביי איהם געהאַלטען זייער נדן, און אויך בעלי מלאכות און קליינע סוחרים וועלכע האָבען געהאַלטען דעם גביר פאַר א גרויסען בטוח און האָבען איהם געגעבען צו האַלטען זייער ביסעל מזומן. און די אַלע מענשען האָבען געמאַכט גוואַלדען און געשרייען, און געליאַרעמט און געפילדערט געגען דעם אַנזעצער. א זייטיגער מענש, א פרעמדער, פון אַן אַנדער שטאָדט וואָס האָט זיך צוגעקוקט צו דעם עולם האָט בעמערקט, אַז איינער פון זיי שטעהט זיך גאַנץ רוהיג און רעדט זיך געלאַסען. פרעגט דער גאַסט אויף איהם: „ער האָט אויך פערלאָרען געלד?“ האָט מען איהם געענטפערט, אַז יאָ. „טאָ וואָרום שרייט ער ניט אַזוי ווי די אַנדערע?“ האָט דער גאַסט געפרעגט. האָט מען איהם געענטפערט: „ער שרייט ניט, ווייל מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט ער אויך געמאַכט דעם זעלבען קונץ — ער האָט אַליין אַנגעזעצט...“

נ מ ש ל

אַן עהרליכער מענש קען ניט צוזעהן אַן עולה. אַן אונעהרליכער וועט אַמאָל פערשווייגען אַן עולה וואָס מען טוהט איהם אַליין. די אנשי סדום זיינען אַלע געווען רויבער און זיינען געווען געוואוינט צו רויבען איינער ביים׳ אַנדערען.

זיינען זיי געפּאָהרען צוזאַמען. אין אַ קרעטשמע וואָס איז געשטאַנען נאָהנט ביים גרעניץ האָבען זיי זיך אָבגע־שטעלט. דאָרט האָבען זיי געזעהן אַ חברה קאָנטערבאַנד־שציקעס שיכור'ן און הוליען אָהן אַ שיעור. „נו", זאָגט דער איידים צום שווער: „איהר זעהט ווי זיי לעבען אַ טאָג? עס מוז זיי געהן זעהר גוט!"

„האָסט אַ טעות, מיין קינד", ענטפערט דער שווער. „זיי טרינקען ניט ווייל זיי איז פרעהליך אויפ'ן הארצען, נאָר ווייל זיי ווילען זיך פערטומלען די קעפּ אום זיי זאָלען זיך ניט שרעקען ביים אריבערטראַנספּאָרטירען די טריפה סחורה. מיט די משקה פערגיסען זיי די צרות און דעם גרויסען פּחד וואָס זיי פּיהלען".

דעם יונגען מאַן נעהמט עס אָבער אַלץ ניט. ער קוקט זיך צו ווי די חברה לייט עסען און טרינקען, און איהם דאַכט זיך אַלץ אַז זיי איז פרעהליך אויפ'ן הארצען.

אַ טאָג שפּעטער זאָגט דער שווער צום איידים: „יעצט לאָמיר צופאָהרען צום צאָלל־הויז, וואו מען צאָהלט איין די צינזען פאַר טראַנספּאָרטירטע סחורה".

ווען זיי זיינען אַהין געקומען האָבען זיי געזעהן די זעל־בע חברה לייט, אַלע געשמיט אין קייטען. מען האָט זיי פער־נומען צוזאַמען מיט זייערע וואַגענס סחורה. דער יונגער מאַן האָט זיך דערשראָקען און האָט גענומען שרייען: „שווער! לאָמיר פאָהרען אַהיים, אַהיים, אָבער שנעל!" . . .

נ מ ש ל

עס זיינען דאָ אויף דער וועלט אַזעלכע נאַרען וואָס פערשטעהען ניט וואָס איז אונרעכט, סיידען זיי זעהען דעם גיהנום פאַר די אויגען.

נ מ ש ל

טאָמער קומט דער יצר הרע און זאָגט דיר, אַז די נדבה וואָס דו האָסט געגעבען דעם אָרימאַן איז אומזיסט און אַרויס־געוואָרפען, און דאָס וואָס דער אייבערשטער שיקט דיר צו הצלחה איז בלויז דערפאַר ווייל ער איז אַ זעהר גוטער און ערוואַרט פון דיר גאָרנישט. דאָרום זאָגט די תורה: „רק בגלל הדבר הזה יברכך —“ טאַקע פאַר דעם וואָס דו גיבסט צדקה צום אָרימאַן וועט דיך דער אייבערשטער בענשען.

47
דער אָרימער יחסן

אַ רייזענדער איז איינמאָל געקומען אין אַ שטאָדט, האָט ער דאָרט געזעהן אַ שעהנעם שטאַרקען מויער, נאָר די שויבען זיינען געווען אויסגעבראָכען און פערשטאָפּט מיט שמאַטעס. האָט ער זיך ניט געקענט אַבוואונדערען און ער האָט געפרעגט איינעם פון די פערבייגעהער אין גאַס: „זאָגט מיר, איך בעט אייך, ווי קומט עס דאָס אַזאַ גביר, וואָס האָט אַזאַ שעהנעם מויער, זאָל ניט קענען אַריינשטעלען שויבען אין די פענסטער?“

„וואָס וואונדערט איהר זיך?“ האָט דער שטאָדטיגער ערקלערט. „דאָ וואוינט אַן אָרימער יחסן. ער האָט די הויז בעקומען בירושה, אָבער ער איז אַ גרויסער אָרימאַן און האָט ניט פאַרוואָס אַריינצושטעלען אַ שויב. קומט מיט מיר אַריין אינעווייניג, וועט איהר זעהן ווי ער געהט אָנגעטאָהן. ער טראָגט אַן אָטלעסענעם ראָק אַרומגעבונדען מיט אַ פּראָסטער שטריק אנשטאָט אַ גאַרטעל. ער טראָגט זיידענע זאָקען, אָבער ער האָט ניט קיין העמד אויפ'ן לייב.“

אבער ווען זיי האבען שוין אנגעהויבען צו שרייען און צו מאכען גוואלדען, האט דער אייבערשטער געזאגט: „צעקת סדום ועמורה כי רבה" — אז די אנשי סדום שרייען שוין, מוזען זיי שוין זיין גוט זינדיג! . . .

46
מיט יענעם איז ער זיכער

צוויי גבירים, איינער א גרויסער בעל־צדקה, מיט א גוט הארץ, און דער אנדערער א שלעכטער און א קארגער, זיינען געגאנגען צוזאמען אין גאס. איז זיי אנקעגען געקומען אן ארימאן, וואס איז געגאנגען פון וואלד מיט א בינטעל בלומען. ווען די צוויי גבירים האבען דערזעהן די בלומען, האט יעדערער פון זיי געבעטען אז דער ארימאן זאל זיי געבען א בלום. האט דער ארימאן געגעבען צו דעם שלעכטען, דעם קארגען. דעם אנדערען גביר, דעם גוטהערציגען, האט ער ניט געגעבען.

א טאג שפעטער איז דער ארימאן אריין צום גוטען גביר בעטען א נדבה. פרעגט איהם דער בעל־צדקה: „זאג מיר, מיין פריינד, ווארום האסטו מיר ניט געוואלט געבען קיין בלום און יענעם האסטו יא געגעבען?"

„יענעם האב איך געגעבען, ווייל איך האב זיך גערעכענט אז ווען איך וועל טאהן זיין פערלאנג, וועט ער אמאל טאהן מיין פערלאנג און מיר געבען א נדבה; אבער דו, וויים איך, אז דו ביזט זעהר א גוטער און אז דו ערווארטסט גארניט פאר דיין גוטסקייט, ביז איך זיכער אז דו וועסט מיר סאי־ווי געבען א נדבה ווען איך וועל ביי דיר בעטען."

באטאניקער זיך געלאזט געהן אין א וויינשענק. דער פאר־מער איז איהם נאכגעגאנגען און געזאגט: „לאמיר געהן טרינקען צוזאמען און זיך פרעהען מיט דעם וואס דער מלך האט אונז היינט אזוי פיעל כבוד פערטיילט."

„וואס ביזטו פאר א מחותן מיט מיר?" האט דער באטאניקער אויסגערופען מיט א בעליידיגטען טאן. „דו ביזט דיין גאנצען לעבען געווען א פויער און דיין טאטע איז אויך געווען א פויער, אבער איך בין א געלערנטער מענש, מיט גרויס בילדונג. וואס קען אזא שעהנע קונסט!"

„אבער," האט דער פארמער גע'טענה'ט, „דו האסט דאך געזעהן ווי דער מלך האט זיך מיט מיין מתנה געפרעהט אזוי ווי מיט דיינער און ער האט מיר ארויסגעצייגט דעם זעלבען כבוד ווי צו דיר."

„ווארט אוים עטליכע וואכען," האט דער באטאניקער געענטפערט, „דאן וועסטו זעהן דעם אונטערשיעד צווישען מיין פראפעסיאן און דיינער."

אין פינף וואכען ארום קומט דער באטאניקער צום פאר־מער און זאגט צו איהם: „איך געה יעצט צום מלך איהם ברייננען א מתנה פון פרוכטען. קום דו אויך און בריינג פון די גרינסען פון דיין גארטען."

„וואס קען איך דעם מלך יעצט ברייננען?" האט דער פארמער געזאגט, „גרינע ציבעלעס, רעטעכלעך און אלע מינים גארטען־גרינס געפינט מען יעצט אין מארק פאר שפאט בי־ליג, און יעדער ארימאן קען זיי יעצט קריגען. טא ווי פאסט עס זיך דאם צו ברייננען א מתנה פאר'ן מלך?"

„יעצט זעהסטו דעם אונטערשיעד צווישען מיין ארבייט און דיינער," האט דער באטאניקער געענטפערט. „דיין אר־בייט ווערט נעאכטעט בלויז אין א געוויסען סעזאן פון יאהר, אבער מיין ארבייט ווערט אימער געשעצט און אימער גע־האלטען טייער."

נ מ ש ל

די ארימע יחסנים זיינען מיר, אידען. מיר האבען פון אונזערע עלטערען גע'ירשנ'ט די תורה און א שעהנעם נאמען, אבער מיר אליין זיינען זעהר ארים אין מעשים טובים. אלעס וואס מיר האבען פון אונזערע עלטערען איז שעהן און פיין, אבער וואס מיר אליין האבען געשאפען איז ווי א שטריק אויף אן אטלאסענער קאפאטע.

48

אפעלסינען און רעטיכער

ביי א מלך זיינען געווען צוויי גערטנער. איינער איז געווען א באטאניקער, א גרויסער קינסטלער צו פלאנצען פער־שיעדענע שעהנע און זיסע פרוכטען, און דער אנדערער איז געווען א געוועהנליכער פארמער, וועלכער איז געווען געניט אין פלאנצען אלערליי גארטען־געוויקסען און גרינסען. איינ־מאל, ווען דער זומער האט זיך ערשט אנגעפאנגען, זיינען ביידע געקומען צום מלך און יעדער איינער האט מיטגע־בראכט פאר'ן מלך א מתנה. איינער האט געבראכט א קארב מיט די ערשטע צייטיגע פרוכטען, וועלכע זיינען גע־ווען א גענוס פאר דער אויג זיי צו זעהן, פאר'ן נאז זיי צו שמעקען און פאר'ן גומען זיי צו עסען. דער אנדערער האט געבראכט די ערשטע בולבעס, די ערשטע רעטעכלעך, די ערשטע גרינע ציבעלעס, וועלכע מען האט נאך אין מארק ניט געזעהן. דער מלך האט זיך זעהר געפרעהט מיט די מתנות און ער האט ביידען ארויסגעוויזען פריינדשאפט און האט זיי געשענקט מתנות פון גאלד און זילבער.

ווען זיי זיינען ארויס פון מלך'ס פאלאסט האט דער

מעדיצין איז זעהר א שארפע און א ביטערע, און אז דער־
פאר האט איהם דער דאקטאר געהייסען דאס איינשלינגען
אויף אמאל.

אזוי פלעגט דער חולה געהן צום דאקטאר א פאר מאל
אין וואך, ביז די איינבילדונג האט געווירקט אויף איהם
אזוי, דאס ער האט טאקע אנגעהויבען צו פיהלען בעסער.
אזא כח האט די איינבילדונג אויפ'ן מענשען.

דער חולה האט שוין געמיינט אז ער איז געזונד, אבער
ווען עס איז געקומען דער פריהלינג האט דער דאקטאר גע־
שיקט נאך איהם און האט צו איהם געזאגט: „זאלסט וויסען
אז דו ביזט נאך א געפעהרליכער חולה, און ערשט יעצט
דארפסטו אנפאנגען צו נעהמען רפואות. ביז יעצט האב
איך דיך אלץ גענארט, אבער קיין ריכטיגע מעדיצין האב איך
דיר ניט געגעבען."

„אבער איך האב דאך איינגענומען אזעלכע ביטערע און
שארפע מעדיצין!" האט דער חולה גע'טענה'ט.

„דאס איז אלץ געווען בלויז אן איינבילדונג," האט דער
דאקטאר ערקלערט. „ערשט יעצט וועסטו דערפיהלען דעם
אמת'ן טעם פון מיינע רפואות, און דו וועסט זעהן דעם
אונטערשיעד צווישען יענער מעדיצין און די וואס איך וועל
דיר געבען."

נ מ ש ל

מיר, אידען, אז מיר זיינען אויסגעלייזט געווארען פון
מצרים, האבען מיר געמיינט אז דאס איז שוין אונזער אייבי־
גע גאולה, אז די יסורים וואס מיר האבען געליטען אין מדבר
זיינען די ריכטיגע מעדיצין, און אז ווען מיר זיינען שוין
געקומען אין ארץ ישראל זיינען מיר שוין אינגאנצען געהיילט
געווארען. אבער נאכדעם אז מיר זיינען פערטריבען געווארען
פון אונזער לאנד און מיר ליידען יעצט גלות, פיהלען מיר
אז יענע מעדיצין איז געווען צוקער מיט וואסער אין פער־

נ מ ש ל

עס איז דאָ גרויסקייט וואָס האַלט אַז נאַר אויף אַ ווײַלע.

49

די ריכטיגע רפואה וועט קומען

איינער איז געווען זעהר קראַנק, און דערצו איז ער געווען אַ נערוועזער מענש. איז ער געקומען צו אַ גרויסען דאָקטאָר, ער זאָל איהם קורירען. דאָס איז געווען אין הערבסט, אין אַ צייט ווען אַזאַ קראַנקהייט ווי דער מענש האָט געהאַט איז שווער צו קורירען. דער דאָקטאָר האָט בעטראַכט ווי דער מענש שרעקט זיך און איז זעהר נערוועז. האָט דער דאָקטאָר געקלערט אַזוי: אויב איך וועל איהם הייסען וואַרטען ביז דעם קומענדען פריהלינג, וועט ער דאָך דערווייל אָוועקשטאַרבען פאַר אונגעדולד און שרעק. איז פיעלייכט בעסער אַז איך זאָל איהם דערווייל אַזוי עפּעס טאָהן צו פערלייכטערען זיינע שמערצען.

„הער צו," האָט דער דאָקטאָר געזאָגט צום חולה, „איך וועל דיך געזונד מאַכען, אָבער בתנאי אַז דו זאָלסט נעהמען די מעדיצין וואָס איך וועל דיר געבען און זאָלסט זיך אינגאַנצען איבערגעבען אין מיינע הענד."

דער דאָקטאָר האָט צוזאַמענגעמישט אַ ביסעל וואַסער מיט צוקער און האָט אין דעם אַריינגעטאָהן אַ קאַפּעלע פאַרב, אום עס זאָל האָבען דעם אויסזעהן פון אַ מעדיציין. „עפען דיין מויל און שלינג איין די לעפעל מעדיציין מיט איין מאָל!" האָט ער אַ געשריי געטאָהן. דער חולה האָט זיך געמאַכט אַ האַרץ און האָט איינגעשלונגען די מעדיציין מיט איין מאָל, און צוליעב זיין איינבילדונג האָט זיך איהם געדאַכט אַז די

אבער שלמה'לעס טאטע איז אוועקגעפאהרען מיט א צובראַ־כענעם געמיטה.

די אינגלער זיינען געוואַקסען. אַז זיי זיינען עלטער געווארען האָט מען פאַר זיי גענומען מלמדים און מען האט זיי געלערנט. אבער דאַן האט זיך ארויסגעוויזען אז דער צדיק האט ניט געטראָפען. עס איז געווען פונקט פערקעהרט ווי ער האט געזאגט. משה'לע האט גארניט אנגעהויבען צו וועלען לערנען. ער פלעגט ענטלויפען פון חדר. און שלמה'לע, גראָדע פערקעהרט, פלעגט לויפען אין חדר און האט געלערנט מיט חשק. ווען משה'לעס פאטער האט געזעהן אז זיין זוהן וואַקסט אויס אַ ווילדער אינגעל, וואס וועט ניט קענען אַ שייטעל עברי, האט ער גענומען פרעגען עצות ביי פריינד וואס צו טאהן. האבען איהם די פריינד געראַטהען, אז ער זאָל פאהרען צום צדיק און איהם פרעגען. דען עס קען דאך ניט זיין אַז דער צדיק זאָל מאַכען אַזאַ טעות.

דער אונגליקליכער פאטער איז געקומען מיט משה'לען צום צדיק. און ווי דער צדיק האט איהם דערזעהן האט ער אויסגערופען:

„דאס זייט איהר דאך דער פאטער פון דעם טייערען אינגעל, דעם וואויל־לערנער, דער וואס וואַקסט צו זיין אַ רב."

„יאָ, רבי," האט דער פאטער געענטפערט מיט אַ צו־בראָכענער שטימע, „דאס בין איך דער אונגליקליכער טאַטע פון דעם אינגעל, דער חם מיט דעם פוסטען קאָפּ, וואס קען ניט און וויל ניט לערנען."

דער צדיק האט זיך געוואונדערט און האט געזאגט:

„איך פערשטעה אייך ניט. דאס וואס איהר זאגט וועגען אייער אינגעל האב איך דאך נביאות געזאגט אויף אייער שכנ'ס קינד. אייער אינגעל דאַרף זיין אַ געראַטענער. ער דאַרף וועלען און קענען לערנען."

דער פאטער האט זיך צואוויינט און האט גענומען ערקלערען:

גלײַך צו דעם וואָס מיר לײדען יעצט. אָבער מיר מעגען זיך טרייסטען, אַז מיר קריגען יעצט די ריכטיגע מעדיצין און מיר וועלען יעצט האָבען אַ ווירקליכע היילונג, אַ ריכטיגע גאולה אויף אימער.

50
דער רבי האָט געטראָפען

אַמאָל זיינען געווען צוויי גוטע פריינד, וואָס האָבען געלעבט איז שכנות, און ביידע האָבען ניט געהאָט קיין קינדער. האָבען זיי זיך אָוועקגעלאָזט איבער דער וועלט זוכען, אפשר וועלען זיי געפינען אַ גרויסען צדיק, וואָס זאָל זיי קענען בענשען מיט קינדער. זיי זיינען אָנגעקומען אין אַ שטאָדט, וואו עס האָט זיך געפונען אַ גרויסער חכם און צדיק. זיינען זיי צו איהם אַריין און געזאָגט זייער פערלאַנג. האָט זיי דער צדיק געבענשט, אַז נאָך אין דעם יאָהר זאָל יעדער איינער פון זיי האָבען אַ בן זכר, און דער צדיק האָט געזאָגט ווי מען זאָל די קינדער רופען. אויך האָט ער אָנגעזאָגט די צוויי פריינד, אַז ווען זייערע קינדער וועלען זיין אַרום דריי יאָהר אַלט, זאָל מען זיי ברענגען צו איהם און ער וועט זיי בענשען.

די קינדער זיינען געבוירען געוואָרען צום יאָהר, אַזוי ווי דער צדיק האָט געזאָגט. און ווען זיי זיינען געוואָרען דריי יאָהר אַלט, האָבען די עלטערען זיי געבראַכט צום צדיק. דער צדיק האָט די צוויי אינגלעך אָנגעקוקט און האָט געזאָגט: „אָט דער, משה'לע, וועט זיין אַ אינגעל אַ וואויל־לערנער. אָבער אָט דער, שלמה'לע, וועט זיין אַ צולאָזענער און וועט ניט וועלען לערנען.“

משה'לעס טאַטע איז אָוועקגעפאָהרען זעהר גליקליך,

פאַר שפּעטער, אַז משיח וועט קומען, וועלען אידען האָבען חשק צו געהן אין ארץ ישראל צוליעב איהרע גייסטיגע מעלות, און דאַן וועלען זיי שוין דאָרט בלייבען אויף אימער, און קיין מאַכט אין דער וועלט וועט זיי ניט קענען אַוועקנעהמען פון דאָרט.

51
דער שווער און דער איידים

אַ סוחר איז געפאָהרען קיין לייפּציג איינקויפען סחורה. זאָגט צו איהם זיין איידים, וועלכער איז ביי איהם געזעסען אויף קעסט: „נעהמט מיך מיט, שווער. אַמאָל וועל איך דאָך אַראָב פון קעסט און וועל זיך מוזען נעהמען צו מסחר. טאָ לאָמיך מיט אייך פאָהרען און זיך לערנען.“

דער שווער האָט איהם מיטגענומען. דער שווער האָט געהאַט אין זינען מסחר, אַ תכלית פאַר זיין איידים, אָבער דער איידים האָט געהאַט אַנדערע זאַכען אין זינען. ערשטענס, האָט ער שטאַרק הנאה געהאַט פון דער רייזע, ווייל ער איז פריהער קיינמאָל אין זיין לעבען ניט אַרויס פון שטעדטעל ווייטער פון אַ תחום שבת. און דאָ עפענט זיך פאַר איהם אַ ברייטע וועלט . . . ווידער האָט ער געוואוסט, אַז ער וועט קומען אין לייפּציג, זיינען דאָרט דאָ טעאַטערע און שפּיעל־הייזער און ער וועט קענען אַ לעב טאָהן.

די גאַנצע רייזע איז דער שווער געווען אונגעדולדיג און צוטראָגען. ער האָט ווייניג געשלאָפען און ווייניג געגעסען. ער פלעגט אַליין קאָרמענען זיינע פערד, אַליין זיי אויס־שפּאַנען, און האָט יעדע ווייל עראיינגעקוקט אין לוח, אויב עס וועט ניט רעגענען אָדער שנייען און דער וועג וועט ווערען

„רבי'ניו! אט דאָ איז דער אינגעל, נעהמט און פאַר־הערט איהם, אויב ער קען אפילו אלף־בית. יעדען טאג קומט דער בעהעלפער נעהמען מיין אינגעל און מיין שכן'ס אינגעל אין חדר. דער בעהעלפער ברייננט עפּעל, ניסלער און צוקערקעס. מיין שכן'ס אינגעל נעהמט צו די גוטע זאכען און לויפט גלייך אין חדר. אבער מיין אינגעל וויל אפילו די גוטע זאכען ניט אנקוקען און וויל אין חדר ניט געהן."

„נו, האָב איך דאך געטראָפען!" האָט דער צדיק אויס־גערופען.

„אבער, רבי'ניו, איך פערשטעה ניט ווי אזוי איהר האָט געטראָפען," האָט משה'לעס פאָטער געזאָגט. „איך בעט אייך, ערקלערט עס מיר."

„די מעשה איז אזוי," האָט דער צדיק ערקלערט. „אלע אינגלעך אין דיזען עלטער ווילען ניט לערנען. נאָר אייער שכן'ס אינגעל איז אַ גרויסער נאַשער, אַ בעל־תאוה. געהט ער אין חדר בלויז פון די עפּעל וועגען און די ניסלעך וועגען. אבער אז ער וועט גרעסער ווערען, וועט ער קריגען אנדערע, גרעסערע תאוות, און פון חדר וועט ער לויפען אזוי ווי פון פייער. זעהט איהר, אייער אינגעל איז געבוירען געוואָרען גאָר אהן תאוות, און דערפאַר אַז ער וועט עלטער ווערען און קריגען אַ ביסעל פערשטאַנד, וועט ער פערשטעהן ווי גוט עס איז צו געהן אין חדר צו לערנען, און איין מאָל אַז ער וועט שוין אנהויבען צו לערנען, וועט איהם קיין זאך אין דער וועלט ניט אָוועקנעהמען פון לערנען."

נ מ ש ל

פאַר'ן חורבן האָבען אידען געהאַט חשק צו געהן אין ארץ ישראל צוליעב די גוטע זאכען וואס דאס געראָטענע לאַנד האָט פערמאָגט. אבער שפּעטער, אַז זיי האָבען גע־נומען דיענען עבודה זרה און האָבען בעקומען אַנדערע תאוות, האָבען זיי זיך ניט געקענט האַלטען אויף זייער לאַנד. דער־

52
די צוויי פּאָרלעך

איינער האָט געהאַט צוויי טעכטער. די עלטערע איז געווען זעהר מיאוס, עס איז געווען אַ שרעק אַ קוק צו טאָהן אויף איהר פּנים. די אַנדערע איז שוין גראָדע געווען ניט־מיאוס, אָבער זי האָט געהאַט אַ מיאוס'ן מויל, פלעגט שרייען און קריגען זיך, און שילטען יעדען איינעם. עס פערשטעהט זיך, אַז דער פאָטער האָט קיין האָפנונג ניט געהאַט אויס־צוברייננגען אַזאַ שלעכטע סחורה, און ער האָט געמיינט אַז ער וועט זיך מוזען האַלטען מיט זיינע צוויי טעכטער ביז זיי וועלען גרוי ווערען.

איינמאָל קומט אַראָב אַ שדכן, וואָס האָט געהאַט אַ נאָמען אין דעם געגענד אַרום, און דערצעהלט, אַז ער האָט פאַר די צוויי מיידלעך זעהר גליכע שדוכים. פאַר דער מיאוס'ער האָט ער אַ חתן וואָס איז שטאָק בלינד. און פאַר דער ארורה האָט ער איינעם וואָס איז טויב ווי די וואַנד. זי מעג שרייען, זי מעג שילטען און ער וועט אַ וואָרט ניט הערען.

דעם פאָטער פון די מיידלעך איז דאָס זעהר געפעלען געוואָרען און ער האָט זיך אַנגעכאַפּט אַז די שדוכים מיט ביידע הענד. ער האָט געגעבען די ביידע חתנים אַ שעהנעם נדן און האָט געמאַכט אַ לייטישע חתונה.

עס זיינען אַריבער עטליכע יאָהר. די ביידע פּאָרלעך האָבען געהאַט מזל וברכה. עס איז זיי אַוועק גאַנץ גוט. זיי זיינען געוואָרען זעהר רייך. און קינדערלעך האָבען זיי אויך געהאַט, מיט איין וואָרט: עס איז זיי געווען וואויל.

ויהי היום, און עס פאָהרט דורך זייער שטאָדט אַ גרויי־

שלעכט. אַבער דער איידים האָט זיך גאָרניט געזאָרגט. ער האָט שטאַרק הנאה געהאַט פון דער רייזע. אין יעדער אכסניא האָט ער אַבגעגעסען אַ געשמאַקען מאָהלצייט און געשפּיעלט קאָרטען מיט אַנדערע געסט. און ווען זיי זיינען אַנגעקומען אין לייפּציג, האָט דער שווער ניט געגעסען, ניט געטרונקען און איז כסדר אַרומגעלאָפען פון איין סוחר צום אַנדערען איינצוקויפען סחורה, און וואָס נעהנטער ער איז געווען צו דעם טאָג וואָס ער האָט געדאַרפט פאָהרען צוריק אַהיים, האָט ער זיך אַלץ מעהר געפרעהט. אַבער דער איידים איז פּונקט פערקעהרט: וואָס נעהנטער צו דער רייזע אַהיים, איז ער אַלץ געוואָרען אומעטיגער און אומעטיגער.

נ מ ש ל

דער צדיק און דער רשע קומען אויף דער וועלט גלייך. דער צדיק ווייס אַז די וועלט איז אַ מין לייפּציג, וואו ער דאַרף זיך איינקויפען „סחורה", עס הייסט תורה און מעשים טובים. דאַרום ווען זיין נשמה דאַרף געהן צוריק פון וואַנען זי איז געקומען, פרעהט זיך דער צדיק וואָס ער האָט שוין אַבגעפּטר׳ט זיינע געשעפטען און ער געהט צוריק אַהיים. אַבער דער רשע, וואָס קומט אויף דער וועלט אַזוי ווי יענער איידים, נאָר צו הוליען און צו לעבען אַ טאָג, און ניט צו־ליעב אַ תכלית, איהם איז זעהר ביטער ווען ער דאַרף אַוועק־געהן פון דער וועלט . . .

„דאס איז מיר נאָך לייכטער ווי היילען,“ האָט דער דאָקטאָר געענטפערט.

ווי די צוויי יונגע לייט האָבען געהערט אַז דער דאָקטאָר וויל זיי מאַכען צוריק פאַר קאַליקעס, האָבען זיי געזאָגט אַז זיי ווילען ניט.

„אויב אַזוי,“ האָט דער רב געזאָגט, „מוזט איהר דעם דאָקטאָר בעצאָהלען.“

און זיי האָבען בעצאָהלט.

נמשל

די מעשה־איז אַ משל אויף דעם מאמר „בעל כרחך אתה נוצר“. אין פרקי אבות ווערט געזאָגט: „איבערגוואַלד ווערסטו בעשאַפען, איבערגוואַלד ווערסטו געבוירען, איבערגוואַלד לעבסטו . . .“ פרעגט מען אַ קשיא, וויבאַלד אַז אַ מענש ווערט געבוירען געגען זיין ווילען און לעבט געגען זיין ווילען, טאָ פאַרוואָס קומט איהם אַ שטראָף ווען ער בעגעהט־אַ זינד? איז דער תירוץ אויף דעם: אַז „בעל כרחך אתה מת,“ וויבאַלד אַז שטאַרבען ווילסטו דאָך אויך ניט, דאַרפסטו פיהרען אַ ריכטיגען לעבען, און אויב ניט, קומט דיר טאַקע אַ שטראָף.

53
דער שיכור

אַ שיכור־איז געזעסען אין אַ שענק און האָט געטרונקען. פּלוצלונג האָט ער אנגעהויבען צו שרייען אַז די הויז שאָקעלט זיך און האַלט אין איינפאַלען. האָבען די אַנדערע מענשען געלאַכט פון איהם און געזאָגט: „משוגענער! ווי קען אַזאַ הויז, אַ שטאַרקער מויער, זיך שאָקלען?“ אָבער דער שיכור

סער דאָקטאָר. און ווי דער שטייגער איז ווען עס קומט אַ גרויסער דאָקטאָר, לאָזט זיך די גאַנצע שטאָדט צו איהם לויפען, יעדער איינער מיט זיין פעהלער, מיט זיין קרענק. און די פּאָר בעל־הבית'לעך, דער בלינדער מיט'ן טויבען, זיי־נען אויך געקומען. דער דאָקטאָר האָט זיי בעטראַכט און האָט געזאָגט אַז ער קען זיי ביידען אויסהיילען.

דער דאָקטאָר האָט זיך מיט די יונגע לייט בעדונגען פאַר זיין אַרבייט, און אין אַ פּאָר חדשים אַרום, נאָכדעם ווי ער האָט אויף זיי געמאַכט לייכטע אָפּעראַציעס, זיינען זיי ביידע געהיילט געוואָרען. דער בלינדער האָט אָנגעהויבען צו זעהן און דער טויבער צו הערען.

ווי נאָר דער בלינדער האָט דערזעהן זיין ווייב'ס פּנים און דער טויבער האָט געהערט זיין ווייב'ס קללות, האָבען זיך אָנגעהויבען גרויסע קריעג. יעדער איינער האָט חרטה בעקומען אויפ'ן שידוך. דער וויל פּטור ווערען פון זיין פער־זעהעניש און דער וויל פּטור ווערען פון זיין ארורה.

ווען דער דאָקטאָר איז געקומען אויפמאָהנען וואָס איהם האָט געקומט, האָבען די צוויי יונגע לייט איהם ניט געוואָלט בעצאָהלען. זיי האָבען גע'טענה'ט, אַז אנשטאָט צו טאָהן גוטעס, האָט דער דאָקטאָר זיי פיעל ערגער געמאַכט, דען ווען דער בלינדער האָט ניט געזעהן און דער טויבער האָט ניט געהערט, זיינען זיי געווען צופריעדען און געלעבט גליק־ליך. אָבער יעצט, אַז ער האָט זיי געמאַכט צו זעהן און צו הערען, איז זייער לעבען קיין לעבען ניט.

עס איז געבליבען אַז זיי זאָלען געהן צום רב און האָבען אַ דין תורה. דער רב האָט אויסגעהערט אַלעמעס טענות, און נאָכדעם האָט ער געזאָגט צום דאָקטאָר:

„איהר האָט די מענשען געטאָהן אַ רעה, וואָס איז פיעל גרעסער ווי די טובה. דעריבער, אויב איהר קענט דעם מאַכען צוריק בלינד און דעם אַנדערען מאַכען ווידער טויב, דאַרפט איהר עס טאָהן."

פון די זאַכען. פון צייט צו צייט פלעגען קומען רייזענרע, וואָס פלעגען ברייננגען אין לאַנד תבואות און פּרוכטען און דאָס אויסבייטען אויף גאָלד און בריליאַנטען, און דורכדעם האָבען די איינוואוינער געהאַט אויף צו לעבען.

וואָס האָט דער נייער מענש געטאָהן? ער האָט זיך בעזעצט אין דעם לאַנד, זיך גענומען אַ גרויסע פעלד און האָט זי פערזייהט מיט תבואה און פערפלאַנצט אויף דעם פערשיע־דענע פרוכט־בוימער. און די תבואה מיט די פרוכטען פלעגט ער אויסביימען מיט די איינוואוינער אויף גאָלד און טייערע שטיינער. ער האָט אנגעזאַמעלט אַ גרויסען פערמעגען.

אַזוי זיינען אַוועק יאָהרען. ווען ער איז שוין געוואָרען אַלט און האָט געהאַלטען ביים שטאַרבען, האָט ער צונויפ־גערופען זיינע קינדער און האָט צו זיי געזאָגט: „ביי מיר, אין מיין אַלטער היים, איז פערבליבען אַ זוהן פון מיין ער־שטער פרוי, וועלכע איז שוין לאַנג געשטאָרבען. שוין לאַנג אַז איך האָב ניט געזעהן מיין זוהן, אָבער איך געדענק, אַז ווען ער איז נאָך געוועזען אַ קינד, איז ער געוועזען זעהר קלוג. וויל איך אַז איהר זאָלט זיך טיילען מיט איהם מיין פער־מעגען, וואָס בלייבט נאָך מיר. גלייך ווי איך וועל אוועקגעהן פון דער וועלט, בעט איך, אַז איהר זאָלט אַראָפּברייננגען מיין זוהן צו אייך און איהר זאָלט איהם געבען די ברירה, אַז ער זאָל זיך אויסקלייבען וואָס איהם געפעלט: תבואה, פרוכטען, אָדער גאָלד און בריליאַנטען. איך וויים אַז ער איז קלוג און ערענטליך, און ער וועט זיך מיט אייך טיילען על פּי יושר.“

די קינדער האָבען געטאָהן אַזוי ווי זייער פאָטער האָט זיי אנגעזאָגט. גלייך נאָך שבעה האָבען זיי געשיקט נאָך זייער ברודער, איהם געציינט דעם גרויסען פערמעגען, וואָס זייער פאָטער האָט זיי איבערגעלאָזט, און איהם געזאָגט אַז ער קען זיך אויסקלייבען וואָס ער וויל און וואָס איהם געפעלט אַמבעסטען. דער ברודער האָט אַ קוק געטאָהן אויף די אַנ־געלאָדענע שפּייכלערס מיט תבואה און פּרוכטען, נאָכדעם האָט

האָט זיך געהאַלטען ביי דאָס זייניגע און געשריען: „גיט אַ קוק, גוט! זעהט איהר דען ניט ווי די הויז דרעהט זיך, פריהער אין איין זייט און נאָכדעם אין אַ אַנדער זייט?“

האָט זיך אויפגעהויבען פון זיין שטוהל איינער פון די ניכטערע מענשען און האָט זיך פריהער געשטעלט אין איין זייט פון דער הויז און נאָכדעם אין דער אַנדער זייט, און האָט געזאָגט: „זעה דו, נאַר איינער! אָט געה איך גלייך, ווי אימער, און ווען די הויז וואָלט זיך געשאָקעלט און גע־דרעהט, ווי וואָלט איך געקענט געהן גלייך? ניט די הויז דרעהט זיך, נאַר דיין קאָפּ דרעהט זיך דיר, דו שיכור איינער!“

נ מ ש ל

דאָס איז אַ משל געגען די וואָס זוכען פעהלערען אין דער תורה, און אין דער אמת'ן זיינען די פעהלערען ביי זיי אין קאָפּ.

54

אַ חכם און אַ מבין

איינער האָט פערלאָרען זיין גאַנצען פערמעגען, האָט ער פערלאָזען זיין שטאָדט און איז אַוועק אין מרחקים זוכען זיין גליק. ווייט איבער'ן ים האָט ער געפונען אַ לאַנד, וואָס די מענשען דאָרט זיינען געווען ווילד און אונוויסענד, און זיי האָבען קיין שכל ניט געהאַט צו אַקערען די ערד און צו פלאַנצען גערטנער. די איינוואוינער האָבען ניט געהאַט קיין אייגענעם ברויט אָדער פרוכטען. דער נייער מענש האָט געזעהן אַז דערפאַר איז דאָס לאַנד זעהר רייך אין גאָלד און אין טייערע שטיינער און בריליאַנטען. נאָר די איינוואוינער זיינען קיין מבינים ניט און פערשטעהען ניט דעם ווערטה

גרעסטע מעלות פון ארץ ישראל זיינען די גייסטיגע מעלות, וועלכע זיינען ווי גאָלד און בריליאַנטען, וועלכע מען קען ניט לייגען אין מאַגען, און ביי זיי איז געווען דער עיקר די מילך און האָניג.

55

וואו איז דער אויבען־אָן ?

איינער האָט געהאַט אַ שמחה. האָט ער געמאַכט אַ גרויסען מאַהלצייט און האָט פעררופען אַ סך מענשען פון שטאָדט. צווישען די איינגעלאַדענע איז געווען איינער אַ שעהנער איד, אַ למדן, אַ חכם און פון גרויסען יחוס, אָבער ער איז געווען אַן עניו און האָט פיינד געהאַט כבוד. און אַז ער איז אַריין אין הויז פון בעל־שמחה, האָט ער זיך ניט געוואָלט זעצען אויבען־אַן, נאָר ער האָט זיך אַוועקגעזעצט ביי די לעצטע טישען, ניט ווייט פון טיהר. ווען דער בעל־הבית האָט דערזעהן וואו דער פיינער מענש האָט זיך אַוועק־געזעצט, האָט ער גענומען די שעהנסטע און די אנגעזעהענ־סטע בעלי־בתים פון שטאָדט און האָט זיי צוזעצט אַרום יענעם עניו, זאָגענדיג: „אַט דאָ איז דער אויבען־אַן."

נ מ ש ל

ניט דער פלאַץ גיט כבוד צום מענשען, נאָר דער מענש גיט כבוד צום פלאַץ.

ער בעטראַכט די אוצרות גאָלד און בריליאַנטען און נעזאָגט צו זיינע ברידער: „איך וועל נעהמען די גאָלד מיט די בריליאַנטען, די תבואה מיט די פּירות לאָז איך איבער צו אייך.“ ווען די ברידער האָבען דאָס געהערט, האָבען זיי זיך שטאַרק געפרעהט. וואָרום וואָס פאַר אַ ווערטה האָט ביי זיי גאָלד און בריליאַנטען? זיי קענען דען דאָס עסען? האָבען זיי צווישען זיך געלאַכט פון זייער עלטסטען ברודער, אויף וועמען זייער פאָטער האָט געזאָגט אַז ער איז אַ גרויסער חכם. דען וואו איז זיין חכמה, אַז ער האָט אויסגעקליבען זאַכען וואָס מען קען ניט לייגען אין מאַגען אריין?

אין אַ צייט אַרום איז נעקומען אין לאַנד אַ קלוגער מלך און האָט זיי געלערנט ווי מען בענעהט זיך מיט אַן אַקער־אייזען און ווי מען בעאַרבייט די ערד און ווי מען פלאַנצט פרוכט־בוימער. דאָס גאַנצע פאָלק האָט זיך גענומען צו דער אַרבייט, און באַלד איז אין לאַנד געווען גענוג תבואה און פרוכטען פאַר אַלעמען. דיזע זאַכען זיינען געוואָרען ביליג, אָבער גאָלד און בריליאַנטען זיינען געוואָרען טייער. ווייל די מענשען האָבען זיך אויסגעלערנט די זאַכען אוועקצופיהרען אין אַנדערע לענדער, זיי פערקויפען און אָבנעהמען גוטע געלד. ערשט דאַן האָבען די ברידער זיך אַרומגעזעהן, אַז זייער עלטסטער ברודער האָט געוואוסט וואָס צו נעהמען, און אַז ער איז טאַקע געווען אַ גרויסער חכם.

נ מ ש ל

דאָס לאַנד איז ארץ ישראל, וועלכע האָט צוויי סאָרטען מעלות. ערשטענס, איז דאָס אַ לאַנד וואָס פליסט מילך און האָניג. זי איז געבענשט מיט גשמיות. און צווייטענס, איז דאָס אַ לאַנד מיט גרויסע גייסטיגע מעלות, ווייל מציון תצא תורה, פון ציון זיינען אַרויסגעקומען די גרויסע אידישע לעהרער, די נביאים און אַלעס וואָס איז אַ ציערונג פאַר'ן אידישען פאָלק. נאָר ניט אַלע האָבען פערשטאַנען אַז די

קומט דיר שוין גארנישט. דיין זוהן וועל איך נעבען דעם פערשפראכענעם נדן, אבער דיר ניט א קאפיקע!"

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האט געוואלט מאהן א שידוך מיט די אידען. עס פערשטעהט זיך, אז דער שידוך איז מיט דער נשמה און נים מיט'ן גוף. אבער דער גוף איז דאך א מאטע, און מען דארף האבען זיין צושטימונג, ווייל אהן דעם גוף קען דאך די נשמה אליין קיין מצוות ניט טאהן. ווען דער גוף איז ריין און איז מסכים אויף אלעם וואס די נשמה וויל טאהן, קריגט ער א לוין פאר זיין צושטימונג. עס הייסט, דער גוף האט עולם הזה. אבער אויב דער גוף שטעלט זיך געגען דעם ווילען פון דער נשמה און די נשמה מוז שטארק קעמפפען געגען דעם ווילען פון דעם גוף, דאן קריגט די נשמה איהר גן־עדן, אבער דער גוף קריגט גארנישט.

57
האט פערדיענט זיין שטראף

א רייכער מאן האט איינמאל פערלוירען זיין געלד, און לא די וואס ער האט פערלארען זיין אייגענעם קאפיטאל, איז ער נאך געבליבען א גרויסער בעל־חוב צו א סך מענשען, וואס האבען איהם אנפערטרויט מיט זייער געלד. אבער די קרעדיטארען האבען איהם ניט געקלאגט, ווייל זיי האבען געוואוסט אז ניט מיט זיין ווילען האט ער אנגעזעצט, נאר ער האט מאקע ניט געהאט מיט וואס צו צאהלען.

איינער א סוחר האט דעם יורד צוגענומען צו זיך אויף א שטעלע און האט איהם ארויסגעשיקט איבער דער פראווינץ ריין פערשידענע סחורות. דער משולח פלעגט די סחורה פער־

56
אָבגעטהאָן דעם טאַטען

איינער, א גביר, האָט געוואָרפען אן אויג אויף א ישיבה־בחור, ווען ער האָט געוואָלט האבען פאר א חתן פאר זיין טאָכטער. דעם בחור׳ס פאַטער האָט געוואוינט זעהר ווייט. האָט דער מיידעל׳ס פאַטער געשיקט נאָך איהם א וואגען, ער זאָל קומען אין זיין שטאָדט און זיך זעהן מיט איהם וועגען דעם שידוך. דעם בחור׳ס פאַטער האָט ניט געוואָלט הערען און זעהן און האָט אָבגעשיקט דעם וואגען א ליידיגען. דער מיידעל׳ס פאַטער האָט דאַן געשיקט א שרכן צום בחור׳ס פאַטער און האָט איהם אנגעבאָטען א גרויסע סומע געלד. ער האָט געמיינט איהם אונטערצוקויפען. אבער יענער האָט אָלץ ניט געוואָלט. זעהענדיג אַז יענער איז אַזוי שטאַרק איינגע׳עקשנ׳ט, האָט ער דעם פאַטער געלאָזט צורוה און האָט אָנגעהויבען צו ריידען צום בחור אַליין, און האָט מיט איהם געענדיגט דעם שידוך אָהן דעם טאַטען.

ווען דעם חתן׳ס טאַטע האָט דערהערט אַז דער שידוך איז אָבגעמאַכט געוואָרען אָהן איהם, איז ער געקומען און האָט אויך מסכים געווען צום שידוך. נאָך די תנאים זאָגט דעם חתנ׳ס פאַטער צו דער כלה׳ס פאַטער: „יעצט גיב מיר דאָס געלד, וואָס דו האָסט מיר צוגעזאָגט, אויב איך וועל איינגעהן אויף דעם שידוך.“

„אמת,“ האָט דער מחותן געענטפערט, „איך האָב דיר טאַקע צוגעזאָגט אַזוי פיעל געלד, אבער מיין כונה איז דאָך געווען אַז דו זאָלסט מרוצה ווערען אויף דעם שידוך. אבער יעצט, אַז דער שידוך איז אויסגעפיהרט געוואָרען אָהן דיר,

58
צוויי משולחים

א רייכער סוחר האט געהאט צוויי משולחים, וואס פלעגן זיצן אין לייפציג און איינקויפן סחורה פאר זיין געשעפט. איינער פון די משולחים איז געווען א גרויסער מביז, א זעהר פעהיגער געשעפטסמאַן, וואס האט גוט גע־וואוסט די קוואליטעט און דעם ווערטה פון יעדער סחורה. און דער אנדערער איז געווען א פשוט'ער קאמיסיאנער, וואס האט געקויפט די סחורה לויט די רשימה וואס דער סוחר פלעגט איהם שיקען. וואס דער סוחר פלעגט איהם שרייבען אז ער זאל קויפען, פלעגט ער קויפען.

אמאל, אויף יום־טוב, זיינען דיביידע משולחים גע־קומען אהיים, און ווי דער שטייגער איז, זיינען זיי געקומען גוט יום־טוב ביטען זייער בעל־הבית. דער בעל־הבית האט דעם ערשטען משולח, דעם גרויסען מביז, אויפגענומען מיט גרויס כבוד און האט איהם געבעטען עסען און טרינקען. אבער דעם אנדערען האט ער אויפגענומען גאנץ קאלט. דאס האט דעם אנדערען א ביסעל פערדראסען, און ביי א געלעגענהייט האט ער דעם סוחר געפרעגט: „פארוואס קומט מיר אזא קאלטען קבלת פנים? האב איך דען ניט געטאהן מיין ארבייט אזוי גוט ווי יענער? האט איך דען עפעס גע־ענדערט פון דעם וואס איהר פלעגט מיר שרייבען? פלעג איך דען ניט שיקען די סחורה וואס איהר פלעגט פאדערען און קיינמאל ניט געענדערט פון אייער בעפעהל אויף א האר?“

האט דער סוחר געענטפערט: „אמת, דו האסט געטאהן אלעס ריכטיג, אבער אויף דיר איז מיר גאר קיין חידוש ניט,

קויפען אויף בארג, צו צאהלען אין א געוויסען טערמין. איינ־מאל, אז דער משולח איז געקומען אין א שטעדטעל איינמא־נען געלד פאר סחורה, און די סוחרים האבען ניט געקענט צאהלען, האט ער זיי געלאדען אין געריכט און זיי געלאזט איינזעצען אין תפיסה.

האט זיך געמאכט אז איינער פון די סוחרים, וועמען דער משולח האט ארייגעזעצט אין תפיסה, איז געוועזן א קרוב פון דעם גרויסען סוחר, פאר וועמען דער משולח פלעגט ארומרייזען, און ער האט צום סוחר געשריבען א בריעף און איהם דערצעהלט ווי שלעכט זיין משולח האט געהאנדעלט געגען איהם און די אנדערע סוחרים פון שטעדטעל. ווען דער משולח איז צוריקגעקומען אהיים, האבען איהם זיינע בעלי־חובות, וועמען ער אליין איז געוועזן שולדיג געלד, געפאקט און געשלעפט אין געריכט, שרייענדיג: „דו, אנזעצער! בעצאהל אונז וואס דו ביזט אונז שולדיג!“ און דערביי האבען זיי איהם געצופט און געריסען פון אלע זייטען. ער האט געמיינט אז זיי וועלען איהם צורייסען אויף שטיקער. „וואס ווילט איהר פון מיר האבען?“ האט ער זיך שטארק געוואונדערט. „איהר ווייסט דען ניט אז איך בין אז ארי־מאן און אז איך האב ניט מיט וואס צו צאהלען?“ האבען זיי איהם געענטפערט: „רשע איינער! וואָרום האסטו גע־מאהנט געלד ביי אנדערע, וואס דו ווייסט אז זיי קענען אויך ניט צאהלען?“

נ מ ש ל

אויף די רשעים, וואס זעצען אן זייערע פפליכטען צו איהם, האט דער אייבערשטער רחמנות און ער שטראפט זיי ניט.

דעם געלד האט ער זיך פיין אויסגעקליידט, און אנשטאט צו קומען אהיים אבגעריסען און מיט צולעכערטע שיך, איז ער געקומען געקליידעט ווי אַ מאגנאַט און נאך מיט אַ גרויסען פערמעגענס דערצו.

ווען די מענשען פון זיין שטאדט האבען געזעהן זיינע שעהנע קליידער און זיך דערוואוסט אַז ער האט געבראַכט אַ סך געלד, האבען זיי אַלע געוואלט זיך לאזען אין יענער לאַנד, אום צו ווערען רייך. האט זיי דער צוריקגעקומענער געזאגט: „לויפט נים! כאַפּט ניט! איילט זיך ניט! ניט יעדען פורים געשעהט אַ נס און ניט יעדען טאג געפינט מען א בייטעל מיט גאלדענע דוקאטען. די צרות וואס איך האב דאַרט געהאַט וועט איהר זיכער האבען, אבער דעם גליק וואס מיר האט געטראפען — דאס טרעפט איינמאל אין הונדערט יאהר.“

נ מ ש ל

אויף נסים דאַרף מען זיך ניט פערלאזען.

60

דער גנב וויל בלייבען אַ צדיק

א סוחר איז געפאהרען אין וועג מיט א וואגען סחורה. אויף דער רייזע האט ער זיך אבגעשטעלט נעכטיגען אין אַן אַכסניא. אין דער פריה, אַז ער איז אַרויס צו געבען זיין פערד האָבער, האָט ער געזעהן אַז די שטאַל איז אָפען און זיין פערד מיט'ן וואגען סחורה זיינען ניטאַ. האט ער פערשטאַנען אַז גנבים האבען צוגענומען זיין פערד און וואגען מיט האַק און פּאַק. דער סוחר האט אַזש געוויינט פאַר צרות. „וואס זאל איך יעצט טאהן?“ האט ער זיך געקלערט. „איך בין

אַז דו האָסט מיך געפּאַלגט. אַליין ביזטו אַ גאַנץ קנאַפּער סוחר. דו האָסט זיך געמוזט ריכטען לויט מיינע בריעף. אַבער יענער, וואָס איז נאָך מעהר געניט פון מיר און וואָס איז אַ בעסערער געשעפטסמאַן פון מיר, ווען ער האָט גע־פּאָלגט אַלעס וואָס איך האָב איהם געשריבען און האָט ניט געהאַנדעלט לויט זיין אייגענעם שכל, — דאָס איז שוין ביי מיר אַ גרויסער וואונדער, און דערפאַר האָב איך איהם אָב־געגעבען אַזוי פיעל כבוד."

נ מ ש ל

דאָס איז אַ משל אויף דעם פּסוק „אדם ובהמה תושיע ד'." די חכמים דרש'ענען אַז דאָס מיינט די מענשען וואָס בעזיצען אַ זעהר טיעפען פערשטאַנד, אַבער זיי מאַכען זיך פאַר בהמות, פאַר פּראָסטע מענשען, עס הייסט זיי טוהען אַלעס וואָס עס שטעהט געשריבען, כאָטש לויט זייער אייגע־נעם פערשטאַנד וואָלט מען ניט געדאַרפט טאָהן אַזוי.

59

אַ נס איז איהם געשעהן

איינער, וועלכער איז געווען זעהר אָרים און האָט ניט געהאַט פון וואָס צו לעבען, האָט זיך אַוועקגעלאָזט אין אַ וויים לאַנד זוכען גליק. ער האָט דאָרט שווער געאַרבייט, געשלעפּט שווערע פּעק, זיך געדרעהט אויף אַלע זייטען, און זיך אַזוי אַבגעמאַטערט שעהנע עטליכע יאָהר. צום סוף, אַז ער האָט איינמאָל געזעהן אַז ער קען ניט האָפען אויף בע־כערס, האָט ער בעשלאָסען צו פאָהרען צוריק אַהיים.

אַבער גראָדע אַ פּאָר טעג צייט איידער ער איז אוועק האָט ער געפונען אַ ביימעל מיט גאָלדענע דוקאַטען. מיט

61
ווען עס העלפט שוין קיין זאַך ניט

אַמאָל איז געווען א רב וואָס האָט שטארק געהאַלטען פון שלום בית. אַז עס פלעגט צו איהם קומען אַ פּאָר פאָלק זיך גט׳ן, פלעגט ער פריהער צו זיי ריידען און זוכען צו מאַכען אַ שלום. און אַז זיי פלעגען ניט וועלען שלום ווערען, פלעגט זיי דער רב אבלייגען, הייסען קומען אַן אַנדערש מאָל. און נאָכדעם פלעגט ער זיי ווידער אָבלייגען, און אַזוי פלעגט ער זיי אלץ אָבלייגען ביז די פּאָרעל פלעגט שוין דערעסען צו געהן צו איהם און זיי פלעגען בלייבען ווייטער וואוינען צוזאַמען.

איינמאָל איז צו איהם געקומען א יונגע ווייבעל, וואָס צוויי וואָכען נאָך דער חתונה האָט איהר מאַן גענומען און זיך אָבגעשמד׳ט. דער רב, ווי זיין שטייגער איז געווען, האָט געהייסען דער ווייבעל אַז זי זאָל קומען אַן אַנדערש מאָל. און ווען זי איז געקומען דעם צווייטען מאָל, האָט דער רב ווידער געוואָלט אָבלייגען. האָט די ווייבעל געזאָגט: „רבי! וואָס טויג אייך דער אָבלייגען? דאָ קען דאָך שוין מעהר קיין שלום ניט זיין. מיין מאַן איז א גוי און האָט זיך שוין גענומען אַן אנדער ווייב, א גוי׳שע — טאָ וואָס לייגט איהר מיך אָב?“

נמשל

געוועהנליך וואַרט דער אייבערשטער, אַז דער זינדיגער זאָל תשובה טהאָן, אָבער עס זיינען דאָ אַזעלכע בעלי עבירה וואָס וואַרטען אויף זייער תשובה איז איבעריג. זיי טהוען אָב אַזעלכע זאכען וואָס עס העלפט שוין ניט קיין תשובה.

געבליבען אז ארימאן און עס קומט מיר אויס צו געהן אהיים צופוס." און ער האט זיך געלאזט געהן מיט א ביטערער הארץ.

ווען ער איז אבגעגאנגען א פאר מייל פון שטאדט, האט ער דערזעהן ווי איינער, א בעל־עגלה, פאהרט מיט זיין פערד און וואגען און מיט די סחורה. איז ער איהם נאכגעלאפען און האט איהם אנגעיאגט. דער בעל־עגלה האט דערקענט אז דאס איז דער בעל־הבית, האט ער איהם צוריק אבגעגעבען זיין פערד און וואגען מיט זיינע זאכען. דער סוחר האט אווארט ניט געזאגט. דער בעל־עגלה, זעהענדיג אז דער סוחר שווייגט און איז אין א גוטער לוינע, האט ער צו איהם געזאגט: „על פי יושר דארפט איהר מיר עפעס געבען פאר מיין טרחה. דער וועג איז זעהר א שווערער און איך בין א בעל־עגלה, אז איך פיהר עפעס מוז איך דערפאר קריגען בעצאהלט." ווען דער סוחר האט געהערט אזעלכע חוצפה׳־דיגע רייד, האט ער דעם בעל־עגלה אראבגעלאזען א פאטש און אויסגערופען: „דו, גנב איינער! צוליעב מיין טובה וועגען האסטו דען דעם וואגען געפיהרט? דו האסט מיך געוואלט בע׳גנב׳ענען, בערויבען. באשר דער אייבערשטער האט רחמנות געהאט אויף מיר און האט מיר אומגעקעהרט מיין שאדען, ווילסטו אז איך זאל דיר דערפאר בעצאהלען?"

נ מ ש ל

בלק האט געדונגען בלעם׳ן צו שילטען די אידען, האט דער אייבערשטער איבערגעקעהרט די קללות אויף ברכות. בלעם האט ערווארטעט, אז ער וועט נאכדעם קריגען שכר פאר די ברכות, וואס זיינען ארויסגעקומען די אידען דורך איהם, אבער דער אייבערשטער האט געזאגט: „לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ד׳" — קיינער פון בלעם׳ס פאלק זאל ניט קענען אנגענומען ווערען צווישען אידישען פאלק. „דו, בלעם — דו ווייסט דאך אז דיין כונה איז געווען צו שילטען און ניט צו בענשען! . . ."

63
דער צולאָזענער אינגעל

ביי א רייכען מאן איז געווען א צולאָזענער אינגעל. יעדען מאָל אז דער אינגעל פלעגט געהן אין חדר, פלעגט איהם אויסקומען פערבייצוגעהן דעם מארק וואו מען פערקויפט עפעל, ניס און עהנליכע זאַכען, און דער אינגעל פלעגט כאַפּען פון די קערב און טישלעך און ענטלויפען.

ווען די אָרימע מענשען וואָס זיינען געזעסען ביי די קערב און טישלעך האָבען געזעהן אז זיי קענען מיט דעם אינגעל גאָרנישט מאַכען, האָבען זיי זיך אַלע א לאָז געטאָהן צו זיין פאָטער, זיך צו קלאָגען אויף דעם קליינעם כאַפּער, און זיי האָבען איהם דערצעהלט פון אַלע זיינע ווילדע מעשים.

דער פאָטער האָט זיך שטארק פערשעהמט וואָס זיינער א זוהן זאָל טאָהן אַזעלכע זאַכען, האָט ער איהם גע׳מוסר׳ט, ערקלערט וואָס פאר אַן אונרעכט ער טוהט מיט דעם וואָס ער בערויבט אָרימע מענשען, און אויך ווי נאַריש דאָס איז פאַר איהם צו כאַפּען, ווען ער קען קריגען אַלעס צו קויפען פאַר געלד, פיעל ער וויל.

דער מוסר האָט אָבער גאָרנישט געהאָלפען. דער אינגעל האָט ווייטער געכאַפּט ווי פריהער.

טראַכט זיך דער פאָטער און זוכט אַן עצה וואָס צו טאָהן, אַז זיין אינגעל זאָל שוין אַמאָל אויפהערען צו כאַפּען פון מארק. איינמאָל רופט ער צו דעם זוהן און זאָגט צו איהם:

„מיין טייער קינד! עס געפעלט מיר ניט וואָס דו

62
די געבונדענע היהנדעל

ביי א אידענע איז איינמאל פערלארען געגאנגען א הוהן, איז די אידענע ארומגעגאנגען איבער אלע הויפען און אין די הייזער, צו זוכען וואו איהר היהנדעל האט פערבלאנדזשעט. ווען זי איז אריינגעקומען צו א שכנה, האט זי געפונען איהר היהנדעל צוגעבונדען פאר א פוס צו א בעט. „אט דאס איז דאך מיין הוהן!" האט די אידענע אויסגעשריען. „ניין!" האט די שכנה געענטפערט, „עס איז ניט דיין הוהן, עס איז מיינע." און אזוי ווי די צוויי ווייבער האבען זיך געקריעגט און געשריען און געליארעמט, האט זיך אנגעקליבען א גרויסער עולם מענשען. רופט זיך אב איינער פון עולם:

„צו וואס קריעגט איהר זיך אומזיסט און אומנישט? בינדט אב די הוהן און לאזט זי ארויס אין גאס, וועלען מיר זעהן וואוהין זי וועט געהן. די הוהן וויים בעסער צו וועמען זי געהערט."

נמשל

דער אייבערשטער שטראפט אונז און מוסר'ט אונז אידען, אז מיר האבען זיך אבגעפרעמדט פון איהם און אז מיר געהערען צו איהם ניט מעהר. אבער מיר אידען ווייסען, אז מיר געהערען נאך אלץ צו איהם. נישט מעהר, מיר זיינען צוגעבונדען אין גלות, ביי פרעמדע. זיי אזוי גוט, רבונו של עולם, און מאך אונז פריי די פיס אונזערע, וועסטו זעהן ווי מיר וועלען לויפען צו דיר! מיר ווייסען צו וועמען מיר געהערען.

64

אחטא ואשוב...

אַמאָל איז געווען אַ חדר־אינגעל, אַ גרויסער קונדס, וואָס האָט שטאַרק ליעב געהאַט צו באָדען זיך אין טייך. אַז עס פלעגט קומען דער זומער פלעגט ער ניט קענען איינ־זיצען אין חדר, און ווי דער מלמד פלעגט זיך פערקוקען אַן אַ זייט פלעגט דער אינגעל זיך אָב'גנב'ענען פון חדר און אַוועקלויפען צום טייך, זיך באָדען.

איינמאָל, בעת דער אינגעל האָט זיך געבאָדען, איז ער פערקראָכען אַ ביסעל צו ווייט, וואו די וואַסער איז געווען גאַנץ טיעף, און אַזוי ווי שווימען האָט ער ניט געקענט, האָט ער געהאַלטען אין זינקען. אַ פערבייגעהער, וואָס האָט געהערט זיינע געשרייען, איז אַריינגעשפרונגען אין טייך און האָט איהם גערעטעוועט.

דער אינגעל האָט נאָכדעם אויף זיך גענומען אַ נדר, אַז ער וועט זיך מעהר ניט באָדען אין טייך ביז ער וועט זיך אויסלערנען גוט שווימען.

נמשל

אַזוי טוהט אויך אַ מענש וואָס איז ניט אָרענטליך אין זיינע געשעפטען, און ער זאָגט אַלץ: אַז איך וועל אַמאָל ווערען רייך וועל איך אויפהערען צו שווינדלען און ווערען אַן אָרענטליכער סוחר.

נעהסט אין חדר איינער אַליין. ווי פּאַסט עס פאַר דיר צו געהן אַליין? אַזאַ טייערער אינגעל ווי דו, אַזאַ וואוילער, אַזאַ גוטער, האָט געדאַרפט געהן אין חדר מיט גרוים פּאַראַד. וואַרט נאָר א ווײַלע, איך וועל שיקען נאָך די כלי זמר, ועסטו געהן אין חדר מיט כלי זמר, מיט פּויקען און מיט צימבלען, אַזוי ווי מען פיהרט אַ שררה, אַ פּרינץ.“

דעם אינגעל איז דאָס שטאַרק געפעלען געוואָרען.

האָט דער פאָטער געלאָזט ברענגען כלי זמר און זיי האָבען דעם אינגעל געפיהרט אין חדר, שפּיעלענדיג אויף זייערע אינסטרומענטען. א בדחן איז געגאַנגען פאָראויס און האָט אויסגערופען: „תנו כבוד! מאַכט אַ וואַרע פאַר דעם פיינעם בחור'ל, דעם טאַטענס אַ קינד. פון גרויסען יחוס מיט דער גילדענער פאָהן, בערל ברבי חיים, מיר פיהרען איהם יעצט אין חדר צו זיין רבי'ן לערנען תורה!“

ווען דער אינגעל האָט געזעהן וואָס פאַר א כבוד מען גיט איהם אָב, האָט ער זיך שוין געשעהמט צו כאַפּען פון מאַרק. דען ווי האָט ער געקענט פערלאָזען די כלי זמר און זיך ערנידעריגען צו כאַפּען עפּעל אָדער ניסלעך פון אָרימע מענשען?“

נ מ ש ל

דער בעסטער וועג צו היילען א מענשען פון שלעכטע מעשים איז צו דערהויבען זיין זעלבסט־רעספּעקט, וועט ער זיך שעהמען צו זיין שלעכט.

און אז עס וועט אויסגעהן די לעצטע פרוטה, וועט דאך קומען משיח, און דאן וועט די שכינה געהן צוזאמען מיט די אידען אין ארץ ישראל.

66

דער נאַרישער אינגעל

צוויי אינגלעך האָבען געלערנט ביי איין רבי'ן אין חדר. איינער איז געווען דער זוהן פון א רייכען פאָטער, דער אַנדערער האָט געהאַט אַ טאַטען אַן אָרימאַן, אַ מחוסר לחם. איינמאָל קומט דער רייכער אינגעל אין חדר און ציינט זיינע חברים אַ שעהן ביימעלע, וואָס ער האָט געקויפט. די ביימעלע איז געווען אַ זעהר שעהנע, אין פערשיעדענע פארבען, און אויף דעם זיינען געווען אויסגעמאָלט אַלערליי בילדער און צאַצקעס. די חברים האָבען איהם מקנא געווען די ביימעלע און דער אָרימער אינגעל האָט אויך מקנא געווען. זיי האָבען אַלע בעקומען אַ חשק צו קריגען אַזאַ ביימעלע.

די אנדערע אינגלעך, ווען זיי זיינען געקומען אהיים, האָבען זיי נים צורוה געלאָזען טאַטעס און מאַמעס ביז זיי האָבען נעקראָגען געלד אויף צו קויפען די ביימעלע. און די וואָס האָבען נים געקענט קריגען די גאַנצע געלד אויף אַמאָל, האָבען דאָס אויסגעריסען ביסלעכווייז. אין אַ וואָך צייט האָט שוין יעדער אינגעל געהאַט אזאַ ביימעלע ווי דעם נגיד'ס זוהן, אויסער יענער אָרימער אינגעל, וועלכער האָט קוים געקענט אַרויסקריגען פון זיינע עלטערען בלויז עטליכע גראָשען.

איז דער אָרימער אינגעל אַוועק צום קרעמער און האָט פאַר איהם געוויינט און געבעטען: „אָט זעהט, רב איד, אָט דאָס איז די גאַנצע געלד וואָס איך האָב. איך שווער

65

דעם מלמד'ס וואונש

א מלמד מיט א בעל־עגלה זיינען אוועק צוזאמען, גאנץ ווייט, אין מרחקים, זוכען פרנסה. די ערשטע צייט האבען זייביידע געהאט גוט. דער מלמד האט געהאט א סך תלמידים און דער בעל־עגלה האט געהאט א סך פאסא־זשירען. אבער שפעטער האט דעם מלמד אנגעהויבען צו געהן שלעכט און ער האט ניט געקענט קריגען קיין תלמידים. אבער דער בעל־עגלה האט נאך אלץ געהאט פרנסה מיט א פולער מאס.

איינמאל, אז זיי האבען זיך געטראפען אין גאס, האט דער מלמד געזאגט צום בעל־עגלה: „דער אייבערשטער זאל געבען אז דו זאלסט שוין אויך בלייבען אהן פרנסה."

„דו, מלמד איינער!" האט דער בעל־עגלה בייז אויס־געשריען. „פארוואס שילסטו מיך? וואס פאר א שלעכטס האב איך דיר געטאהן?"

אסור אויב איך האב עפעס צו דיר!" האט דער מלמד געענטפערט. „נאר אז דו וועסט בלייבען אהן פרנסה, וועסטו קריגען חשק צו פאהרען אהיים, וועל איך האבען מיט וועמען צו פאהרען."

נמשל

די שכינה וויל שוין לאנג געהן צוריק אין הייליגען לאנד. אבער די אידען מיינען אז אין גלות איז זיי נאך גוט, טראכ־טען זיי ניט פון פאהרען צוריק אין זייער היים. דארום ווארט די שכינה ביז די אידען וועלען פערלירען די לעצטע פרוטה,

מיין חבר, כאָטש ער פערשטעהט גאָרניט וואָס ער לערנט, קומט ער אָב זעהר לייכט?"

„העך אוים, מיין קינד, איך וועל דיר דאָס ערקלערען," האָט דער רבי געענטפערט. „דו קענסט זיך ניט גלייכען צו דיין חבר. יענער קומט ארוים פון פּראָסטע מענשען, ישוב'ניקעס, עמי הארץ, און ביז ניט לאַנג צוריק האָט ער זיך געוואַלגערט אין דאָרף צווישען ציגען און בהמות, איז קיין וואונדער ניט וואָס ער קען ניט גוט פערשטעהן וואָס איך לערן מיט איהם. דערפאַר בענעה איך זיך מיט איהם מיט חסד. אָבער דו, וואָס שטאַמסט פון רבנים און לומדים, און לערנען האָסטו אימער געלערנט ביי די בעסטע מלמדים, און א קאָפּ האָסטו אַ שאַרפען, דו מוזט שוין קענען און פערשטעהן אַלעם וואָס איך לערן מיט דיר, און אַז דו מאַכסט א פעהלער קומט דיר טאַקע שלאָגען!"

נ מ ש ל

די אומות העולם, וואָס זיינען געבוירען געוואָרען געצענדיענער און זיך ערצויגען צווישען ווילדע פעלקער, איז דער אייבערשטער מוחל א סך פון זייערע חטאים, ווייל זיי ווייסען ניט ווי בעסער צו זיין. אָבער די אידען וואָס קומען אַרוים פון די אָבות, און זייערע לעהרער זיינען געוועזן משה, דוד, שלמה און די נביאים, מיט זיי איז שוין דער אייבערשטער שטרענג, און ווען זיי בענעהען אַ פעהלער שטראָפט ער זיי.

איך אַז איך האָב ניט מעהר אַפילו קיין איין־איינציגען גראָשען. טאָ גיט מיר אַ בייטעלע פאַר די ביסעל געלד וואָס איך האָב."

„דו, נאַרישער אינגעל," האָט דער קרעמער איהם גע־ענטפערט, „דו אַליין זאָגסט דאָך אַז דו האָסט ניט אַפילו קיין איין גראָשען אַן איבעריגען, טאָ צו וואָס טויג דיר די בייטעלע?"

נ מ ש ל

אַזוי איז אויך מיט היינטיגע אידען, וואָס גיבען אויס גרויסע פערמעגענס אויף בויען שעהנע שוהלען, און די שוה־לען שטעהען כמעט די גאַנצע צייט ליידיג.

67
די צוויי תלמידים

צוויי אינגלעך האָבען געלערנט ביי אַ רבי'ן. איז דעם רבי'ס שטייגער אַזוי געווען: מיט איין אינגעל איז ער גע־ווען זעהר שטרענג, און אויב ער האָט עפּעס וואָס ניט גע־וואוסט געננוי אויפ'ן האָר, האָט ער איהם געשלאָגען אָהן רחמנות. דעם צווייטען תלמיד, ווי שלעכט ער זאָל ניט זאָגען, איז ביי דעם רבי'ן אַלץ גוט געווען. זעלטען אַז ער פלעגט אויף איהם אָנשרייען אָדער אָנריהרען מיט דער האַנד.

אַ לאַנגע צייט האָט דער ערשטער תלמיד געשוויגען, נאָר איינמאָל האָט ער בעקומען מוטה און האָט דעם רבי'ן געפרעגט: „רבי, זייט מיר מוחל וואָס איך פרעג אייך אַזאַ קשיא: פאַרוואָס, אַז איך וויים עפּעס ניט, אָדער אַז איך זאָג אַ קליינעם גרייז, שלאָגט איהר מיך אַזוי שטאַרק, און

איהם צו אַ גזלן, אָדער אַ שווינדלער, וואָס נעהמט ביי איהם אוועק זיין האָב און גוטס. דער גזלן, אָדער שווינדלער, מיינט נאָכדעם אַז דער אייבערשטער האָט איהם דאָס צוגעשיקט אַ פערדיענסטעל. קומט ער אין שוהל און קויפט אַן עליה און דאַנקט נאָך דעם אייבערשטען פאַר דער מתנה, אָבער ער ווייס ניט אַז פריהער אדער שפּעטער וועט ער מוזען דעם גערויבטענס פערמעגען צוריק אָבשטעקען.

69

דער רב און דער מלמד

אַ רב האָט געהאַלטען פאַר זיינע קינדער אַ מלמד ביי זיך אין הויז. מיט דער צייט איז ביים רב אונטערגעוואַקסען אַ קינד, וואָס האָט בעדאַרפט אָנהויבען לערנען אלף־בית. האָט ער פאַר דעם קינד גענומען אַ בעהעלפער. דער מלמד האָט פאַראיבעל גענומען. האָט ער געזאָגט צום רב: „איך פערשטעה ניט, רבי, צו וואָס איהר האָט צוגענומען אַן אַנ־דערען צו לערנען מיט אייער אינגסטען קינד. אַזוי ווי איך קען לערנען מיט אייערע גרעסערע קינדער, וועלכע האַלטען שוין גאַנץ ווייט, קען איך דאָך מיט אייער מיזשיניקעל אודאי לערנען!“

„וואָס פרעגט איהר ביי מיר ניט קיין בעסערע קשיא?“ האָט דער רב געענטפערט. „וואָס בעדאַרף איך גאָר אינ־גאַנצען האַלטען אַ מלמד? קען איך דען אליין ניט לערנען מיט זיי אַלעמען? אלא, וואָס דען? ווייל איך בין צו־גרויס פאַר זיי און זיי וועלען מיין לערנען ניט פערשטעהן. און צוליעב דעם זעלבען טעם האָב איך יעצט מיין אינגסטען קינד אָבגעגעבען צום בעהעלפער, און ניט צו אייך.“

68
דער וואָס לעבט אין טעות

איינער אַ מאַן האָט זיך אַמאָל פערזינדיגט און האָט אַבגעטאָהן ניט קיין שעהנע זאַך. האָבען די שטאָדט־גבאים געשיקט צו איהם דעם שמש, אַז ער זאָל ביי איהם צונעהמען עפּעס אַ משכון ביז ער וועט קומען און זיך שטעלען צום משפט פאַר די גבאים. דער שמש איז אַוועק אין הויז פון דעם בעשולדיגטען און פון דאָרט צוגענומען אַ שעהנעם יום־טוב'דיגען בגד און אַוועקגעטראָגען צו זיך אַהיים אַלס משכון. און ווען די שמש'טע האָט שפּעטער געפונען דעם שעהנעם בגד היינגען אין שאַפע, האָט זי געמיינט אַז קהל האָט דאָס געשיינקט איהר מאַן אַ מתנה פאַר זיין טרייע ארבייט. איז די שמש'טע אַוועק צו די שטאָדט־גבאים און האָט זיי געדאַנקט בזה הלשון: „דער אייבערשטער זאָל אייך בעצאָהלען פאַר אייער גוטסקייט כפל כפלים, און אַזוי ווי איהר האָט ניט פערגעסען מיין מאַן, אַזוי זאָל דער אייבערשטער אייך אויך ניט פערגעסען."

„זייט ניט קיין נאַרישע אידענע!" האָט איינער פון די גבאים אויף איהר אַנגעשריען. „רעדט זיך ניט איין קיין שטותים, אַז מיר האָבען געשענקט אייער מאַן אַ מתנה. דער בגד געהערט צו אַן אַנדערען און מיר האָבען אייער מאַן געהייסען דאָס צונעהמען בלויז אויף אַ קורצער צייט און נאָכדעם ווי יענער וועט זיך שטעלען פאַר אונז צום משפט, וועט מען איהם דעם בגד צוריק אַוועקגעבען."

נ מ ש ל

איינער פערזינדיגט זיך אַמאָל, שיקט דער אייבערשטער

לעזען דעם בריעף פון אייער אונגליקליכען ברודער, וואס בעט נעבעך אויף תכריכים, וועט ער נאך אין כעס ווערען וואס אייך ליגען אין קאפ אזעלכע לוקסוסען, און ער וועט אייך גארנים שיקען. דאס בעסטע איז, אז איהר זאלט סתם אזוי בעטען געלד, ווער ער מיינען אז איהר נויטיגט זיך אזוי ווי אייער קראנקער ברודער, און ער וועט אייך אלעמען שיקען."

נמשל

די רייכע בעטען אויף לוקסוסען. איינער בעט אויף עשירות, א צווייטער בעט אויף א שעהנע הויז, א דריטער בעט אויף שעהנע ציערונג פאר זיין פרוי. און צו דערזעלבער צייט זיינען דא א סך ארימע אידען, וואס שטעהען און בעטען אז דער אייבערשטער זאל זיי כאטש געבען א שטיקעל ברויט צו עסען. היינט ווענען זאל דער אייבערשטער פריהער העלפען? איז די בעסטע זאך, אז אלע זאלען בעטען אז דער אייבערשטער זאל זיי שענקען דעם לעבען, און דער וואס ניט לעבען, גיט שוין אויך צום לעבען.

71

די צוויי רבנים

אין א שטאדט זיינען געווען צוויי רבנים. איינער איז געווען א גרויסער גאון און א צדיק. דער אנדערער האט געקענט ווייניגער פון איהם לערנען און איז ניט געווען אזוי פרום. דאך האט דער צווייטער געהאט מעהר הצלחה ווי דער ערשטער. אלע דיני תורה, אלע געלד־סכסוכים צווישען סוחרים פלעגט מען ברייננען פאר דעם צווייטען, ווייל ער איז געווען א גרויסער בריה אויף די זאכען, כאטש אין לומדות איז ער געשטאנען זעהר נידריג נעגען דעם ערשטען.

נ מ ש ל

אַ רבי דאַרף זיין צוגעפּאַסט לויט די פעהיגקייטען פון דעם תלמיד. יעדער דור האָט זיין פיהרער, וואָס פּאַסט זיך צו איהם. און דארום זאָגט דער מדרש „יפתח בדורו כשמואל בדורו.“ יפתח איז געוועזן אַ פּראָסטער מענש, אָבער פאַר די מענשען פון זיין דור האָט ער זיך געפּאַסט פאַר אַ פיהרער אַזוי ווי שמואל אין זיין דור.

70
די פיער בקשות

אַ פּאָטער האָט געהאַט פיער זיהן, האָט ער זיי אַלע געשיקט אין אַ ווייטער שטאָדט לערנען. און איידער זיי זיינען אַוועקגעפאַהרען האָט ער זיי אָנגעזאָגט אַז זיי זאָלען איהם שרייבען אָפט בריעף, איבערהויפּט ווען זיי דאַרפען עפּעס. איינמאָל האָט איינער פון די זיהן אָנגעשריבען אַ בריעף צום פּאָטער, אַז ער זאָל איהם שיקען אַ שעהנעם זייגערל. דער צווייטער האָט געשריבען, אַז דער פּאָטער זאָל איהם שיקען שעהנע קליידער. דער דריטער האָט געשריבען, אַז ער זאָל איהם שיקען גוטע זאַכען צום עסען. און דער פערטער האָט געשריבען: „האָב רחמנות, פּאָטער, שיק מיר גלייך אויף אַ קבר און תכריכים, ווייל איך בין זעהר קראַנק און האַלט ביים שטאַרבען.“

איינער וואָס האָט איבערגעלעזען די פיער בריעף האָט געזאָגט צו די ערשטע דריי זיהן: „צו וואָס פאַלט אייך איין צו שרייבען אַזעלכע בריעף צו אייער פּאָטער? ער וועט דען אייך שיקען אַ זייגער? ער וועט דען איין שיקען שעהנע קליידער? ער וועט דען אייך שיקען נאַשעריי? אַז ער וועט

מאל האט זיך געמאכט אז עס איז אין שטאדט געקומען א חשוב'ער אורח וואס מען האט איהם געדארפט געבען א שעהנע נדבה, אז ער זאל קענען פאהרען ווייטער. און אזוי ווי ביי קהל איז דאן ניט געווען קיין איבעריגע געלד, האט מען געשיקט צו דעם וואס האט געדארפט צאהלען די שטראף און איהם מתרה געווען, וויל ער בעצאהלען די שטראף איז גוט, און אויב ניט וועט מען די משכנות פערקויפען צו אנ־דערע. יענער האט קיין ברירה ניט געהאט און האט געמוזט בעצאהלען.

שפעטער ווען דער שטראפירטער האט דערזעהן דעם גאסט, איז ער אויף איהם ארויפגעפאלען מיט קללות און איהם געזידעלט: „צוליעב דיר האב איך געמוזט בעצאה־לען אזוי פיעל געלד! ווען דו וואלסט אהער ניט געקומען וואלט מיר קהל שפעטער אוועקגעגעבען מיינע זאכען אומ־זיסט, אהן שטראף.“

די זעלבע געשיכטע האט געטראפען מיט אן אנדערען וואס האט זיך אויך פערזינדיגט געגען קהל און מען האט ביי איהם פערנומען זאכען אלס משכנות פאר שטראף. אבער דיזער האט ניט געווארט ביז קהל וועט איהם סטראשען מיט פערקויפען די זאכען, נאר ער איז אליין געגאנגען, בעצאהלט די שטראף און צוגענומען זיינע זאכען.

דאס געלד איז געלעגען ביים גאמן פאר א היבשע צייט, ביז עס איז געקומען אן ארימער יחסן וואס איז ארומגעפאה־רען קלייבען אויף הכנסת כלה פאר זיבען טעכטער. האט קהל בעשלאסען אז מען זאל דעם ארימען יחסן אוועקגעבען די שטראף געלד וואס איז געלעגען ביים גאמן.

ווען דער בעשטראפטער האט געהערט אויף וואס מען האט זיין געלד פערווענדעט, איז ער אליין געקומען צום ארימען יחסן און האט צו איהם געזאגט:

„איך דאנק אייך, רב איד, זעהר און וואס איהר

האָבען זיך מענשען געוואונדערט וואָרום אַלע סוחרים געהען ניט מיט זייערע דיני תורה צו דעם אמת גרויסען למדן, צו דעם אמת גרויסען ירא שמים, וועלכער איז געווים זיכער פון פניות. האָט זיי איינער, אַן אַלטער מאַן, אַזוי ערקלערט:

„וואָס וואונדערט איהר זיך? יענער רב, דער גרויסער גאון, דער צדיק, האָט זיך ערצויגען ביי עלטערען, וועלכע זיינע געווען פרומע, עהרליכע אידען, איז ער ניט בעקאַנט מיט די סוחר'ישע פּאַלשקייטען, קונצען און דרעהדלעך. אָבער דער אַנדער רב, כאָטש ער איז ניט פון די גרויסע לערנער, האָט ער זיך ערצויגען ביי עלטערען, וואָס זיינען געווען סוחרים און שווינדלער, פערשטעהט ער אַלע קונצען, שקרים און רמאות, וואָס קומען פאָר אין מסחר, און דערפאַר האָט ער אַזאַ הצלחה."

נ מ ש ל

יעדער איינער פערשטעהט זיין קלאַס מענשען אַם בעסטען.

72

צדקה און מעשר

איינער האָט זיך אַמאָל פערזינדיגט געגען קהל, האָט מען געשיקט צו איהם אַ שמש ער זאָל ביי איהם צונעהמען עטליכע זאַכען פון הויז, אַ פּאָר לייכטער, אַ פּעלץ און נאָך אַזוינס, און די זאַכען האָט מען געגעבען צו בעהאַלטען ביים נאמן, ביז דער זינדיגער וועט בעצאָהלען די שטראָף וואָס קהל האָט אויף איהם אָרויפגעלייגט.

די זאַכען זיינען געלעגען אַ היבשע צייט, ביז איין

געטראַכט, ער מוז מסתמא מיינען צו שטעהן ביי מיר אומ־זיסט, דען צו וואָס דערצעהלט ער מיר זיין גאַנצען יחוס, אַז ער איז אַ רב און אַז ער האָט געמאַכט אַ ספר? און צו וואָס בעט ער זיך אַזוי? מסתמא מיינט ער אַז איך זאָל איהם האַלטען ביי זיך צוליעב זיין יחוס. היינט צו וואָס דאַרף איך אויף זיך אַז אומזיסטען עסער? האָט דער בעל־אַכסניא געענטפערט: „עס טוהט מיר זעהר לייד, רבי, אָבער איך האָב ביי זיך מעהר קיין פּלאַץ ניט. אַלעס איז פערנומען".

איז דער רב אַוועק אין אַן אַנדער אַכסניא, אין אַ דריטער און אין אַ פערטער. ער האָט אַלץ געערדט די זעלבע רייד און האָט בעקומען דעם זעלבען ענטפער. קיינער האָט איהם ניט געוואָלט אַריינגעהמען. ביז עס איז געשעהן אַ נס: און איינער פון די שטאָדטיגע גבירים האָט זיך וועגען איהם דערוואוסט, האָט ער אויסגעזוכט דעם אָרימען רב און האָט איהם געגעבען אַ ברייטען שלום עליכם, און געזאָגט: „רבי! לאַנג לעבען זאָלט איהר! קומט צו מיר אַהיים. איך וועל אייך אָבגעבען דעם שעהנסטען צימער אין מיין הויז. איהר וועט ביי מיר עסען פון דאָס שעהנסטע און דאָס בעסטע, און זיין ביי מיר אַזוי לאַנג ווי איהר ווילט".

דער רב איז פערבליבען ביים גביר ביז זיין ספר איז אַרויס פון דרוק און נאָכדעם איז ער אַוועקגעפאָהרען צוריק אין זיין שטעדטעל.

דער רב האָט געהאַט גרויס הצלחה מיט זיין ספר. טויזענדער אידען האָבען דעם ספר געקויפט און דער רב איז געוואָרען זעהר רייך. האָט ער זיך גענומען צו דער אַרבייט און אָנגעשריבען נאָך אַ ספר. ווען ער איז געפאָהרען אין שטאָדט דרוקען זיין צווייטען חבור איז ער שוין ניט געקומען ווי אַן אָרימאַן אין אַ געדונגענעם וואָגען, נאָר ער איז געקומען אין אַן אייגענער קאַרעטע מיט צוויי דיענער. און אַז ער איז דורכגעפאָהרען די גאַס וואו עס געפינען זיך די

זייט געקומען און מיין געלד איז אוועק אויף אזא גרויסער מצוה ווי הכנסת כלה."

נ מ ש ל

ווי מען זעהט פון דער מעשה זיינעןביידע שטראף געלדער פערווענדעט געווארען אויף גוטע צוועקען. נאר דער אונטערשיד צווישען די ביידע פאלען איז ווי פון צדקה ביז מעשר. צדקה איז ווען אן ארימאן קומט און בעט, מוז מען איהם געבען, ניט פון דער אייגענער טובה וועגען, נאר פון דעם ארימאן'ס טובה וועגען. דערפאר ווילען אמאל מענשען גאר ניט ליידען וואס אן ארימאן קומט צו זיי אין הויז. מעשר איז שוין אבער אנדערש. א איד טאהר ניט געניסען די פרוכט פון זיין פעלד איידער ער גיט מעשר, און דארום ווען אן ארימאן קומט נעהמען מעשר פרעהט מען זיך מיט איהם. אי מען האט א מצוה, אי מען האט אליין הנאה.

73

ווען אַ מענש בעקומט פריינד

א גרויסער רב האט אנגעשריבען א ספר. איז ער אוועקגעפאהרען אין א גרויסער שטאדט וואו עס געפינט זיך א דרוק צו דרוקען דארט זיין חבור. ער האט אין דער שטאדט געדארפט פערברייגנען אַ צוויי אדער דריי חדשים. איז דער רב געקומען צו אַ בעל אכסניא און האט צו איהם געזאגט: „איך בין א רב און איך האב פערפאסט אַ נייעם ספר וואס איך בין אהער געקומען דרוקען. און איך דארף האבען א פלאץ איינצושטעהן אַ צוויי דריי חדשים, ביז מיין ספר וועט אַרויס פון דרוק." ווען דער בעל־הבית האט געהערט ווי דער רב בעט זיך אזוי ביי איהם, האט ער זיך,

הבית בעקומען א חשד אַז דער מגיד האָט מיטגענומען זיי־
נעם אַ ספר. האָט ער ניט געוואוסט וואָס צו טאָהן. סתם
זוכען ביי יענעם אין זעקעל איז עפּעס ניט שעהן. טאָמער
האָט יענער גאַרנישט גענומען, וועט ער דאָך אומזיסט פער־
שעהמען אַ אידען. האָט דער בעל הבית אַזוי געזאָגט צום
מגיד: „איידער איהר פאָהרט אַוועק, רב איד, וואָלט איהר
געדאַרפט איבערקוקען אייער זאַק, צו זעהן אויב איהר האָט
דאָרט אַלע אייערע זאַכען. דען עס קען זיין אַז איהר האָט
עפּעס פערגעסען ביי מיר אין הויז".

נ מ ש ל

דאָרט וואו מען איז חושד אַ מענשען און מען וויים
נאָך נים אויף זיכער דאַרף מען זיין זעהר אבגעהיט איהם נים
צו בעליידיגען.

75
ווער עס פערדיענט אַ בעלוינונג

ביי איינעם אַ רייכען סוחר האָט געדיענט אַ משרת
וואָס פלעגט איהם העלפען אין זיין קראָם. דער משרת האָט
קיין געהאַלט ניט בעקומען. געאַרבייט נאָר פאַר'ן עסען. איינ־
מאָל, פּורים, איז דער בעל הבית געזעסען מיט זיין פאַמיליע
ביי דער סעודה, און דער משרת איז אויך געזעסען און גע־
געסען די טייערע מאכלים מיט די המן טאַשען און געטרונ־
קען דעם פיינעם וויין. אין מיטען דער סעודה איז אריינ־
געקומען אַ סוחר און האָט געוואָלט קויפען סחורה. אבער
דער בעל הבית האָט זיך ניט געוואָלט ריהרען פון אָרט און
געזאָגט: „איך וויל ניט שטערען מיין סעודה." האָט זיך
אויפגעהויבען דער משרת און געזאָגט צום בעל הבית: „איך

אכסניות, זיינען די בעלי אכסניות נאכגעלאפען און איהם געבעטען אז ער זאל זיך אבשטעלען ביי זיי. אבער דער רב האט זיך אויף זיי ניט אומגעקוקט, נאר ער איז אריינגעפאה־רען גלייך צו יענעם גביר וועלכער האט איהם מקרב געווען ביי זיין ערשטען בעזוך אין דער שטאדט. דער גביר האט זיך זעהר געפרעהט מיט זיין חשוב'ן גאסט און האט איהם ווידער אויפגענומען מיט דעם גרעסטען כבוד. שפעטער זיינען געקומען די גרעסטע בעלי בתים פון שטאדט און יעדער איינער האט געטענה'ט צום רב: „פאר וואס קומט עס, רבי, אז איהר זאלט דעם גאנצען כבוד אבגעבען צו איין מאן? פארוואס זייט איהר דיזען מאל ניט געקומען צו מיר? איך וואלט דאך אייך געהאלטען מיט דער גרעסטער עהרע!"

„אויב איהר זייט טאקע אזעלכע גוטע מענשען", האט דער רב געענטפערט, „טא פאר וואס האט איהר מיך ניט געבעטען איינשטעהן ביי אייך ווען איך בין געקומען אין אייער שטאדט דעם ערשטען מאל?"

נ מ ש ל

ווען א מענשען געהט אוועק גוט קריגט ער א סך פריינד.

74

אַ חשד בדרך כבוד . . .

אז ארימער מגיד איז ארומגעפאהרען פון שטאדט צו שטאדט האלטען דרשות און קלייבען נדבות. אין איין שטאדט האט ער זיך אבגעשטעלט ביי א שעהנעם בעל הבית אויף א פאר וואכען. דער בעל הבית האט איהם די גאנצע צייט געגעבען עסען און טרינקען. נאר ווען דער מגיד האט איינגעפאקט זיין רייזע־זעקעל אוועקצוגעהן, האט דער בעל־

76
צוויי שלעכטע חברים

איינער וואס איז געווען א בן יחיד ביי זיין פאטער, האט זיך בעפריינדעט מיט צוויי שלעכטע חברים, וואס פלעגן איהם לערנען שיכור'ן. מיט דער צייט איז ער אויך געווארען אַ שיכור אַזוי ווי זיי. זיין פאַטער האַט זיך שטאַרק גענומען צום הארצען און ער האַט אנגעהויבען נאַכצופרעגען וועגען די צוויי חברים. האַט ער אויסגעפונען, אַז איינער רעדט איין זיין זוהן, ער זאָל קויפען משקה פאַר זיך און פאַר איהם. דער אַנדערער קויפט משקה פאַר זיינע אייגענע געלד און גיט דעם בן יחיד צו טרינקען. האַט דער פאַטער געזאָגט:

„אויף דעם וואס רעדט איין מיין זוהן צו קויפען משקה איז דאַ אַ שטיקעל זכות. אַליין איז דער חבר אָרים און ער האַט ניט פאַר וואַס צו קויפען משקה, רעדט ער צו מיין זוהן צו קויפען, אבער זיין הויפט כונה איז אַז ער זאָל אַליין האָבען וואס צו טרינקען. אבער דער אַנדערער חבר וואָס האַט אַליין געלד צו קויפען משקה און ער גיט מיין זוהן צו טרינקען, ביי איהם איז שוין די הויפט כונה אַז מיין זוהן זאָל ווערען אַ שיכור אַזוי ווי ער".

נמשל

איינער פערפיהרט אַ מענשען צוליעב פרנסה, אַז אַנדערער ווייל ער האַט הנאה צו רואינירען מענשען.

וועל געהן אין קראַם און וועל ברענגען אַלעס וואָס דער סוחר פערלאַנגט".

דער בעל הבית האָט דעם משרת געגעבען די שליסלען פון זיין קראָם. דער משרת איז אַוועקגעלאָפען און האָט גע־בראַכט אַלעס וואָס דער סוחר האָט געוואָלט. דער בעל הבית האָט געהאָט אַ שעהנעם לייזונג און האָט פערדיענט אַ היבשע ביסעל געלד.

„זאָג מיר," האָט דער בעל־הבית נאָכדעם געזאָגט צום משרת, „וואָס קומט דיר אַרוים פון מיר?"

„איך אַרבייט דאָך ביי אייך ניט פאַר אַ געהאַלט". האָט דער משרת געענטפערט.

„איך וועל דאָס דיר ערקלעהרען", האָט דער בעל הבית געזאָגט. „פריהער האָב איך געמיינט אַז דער עסען איז ביי דיר דער גאַנצער עיקר און אַז דו ביזט צופריעדען צו אַר־בייטען בלויז פאַר'ן עסען. אָבער יעצט אַז איך האָב געזעהן ווי צוליעב מיין געשעפט האָסטו דעם עסען איבערגעלאָזען. און אַז ביי דיר איז מיין געשעפט וויכטיגער ווי דיין עסען, דענק איך אַז דיר קומט שוין אַז איך זאָל דיר בעלוינען ווי דו פערדיענסט."

נ מ ש ל

מיר דינען אַלע דעם אויבערשטען פאַר דעם לעבען וואָס ער האָט אונז געשענקט, און דער אייבערשטער גיט אונז אַלעס וואָס מיר דאַרפען אויף דער וועלט פאַר דעם וואָס מיר ריענען איהם, אָבער די צדיקים וואָס זיינען זיך מוסר נפש פאַר דעם אייבערשטען און פאַר זיין תורה און ציינען אַז דיזע וועלט איז ביי זיי גאָרנישט, די בעקומען שוין אַ גרע־סערען לוין.

„גיב אַ קוק, ליעבער פֿאַטער, ווי דו זעהסט אויס, ווי די קלאַרקייט און די ליכטיגקייט פון דיין פּנים איז אַוועק. דאַרום, טייערער פֿאַטער, זיי מיר מוחל און נעהם מיך צוריק אַהיים, אויב נים פון מיינטוועגען, איז פון דיינטוועגען."

נ מ ש ל

זייט מיר זיינען פערטריבען געוואָרען אין גלות בענקט נאָך אונז אונזער פֿאַטער אין הימעל און די שכינה שיינט ניט מעהר אַזוי ווי אַמאָל, דאַרום איז אונזער געבעט, דאָס ער זאָל אונז מוחל זיין, אויב ניט פון אונזערט וועגען איז כאָטש פון זיינט וועגען.

78

איבערגעשריען אַלעמען

אַ רייכער מאַן האָט געדאַרפט האָבען אַז אַם פּאָר אַ קינד וואָס איז איהם געבוירען געוואָרען אויף די עלטערע יאָהרען. ער האָט געזוכט, אָבער ער האָט ניט געקענט גע־פינען, ביז עס האָט זיך איינמאָל געמאַכט אַז אַרימע פרוי וואָס איז אַרומגעגאַנגען איבער די הייזער, און עס פערשטעהט זיך אַז זי איז גלייך מרוצה געוואָרען צו בלייבען אין גביר'ס הויז. דער רייכער מאַן האָט געשיקט אויספּרובירען איהר מילך און דער דאָקטאָר האָט געזאָגט אַז זי האָט געזונדע מילך.

דער גביר האָט געהייסען זיינע דיענסטען אַז מען זאָל זי אַרומוואַשען און אַנטהאָן נייע קליידער. מען האָט איהר געגעבען אַ שעהנעם לופטיגען צימער און אַ ווייכע בעט מיט אַלע בעקוועמליכקייטען. און די פרוי וואָס איז נאָך מיט אַ קורצער צייט צוריק אַרומגעגאַנגען אין שמאַטעס און האָט

77
דער שפּיגעל

א פּאַטער איז בייז געוואָרען אויף זיין בן יחיד ווייל ער האָט זיך שטאַרק פערזינדיגט געגען איהם. האָט ער דעם זוהן דערפאַר פערטריבען פון דער היים. דער זוהן איז אַוועק ערגעץ גאַנץ ווייט, אין מרחקים, וואו ער איז אַרומגעגאַנגען נע ונד, נאַקעט און הונגעריג. דער פאַטער האָט שטאַרק געליטען פון בענקשאַפט נאָך זיין זוהן און עס האָט איהם לייד געטהאָן אויף די צרות וואָס דער זוהן האָט אויסצושטעהן אין דער פרעמד. פון דעסטוועגען האָט דער פאַטער זיך איינגעהאַלטען, זיך געמאַכט אַ שטאַרקע האַרץ און ניט גערופען דעם זוהן צוריק אַהיים, ווייל ער האָט געוואָלט ער זאָל צונעהמען זיין פולע שטראָף וואָס ער האָט פערדיענט.

איינמאָל איז אַ פריינד פון פאַטער געקומען אין דער שטאָדט וואו דער פערטריבענער זוהן האָט זיך געפונען, און ער האָט געזעהן ווי פערשוואַרצט ער איז, און ווי ער זעהט אויס אויסגעהונגערט און קראַנק. האָט ער צו דעם זוהן געזאָגט: „אויב דו ווילסט מיך פאָלגען וועל איך דיר געבען אַ גוטע עצה. זאָלסטו וויסען זיין, אַז כאָטש דיין פאַטער איז ביי זיך אין דער היים און עס פעהלט איהם ניט קיין זאַך, דאָך איז ער אויך שטאַרק אַראָב פון פּנים און זעהט אויס זעהר פערפינסטערט צוליעב זיין בענקשאַפט נאָך דיר. דו טוה אַזוי. קויף אַ שפּיגעל און פאָהר מיט דעם צו דיין פאַטער, און אַז דו וועסט קומען צו דיין פאַטער זאָלסטו דעם שפּיגעל אַנהענגען ביי זיך אויפ'ן האַרצען, אום אַז דיין פאַטער זאָל אין דעם קענען אריינקוקען און זעהן זיין אייגענע געשטאַלט. און דו זאָלסט וויינען און זיך בעטען ביי איהם:

79
געאַרבייט פאַר'ן טייוועל

אַן אָרימאַן איז געקומען אין אַ דאָרף און האָט דאָרט געוואָלט איבערנעכטיגען. זיינען דאָרט געווען צוויי קרעטש־מעס. איינע האָט געהאַלטען אַן איידעלער מענש מיט אַ גוט האַרץ, און די אַנדערע האָט געהאַלטען אַ שלעכטער מענש און אַ קאַרגער. דער אָרימאַן ווייס ניט, פאַלט ער גראַדע אַריין צו דעם שלעכטען און בעט ער זאָל איהם געבען אָב־עסען און אַ נאַכטלעגער. זאָגט צו איהם דער קרעטשמער: „איך וועל דיר געבען עסען און דו קענסט ביי מיר שלאָפען, אָבער דו מוזט דערפאַר טאָהן אַ ביסעל אַרבייט.“ דער אָרי־מאַן איז געווען צופריעדען און האָט געטאָהן אַלע אַרבייט וואָס מען האָט איהם געהייסען. און ווען ער האָט זיין אַרבייט געענדיגט, האָט דער קרעטשמער געזאָגט צו איהם:

„יעצט געה אַריין אין יענער קרעטשמע און שטעל זיך אַוועק ביים טיהר, וועט מען דיך גלייך אַריינרופען אינע־ווייניג. איך האָב שוין דאָרט אָנגעזאָגט, אַז מען זאָל דיר געבען אַ גוטע וועטשערע און אַ בעט צו שלאָפען.“

דער אָרימאַן איז אהין אַוועק. עס פערשטעהט זיך, אַז ער האָט געמיינט אַז די אַנדער קרעטשמע געהערט אויך צו דעם זעלבען מאַן. דאָרט האָט מען איהם קיין פראַגעס ניט געשטעלט, מען האָט איהם געגעבען עסען און טרינקען מיט אַ ברייטער האַנד און אַ ווייכען געלעגער צו שלאָפען.

אויף מאָרגען איז דער אָרימאַן געקומען צו דעם רשע, איהם בעדאַנקען פאַר'ן עסען און פאַר'ן נאַכטלעגער. האָט דער רשע געזאָגט צו איהם: „אויב דו ווילסט קענסטו ביי

זיך געוואלגערט אין הקדש, האט יעצט געלעבט ווי א גרעפין.

איינמאל איז דאס קינד קראנק געווארען. פאטער און מוטער זיינען געזעסען פערטרויערט און געוויינט, אבער די אם האט געוויינט מעהר פון זיי. זי האט געקלאגט און גע־יאמערט אויפ׳ן קול, אז מען האט זיי געהערט פאר מיילען. די גאנצע שטאדט איז אנגעלאפען אויף איהרע געשרייען. האבען זי מענשען געפרעגט: „וואס שרייסטו אזוי? וואס ליינסטו אזוי איין די וועלט? עס איז דאך ניט דיין קינד.“ האט די אם געענטפערט:

„איהר ווייסט דאך אז איך בין אן ארימע פרוי און איך פלעג זיך ארומשלעפען איבער די הייזער, און דער גוטער מענש האט מיך אריינגענומען אין זיין הויז און האט מיך געהאלטען ווי אן אייגענע. און צוליעב וואס האט ער דאס געטאהן? צוליעב זיין קינד. און יעצט, חס ושלום, אויב דאס קינד געהט אוועק, טא וואס וועט ווערען פון מיר?“

נמשל

די כהנים זיינען געווען אנגעשטעלט אין דעם אייבער־שטען פאלאסט. זיי האבען געהאט אלעס וואס זיי האבען געדארפט און אויך גרויס כבוד דערצו. און געהאט האבען זיי די אלע זאכען, וועיל זיי זיינען געווען די ערציהער פון אידישען פאלק, אבער אז דאס אידישע פאלק איז פערטרי־בען געווארען האבען די כהנים אויך אלעס פערלארען.

צוויי קאַליקעס צוזאַמען האָבען בעקומען אויף זיי גרויס רחמנות און מען האָט זיי געגעבען אַ סך קליינגעלד.

איינמאָל געהען די צוויי שותפים פערביי אַ הויז וואו עס איז געוועזען אַ חתונה. דער הינקעדיגער האָט געהערט די כלי־זמר שפּיעלען, האָט זיך איהם געוואָלט טאַנצען. אָבער ווי קען ער טאַנצען, אַז ער האָט ניט קיין פיס? און דער טויבער, נעבעך, האָט די מוזיק גאָר ניט געהערט. „טאַנץ אַ ביסעל, שפּרינג אַ ביסעל, עס איז מיר פרעהליך!" האָט דער הינקעדיגער געשריען צום טויבען. אָבער דער טויבער — ניט ער הערט איהם, ניט ער הערט די כלי־זמר. וואָס טוהט דער הינקעדיגער? קויפט ער אַ פלעשעל שטאַרקע משקה און גיט דעם טויבען אַ זופּ צו טאָהן. דער טויבער פערזוכט די משקה, ווערט ער אַ ביסעל פרעהליך און זיינע פיס הויבען זיך צום טאַנצען. דער הינקעדיגער גיט איהם נאָך אַ זופּ און נאָך אַ זופּ, ביז דער טויבער האָט גענומען טאַנצען מיט אַלע כחות, און דער הינקעדיגער, וואָס איז געזעסען ביי איהם אויף די פּלייצעס, האָט זיך אויך געהויבען אַרויף און אַראָב. און אַזוי האָבען זיי ביידע געטאַנצט. דער הינקעדיגער צו־ליעב די מוזיק און דער טויבער צוליעב די משקה.

נ מ ש ל

אַן עהנליכער משל איז דאָ אויך אין תלמוד. דאָס מיינט דעם גוף מיט דער נשמה. איינער אָהן דעם אַנדערען קען ניט זינדיגען, און דערפאַר שטראָפט מען די נשמה פאַר די זינד פון דעם גוף, ווייל זיי זיינען גלייכע שותפים אין אַלעס וואָס זיי טוהען.

מיר ווייטער פערבלייבען ארבייטען און דו וועסט קריגען עסען און א בעט.“

דעם ארימאן איז דאס געפעלען געווארען. ער האט געארבייט פאר'ן שלעכטען קרעטשמער און גענעסען און גע־שלאפען האט ער ביי דעם גוטען. אין עטליכע טעג ארום, אז ער האט זיך צורעדט מיט איינעם פון די דארפסלייט, האט איהם יענער אויסגעזאגט זיין טעות: „דו ארבייטסט פאר'ן טייוועל, און עסען עסטו ביי א מלאך. ווען דו וואלסט לכתחילה געגאנגען גלייך צו דעם גוטען קרעטשמער, וואלסטו ניט נעדארפט ארבייטען פאר'ן שווארץ יאהר אומזיסט און אומנישט.“

נמשל

דאס איז א משל אויף דעם פסוק „מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול“. א מענש בעקומט פון דעם אייבערשטען ווי־פיעל עס איז איהם בעשערט, אין ארימען אדער אין רייכען אופן. אבער דער מענש אריבערט אריבער די כחות, ווערט פארשווארצט ארבייטענדיג, און ער מיינט אז דורך זיין אר־בייט און פלייס האט ער זיך ערווארבען וואס ער האט.

80

די צוויי שותפים

א הינקעדיגער און א טויבער, וועלכע זיינען ארומגע־גאנגען איבער די הייזער, האבען געמאכט שותפות. דער הינקעדיגער האט זיך ארויפגעזעצט אויף דעם טויבענס פליי־צעס און ביידע זיינען אזוי ארומגעגאנגען איבער'ן שטאדט פון הויז צו הויז בעטלען. מענשען וואס האבען געזעהן די

82

די צוויי חזנים

אין א שטעדטעל איז איינמאל אויף שבת געקומען א גרויסער חזן דאוונען. ער איז באמת געווען א גוטער מנגן און האט געהאט א שעהנע שטימע; אבער דאס מאל האט זיך איהם ניט איינגעגעבען, ווייל ער האט ניט געפיהלט אמבעסטען. אז מען האט איהם אויסגערעדט דאס דער „תקנת שבת“ איז ביי איהם ארויס אהן די געוועהנליכע מתיקות, האט ער צוגעגעבען און געזאגט: „איך האף אז דעם צווייטען מאל וועל איך בעסער דאוונען.“ און ער האט נארניט פעראיבעל געהאט וואס מען האט איהם אויסגערעדט.

דעם אנדער שבת האט אין דער זעלבער שוהל געדאווענט אן אנדער חזן, וועלכער האט געהאט א זעהר שלעכטע שטימע און נאך ערגער איז געווען זיין „עברי“. און ווען ער האט געזעהן אז דער עולם איז ניט צופריעדען מיט זיין דאוונען, איז ער געווארען בייז און האט געשריען אז קיינער איז קיין מבין ניט, אז באמת איז ער א גרויסער קינסטלער, נאר די מענשען פון דער שטעדטעל זיינען גראבע יונגען און פערשטעהען ניט ווי אבצושאצען א גרויסען קינסטלער.

דען אזוי איז די נאטור פון מענשען: דער אמת׳ער קינסטלער וועט קיינמאל ניט פעראיבעל האבען אז מען צייגט איהם אן א פעהלער אין זיין ארבייט. ער וועט אליין מודה זיין אויף דעם פעהלער. אבער איינער וואס איז א קאליקע אין זיין ארבייט, וועט ענטפערען מיט חוצפה אויב מען וועט אנצייגען עפעס א פעהלער.

81
דער נאַרישער יעגער

אַ לעהרער, וואָס איז געווען אָנגעשטעלט צו לערנען מיט דעם זוהן פון אַ רייכען מאַן, איז איינמאָל אַרוים מיט זיין תלמיד אויף יאַגד אין וואַלד. דער איינגעל האָט דערזעהן אַ פוקס, האָט ער איהם גענומען נאָכלויפען. לויפענדיג האָט דער איינגעל אַריבערגעיאָגט דעם פוקס און איז געלאָפען נאָך ווייטער.

„וואוהין לויפסטו?“ האָט דער לעהרער געפרעגט.

„איך לויף נאָכ'ן פוקס,“ האָט דער תלמיד געענטפערט.

„דו, נאַרישער יונג!“ האָט דער לעהרער אויסגערופען.

„ביט דו לויפט נאָך דעם פוקס, נאָר ענטלויפסט פון איהם, און וואָס שנעלער דו מיינסט אַז דו לויפסט נאָך איהם, אַלץ מיַהר דערווייטערטסטו זיך פון איהם.“

און דער איינגעל האָט זיך פערשעהמט.

נמשל

אַ סך יאָגען זיך נאָך כבוד, אָבער אנשטאט אָנצויאָגען דעם כבוד לויפען זיי איהם אַריבער און דערווייטערען זיך פון איהם. אַ סך יאָגען זיך נאָך גאָלד, ווייל זיי מיינען אַז מיט אַ סך גאָלד וועלען זיי קענען לעבען רוהיג און געניסען מעהר פערגניגענס, אָבער ווען זיי האָבען שוין דאָס גאָלד קאַרגען זיי דאָס אויסצוגעבען און האָבען פון דעם קיין הנאה ניט, און זיי לעבען ניט בעסער פון אַן אָרימאַן.

האָבען זיי איהם נעגעבען אַרבייט. די משפחה איז געוואַקסען און געוואַקסען, ביז דער אינגעל האָט קיין צייט ניט געהאַט צו אַרבייטען פאַר זיין בעל־הבית און ער פלעגט שטענדיג אַרומלויפען צו זיינע „קרובים“ און זיי אָבגעבען זיין גאַנצע צייט.

איינמאָל פרעגט איהם דער בעל־הבית, וואָרום ער איז קיינמאָל ניטאָ אין דער היים. ענטפערט דער אינגעל: „וואָס זאָל איך טאָהן? אז איך האָב אַ גאַנצע שטאָדט מיט קרובים, און אַ קרוב איז דאָך אַ מצוה צו העלפען, עס איז דאָך אייגען בלוט און פלייש . . .“ און דער אינגעל האָט איהם דער־צעהלט וועד עס זיינען די קרובים.

האָט זיך דער בעל־הבית צולאַכט און געפרעגט:

„זאָג מיר, וואָס גיבען דיר די קרובים פאַר דיין אַר־בייט?“

„וואָס רעדט איהר?“ האָט דער אינגעל אויסגערופען. „ביי קרובים וועל איך נעהמען געלד?“

„זאָלסט וויסען זיין, מיין בחור,“ האָט דער בעל־הבית ערקלערט, „אַז וויבאַלד זיי זיינען אַזעלכע קרובים וואָס נעה־מען דיין אַרבייט אומזיסט און דיר גיבען זיי גאָרנישט, איז אַ סימן אַז זיי זיינען פאַלשע קרובים, און דו דאַרפסט צו זיי מעהר ניט געהן.“

נ מ ש ל

דער מענש גיט אָב זיינע טעג און יאָהרען פאַר עולם הזה. ער בויט הייזער, פאַלאַסטען; ער זאַמעלט פערמעגענס, און ער פערגעסט אַז די אַלע זאַכען וועלען איהם אַריבערלעבען. ער מיינט אַז ער זאַמעלט פאַר זיינע קינדער, פאַר זיינע אייגענע; אָבער זיין פערמעגען פאַלט אָפט אַריין אין די הענד פון פרעמדע. ער איז אַזוי ווי יענער אינגעל, וואָס האָט אַוועקגעגעבען זיין גאַנצע צייט אומזיסט און אומנישט.

נ מ ש ל

אַזוי איז אויך מיט דעם צדיק און דעם רשע. אַז דער צדיק בעגעהט אַמאָל אַ זינד וועט ער צוגעבען אַז ער האָט ניט ריכטיג געטאָהן; אָבער דער רשע וועט אַפילו ביים טיהר פון גיהנום ניט צוגעבען אַז ער האָט געזינדיגט.

83

אַ שטאָדט מיט קרובים

אַן אָרימער אינגעל איז געקומען פון אַ ווייטען אָרט זוכען אַרבייט אין אַ גרויסער שטאָדט. אַ בעל־הבית האָט איהם צוגענומען צו זיך פאַר אַ משרת. דער אינגעל איז געווען אַ פלייסיגער אַרבייטער, אָבער ער איז געווען אַ ביסעל נאַריש, עס האָט איהם געפעהלט שכל. איינמאָל געהט ער אַרויס שפּאַציערען איבער'ן שטאָדט, האָט איהם אַריינגע־רופען אַן אַנדער בעל־הבית און געזאָגט צו איהם:

„דו ווייסט, מיין בחור'ל, מיר זיינען דאָך קרובים. זיץ אַ ביסעל ביי מיר און לאָמיר פערברענגען די צייט.“ דער אינגעל האָט זיך דערפרעהט וואָס ער האָט געפונען אַ קרוב און איז געבליבען זיצען. נאָכדעם בעט איהם דער קרוב, אַז ער זאָל טאָהן פאַר איהם אַ שטיקעל אַרבייט אין הויז. דער אינגעל האָט עס געטאָהן זעהר גערן. און פון דאַן אַן פלעגט דער אינגעל קומען גאַנץ אָפט צו זיין „קרוב“ און טאָהן ביי איהם אַלערליי הויז־אַרבייט.

אַנדערע מענשען האָבען זיך דערוואוסט פון דעם נאַ־רישען אינגעל, ווי ער האָט ליעב צו אַרבייטען פאַר קרובים אומזיסט, האָבען זיך באַלד געפונען נאָך קרובים, וואָס האָבען דעם אינגעל איינגעלאַדען צו זיך צוגאַסט, און דערווייל

נ מ ש ל

אומזיסט זוכען אַנדערע אידען אוצרות אויפ'ן גייעם וועג. די שעהנסטע, די בעסטע אוצרות געפינען זיך נאָר אויפ'ן אַלטען וועג...

85
אַם נעהמט קינד'ס מעדיצין

אַ קליין קינד, אַ זויג־קינד, איז איינמאָל שטאַרק קראַנק געוואָרען. האָט מען גערופען פערשיעדענע דאָקטוירים, און יעדער דאָקטאָר האָט איהם געגעבען אַ אַנדער מעדיציו. אָבער דעם קינד האָבען די אַלע רפואות ניט געהאָלפען. אדרבה, ער איז נאָך ערגער געוואָרען. האָט מען געשיקט נאָך אַ גרויסען פּראָפעסאָר. דער פּראָפעסאָר האָט דעם קינד בעטראַכט, איבערגעלייענט אַלע רעצעפּטען וואָס די אַנדערע דאָקטוירים האָבען איהם פערשריבען, און נאָכדעם האָט ער ערקלערט: „די רפואות זיינען גוט, אָבער ניט פאַר אַ קינד. זיי זיינען צו שאַרף. זאָל מען די רפואות איינגעבען צו דער אַם וואָס גיט איהם צו זויגען, און דאָס קינד וועט די רפואות איינגעהמען מיט איהר מילך צוזאַמען."

נ מ ש ל

איידער אדם הראשון האָט געזינדיגט האָט די ערד איהם געגעבען די בעסטע זאַכען צום עסען, גאָר אהן מיה. פון צופיעל וואוילטאָג האָט אדם געזינדיגט. אָבער אנשטאָט צו בעשטראָפען אדם'ן, האָט דער אייבערשטער פערשאָלטען די מוטער ערד, אַז זי זאָל אַרויסגעבען דערנער און קראָפּעווע, און די שטראָף זאָל ווירקען אויף דעם מענשען.

אויף דעם זאָגט שלמה המלך: „מה יתרון לאדם בכל עמלו?“ וואָס האָט דער מענש פון זיין גאַנצער פּראַצע?

84
דער אַלטער וועג

אין אַ אידישער פאַמיליע האָט עקזיסטירט אַ גלויבע אַז ווען זייערער אַן עלטער זיידע איז אַנטלאָפען פון די קאַזאַקען, האָט ער בעגראָבען אַן אוצר אונטער אַ בוים, אויף דעם וועג וואָס ציהט זיך פון נעמיראָוו קיין טולטשין. איינער פון דער משפּחה, אַ יונגער מאַן, וועלכער האָט זיך די געשיכטע גוט אריינגענומען אין קאָפּ, האָט זיך אָוועקגעלאָזט זוכען דעם אוצר. ער איז געגאַנגען אין וועג און האָט געגראָבען אונטער יעדען בוים. געגאַנגען און געגראָבען אַזוי פאַר אַ לאַנגע צייט, אָבער ער האָט דעם אוצר ניט געפונען. ער איז שוין געווען גוט מיעד, אויסגעאַרבייט, אָבער ער האָט ווייטער געגראָבען און געזוכט.

איינמאָל האָט איהם בעגעגענט אַ אַלטער מאַן, און זעהענדיג ווי דער יונגער מאַן גראָבט, האָט איהם דער אַלטער געפרעגט: „זאָג מיר, יונגער מאַן, וואָס זוכסטו?“

„איך זוך אַן אוצר וואָס מיין זיידע האָט בעהאַלטען אויף דעם וועג וואָס געהט פון נעמיראָוו קיין טולטשין“, האָט דער יונגער מאַן געענטפערט.

„אויב אַזוי וועסטו דעם אוצר קיינמאָל ניט געפונען“, האָט דער אַלטער געזאָגט, „ווייל אין דיין זיידענ'ס צייטען איז מען געגאַנגען אויפ'ן אַלטען וועג, און דער וועג, אויף וועלכען דו זוכסט איז דער נייער, פון וועלכען דיין זיידע האָט גאָרניט געוואוסט...“

און דער פעטער האָט איהם אנגעקוקט ווי ער זעהט אויס בלאַס, דאַר, און איינגעצויגען, און ווי עס הייננגען אויף איהם די אַלטע שמאַטעס וואָס ער האָט געטראָגען, און ווי די פיס־פינגער שטאַרצען אַרויס פון זיינע צוריסענע שיך, האָט ער אויסגערופען: „וואָס איז מיט דיר, מיין קינד? וואָרום זעהסטו אויס אַזוי שלעכט? דו ביזט דאָך אויף קעסט ביי אַ רייכען שווער!" דער יונגערמאַן האָט קיין מוט ניט געהאַט צו ענטפערען און האָט געשוויגען. אָבער מענשען וואָס זיי־נען דערביי געשטאַנען האָבען געזאָגט:

„מען קען שוין פערשטעהן וואָס פאַר אַ גוטע שווער און שוויגער ער האָט, ווען זייי האַלטען איהם אַזוי."

ווען דער פעטער האָט דאָס געהערט, און נאָכדעם האָט ער זיך דערוואוסט וועגען וואָס דער שווער האָט צו איהם געשיקט דעם יונגען מאַן, איז ער געוואָרען זעהר בייז און האָט אויסגעשריען:

„אַזאַ רשע! ער האָט נאָך די חוצפה צו בעטען פון מיר טובות. אָט וועל איך איהם צייגען ווי איך וועל זיך מיט איהם אָברעכענען! ער וועט שוין ביי מיר האָבען אַ שוואַרצען סוף!"

נ מ ש ל

דער אָרימאַן איז דער איידים וואָס דער אייבערשטער האָט אונז געגעבען אויף קעסט, אַז מיר זאָלען איהם שפּייזען, קליידען און שיכען. ווען מיר לאָזען דעם אָרימאַן הונגערען און אַרומגעהן באָרוועס און נאַקעט, רעכענט עס אונז דער אייבערשטער פאַר אַ זינד, און ווען מיר קומען צו איהם און בעטען אַז ער זאָל אונז טאָהן טובות, ווערט ער אויף אונז בייז און שיקט אונז צו אַ שטראָף אנשטאָט אַ טובה.

86
אויסגעהונגערט דעם איידים

איינער, א גרויסער גביר, וועלכער איז געווען זעהר קארג, האט גענומען פאר זיין טאכטער א זעהר פיינעם בחור, א לערנער, א געראטענעם אין אלע פרטים, און דערצו פון א זעהר שעהנער משפחה. דער שווער האט דעם איידים צו־געזאגט קעסט אויף עטליכע יאהר, און דערצו אויך שעהנע קליידער און אלע הצטרכות. אבער אזוי ווי דער שווער איז געווען א קארגער, האט ער דעם איידים אויסגעהונגערט, און קיין נייע קליידער האט ער איהם ניט געקויפט ווען די אלטע האבען זיך שוין אויף איהם צוריסען.

א חוץ וואס דער איידים האט געהונגערט און איז ארומגעגאנגען אבגעריסען, האט ער נאך געמוזט ליידען בזיונות, ווייל זיין שוויגער איז געווען א גרויסע מרשעת און זי פלעגט אויף איהם שרייען און איהם שילטען.

איינמאל האט זיך געמאכט, אז דער שווער האט זיך פארשולדיגט פאר דער רעגירונג און עס האט געהאלטען ביי דעם אז ער זאל קריגען א שווערע שטראף. דער שווער האט געוואוסט אז זיין איידים האט א רייכען פעטער אין אן אנ־דער שטאדט, וועלכער איז געווען זעהר געאכטעט ביי דער רעגירונג, און דער שווער האט זיך געווענדעט צום איידים אז ער זאל אריבערפאהרען צו זיין אנקעל און איהם בעטען אז ער זאל זיך בעמיהען פון זיינטוועגען און זעהן זיך מיט געוויסע רעגירונגס בעאמטע, און בעטען פאר איהם. דער דער איידים האט געפאלגט און איז אוועקגעפאהרען צו זיין רייכען פעטער אויספיהרען די שליחות.

ווי נאר דער יונגער מאן האט זיך בעוויזען אין טיהר

האבען בעקומען אונזער השפעה דירעקט פון הימעל, זיינען מיר געווען אזוי ווי קינדער ביים פאטער אויף קעסט, אבער אז מיר זיינען אראב פון אונזער גדולה, זיינען מיר אין גלות, און מיר זיינען צו שאנד און צו שפאט און ליידען אלערליי צרות. אבער די ערגסטע צרה פון אלע איז וואס ביי אונז איז ניטא קיין שלום און קיין אחדות און עס הערשט ביי אונז קריעג און מחלוקת.

88

צוויי ברידער מיט צוויי כוונות

א פאטער האט געהאט צוויי זיהן, וועלכע האבען גע־וואוינט זעהר ווייט פון איהם, ביידע אין איין שטאדט. איי־נער איז געווען רייך, דער אנדערער — אן ארימאן, א קבצן. דער רייכער האט שטארק געבענקט צו פאהרען און זעהן זיין פאטער, אבער זיינע געשעפטען האבען איהם ניט געלאזט. איינמאל האט ער ביי זיך בעשלאסען אז עס מעג זיין וואס עס וויל, ער וועט אוועקווארפען אלע געשעפטען און פאהרען זיך זעהן מיט'ן טאטען.

דער ארימער ברודער, זעהענדיג אז די שלעכטע צייט דריקט איהם זעהר שטארק, און ער האט קיין פרנסה ניט אין דער שטעדטעל וואו ער האט געוואוינט, האט ער זיך גע־טראכט, ער וועט ארויספאהרען איבער דער וועלט, אין ער־טער וואו מען קען איהם ניט, און ער וועט קלייבען נדבות. אבער אזוי ווי ער האט ניט געוואלט אז מען זאל אין שטעד־טעל וויסען וועגען וואס ער פאהרט, האט ער פאר מענשען געמאכט אן אויסרייד: „וועה איז מיר! שוין א לאנגע צייט זיך ניט געזעהן מיט'ן טאטען. איך קען שוין ניט איינרוהען ביז איך וועל פאהרען איהם באטש אנקוקען!" און זיין

87
דאָס ערגסטע פון אַלעם

א איד, אן עושר, האָט פערלאָרען זיין גאַנצען פערמעגען און איז געווארען אַן ארימאַן. עס איז איהם אויסגעקומען צו געהן איבער די הייזער. האָט ער גענומען זיין ווייב מיט די קינדער און זיי האָבען זיך אוועקגעלאָזט איבער דער מדינה. זיי פלעגען זיך אָבשטעלען אין פערשיעדענע שטעדט און קלייבען נדבות. איינמאָל, אין וועג, האָבען זיי זיך אָבגעשטעלט אין אַן איינפאָהר־הויז און געמאַכט א מאָהלצייט פון טרוקען ברויט און זויער מילך. דער געוועזענער עושר מיט זיין פרוי האָבען גענומען ריידען פון זייערע גליקליכע יאָהרען, אַמאָל, ווען זיי האָבען געוואוינט אין א שעהנע הויז און געהאַט דיענער און דיענסטען. „געדענקסט, מיין מאַן, וואָס פאַר אַ שעהנע זיידענע קליידער איך האָב געטראָגען“, האָט די פרוי געזאָגט. „געדענקסט, מיין פרוי, וואָס פאַר אַ רייכע מאָהלצייטען מען פלעגט ביי אונז גרייטען צום טיש?“ האָט דער מאַן געזאָגט. „און יעצט, זעה, וואָס פאַר א שמאַטעס מיר טראָגען אויף זיך — איך שעהם זיך צו קוקען מענשען גלייך אין די אויגען“. האָט די פרוי ווידער געזאָגט.

אין מיטען די רייד האָבען די קינדער אָנגעהויבען זיך צו שלאָגען און צו רייסען די האָאר איינער ביים אַנדערען.

„אָט דאָס, מיין פרוי, איז ביי מיר דער גרעסטער וועהטאָג פון אַלע“, האָט דער מאַן געקלאָגט.

נ מ ש ל

ווען מיר זיינען געוועזן אויף אונזער לאַנד און מיר

האָט מען שוין דאָן געוואוסט ווער עס איז אַ נגיד און ווער — אַן אָרימאַן, אַ נאָכקרימער, אַ נאָכמאַכער.

נ מ ש ל

דער צדיק עסט און דער רשע פרעסט. דער צדיק פּרעהט זיך ווען ער עסט נאָר אַ ביסעל און ווערט שוין זאַט מיט דעם ביסעל, ווייל זיין גאַנצער צוועק איז דאָך צו בעקומען די נויטיגע נאַהרונג פאַר זיין קערפּער. אָבער דער רשע האָט ליעב זיך צו שטאָפּען און צו פּאַקען, און אויב די זאַטקייט קומט איהם איידער ער קען זיך גוט אָנפרעסען, איז ער שטאַרק אונצופרידען.

89

ניט אַלעמען מאַכען קליידער לייטיש

אַמאָל האָבען זיך די אָרימע לייט פון אַ געוויסער שטאָדט מתקנא געווען אָן די רייכע לייט וואָס געהען אָנגע־טהאָן פּאָרפּוצט אין שעהנע קליידער, און זיי האָבען אויך אָנגעהויבען צו טראָגען קליידער נאָך דער מאָדע. פערזעצט די קישענס פון צוקאָפּענס, אַבי געגאַנגען נאָך דער מאָדע. און עס איז געקומען אַזוי ווייט, דאָס ווען אַ פרעמדער מענש איז געקומען אין שטאָדט, האָט ער נישט געקענט טרעפען, וואו עס געהט אַ נגיד און וואו — אַן אָרימאַן, ווייל אָרים און רייך האָבען אויסגעזעהן גלייך.

איין מאָל האָט דורך דער שטאָדט געדאַרפט דורכפאָה־רען אַ פּאַריזער מאָדיסט, וואָס מאַכט די מאָדעס. האָבען די גבירים געוואָלט איהם אַרויסצייגען כבוד. די אָרימע לייט האָבען אָבער נישט געהאַט געגוג געלד צו דינגען מוזיקאַנטען, זיינען זיי אַרויס מיט גראָגערס, מיט טאַצען און מיט היל־

אמת׳ע כוונה איז געווען, אַז ער וועט אַזוי פֿאָהרען פֿון שטאָדט צו שטאָדט און שנאָרען, דעם גאַנצען וועג, ביז ער וועט קומען אין דער שטאָדט וואו זיין פֿאָטער געפֿינט זיך. און אויפ׳ן וועג צוריק וועט ער אויך אַזוי טהאָן: ער וועט זיך אויך אָבשטעלען אין פֿערשיעדענע שטעדט, און וועט ווי־דער קלייבען געלד.

אַט אַזוי האָט יעדער איינער פֿון די ברידער געהאַט אַ גאַנץ אַנדער צוועק מיט זיין רייזע. איינער איז געפֿאָהרען פֿאַר וואוילטאָג, ער האָט טאַקע געוואָלט האָבען דעם פֿער־גענינגען צו זעהן זיך מיט זיין פֿאָטער, און דער אַנדערער איז געפֿאָהרען פֿאַר נויטה, אָבער דער זעהען זיך מיט׳ן פֿאָ־טער איז ביי איהם געווען בלויז אַן אויסרייד.

ווען דער רייכער ברודער האָט דערהערט אַז זיין אָרי־מער ברודער פֿאָהרט אויך, האָט ער געשיקט איהם רופֿען און האָט איהם איינגעלאַדען צו פֿאָהרען מיט איהם צוזאַמען. דער אָרימער ברודער איז אפֿילו ניט געווען זעהר צופֿרידען צו פֿאָהרען מיט זיין רייכען ברודער צוזאַמען, אָבער ער האָט גערעכענט אַז אויפ׳ן וועג וועט ער זיך קענען אָב׳גנב׳ענען פֿון איהם און קלייבען נדבות. האָבען זיי ביידע פֿערלאָזען די שטאָדט צוזאַמען.

צו דערזעלבער צייט האָט דער פֿאָטער זיך אויך פֿער־בענקט נאָך זיינע צוויי זיהן און ער איז געפֿאָהרען זיי זעהן.

און ווי נאָר די צוויי ברידער זיינען אָרויס פֿון שטאָדט האָבען זיי זיך בעגעגענט מיט זייער פֿאָטער, וועלכער איז זיי געקומען זעהן.

האָט זיך דער רייכער ברודער געפֿרעהט, ווייל דער גאַנ־צער צוועק פֿון זיין רייזע איז דאָך געווען בלויז צו זעהן זיין פֿאָטער, אָבער דער אָרימער ברודער האָט זיך ניט געקענט פֿרעהען, ווייל זיין צוועק פֿון דער רייזע איז געווען צו קליי־בען געלד, און ניט זעהן זיין פֿאָטער.

„מיין טייערער מחותן! די צייטען האָבען ביי מיר זיך געענדערט. איך בין געוואָרען אַן אָרימאַן, און יענע טייערע כלים וואָס איהר האָט ביי מיר געזעהן פריהער, האָב איך גע־מוזט פערזעצען, ווייל איך האָב געדאַרפט האָבען דאָס געלד אויף צו לעבען. איך שעהם מיך אייך דאָס צו דערצעהלען, אָבער איהר האָט מיך געפרעגט א פראַגע און קיין ליגען קען איך ניט זאָגען.“

„איהר האָט זיך גאָרניט וואָס צו שעהמען“, האָט דער גאַסט געענטפערט. „אדרבה, מיט דעם וואָס איהר האָט מיר פערטרויט דעם אמת, זייט איהר ביי מיר נאָך פיעל חשוב׳ער געוואָרען, ווייל דאָס פאָריגע מאָל, אז איך בין ביי אייך גע־ווען צוגאַסט, און האָב ביי אייך געזעהן די טייערע כלים אויפ׳ן טיש, האָב איך געדענקט אז דאָס האָט איהר אָנגע־ליהען ביי שכנים, כדי זיך אַרויסצוצייגען גרויס פאַר מיר, ווי די מאָדע איז... אָבער היינט זעה איך, אז דאָס זיינען געווען אייערע אייגענע כלים, און פון דעם ווייס איך שוין אז איך האָב א מחותן וואָס איז כאָטש אמאָל געווען אַן אמת׳ער נגיד. און אַן עהרליכער אָרימאַן איז פיעל שעהנער ווי צו זיין א קבצן וואָס שפיעלט די ראָלע פון א נגיד.“

נ מ ש ל

ווען א מענש געהט מיט׳ן אמת, וועט ער קיינמאָל ניט חרטה האָבען.

צערנע פייפעלאך — וואָס דאָס איז געווען פאַר דעם מאַריסט אַ בעליידיגונג אַנשטאָט אַ כבוד.

נ מ ש ל

אַ וועלט קען מען לאַנג נישט נאַרען. דער אמת מוז אַמאָל אַרויסקומען.

90

זיין אָרימקייט צייגט אויף עשירות

איינער איז אַמאָל געקומען צו גאַסט צו זיינעם אַ מחותן. האָט ער עסענדיג ביי איהם צום טיש געזעהן אַ סך גאָלדענע און זילבערנע געשיר. דער גאַסט האָט געהאַט אַ חשד, אַז די טייערע כלים האָט זיין מחותן, דער בעל הבית, געליהען ביי שכנים, אום זיך אויסצופיינען פאַר איהם, ווי דער שטייגער איז ביי מענשען, וואָס האָבען ליעב זיך אַרויס־צוצייגען גרוים ווען עס קומט אַ גאַסט.

אין אַ יאָהר, אָדער אין צוויי אַרום, איז דערזעלבער ווידער געקומען צוגאַסט צו דעם מחותן און ער האָט בע־מערקט, אַז די הויז זעהט אויס פעראָרימט, דער בעל הבית געהט אַרום אַן אומעטיגער, אַ צובראָכענער, און ווען מען האָט זיך געזעצט צום טיש, האָט מען שוין ניט געגעבען די אַמאָליגע פיינע מאכלים. אויך האָבען געפעהלט די טייערע כלים פון גאָלד און זילבער. דער גאַסט האָט גענומען אויס־פרעגען דעם בעל הבית וועגען דעם וואָס ער זעהט אויס אַזוי אומעטיג און פערזאָרגט, און אגב האָט ער איהם אַ פרעג געטאָהן וועגען די טייערע כלים וואָס ער זעהט ניט מעהר אויפ'ן טיש. דער בעל הבית האָט זיך פערשעהמט און האָט געענטפערט :

היילען און מיר וועלען דיר בעצאָהלען מיט א שעהנעם דאַנק..."

די ערשטע צוויי קלאַסען האָט דער דאָקטאָר זיך אָנגענומען צו היילען און זיי צוריק צו מאַכען געזונד. אָבער די דריטע קלאַס האָבען זיך אויסגעלאַכט פון איהם, ווייל זיי האָבען גאָרניט געפיהלט זייער קראַנקהייט און האָבען זיך געהאַלטען פאַר געזונטע מענשען, וואָס זיי פעהלט גאָרניט. אויף דיזער קלאַס האָט דער דאָקטאָר געזאָגט, אַז זיי זיינען פערלאָרען און ער קען זיי ניט העלפען.

האָבען מענשען געפרעגט דעם דאָקטאָר: „וואָרום קענסטו ניט היילען אויך די דריטע קלאַס? דו ביזט דאָך אַזאַ גוטער און דיין קענטשאַפט איז דאָך אַזוי גרויס. האָסטו דאָך געקענט געפינען א מיטעל ווי אויך צו העלפען די דריטע קלאַס. וואָס דאַרף דיך אַרען וואָס זיי האַלטען זיך פאַר געזונטע מענשען?"

האָט דער דאָקטאָר געענטפערט: „איהר זאָלט וויסען זיין, אַז די קראַנקהייט איז געקומען צו די מענשען פון דעם וואָס זיי עסען שווערע און אונגעזונטע אכילות. און איינער וואָס וויל זיך אויסקורירען פון דער קראַנקהייט, מוז אויף זיך נעהמען ניט צו עסען קיין שעדליכע אכילות, צום ווענינגסטען אין דער צייט פון דער קוראַציע. אָבער א חולה וואָס איז אַזוי נאַריש איינגערעדט אַז ער איז גאָר ניט קראַנק, וועלען איהם מיינע רפואות גאָר ניט העלפען. דער עיקר איז דאָך ניט די רפואות, נאָר דער אָבהיטען זיך מיט'ן עסען. און מיינע רפואות וועלען גאָרנישט אויפטאָהן ווען אַ חולה האַלט זיך פאַר געזונט און עסט זאַכען, וואָס זיינען פאַר איהם געפעהרליך."

נ מ ש ל

עס זיינען דאָ ביי אונז אידען אַזעלכע וואָס ווייסען אַז זיי זיינען זינדיג, און דעם גאַנצען יאָהר וואַרטען זיי אויף

91
דרייערליי חולאים

אַ רייכער מאַן, וועמעס קינדער האָבען זיך ניט געפיהרט בדרך הישר, איז אויף זיי בייז געוואָרען, און ער האָט זיי איבערגעלאָזען און איז אַוועק אין אַ ווייטער לאַנד. ער האָט זיך געטראַכט: לאָמיך זיי בעסער ניט אָנקוקען, ניט זיי און ניט זייער אויפפיהר. אַ צייט שפּעטער האָט ער געהערט, אַז זיינע קינדער זיינען קראַנק און זיינען אין סכנה. אַלס אַ פאָטער האָט זיין האַרץ אויף זיי רחמנות געקראָגען און ער האָט צו זיי געשיקט אַ גוטען דאָקטאָר, אַז ער זאָל היילען די וואָס וועלען זיך לאָזען היילען.

ווען דער דאָקטאָר איז געקומען, האָט ער געפונען, אַז ניט אַלע קינדער זיינען גלייכע חולאים, נאָר זיי זיינען צו־טיילט אין דריי קלאַסען. איין קלאַס האָבען געוואוסט אַז זיי זיינען גוט קראַנק און אַז זיי זיינען אין סכנה. און אַז זיי האָבען דערזעהן דעם דאָקטאָר, זיינען זיי איהם אנקעגען געלאָפען, געוויינט פאַר איהם, זיך געבעטען ביי איהם ער זאָל זיי ראַטעווען. זיי זיינען געווען גרייט איהם אַוועקצו־געבען אַלעס וואָס זיי פערמעגען, ער זאָל זיי נאָר אויסהיילען.

די צווייטע קלאַס האָבען אויך געוואוסט, אַז זיי זיינען גוט קראַנק, אָבער זיי האָבען זיך ניט אַזוי געשראָקען ווי די ערשטע. זיי האָבען ביים דאָקטאָר שטאַרק ניט געבעטען. זיי האָבען איהם אויך ניט צוגעזאָגט קיין געלד און קיין גלי־קען, זיי האָבען צו איהם בלויז געזאָגט: „אויב דו ווילסט זיין אַ גוטער און אונז היילען אומזיסט און די רפואות זאָלען אונז אויך גאָרנישט קאָסטען, דאַן, מהיכא תיתא, קענסטו אונז

אויפ'ן ביינקעל און גענומען שלאגען מיט זיין קאנטשיק.

„וואס ווילט איהר?" האט דער אינגעל געשריען. „מיין טאטע האט מיך שוין געשלאגען!"

און דער רבי האט געענטפערט: „דער טאטע האט דיך געשלאגען פאר דעם וואס דו האסט זיך פערזינדיגט, און איך שלאג דיך דערפאר וואס דו האסט געבראכט צו דעם אז דיין טאטע, וועלכער האט דיך אזוי ליעב, האט דיך געדארפט שלאגען."

נמשל

מיר, אידען, זיינען פריהער געשטראפט געווארען ווייל מיר האבען זיך פערזינדיגט און יעצט ווערען מיר געשטראפט דערפאר ווייל מיר האבען געבראכט צו דעם, אז דער אייבער־שטער, וועלכער האט אונז אזוי ליעב, האט געדארפט איינ־האלטען זיין רחמנות און אונז שטראפען.

93

די צוויי ארענדארען

צוויי ארענדארען זיינען געווען ביי איין פריץ. ביידע האבען געמאכט שלעכטע געשעפטען און זיינען שולדיג גע־בליבען דעם פריץ א סך געלד. האט ער זיי אנגעקלאגט פאר די חובות. איינער פון זיי האט זיך איינגעבעטען אז דער פריץ זאל איהם געבען די ארענדע אויף נאך א יאהר און אז דער געשעפט וועט זיך פערבעסערען וועט ער ביסלעכווייז אויסצאהלען דעם חוב. דער אנדערער האט זיך פערדונגען צום פריץ אבצוארבייטען פאר'ן חוב.

א צייט שפעטער האט דער פרייער ארענדאר זיך בע־געגענט מיט דעם וואס האט זיך פערקויפט צום פריץ צו אר־בייטען, און ער האט צו איהם געזאגט: „אוי, ברודערקע, בין

דעם גוטען דאָקטאָר, עס הייסט די ימים נוראים, וואָס דער אייבערשטער האָט אונז צוגעשיקט, אונז ריין צו מאַכען פון אונזערע זינד. און אַז די ימים נוראים קומען אָן, טוהען זיי תשובה מיט'ן גאַנצען הארצען, פאַסטען תעניתים, און גיבען דעם דאָקטאָר אַלעס וואָס זיי קענען. די צווייטע קלאַס אידען ווייסען אויך אַז זיי זיינען זינדיג, אבער זיי פוילען זיך אויפצושטעהן צו סליחות, זיי ווילען ניט זאָגען דעם גאַנצען מחזור, נאָר זיי פערלאָזען זיך אויף דער גוטסקייט פון דעם דאָקטאָר, אַז ער וועט זיי דאָך אויסהיילען. אָט די צווייי קלאַסען אידען איז דער אייבערשטער מוחל און זיין „דאָק־טאָר" היילט זיי אויס. אבער עס איז דאָ אַ דריטע קלאַס, וואָס האַלטען זיך גאָרניט פאַר זינדיג, וואָס לאַכען זיך אויס פון די ימים נוראים און אַפילו פון יום כפור. ווי קען זיי דער דאָקטאָר היילען, אַז זיי הערען ניט אויף צו זינדיגען אפילו אין די ימים נוראים, עס הייסט אין דער צייט פון קוראַציע?

92
צוויי מאָל בעשטראָפט

אַ אינגעל וואָס איז געוועזען אַ בן־יחיד ביי זיין טאַטען האָט זיך פערזינדיגט און דער פאָטער האָט גענומען אַ שטעקען און האָט דעם בן־יחיד געשלאָגען מכות רצח. נאָכ־דעם האָט זיך אין דעם פאָטער ערוועקט דער רחמנות־געפיהל אויף זיין אייגענע קינד און פאַר גרויס צער, וואָס ער האָט איהם אַזוי געשלאָגען, האָט דער פאָטער גע'חלש'ט.

ווען דער רבי האָט זיך דערוואוסט פון דעם, איז ער געקומען צולויפען, האָט געכאַפּט דעם אינגעל און איהם אָוועקגעשלעפּט אין חדר. דאָרט האָט ער איהם אָוועקגעלייגט

„איך פערשטעה ניט וואָרום דו ביזט אַזוי בייז?“ האָט דער בחור'ל זיך געוואונדערט. „איך געדענק אַז איידער איך בין אַבגעפאָהרען פלעגסטו לאַכען און זיך פרעהען ווען איך פלעג דאָס טאָהן, וואָס ביזטו געוואָרען עפּעס אַנדערש ווי אַמאָל?“

„וואָס פערשטעהסטו ניט?“ האָט דער פאָטער געענטפערט. „דאַמאָלס ביזטו נאָך געווען אַ קינד, גאָר אָהן שכל, איז דאָס פאַר דיר געווען אַ חכמה, אָבער יעצט ביזטו שוין אַ גרויסער אינגעל מיט שכל און דו דאַרפסט וויסען ווי צו עהרען אַ פאָטער.“

נ מ ש ל

ווען אַ קינד איז קליין איז ער אַ „ילד שעשועים“, אַ שפּיעל־קינד, און זיין יעדע נאַרישקייט איז פערערעכענט פאַר אַ חכמה און מען איז איהם מוחל. אָבער ווען ער ווערט גרעסער איז ער שוין אַ „בן יקיר“, אַ ליעב קינד, אָבער מען רעכענט זיך שוין מיט זיין אויפפיהרונג. די אומות העולם זיינען ביי דעם אייבערשטען אויך פערערעכענט פאַר קינדער, אָבער ווייל זיי האָבען ניט געלערנט קיין תורה און זיי ווייסען גאָרנישט, דערפאַר איז ער זיי מוחל זייער שלעכטען אויפפיהר. זיי זיינען ביי איהם פערערעכענט ווי אַ „ילד שעשועים“. אָבער מיט אונז, אידען, וועלכע האָבען געלערנט און ווייסען, איז ער זעהר שטרענג, ווי מיט אַ „בן יקיר“.

איך דיר מקנא! ביי דיר איז וואס א טאג לענגער ווערט דיין חוב קלענער, און ביי מיר איז פערקעהרט, וואס א טאג מעהר ווערט מיין חוב גרעסער."

נ מ ש ל

אזוי איז אויך מיט אונז, אידען. וואס לענגער מיר זיינען אין גלות אלץ קלענער ווערט אונזער חוב, מיט וועלכען מיר האבען זיך פערשולדיגט געגען רבונו של עולם.

94

שוין ניט מעהר א קינד

ביי איינעם איז געווען א קליין קינד, א אינגעלע, וועמען ער האט זעהר ליעב געהאט. גאנץ אפט פלעגט ער דעם אינגעלע נעהמען צו זיך אויפ'ן שויס. דער אינגעלע פלעגט רייסען דעם טאטענס אויערען און איהם צופען די בארד. דער טאטע פלעגט דערביי שטארק אנקוועלען, און ער פלעגט אליין געבען זיין בארד צום קינד אין די הענד, אז ער זאל דאס צופען. און וואס מעהר דאס קינד פלעגט ציהען און שלעפען די בארד, אלץ מעהר הנאה האט געהאט דער טאטע.

ווען דער אינגעלע איז עלטער געווארען האט מען איהם אוועקגעשיקט אין אן אנדער שטאדט לערנען. דארט האט ער צבגעלערנט עטליכע יאהר. ווען ער איז צוריקגעקומען איז ער שוין געווען א היבשער בחור'ל און דער פאטער האט זיך שטארק געפרעהט מיט איהם.

נעהמט דער בחור'ל און זעצט זיך ארויף ביים טאטען אויפ'ן שויס, גיט איהם א ריס פאר'ן אויער און א צופ פאר'ן בארד. דער טאטע ווערט בייז און גיט א געשריי: „וואס איז דאס? אט דאס האט מען דיך דארט געלערנט?"

האט דער בעל־הבית געזאגט צום בוימייסטער: „די הויז איז דאך נאך קיין הויז ניט — עס איז נאך ניט אינגאנצען פערטיג!“

„איך האב געטאהן אלעס וואס איז אויסגעשריבען אין קאנטראקט,“ האט דער בוימייסטער געענטפערט. „די ווענט זיינען ווי אין קאנטראקט, דער דאך איז ווי אין קאנטראקט, די טיהרען און די פענסטער זיינען אויך ווי אין קאנטראקט, היינט וואס ווילט איהר פון מיר?“

„אבער,“ האט דער בעל־הבית גע'טענה'ט, „איהר האט טאקע געמאכט די טיילען פון דער הויז ווי אין קאנטראקט, אבער איהר האט די טיילען ניט צוזאמענגעשטעלט!“

„וועגען צוזאמענשטעלען איז גארניט דערמאנט אין דעם קאנטראקט,“ האט דער בוימייסטער געענטפערט.

„אבער אין דעם ערשטען קאנטראקט איז דאס געווען דייטליך געזאגט, אז איהר דארפט מיר בויען א הויז, ניט בלויז ווענט מיט א דאך און טיהרען מיט פענסטער.“

„יענעם קליינעם קאנטראקט האט איהר דאך צוריסען,“ האט דער בוימייסטער געענטפערט, „און נאכדעם האט איהר געמאכט א צווייטען קאנטראקט, און אלעס וואס עס איז דא אין דעם צווייטען קאנטראקט האב איך ריכטיג ערפילט.“

נ מ ש ל

מיט אן עהרליכען מאן איז א קאנטראקט גאר ניט נויטיג, אבער מיט א שווינדלער העלפט א קאנטראקט אויך ניט.

95
ווען אַ קאָנטראַקט גילט

איינער אַ בעל־הבית האָט געוואָלט פאַר זיך בויען אַ נייע הויז. האָט ער זיך געזעהן מיט אַ בוימייסטער און האָט מיט איהם אָבגעמאַכט אַז ער זאָל פאַר איהם בויען די הויז מיט אַזוי פיעל און אַזוי פיעל צימערען, און האָט מיט איהם אויך אָבגעמאַכט אַ מקח פאַר דער גאַנצער אַרבייט, אויך צו וועלכער צייט די הויז מוז זיין פערטיג. און נאָכדעם ווי דער אָבמאַך איז שוין געשלאָסען געוואָרען צווישען זיי, האָט דער בעל־הבית פערצייכענט די הויפּט־קאָנדיציעס פון זייער אָב־מאַך אויף אַ שטיקעל פּאַפּיער, גאַנץ בקיצור, דהיינו, אַז דער בוימייסטער דאַרף בויען פאַר איהם אַ הויז, אַזוי און אַזוי די לענג, אַזוי די ברייט, אַזוי די הויך, און אַזוי ווייטער, און אַזוי פיעל געלד דאַרף ער בעקומען פאַר זיין אַרבייט.

ווען מען האָט שוין געדאַרפט זיך נעהמען צו דער אַר־בייט, האָט דער בעל־הבית שוין אויסגעשריבען אַ ריכטיגען קאָנטראַקט מיט אַלע פּרטים: נעמליך, די גרוים פון די ווענט, די גרוים און די צאָהל פון די טיהרען און די פענסטער, ווי דער דאַך זאָל זיין געמאַכט, און אַזוי ווייטער — אַלעס אויס־פיהרליך, ניט פערפעהלענדיג קיין זאַך. ווען עס איז געקומען די צייט, איז די הויז ניט געווען פערטיג. די ווענט זיינען געווען, דער דאַך אויך, אָבער דער דאַך איז ניט געווען פון אויבען, איבער דער הויז, נאָר ער איז געשטאַנען אַ פערטיגער אויף דער ערד. און די טיהרען, ווי אויך די פענסטער, זיינען אויך געווען פיקס און פערטיג, נאָר זיי זיינען אויך געלעגען אויף דער ערד. עס הייסט, אַלע טיילען פון דער הויז זיינען געווען פערטיג, נאָר מען האָט זיי ניט צוזאַמענגעשטעלט.

בעל־הבית פון געשעפט ער זאָל אַריינקומען אין דעם ציר־
מערעל. דער קליידער־הענדלער קומט אַריין און זעהט ווי
דער פויער רייסט אויף זיך דעם פראַק און מאַטערט זיך
איהם אַרויפצוציהען אויף זיך. און דער פויער שרייט: „וואָס
פאַר אַ פראַק האָסטו מיר געגעבען? דו ווילסט חוזק מאַכען
פון מיר? דאָס איז דאָך גאַרניט מיין מאָס!"

„ניט איך מאַך חוזק פון דיר," האָט דער קליידער־
הענדלער געענטפערט, „נאָר דו אַליין מאַכסט חוזק פון **זיך**.
ווער טוהט עס אַז אַ פראַק איבער אַ פעלץ מיט אַזוי פיעל
שמאַטעס? דער פראַק איז ריכטיג דיין מאָס, און עס וועט
דיר גוט פאַסען ווען דו וועסט פון זיך פריהער אַראָבנעהמען
דעם פעלץ מיט דיינע אַלטע שמאַטעס."

נ מ ש ל

די תורה און די מצוות, וואָס דער איבערשטער האָט
אונז געגעבען, האָט ער צוגעפּאַסט ריכטיג צו אונזער מענש־
ליכער נאַטור און אונזערע פעהיגקייטען. אבער מיר נעהמען
אויף זיך אַרויף אַלערליי שמאַטעס, שלעכטע זיטען און זינד.
און דאַן קלאָגען מיר זיך אַז די תורה איז ניט פאַר אונזער
מאָס, אַז עס קליידט אונז ניט. לאָמיר צוערשט אַראָבוואַרפען
די שמאַטעס און דאַן וועט שוין די תורה זיין ווי אויסגע־
גאָסען אויף אונז!

96

דער פּויער און דער טייערער פּראַק

א פּויער איז געקומען אין שטאָדט קויפן זאַכן. עס איז געווען אַ קאַלטער ווינטער־טאָג. דער פּויער האָט אויף זיך געטראָגן אַ וואַרימען פּעלץ און אונטער׳ן פּעלץ האָט ער געטראָגן אַלטע אָבגעטראָגענע מלבושים, טיכער און נאָך שמאַטעס, אום עס זאָל איהם זיין וואַרם. אַז ער איז פאַרביי־געגאַנגען אַ געשעפט פון קליידער, און ער האָט דורך אַ פענ־סטער געזעהן וואָס פאַר אַ שעהנע מלבושים דאָרט איז צו פאַרקויפן, האָט ער זיך געטראַכט: ווען איך טוה מיר אָן אַ שוואַרצען פּראַק, אַזאַ ווי דער וואָס הענגט דאָרט, וואָלט איך דאָך אויסגעזעהן ווי אַ פּראַנט, אַ פּריץ . . .

איז דער פּויער אַריין אין דעם קליידער־געשעפט און געזאָגט צום בעל־הבית: „איך וויל קויפן אַ שוואַרצען פּראַק, אַזאַ ווי די גרויסע לייט טראָגען.“

דער קליידער־הענדלער איז געווען אַ געניטער מענש. ווען ער האָט נאָר אַ קוק געטאָהן אויף אַ מענשען האָט ער גלייך געוואוסט וואָס פאַר אַ מאָס ער דאַרף האָבען. האָט ער אויסגעקליבען אַ פּראַק לויט דעם פּויער׳ס מאָס און האָט איהם אַריינגעפיהרט אין אַ זייטיגען צימערעל, כדי ער זאָל דעם פּראַק דאָרט אָנמעסטען.

דער פּויער האָט ניט געוואוסט אַז אויב מען וויל אָנ־מעסטען אַ נייעם בגד דאַרף מען פריהער אַראָבנעהמען פון זיך דעם אַלטען בגד. האָט ער גענומען אַרויפציהען אויף זיך דעם פּראַק איבער דעם פּעלץ און איבער אַלע שמאַטעס, וואָס ער האָט געטראָגען אויף זיך. אָבער עס געהט ניט! ער קען אין דעם פּראַק ניט אַריין. האָט ער גענומען שרייען צום

ער דערמאַנט זיך אַז באַלד וועט ער ווידער ווערן אַנגע־טאָהן אין די פערבלאַטיגטע קליידער . . .

98

ווען אַ נאַר שאָקעלט זיך...

אַ רייכען עם־הארץ, אַ דאָרפס־מאַן, האָט זיך פערוואָלט צו האָבען אַן אתרוג מיט אַ לולב אויף סוכות, אַזוי ווי עס האָבען אַלע פיינע בעלי־בתים אין שטאָדט. וואָס זאָל ער אָבער נעבעך טאָהן אַז ער ווייס ניט ווי צו שאָקלען דעם לולב? האָט ער נאָך מיט עטליכע וואָכען פריהער, באַלד ווי עס איז געקומען דער חודש אלול, זיך געדונגען אַן אָרי־מען מלמד, אַז ער זאָל איהם לערנען. דער מלמד פלעגט זיך שלעפּען צום ישוב'ניק יעדען טאָג אין דאָרף, און מיט איהם דאָרט קנעלען, ביז ער האָט איהם אויסגעלערנט ווי צו שאָקלען דעם לולב אין אַלע פיער זייטען, און אַרויף און אַראָב.

סוכות איז דער ישוב'ניק געקומען אין שטאָדט און איז אַריין אין שוהל מיט גרויס גאוה, טראָגענדיג זיין לולב און זיין אתרוג אין אַ זילבערנער פּושקעלע. אָבער צו הלל, ווען דער ישוב'ניק האָט אָנגעהויבען צו שאָקלען זיין לולב, האָט דער גאַנצען עולם אויסגעבראָכען אין אַ געלעכטער. דער ישוב'ניק קוקט און וואונדערט זיך: וואָס לאַכט דאָ דער עולם? דאַכט זיך ער שאָקעלט אַזוי ווי דער מלמד האָט איהם געלערנט. אָבער דער מלמד האָט איהם געלערנט ביי איהם אין דער היים, און אין שוהל האָט זיך דער ישוב'ניק אַ ביסעל צומישט, און אַנשטאָט צו שטעהן מיט'ן פּנים צו מזרח, האָט ער זיך געשטעלט פערקעהרט, מיט'ן פּנים צום עולם, צו מערב . . . און דערפאַר זיינען ביי איהם די נענועים אַרויס פערקעהרט. ווען אַלע בעלי־בתים האָבען גע־

97

ווען איהם איז גוט, וויינט ער

ביי איינעם א גרויסען גביר האט מען צוגענומען איז סאלדאטען זיין בן־יחיד, זעהר א געצערטעלטען און אן איידע־לען בחור'ל. אין קאזארמע האט מען איהם געצוואונגען צו טאהן די ערגסטע און די שמוציגסטע ארבייט, ווי רייניגען און וואשען די דילען און עהנליכע ארבייט. א גאנצען טאג איז דער בחור'ל ארומגעגאנגען שמוציג, מיט בלאטע אויף די קליידער, אבער ער האט זיך ביי זיין ארבייט געטרייסט מיט דעם געדאנק, דאס ווען עס וועט ווערען נאכט, וועט ער זיך קענען ארומוואשען, אנטאהן ריינע קליידער, און פיהלען ווי א מענש.

אבער ביינאכט, נאכדעם ווי ער פלעגט זיך ריין מאכען און אנטאהן ריינע קליידער, פלעגט ער טראכטען פון דעם וואס אויף מארגען וועט ער דארפען ווידער טאהן שמוציגע ארבייט און אנטאהן אויף זיך די פערבלאטיגטע ארבייטס־קליידער, און ער פלעגט אזש וויינען פון פערדרוס.

נ מ ש ל

אזוי איז מיט דעם אידען. א גאנץ יאהר איז ער פער־טראגען אין עולם הזה. ער ווערט פול מיט פלעקען פון זינד. אבער ער טרייסט זיך מיט דעם געדאנק, אז ווען יום־כפור וועט קומען וועט מען איהם מוחל זיין אלע זיינע זינד און ער וועט ווידער ווערען ריין. און מיט דעם געדאנק טרייסט ער זיך.

אבער אז עס קומט יום־כפור, און ער פיהלט זיך שוין ריין פון אלע חטאים, וויינט ער מיט ביטערע טרערען ווען

שיסעל מיט חריין. האט ער פון אנפאנג ניט געוואוסט וועלכע טיש ער זאל סערווירען פריהער, ווייל זיין רבי האט איהם קיינמאל ניט געלערנט ווי צו סערווירען צוויי טישען. איז איהם איינגעפאלען אזוי: אויף איין טיש האט ער אוועק־געשטעלט די שיסעל פיש און אויף דעם אנדערען טיש די שיסעל חריין. נאכדעם האט מען איהם אין קיך געגעבען א גרויסע שיסעל מיט פלייש און א קלענערע שיסעל מיט זע־נעפט. האט ער די פלייש אוועקגעשטעלט אויף איין טיש און די זענעפט אויף דעם אנדערען טיש. האבען די געסט פון דעם אנדער טיש אנגעהויבען אויף איהם צו שרייען: „פארוואס שטעלסטו אוועק אלע גוטע זאכען אויף יענעם טיש און אונז דערלאנגסטו אלעם זויערעם און ביטערעם?“

נ מ ש ל

דעם נאר העלפט ניט לערנען.

100
דער בעל טובה

אמאל זיינען געווען צוויי ברידער. איינער איז געווען א קלוגער, דער אנדערער א נאר. זייער פאטער האט זיי איבערגעלאזען א ירושה, אז זיי זאלען צווישען זיך צוטיילען אויף גלייכע חלקים. האט דער קלוגער אבגענארט זיין נא־רישען ברודער און האט ביי איהם ביסלעכווייז אויסגעשווינ־דעלט זיין גאנצען חלק ירושה.

דער נארישער ברודער איז געווארען אזוי ארים, דאס ער האט ניט געהאט פון וואס צו לעבען און ער פלעגט מוזען אנקומען צום קלוגען ברודער, ער זאל איהם אויסהעלפען אין א נויט, אדער ווען ער האט געדארפט חתונה מאכען א

שאַקעלט צו צפון האָט ער געשאָקעלט צו דרום, און וועז אַלע האָבען געשאָקעלט צו מערב האָט ער געשאָקעלט צו מזרח.

נ מ ש ל

מיר אידען דאַווענען פון סידור אַזוי ווי דער מלמד האָט אונז געלערנט, אָבער דער דאַווענען קומט ביי אונז אויס פערקעהרט. בעת מיר זאָגען די ווערטער פון סידור טראַכט אונזער קאָפּ פון געשעפט און פון אַנדערע זאַכען, און מיר שטעהען אָבגעקעהרט פון דעם אייבערשטען, אַזוי ווי יענער ישוב'ניק...

99

דער סאַרוועך

א איד וואָס איז געווען אָהן פּרנסה האָט זיך איינמאָל מיישב געווען, אַז ער וועט ווערען אַ סאַרוועך, ווייל אַ סאַרוועך איז דאָך אַ גוטע זאַך: אַז ער גיט אַנדערע מענשען עסען כאַפּט ער דאָך פאַר זיך אויך אַ ביסען. אָבער אַזוי ווי יעדע זאַך דאַרף מען צוערשט קענען, האָט ער זיך פריהער גענומען לערנען ביי אַן אַנדער סאַרוועך, און יענער האָט איהם געזאָגט וואָס מען דערלאַנגט צוערשט און וואָס צולעצט. פיש, למשל, אָדער הערינג דערלאַנגט מען צוערשט, נאָכדעם דערלאַנגט מען פלייש, און אַזוי ווייטער. און אַז דער נייער סאַרוועך האָט געדענקט אַז ער קען שוין די גאַנצע מלאכה ווי געהעריג איז, איז ער געגאַנגען און זיך פערדונגען צו זיין אַ סאַרוועך אויף אַ גביר'ישער חתונה.

דאָרט זיינען אויך געווען אַ פּאָר אַנדערע סאַרוועכס, און איהם, דעם נייעם סאַרוועך, האָט מען אָבגעגעבען צוויי טישען צו בעדיענען. צוערשט האָט מען איהם אין קיך געגעבען אַ גרויסע שיסעל מיט געפילטע פיש און אַ קלענערע

101
אַ הונגעריגען דאַרף מען ניט בעטען.

ביי איינעם איז קראַנק געוואָרען אַ זוהן און די הויפּט־קראַנקהייט זיינע איז געווען וואָס ער האָט פערלאָרען זיין אַפּעטיט און האָט גאָרנישט געוואָלט נעהמען אין מויל. דער פאָטער איז אַרומגעגאַנגען שטאַרק בעזאָרגט וואָס זיין זוהן עסט גאָרנישט. ער האָט מורא געהאַט אַז ער וועט אויסגעהן פאַר הונגער.

דער פאָטער האָט אַראָבגעבראַכט אַ גרויסען דאָקטאָר, אַ מומחה, און דער דאָקטאָר האָט געגעבען דעם חולה אַ מע־דיצין. האָט אָבער דער חולה דאָס ניט געוואָלט נעהמען. דער דאָקטאָר האָט זיך ביי איהם געבעטען, איהם ערקלערט ווי נויטיג עס איז אַז ער זאָל די מעדיצין איינגעהמען, אָבער דער קראַנקער האָט זיך איינגע'עקשנ'ט און ניט געוואָלט. יעדען טאָג האָט דער דאָקטאָר פּראָבירט איהם איינגעבען, אָבער דער חולה האָט געזאָגט, אַז פאַר קיין געלד וועט ער ניט נעהמען עפּעס אין מויל. „בלויז דיזען מאָל, בלויז איין מאָל," האָט דער דאָקטאָר זיך ביים חולה געבעטען.

„שווער מיר אַז בלויז דיזען מאָל און מעהר וועסטו מיך ניט בעטען צו נעהמען עפּעס אין מויל, ניט דו און ניט קיינער!" האָט דער חולה געזאָגט.

דער דאָקטאָר האָט איהם געמוזט שווערען אַז ניט ער און ניט אַן אַנדערער וועט איהם בעטען צו נעהמען עפּעס אין מויל. און דאַן האָט דער חולה איינגענומען די רפואות.

דער דאָקטאָר איז געווען צופריעדען. אָבער דער פאָ־טער פון דעם חולה איז געווען שטאַרק אונצופריעדען. „וואָס האָט איהר געטאָהן?" האָט ער גע'טענה'ט צום דאָקטאָר.

טאכטער, אדער אין א פאל פון קראנקהייט. דער קלוגער ברודער, וואס האט איהם בעשווינדעלט, פלעגט איהם יעדען מאל אויסהעלפען, ווייל אין הארצען האט ער געוואוסט אז ער גיט איהם וואס איהם קומט, ניט קיין געשענקטעס.

אין א צייט ארום איז דער נארישער ברודער געקומען צום שכל און האט זיך ארומגעזעהן אז זיין ברודער האט איהם בעשווינדעלט. האט ער איהם פערקלאגט ביים רב, און דער רב האט גע׳פסקנ׳ט, אז דער קלוגער מוז זיין נארישען ברודער אויסצאהלען זיין גאנצען חלק ירושה. „אבער, רבי,“ האט דער שווינדלער גע׳טענה׳ט, „איך האב דאך איהם די גאנצע צייט אזוי פיעל געלד געגעבען, אזוי פיעל אויסגעהאלפען, זאל ער דאס מיר יעצט אומקעהרען, אדער ארונטערערעכענען.“

„אט פאר די טובות וואס דו האסט איהם געטאהן קומט דיר נאך א גרעסערע שטראף,“ האט דער רב געענטפערט. „פריהער האסטו איהם געטאהן אז אונרעכט, וואס דו האסט איהם בערויבט און בעשווינדעלט, אבער נאכדעם האסטו בעגאנגען נעגען איהם א גרעסערע עולה מיט דעם וואס דו האסט איהם אזוי ערנידעריגט און געמאכט צו גלויבען אז ער לעבט נאר פון דיינע נדבות.“

נ מ ש ל

א סך זיינען דא אזעלכע וואס נאכדעם ווי זיי בערויבען זייער ברודער ווארפען זיי איהם צו א נדבה!

102
דער רייך געוואָרענער מחותן

איינער אַ רייכער מאַן האָט גענומען פאַר זיין טאָכטער אַ ישיבה־בחור, אַ וואויל־לערנער, פון אָרימע עלטערן. מען האָט אָבגעמאַכט אַז די חתונה זאָל זיין אין אַ יאָהר אַרום, ווען דער זוהן וועט בעקומען סמיכה. אין דער צייט האָט דער אָרימער מחותן בעקומען אַ גרויסע ירושה און איז געוואָרען זעהר רייך. האָט ער געזאָגט צו דער כלה'ס פאָטער: „אַזוי ווי איך בין יעצט אין שטאַנד צו געבען, וועל איך אויך געבען עטליכע טויזענד צו די נדן."

ווען עס איז געקומען די צייט פון איינליייגען דעם נדן, האָט דעם חתן'ס פאָטער חרטה בעקומען און האָט געזאָגט אַז ער וועט ניט געבען. האָט איהם דער כלה'ס פאָטער גע־לאַדען צום רב אויף אַ דין תורה. „סטייטש, מחותן!" האָט דער כלה'ס פאָטער גע'טענה'ט. „איך קען דאָס גאָר ניט פערשטעהן, אַז איהר זאָלט ניט האַלטען אייער וואָרט."

האָט איהם דעם חתן'ס פאָטער געענטפערט: „און איך קען גאָר ניט פערשטעהן וואָס פאַר אַ טענות איהר האָט צו מיר. פאַרוואָס זאָל איך אויך געבען נדן? איהר האָט דען עפּעס געטאָהן אַ שידוך מיט אַן עושר? ווען מיר האָבען געשריבען די תנאים בין איך גאָר געוועזן אַן אָרימאַן, אַ קבצן, און אַז איך בין נאָכדעם רייך געוואָרען, טאָ וואָס אָרט דאָס אייך?"

נ מ ש ל

אַזוי האָט דוד המלך גע'טענה'ט צום אייבערשטען: „זכור עדתך קנית קדם"—געדענק דיין פאָלק וואָס דו האָסט

„איהר האט איהם געשווארען אז קיינער וועט איהם ניט בעטען עסען. יעצט וועט ער דאך זיכער אויסגעהן פאר הונגער."

„אבער איך פערזיכער אייך אז יעצט וועט אייער זוהן געזונד ווערען פון דער רפואה."

„וואס פאר א טרייסט איז דאס מיר?" האט דער פא־טער געפרעגט. „וואס וועט זיין אז ער וועט געזונד ווערען, ווען מיר וועלען איהם ניט קענען בעטען אז ער זאל עפעס נעהמען אין מויל צו דערהאלטען זיין נשמה?"

„וואס פערשטעהט איהר ניט?" האט דער דאקטאר ער־קלערט. „אייער זוהן האט די גאנצע צייט ניט געוואלט עסען ווייל ער איז געווען זעהר קראנק, און מען האט איהם גע־דארפט שטארק בעטען, אבער יעצט, אז ער וועט ווערען גע־זונד, וועט מען איהם גארניט דארפען בעטען אז ער זאל עסען. ער וועט אליין בעטען עסען. ער וועט שרייען מען זאל איהם געבען עסען!"

נמשל

ווען דער אייבערשטער זעהט אז אידען פיהרען זיך ניט אין א גלייכען וועג, שיקט ער זיי זיינע נביאים, וואס זאגען זיי מוסר. אבער ווען אידען זיינען גייסטיג געזונד, עס הייסט זיי זיינען גוט און פרום, דארפען זיי שוין ניט אז נביאים זאלען זיי קומען און זיי דערמאנען צו געהן בדרך הישר. זיי אליין נעהמען זיך אויף א גלייכען וועג.

104
אַ שוואַכער קאָלעקטאָר

א סוחר האט ארויסגעשיקט זיינעם א קאלעקטאר, אז ער זאל ארויספאהרען איבער דער מדינה און איינמאהנען געלד פון פערשיעדענע קרעמער, וואס נעהמען ביי איהם סחורה אויף קרעדיט. ער האט איהם איבערגעגעבען אלע רעכנונגען, וויפיעל יעדער איינער איז שולדיג, און ער האט איהם געזאגט אין וועלכער שטאדט ער זאל פאהרען פריהער און אין וועלכער שפעטער.

ווען דער שליח האט איבערגענומען אלע רעכנונגען און איז שוין געווען גרייט צו פאהרען, האט ער געבעטען אז זיין בעל־הבית זאל איהם געבען א ביסעל געלד אויף הוצאת הדרך.

„צו וואס זאל איך דיר געבען געלד?“ האט דער בעל־הבית פערוואונדערט געפרעגט. „דו וועסט דאך זיכער קריגען גענוג געלד פון מיינע סוחרים און פון דעם וועסטו זיך קענען ארונטערנעהמען אויף הוצאות.“

נ מ ש ל

דאס איז א משל געגען דעם וואס דער מדרש זאגט, אז ווען דער אייבערשטער האט געהייסען משה'ן ער זאל געהן צו פרעה'ן און פאדערען אז ער זאל די אידען פריי לאזען, האט משה געפרעגט: „פאר וועלכען זכות ווילסטו די אידען מאכען פריי?“ עס קומט אויס אזוי ווי משה וואלט געבעטען אויף הוצאות הדרך. אבער דער אייבערשטער האט איהם געגעבען צו פערשטעהן אז דער זכות, אדער די הוצאות

זיך געקויפט אמאל, אין יענע צייטען, ווען מיר זיינען געווען ארים און געמיין, קנעכט ביי פרעה'ן אין מצרים, און ווען אפילו מיר זיינען נאכדעם רייך געווארען, בעקומען א תורה מיט א לאנד, האסטו, רבונו של עולם, עפעס צוגעלייגט צו דעם עסק?"

103
לויט דעם טרויער, אזוי די פרייד

איינער א סוחר איז אוועק פון דער היים וועגען מסחר. אין א פאר טעג ארום איז אנגעקומען א ידיעה אין זיין שטאדט אז ער איז אויפ'ן וועג דער'הרג'עט געווארען. זיינע פרוי און קינדער, זיינע קרובים און זיינע פריינד האבען איהם בעוויינט און בעקלאגט. און עס פערשטעהט זיך, אז קיינער האט נאך איהם אזוי ניט געקלאגט ווי זיינע אייגענע פריי און קינדער.

שפעטער האט זיך ארויסגעוויזען אז דאס איז געווען א פאלשער קלאנג און דער מאן איז צוריקגעקומען אהיים א לעבעדיגער, א געזונטער. האבען זיך זיינע פרוי און קינדער, זיינע קרובים און פריינד געפרעהט, אבער מעהר פון אלעמען האבען זיך געפרעהט די וואס האבען פריהער מעהר געוויינט און געקלאגט פון אלעמען.

נ מ ש ל

אזוי וועט זיין ווען משיח וועט קומען. די אידען וואס האבען געליטען מעהר גלות און מעהר רדיפות, די וועלען זיך מעהר פרעהען מיט דער גאולה.

נמשל

דער אייבערשטער איז אונזער גוטער דאקטאר, און ער האט פאר אונז אנגעגרייט א גוטע רפואה, דאס איז די תורה, וואס לערנט אונז ווי זיך אבצוהיטען פון שלעכטס. אבער אז מיר האבען זיין רפואה ניט אבגעהיט, האט ער אונז דערפאר איבערגעגעבען צו א שטרענגען דאקטאר, א בייזען, א שלעכטען, דאס זיינען די אומות העולם, וועלכע האלטען אונז אין גלות און שלאגען ארויס פון אונז די עקשנות מיט גוואלד.

106
דער פערגלייך

א רייכער איד, וואס האט געלעבט אין א קליין שטעדטעל און האט געהאט א בת־יחידה, האט געמאכט א רייזע איבער פערשיעדענע שטעדט צו זוכען א רעכטען איידים, א קענער, א וואויל־לערנער. לאנג איז דער עושר ארומגעפאהרען ביז ער איז אנגעקומען אין א גרויסער שטאדט, וואו עס האט זיך געפונען א ישיבה, וואס איז געווען בעריהמט אין גאנצען לאנד. האט ער זיך געווענדעט צום ראש ישיבה און האט צו איהם געזאגט: „איך וועל געבען נדן וויפיעל דער רבי וועט מיר הייסען, איך זאל נאר קריגען פאר מיין טאכטער אזא חתן ווי איך זוך.“ האט דער ראש ישיבה איהם געענטפערט, אז אויב ער וועט געבען אזוי פיעל און אזוי פיעל (טאקע א פעטען נדן), וועט ער איהם געבען אן איידים וואס איז דער גרעסטער מופלג פון אלע בחורים פון דער ישיבה. ערשטענס, האט ער א זעהר שארפען קאפ און, צווייטענס, איז ער א גרויסער מתמיד, זיצט טעג און נעכט איבער דער גמרא. דער קליינשטעטעלדיגער גביר האט זיך אז דעם בחור אנגעכאפט

הדרך, וועט קומען שפּעטער, ווען די אידען וועלען אננעהמען די תורה פון בארג סיני און טאהן אַלע מצוות.

105
דער שטרענגער דאָקטאָר

אמאָל איז געווען אַ גוטער דאָקטאָר, וואָס פלעגט זיינע פּאציענטען געבען זעהר לייכטע רפואות און ער פלעגט זיי ערקלערען אַז די בעסטע פון אַלע רפואות איז זיך צו היטען מיט׳ן עסען און טרינקען, און ממילא וועלען זיי ניט קראַנק ווערען. איינמאָל האָט מען איהם געבראַכט אַ חולה, אַ בן־יחיד, וועלכער איז געווען אַ זעהר נאָכגעגעבענער ביי זיינע עלטערען, און ער האָט קיינמאָל ניט געוואָלט פאָלגען, און האָט ליעב געהאַט צו טאָהן פּונקט פערקעהרט ווי מען האָט איהם געהייסען. האָט דער דאָקטאָר געזאָגט צום פאָטער פון דעם אינגעל: „איך קען אייער זוהן גאָרניט העלפען. דען וואָס טויג עס, אַז ער וועט ניט פאָלגען מיינע גוטע עצות? איך וועל אייך רעקאָמענדירען אַן אַנדער דאָקטאָר, וועלכער איז אַ זעהר שטרענגער מענש, אַ בייזער, און ער וועט מיט גוואַלד צווינגען אייער אינגעל אַז ער זאָל זיך לאָזען קורירען. און נאָכדעם אַז איהר וועט איהם ברענגען צו מיר, וועט ער מיך שוין פאָלגען.“

דער פאָטער האָט אַזוי געטאָהן, גענומען דעם זוהן צום שטרענגען דאָקטאָר, וועלכער האָט איהם קורירט אויף זיין שטייגער, מיט קלעפּ, און נאָכדעם אַז ער האָט איהם געבראַכט צום גוטען דאָקטאָר, האָט שוין דער אינגעל פערלאָרען זיין עקשנות, ער האָט פערשטאַנען די גוטסקייט און די פריינד־ליכקייט פון דעם גוטען און קלוגען דאָקטאָר, און האָט זיך געלאָזט פון איהם קורירען.

נ מ ש ל

דאס איז דעם אייבערשטענס טענה צו די אידען. ווען די אידען זאגען איהם: „ווי שלעכט מיר זיינען, זיינען מיר דאך אלץ בעסער פון די גוים, צווישען וועלכע מיר לעבען.“ דערויף ענטפערט דער אייבערשטער: „וואס האט איהר זיך צו גלייכען צו די גוים, צווישען וועלכע איהר לעבט? איהר זייט דאך ביי מיר א הייליג פאלק פון אלטע צייטען, פון אלטען יחוס. אייך האב איך געווידמעט צו מיין נאמען נאך איידער די וועלט איז בעשאפען געווארען. איז ניט גענוג אז איהר זאלט זיין בלויז בעסער פון די פעלקער צווישען וועלכע איהר וואוינט, איך וויל אז איהר זאלט זיין אזוי ריין, אזוי פיין, און אזוי הייליג, ווי איהר זייט געווען אמאל.“

107
ניט דעם שניידערס שולד

איינער האט אמאל אנגעהויבען צו קריינקען. פון טאג צו טאג איז ער אלץ געווארען שוואכער און שוואכער, ביז ער האט געמוזט זיך לייגען אין בעט. א לאנגע צייט איז ער אבגעלעגען אין בעט, און ניט ער און ניט זיינע הויז־מענשען האבען בעמערקט ווי ער איז געווארען איינגעצויגען און איינ־געדארט, ווייל דאס איז פארגעקומען ביסלעכווייז.

איינמאל, אז איהם איז געווארען א ביסעל לייכטער, האט ער זיך אויפגעהויבען פון בעט, איז צוגעגאנגען צום קליידער־אלמער און האט געוואלט זיך אנטאהן. אבער ווען ער האט גענומען ארויפציהען אויף זיך זיינע קליידער, האט ער געזעהן אז זיי זיינען אויף איהם זעהר גרויס געווארען.

„יעצט זעה איך וואס מיט מיר איז,“ האט ער געזאגט.

מיט ביידע הענד, איהם אָװעקגע׳סילוק׳ט דעם נדן און חתונה געמאַכט מיט דער בת־יחיד׳קע.

נאָך דער חתונה האָט דער שווער איינגעזעהן אַז זיין איידים פוילט זיך אונטער מיט זיין לערנען. ער זיצט אין בית־מדרש אַ שטונדע אָדער צוויי, און די איבעריגע צייט געהט ער אַרום ליידיג. האָט ער דעם איידים גענומען אויף אַ פערהער און האָט צו איהם געזאָגט: „הער צו, איך האָב דיך גענומען פאַר אַן איידים און האָב דיר געגעבען אַ גרויסען נדן און איך האַלט דיך אויף אַלעם פערטיגען, כדי דו זאָלסט זיצען כסדר און לערנען, און דו לערנסט גאָר אַזוי ווייניג!“

„הערט צו, שווער,“ האָט דער איידים געענטפערט, „איהר גיט אַ פרעג דעם שמש און זאָל ער אייך זאָגען אויב ווער פון די שטאָדט־לייט עפענט ווען אַ ספר אין שוהל, כאָטש איינמאָל אַ חודש. נאָר איך אַליין לערן. אמת, איך פויל מיך אונטער אַ ביסעל, אָבער דאָך לערן איך. און ווען אפילו איך זאָל אינגאַנצען אויפהערען צו לערנען און איך וועל פערגעסען מיין תורה, וועט נאָך ביי מיר אַלץ בלייבען אין קאָפּ מעהר וויפיעל אייער גאַנצע שטעדטעל פערמאָגט.“

„ניין, מיין איידים,“ האָט דער שווער צוריק געענט־פערט, „דער פערגלייך איז ניט קיין ריכטיגער. איך האָב דיך ניט גענומען אַז דו זאָלסט זיין דער בעסטער פון מיין שטעדטעל, דען ווער זיינען זיי דאָ, די היגע מענשען? אַלע עמי הארץ און גראָבע יונגען! איך האָב דיך גענומען פון דער ישיבה און מען האָט מיר געזאָגט אַז דאָרט, אין דער ישיבה, ביזטו געווען דער בעסטער לערנער, דער בעסטער מתמיד, דער בעסטער קאָפּ, וויל איך אַז דאָ זאָלסטו אויך זיין אַזאַ מתמיד און זיצען און לערנען אַזוי ווי דאָרט, און צו די היגע מענשען דאַרפסטו זיך גאָר ניט גלייכען, דען ווי קומען זיי צו דיר און ווי קומסטו צו זיי?“

צוריק אין וואַג און אין מאָס . . . עס הייסט פּשוט, אַז ער גיט זיי אַ קירצערע מאָס און אַ לייכטערע וואָג. און ווען די קונים האָבן זיך פון דעם דערוואוסט, האָבן זיי דעם סוחר געשלעפּט צום רב.

דער רב האָט דעם סוחר געפרעגט, ווי אַזוי אַ איד נעהמט עס זיך אונטער צו בעגעהן אַזאַ זינד ווי פּערקויפען מיט אַ פאַלשער וואָג און אַ פאַלשער מאָס? האָט דער סוחר גע'טענה'ט: „דאָס איז ניט גנבה, ווייל וואָס איך דערגיב זיי ניט אין וואָג און אין מאָס גיב איך זיי צוריק אראָב אין מקח, און אַז איהר וועט פּערגלייכען מיינע מקחים און מיין וואָג און מאָס, וועט איהר זעהן אַז עס קאָסט ניט טייערער צו קויפען ביי מיר ווי ביי די אַנדערע קרעמער. בכן, איז דאָס ניט גנבה." אָבער דער רב האָט איהם געצייגט אין דער תורה אַז שווינדעל איז שווינדעל, ווען אַפילו דער קונה פערלירט דערביי גאָרנישט.

נמשל

אַ שווינדעל איז אַ שווינדעל, עס מעג אַפילו אויסזעהן ערענטליך.

109
די דריי שותּפים

דריי חברים זיינען געווען אין איין שטאָדט. האָבען זיי אבגעמאַכט צווישען זיך אַז זיי זאָלען פאָהרען לערנען חכמה און וויסענשאַפטען, און אַז יעדער פון זיי זאָל געהן אין אַן אַנדער שטאָדט, ווייל ניט אַלעס קען מען לערנען אין איין אָרט. יעדעס לאַנד האָט זיך איהרע חכמות און וויסענ־שאַפטען, וואָס אין אַן אַנדער לאַנד ווייס מען גאָר ניט פון

„דער שניידער איז געווים ניט שולדיג אין דעם וואס די קליידער זיינען צו גרוים פאר מיר. ער האט זיי געמאכט לויט מיין ריכטיגער מאס. אבער ער איז דאך ניט שולדיג וואס צוליעב מיין קראנקהייט בין איך אזוי איינגעדארט געווארן."

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האט אונז צוגעפאסט די תורה מיט די מצוות לויט אונזער ריכטיגער מאס, אין יענע צייטען, ווען מיר האבען געלעבט א ריכטיגען און א ריינעם לעבען. נאר יעצט, אז מיר זיינען געווארען ארים אין גייסט און מיר האבען פערלארען א סך פון אונזערע אמאליגע שעהנע זיטען, זיינען די קליידער געווארען צו גרוים פאר אונז. אבער עס איז ניט די שולד פון כביכול, נאר אונזער אייגענע שולד, וואס מיר זיינען געווארען אזוי קליין.

108
אן ארענטליכער שווינדעל

אין א שטאדט איז געקומען צו פאהרען א סוחר מיט פערשיעדענע סחורות. און אזוי ווי ער האט געוואלט צוציהען קונים, האט ער פערקויפט אלעס זעהר ביליג, א סך ביליגער ווי די שטאדטיגע קרעמער. עס פערשטעהט זיך, אז די גאנ־צע שטאדט איז געלאפען צום נייעם סוחר און איהם גע־געבען זעהר פיעל צו לייזען. די שטאדטיגע קרעמער האבען ניט געקענט פערשטעהן ווי אזוי עס לוינט זיך דעם פרעמדען סוחר צו פערקויפען אזוי ביליג, האבען זיי גענומען זיך צו־קוקען צו די סחורות וואס זייערע שטאדט־לייט האבען איינ־געקויפט, און זיי האבען באלד אויסגעפונען אז וואס דער פרעמדער סוחר לאזט זיי ארונטער אין מקח נעהמט ער אב

ליגט א פרינצעסין אויף א בעט זעהר קראנק. עס שטעהען ארום איהר דאקטוירים מיט אראבגעלאזטע קעפּ, קענטיג אז זיי ווייסען ניט ווי זי צו קורירען.

און ווי ער האט דאס דערזעהן, האט ער פון דעם דער־צעהלט צו זיינע חברים.

„ווען איך זאל נאר קענען צוקומען צו איהר, אזוי וואלט איך זי גלייך געקענט אויסקורירען מיט דיזען וואונדערליכען עפּעלע, וואס איך האב געמאכט. ווער עס גיט נור א שמעק דעם עפּעלע ווערט גלייך געזונד." אזוי האט געזאגט אז אנ־דערער פון די חברים.

„איך קען אייך אלעמען אהין ברייננגען אין א פּאר מי־נוטען צייט," האט געזאגט דער וואס האט געהאט דעם וואונדערליכען ווערגעלע.

זיינען זיי אלע אין א פּאר מינוטען צייט אנגעקומען אין דער קעניגליכער רעזידענץ־שטאדט און זיי האבען געלאזט מעלדען דעם קעניג. דער קעניג האט געהערט פון זייער גרויסער חכמה, האט ער זיי געבראכט צו זיין טאכטער. און ווי די פּרינצעסין האט א שמעק געטאהן דעם וואונדער־ליכען עפּעלע, איז זי גלייך געזונד געווארען.

אין קעניגליכען פּאלאסט האט מען זיך שטארק געפרעהט צוליעב דעם וואס די פּרינצעסין איז געזונד געווארען, און דער קעניג האט פאר די דריי געלערנטע יונגע־לייט געמאכט א גרויסען באל, און ער האט צו זיי געזאגט: „מיט וואס זאל איך אייך בעלוינען פאר דעם וואס איהר האט גערעטעט מיין טאכטער פון טויט? איך זאל אייך געבען געלד? ווייס איך אז די גאנצע גאלד און זילבער פון דער וועלט איז ניט גענוג צו בעצאהלען פאר דעם וואס איהר האט ערהאלטען מיין טאכטער ביים לעבען. דארום וויל איך אייך געבען א שעהנערע בעלוינונג. איך וועל געבען מיין טאכטער פאר א ווייב צו איינעם פון אייך, און איהר זאלט דורכקומען צווישען זיך ווער פון אייך מיין טאכטער זאל נעהמען פאר א מאן."

דעם. זיי האָבען אויך אָבגעמאַכט אַז צו אַ בעשטימטער צייט זאָלען זיי זיך צוזאַמענקומען אין איין אָרט און אָב־געבען אַ בעריכט פון דעם וואָס יעדער איינער פון זיי האָט געלערנט.

עס זיינען אַוועק עטליכע יאָהר און די דריי חברים זיינען זיך צוזאַמענגעקומען אין אַ שטאָדט און יעדער האָט דערצעהלט פון דער גרעסטער חכמה וואָס ער האָט אויס־געלערנט.

איינער דערצעהלט: „איך האָב זיך אויסגעלערנט מאַ־כען אַ שפּאַקטיוו, וואָס דורכדעם קען מען זעהן וואָס עס טוהט זיך פאַר מיילען ווייט.“

„דאָס איז אַ גרויסער וואונדער,“ האָט דער צווייטער געזאָגט, „אָבער איך האָב זיך אויסגעלערנט מאַכען אַ גרע־סערען וואונדער, און דאָס איז—אַ וואָגען וואָס לויפט אַזוי שנעל, דאָס אין אַ פּאָר מינוטען קען מען אָבפאָהרען אַ גרויסע צאָהל מייל.“

„און איך,“ האָט דער דריטער געזאָגט, „האָב זיך אויס־געלערנט אַ גרעסערען וואונדער פון אייך ביידען. איך קען מאַכען אַן עפּעל וואָס היילט אויס אַלע קראַנקהייטען אין דער וועלט.“

נאָכדעם זיינען די דריי חברים אַרויס שפּאַצירען און זיי האָבען איינער דעם אַנדערען דערצעהלט פון אַ סך אַנ־דערע חכמות, וואָס זיי האָבען געלערנט. אַ גאַנצען טאָג זיינען זיי אַרומגעגאַנגען און געשמועסט און דערצעהלט וואונדער־ליכע זאַכען, און ווען עס איז געוואָרען אָווענד, און זיי זיינען שוין געווען זעהר מיעד, האָבען זיי זיך צוריקגעקעהרט צו דער אַכסניא, וואו זיי זיינען איינגעשטאַנען.

ביים אָבענד־ברויט האָט איינער פון זיי אַרויסגענומען זיין שפּאַקטיוו און האָט אַ קוק געטאָהן. האָט ער געזעהן ווי אין דער הויפּט־שטאָדט, וואו דער מלך וואוינט, לויפען אַרום מענשען שטאַרק צוטראָגען, און אין דעם מלך׳ס פּאַלאַסט

טהאָן, נאָכדעם ווי ער איז שוין געבראכט געוואָרען אויף דער וועלט, אָבער דעם אייבערשטען דארף דער מענש האָבען זיין גאנצען לעבען און אפילו נאָך זיין טויט.

110
די מאה און די דעה

איינער, א גרויסער עושר, האָט געהאט א זוהן א שלי־מיאל, וואָס האָט ניט געטויגט צו קיין זאך. האָט איהם דער פאָטער חתונה געמאכט און איהם געגעבען א הויז מיט אַלע הצטרכות און מיט אַלע לוקסוסען. עס האָט דעם זוהן קיין זאך ניט געפעהלט. מיט דער צייט איז ביי דעם אָרימען זוהן אויסגעוואקסען א טאָכטער און מען האָט שוין געדאַרפט פאַר איהר זוכען א שידוך. שדכנים האָבען זיך גענומען צו דער ארבייט, אויסצוזוכען פאר דער מיידעל א חתן, א לער־נער און פון גרויס יחוס. אמת, איהר טאטע איז אַן ארי־מאַן, אָבער איהר זיידע איז דאָך א גרויסער עושר.

קומט א שדכן אריין צו איינעם פון די פיינסטע בעלי בתים פון שטאָדט און זאָגט: „איך האָב פאר אייער זוהן אַ שעהנע מיידעל, א גערעטענע מיט אַלע מעלות און מיט צעהן טויזענד נדן.“ פרעגט דער בעל־הבית: „ווער איז איהר פאָטער?“ זאָגט איהם דער שדכן, דער און דער. פרעגט דער בעל הבית: „ווער האָט עס אייך געזאָגט, אַז ער וועט געבען אַזוי פיעל נדן?“ ענטפערט דער שדכן: „ווער זאָל עס מיר זאָגען? עס פערשטעהט זיך, אַז ער אַליין, דער פאָ־טער פון דער כלה!“

האָט זיך דער בעל הבית צולאַכט און געזאָגט: „וואָס ער זאָגט, איז נאָך וועניג. ער אַליין איז דאָך אַן אָרימאַן. איך

ווען די דריי חברים האָבען דאָס געהערט, האָבען זיי גע־נומען שטרייטען צווישען זיך ווענען דעם ווער פון זיי איז מעהר בערעכטיגט חתונה צו האָבען מיט דער פּרינצעסין.

איינער האָט געזאָגט: „די פּרינצעסין דאַרף געהערען צו מיר, ווייל איך, דורך מיין שפּאַקטיוו, האָב זיך דערוואוסט פון איהר קראַנקהייט.“

דער צווייטער האָט געזאָגט: „זי געהערט צו מיר, ווייל איך האָב איהר געבראַכט אין מיין וואונדערליכען ווע־געלע.“

און דער דריטער האָט געזאָגט: „ניין, זי געהערט צו מיר, ווייל איך האָב זי קורירט מיט מיין עפּעלע.“

ווען דער מלך האָט געזעהן, אַז די דריי חברים קענען ניט דורכקומען צווישען זיך, האָט ער געזאָגט: „זאָל מיין טאָכטער אויסקלייבען וועמען פון די דריי זי וויל האָבען פאַר א מאַן.“

און די פּרינצעסין, וועלכע איז געווען א גרויסע חכמה, האָט געזאָגט:

„געוויס זיינען אלע דריי גערעכט, אָבער איך דאַרף בע־טראַכטען מיין צוקונפט. לאָמיר זעהן, וואָס קען איך שוין האָבען פון דעם בחור מיט דער שפּאַקטיוו און וואָס איך קען האָבען פון דעם בחור מיט דעם וואונדערליכען וועגעלע? וואָס זיי האָבען געקענט טהאָן פאַר מיר, האָבען זיי שוין אָבגעטהאָן, אָבער דער דריטער וואָס היילט אלע קראַנקהיי־טען מיט זיין וואונדערליכען עפּעלע, איהם וועל איך נאָך גע־ווים דאַרפען האָבען אין דער צוקונפט, און דערפאַר וועל איך בלייבען נאָר ביי איהם.“

נ מ ש ל

דריי שותפים זיינען דאָ אין דעם מענשען. דער איי־בערשטער, פאָטער און מוטער. דאָס וואָס פאָטער און מו־טער האָבען געטהאָן פאַר'ן מענשען האָבען זיי שוין גע־

גביר מיט אזא גרויסען נאָמען קען ניט געפינען א כלה פאר זיין זוהן אין זיין אייגענעם געגענד און דאַרף זוכען אַזוי ווייט. מסתמא מוז דער זוהן זיין עפּעס ניט מיט אַלעמען, אפשר אַ קאַליקע, אָדער אַ מיאוס׳ער. אמת, דער שדכן האָט דעם חתן געלויבט ביז׳ן הימעל, אָבער אויף א שדכן קען מען זיך ווייניג פערלאָזען, ווייל ביי א שדכן זיינען אַלע כלות און אַלע חתנים שעהן.

וואָס זאָל דער מיידעל׳ס פאָטער טאָהן? זאָל ער זאָגען אַז ער וויל פריהער זעהן דעם חתן? האָט ער מורא געהאַט, אַז דער גרויסער גביר וועט זיך בעליידיגען. ס׳טייטש, ער אזא גרויסער גביר, וואָס עס קלינגט מיט זיין נאָמען איבער־ראַל, איז מרוצה צו נעהמען די טאָכטער פון א מיטעלמע־סיגען בעל הבית פאר זיין זוהן און איהר פאָטער קווינקעלט זיך נאָך! געוויס וועט דער גרויסער גביר פעראיבעל האָבען און וועט זיך אין גאַנצען אָבשאָקלען פון שדוך.

האָט דער מיידעל׳ס פאָטער געזאָגט צום שדכן אַזוי: „הערט מיך אויס, ר׳ שדכן. ביי מיר איז מיין טאָכטער די שעהנסטע און די קלינגסטע און געראָטענסטע אין דער וועלט, אָבער ביי אַן אַנדערען קען עס אויסקומען, אַז זי איז ניט אַזוי שעהן, אָדער ניט אַזוי קלוג און געראָטען. דארום וויל איך זיך ניט פערבינדען מיט א וואָרט, סיידען דער חתן מיט זיין פאָטער וועלען אליין קומען און זעהן מיין טאָכטער, און אַז זי וועט זיי געפעלען זיין, וועלען מיר דאַן שרייבען תנאים מיט מזל.“

נ מ ש ל

א קלוגער געפינט אימער א וועג צו זאָגען זאַכען און דערביי קיינעם ניט צו בעליידיגען.

ווי! עס הערען פון זיין פאַטער! זיין פאַטער האָט די מאה, האָט ער אַליין די דעה."

נ מ ש ל

אל תבטחו בנדיבים — וואָס א מענש זאָגט צו קען מען זיך אויף דעם ניט פערלאָזען. עס איז דאָ א העכערע מאַכט, וואָס האָט די גאַנצע דעה.

111
געפונען אַן אויסוועג

איינער, א שעהנער בעל הבית, האָט געהאט א זעהר גע־ראָטענע טאָכטער. זי איז געווען אַ גרויסע שעהנהייט און מיט אַלע מעלות. צו איהרע מעלות האָט דער פאָטער איהר געוואָלט געבען אַ ביסעל נדן אויך. עס פערשטעהט זיך, דאָס שדכנים פלעגען קומען און פאָרלייגען פערשיעדענע שדוכים, אָבער אין יעדען שדוך האָט דער פאָטער געפונען אַן אַנדער חסרון: דאָ איז דער יחוס ניט געווען אַזוי גרויס, דאָ איז דער מחותן ניט געווען רייך גענוג, דאָ איז דער חתן ניט געווען אַזאַ פיינער בחור ווי ער האָט געוואָלט. די שדכנים זיינען שוין אַזוי פערמאַטערט געוואָרען, אַז זיי האָ־בען אויפגעהערט צו קומען.

איינמאָל קומט א שדכן פון א ווייטען געגענד. ער האָט געהערט פון דער גערָאטענער מיידעל און איהר שעהנעם טאַטען, און ער איז געקומעןריידען א שדוך מיט דעם זוהן פון אַ גרויסען גביר, וועמעס נאָמען האָט געקלונגען אין דער גאַנצער מדינה. דער מיידעל'ס פאָטער האָט זיך צוגע־הערט. דער נאָמען פון דעם גביר איז איהם געווען גוט בע־קאַנט, אָבער ער האָט ניט געקענט פערשטעהן וואָרום אַזאַ

האָבען דאָקטוירים און מעדיצין. זיינען מענשען געקומען צום אפּטרופּוס און האָבען געזאָגט, אז ער מוז געבען דער מיידעל אַ ביסעל געלד, ווייל איהר לעבען איז אין סכנה. האָט ער גענטפערט ווי דעם ערשטען מאָל, אז ער קען ניט טאָהן קיין זאך געגען איהר פאָטער׳ס צוואה. זיינען די מענשען געוואָרען אויסער זיך און זיי האָבען אויף איהם אָנגעשריען: „דו עקשן! דו איינגעשפּאַרטער מענש! אויב די מיידעל וועט אוועקשטארבען פון איהר קראנקהייט, טאָ ווען וועט זי ווערען א כלה? אום צו היטען איהר פאָטער׳ס צוואה דארף מען דאך צוערשט פערהיטען איהר לעבען!“

נמשל

אַלע געזעצען וואָס זיינען אונז געגעבען געוואָרען אין דער תורה זיינען „וחי בהם“, כדי מיר זאָלען קענען לעבען מיט זיי. און די וואָס מאכען אַזעלכע דינים לויט וועלכע עס איז שווער צו לעבען, בעגעהען אַן אונרעכט.

113

אויף אַ דאָקטאר דארף מען זיך ניט פערלאָזען.

אַ רייכער לאנד אייגענטימער האָט אמאָל אויסגעבויט א שעהנע שטאָדט מיט שעהנע הייזער, פּאַלאַסטען און קראָמען. די גאַסען האָט ער פערפלאַנצט מיט בוימער און ער האָט אויך געפלאנצט גערטנער, אין וועלכע עס האָבען געוואקסען פרוכט־בוימער און שמעקעדיגע בלומען. דערצו זיינען דורך דער שטאָדט געלאָפען קאַנאַלען מיט די ריינסטע וואַסערען, אַזוי ווי קרישטאל, און איבער די קאַנאַלען זיינען

112
דער שטרענגער אַפּטרופּוס

אַן אַלטער מאַן, אַן אַלמן, וואָס האָט געהאַט בלויז איין איינציגע טאָכטער, אַ קליינע מיידעלע, האָט פֿאַר זיין טויט געמאַכט איינעם פֿון זיינע פֿריינד פֿאַר אַן אַפּטרופּוס איבער דער מיידעל און איבער דעם פֿערמעגן וואָס ער האָט איבערגעלאָזן פֿאַר איהר. ער האָט אָנגעזאָגט דעם אַפּטרופּוס אַז ער זאָל דער מיידעל ניט געבען קיין געלד פֿון דער ירושה ביז זי וועט דאַרפֿען חתונה האָבען, און ביז איהר חתונה זאָל זי אַליין אַרבייטען און פֿערדיענען אויפ'ן לעבען.

נאָכדעם ווי דער אַלטער איז געשטאָרבען, האָט דער אַפּטרופּוס צוגענומען די גאַנצע ירושה און האָט עס בעהאַלטען אין אַ זיכערען אָרט, און די מיידעל איז אַוועק אַרבייטען. איינמאָל בעגעגענט דער אַפּטרופּוס אַ פֿריינד פֿון דער משפּחה. זאָגט דער פֿריינד צו איהם: „די מיידעל זעהט אויס זעהר שלעכט און אויסגעצעהרט. זי פֿערדיענט ניט גענוג אויף עסען. עס וואָלט געווען אַ יושר אַז דו זאָלסט איהר געבען אַ ביסעל געלד פֿון דער ירושה.“

„דאָס קען איך ניט טאָהן“, האָט דער אַפּטרופּוס גע־ענטפֿערט, „ווייל איך טאָהר ניט ברעכען די צוואה פֿון איהר פֿאָטער.“

אַ צווייטען מאָל זיינען געקומען מענשען און האָבען געזאָגט צום אַפּטרופּוס: „די אָרימע יתומה, נעבעך, געהט דאָך אַרום נאַקעט און באָרוועס.“ האָט ער זיי גאָרניט גע־ענטפֿערט.

אַ צייט שפּעטער איז די יתומה קראַנק געוואָרען אויף אַ געפֿעהרליכער קראַנקהייט און מען האָט פֿאַר איהר געדאַרפֿט

איז אבגעמאַכט געוואָרען אַז אין אַ שעהנעם זומער־טאָג זאָל דער גרויסער דאָקטאָר אַראָבקומען אין שטאָדט.

דער טאָג אין וועלכען דער דאָקטאָר האָט געדאַרפט אָנקומען אין דער שטאָדט איז געווען אַ גרויסע שמחה, אַ יום טוב. די גרעסטע מענשען פון שטאָדט האָבען אָנגע־גרייט פאַר דעם גאַסט אַ שעהנעם קבלת פנים, און אויך די מענשען פון די אַרומיגע שטעדט זיינען געקומען אָבגעבען כבוד דעם גרויסען גאַסט. אַלע האָבען געוואַרט מיט גרויס אונגעדולד. און ענדליך האָט מען זיך שוין דערוואַרט. מען הערט אַ גערויש פון רעדער און אַ קלאַפען פון פערדישע פאָטקאָוועס, און מען זעהט אַ וואָלקען פון שטויב — דער גאַסט קומט! ער קומט! און אָט איז ער — דער עולם בוקט זיך פאַר איהם, שרייט „הורא“ און צייגט איהם גרויס אַכטונג. דער דאָקטאָר פאָהרט אַריין גלייך אין הויז פון דעם אייגענטימער פון דער שטאָדט, וואו עס האָבען זיך פערזאַמעלט די פני פון דער שטאָדט איהם צו בעגריסען.

נאָכדעם ווי מען האָט אָפּגע׳פּטר׳ט די צערעמאָניעס, האָט מען געבעטען דעם דאָקטאָר אַז ער זאָל צייגען עפּעס פון זיינע גרויסע וואונדער. האָט ער געזאָגט: „אדרבה, קלייבט אייך אויס אַ קראַנקען מענשען, אַ חולה מסוכן, און ברענגט איהם צו מיר.“

האָט מען געזוכט אַן ערנסטען חולה און מען האָט ניט געקענט געפינען. גראַדע איז צו יענער צייט קיינער ניט קראַנק געווען. קוים מיט צרות האָט מען אויסגעפונען איי־נעם אַ קצת חולה. עס הייסט: קראַנק איז ער ניט געווען, נאָר ער האָט געהאַט אַ ביסעלע קאָפּוועהטאָג. האָט מען איהם געבראַכט צום דאָקטאָר, ער זאָל איהם היילען.

„אַזוי גלייך היילען קען איך ניט,“ האָט דער דאָקטאָר ערקלערט. „איך מוז דעם חולה האַלטען אונטער מיין אויפ־זיכט כאָטש פאַר אַ קורצע צייט, אום אויסצוגעפינען פון

געוועזן שעהנע בריקעז צום שפּאַצירעז. סוחרים זיינען גע־קומען פון פערשיעדענע שטעדט און האָבען געעפענט גע־וועלבען פון אַלערליי טייערע סחורות. די שטאָדט איז גע־וואָרען בעריהמט אַלס די שעהנסטע אין גאַנצען לאַנד.

דאָך איז דער אייגענטימער פון דער שטאָדט נאָך אַלץ ניט געוועזן צופריעדען. ער האָט זיך געטראַכט: אפשר פעהלט נאָך עפּעס. אפשר קען מען נאָך עפּעס צוגעבען. האָט ער גערופען צו זיך איינעם פון די קלינסטע מענשען פון זיין שטאָדט און האָט איהם געזאָגט: „דו האָסט דאָך געוויס בעטראַכט די גרויסע מיה און די גרויסע הוצאות וואָס איך האָב פערווענדעט צו בויען די שטאָדט און זי צו בע־פּוצען מיט אַלע שעהנע איינריכטונגען, אפשר פעהלט נאָך עפּעס. דו ביזט דאָך אַ גרויסער חכם, קענסטו מיר אפשר אָנצייגען וואָס איך האָב פערפעהלט?“

„דו האָסט דאָ איינגעפיהרט אַלע בעקוועמליכקייטען,“ האָט דער חכם געענטפערט, „נאָר איין זאַך פעהלט אין דער שטאָדט, און דאָס איז אַ דאָקטאָר. אין אַ שטאָדט וואָס האָט ניט קיין דאָקטאָר טאָהר אַ מענש ניט וואוינען, און דאָס איז גראָדע וואָס עס פעהלט.“

דער בויער פון דער שטאָדט האָט געדאַנקט דעם חכם פאַר זיין קלוגע עצה, און ער האָט גלייך אַרויסגעשיקט בריעף איבער'ן גאַנצען לאַנד, צו אַלע אוניווערזיטעטען און צו אַלע פּראָפעסאָרען, אַז מען זאָל פאַר איהם אויסזוכען דעם בעס־טען פון אַלע דאָקטוירים, און ער וועט איהם צאָהלען דאָס גרעסטע געהאַלט וואָס אַ דאָקטאָר האָט ווען בעקומען.

ער האָט בעקומען אַ תשובה, אַז אויב ער וועט וועלען צאָהלען אַזוי פיעל און אַזוי פיעל (אַ גרויסע סומע געלד) וועט מען איהם שיקען אַ דאָקטאָר, וואָס קען היילען די שווערסטע קראַנקהייטען. עס איז גאָרניט פערהאַנען אין דער וועלט אַזאַ חולאת וואָס ער קען ניט היילען. און עס

וועלען הוליענען גאַנצע נעכט און זיך קיינמאָל ריכטיג ניט אויסרוהען, דען זיי וועלען זיך טראַכטען: מיר האָבען אַ גוטען דאָקטאָר, וואָס וועט אונז צוריק געזונד מאַכען אין פאַל מיר וועלען קראַנק ווערען. אָבער איהר ווייסט דאָך, מיין פריינד, אַז דער בעסטער דאָקטאָר איז דער מענש וואָס היט זיין געזונד, אַז ער זאָל ניט קראַנק ווערען. און אָט דער־פאַר האָב איך געמוזט מאַכען איין מענשען פאַר אַ קרבן, כדי די אַנדערע זאָלען זעהן אַז אויף אַ דאָקטאָר קען מען זיך ניט אימער פערלאָזען.“

נמשל

נאָכדעם אַז דער אייבערשטער האָט די אידען געגעבען אַ תורה און זיי געמאַכט פאַר אַ פאָלק, האָט ער זיי אויך גע־געבען אַ דאָקטאָר, וואָס זאָל היילען זייערע זינד, דאָס איז אַ כהן גדול, וואָס פלעגט מקריב זיין קרבנות אום זייערע זינד זאָלען פערגעבען ווערען. אָבער אום די אידען זאָלען ניט צופיעל זיך פערלאָזען, אַז דורך די קרבנות וועלען אַלע זייערע זינד פערגעבען ווערען, האָט ער געמאַכט אַז נדב און אביהוא, אהרן׳ס צוויי זיהן, זאָלען שטאַרבען פאַר אַ קליינעם טעות וואָס זיי האָבען געמאַכט. און דאָס איז געווען צו צייגען, אַז די אידען זאָלען זיך ניט צופיעל פערלאָזען אויפ׳ן „דאָק־טאָר“ מיט זיינע „רפואות“. עס הייסט, אויפ׳ן כהן גדול און די קרבנות, אַז זיי זאָלען בעסער ניט זינדיגען און ניט דאַרפען אַנקומען צו קרבנות.

וואָס די קראַנקהייט איז איהם געקומען, און ערשט דאַן קען איך אָנפאַנגען די קוראַציע."

האָט ער געהייסען אַז מען זאָל פאַר דעם חולה אָבגעבען אַ צימער, איהם מאַכען צוערשט אַ וואַנע. מען האָט איהם אָנגעטאָהן אַנדערע וועש און אריינגעלייגט אין אַ בעט. נאָכ־דעם האָט ער דעם חולה אָנגעזאָגט אַז ער זאָל גאָרנישט נעהמען אין מויל פאַר אַ טאָג צייט. דער דאָקטאָר האָט איהם דאַן גענומען קורירען און אין אַ וואָך צייט איז דער חולה אַוועקגעשטאָרבען.

די שטאָדט־לייט זיינען געוואָרען אויפגערעגט. „וואָס איז דאָס פאַר אַ דאָקטאָר?" האָבען זיי געשריען. „אפילו אַ קאָפּוועהטאָג קען ער ניט אויסהיילען, און ווען אַ מענש מיט אַ לייכטען קאָפּוועהטאָג איז פון זיין קוראַציע געוואָרען אַ בר־מנן, היינט מיט וואָס איז שוין זיכער אַ מענש וואָס איז אַן אמת'ער חולה?"

דער רייכער מאַן, וואָס האָט דעם דאָקטאָר אַראָפּגע־בראַכט, האָט גענומען טענה'ן צו איהם: „זעה וואָס פאַר אַ שאַנדע דו האָסט געמאַכט מיר און דיר! ערקלער מיר, וואָס זאָל עס בעדייטען? די וועלט האַלט דאָך דיך פאַר אַ גרויסען דאָקטאָר!"

האָט דער דאָקטאָר געענטפערט: „זאָלסט וויסען, מיין געעהרטער פריינד, אַז איך האָב מיט אַ כיון געלאָזט דעם מענשען שטאַרבען. איך האָב איהם געמאַכט פאַר אַ קרבן פאַר דער טובה פון די אַנדערע מענשען פון דער שטאָדט. ווען איך האָב געזעהן ווי אַלע האָבען זיך געפרעהט מיט מיין קומען, האָב איך זיך געטראַכט: ווען איך וועל די מענשען לאָזען גלויבען אַז איך קען אַלעם היילען און קיין קראַנקהייט איז פאַר מיר ניט צו שווער אויסצוקורירען, וועלען זיי אויפ־הערען צו היטען זייער געזונד, זיי וועלען פרעסען און זויפען אָהן אַ מאָס, אַלע שעדליכע אכילות; זיי וועלען זיך אָבגעבען צו אַלע פערגניגענס וואָס שוואַכען אָב דעם געזונד; זיי

„אפשר זאָלען מיר אויך פערדינגען אונזער הויז צו אַן אַנ־דערען אויפ׳ן זומער?“ האָט די פרוי געזאָגט.

„ניין,“ האָט דער מאַן געענטפערט. „דאָס קענען מיר ניט טאָהן, ווייל מיר קענען ניט וויסען ווען מיר וועלען קומען צוריק אהיים. אפשר וועלען מיר זיין געצוואונגען צו קומען גלייך צוריק, וועלען מיר דאָך ניט האָבען וואו צו זיין.“

איז ביי זיי געבליבען אַז זיי זאָלען אין דער הויז אריינ־לאָזען אַ שכן גאַנץ אומזיסט, אָהן דירה־געלד, בלויז ער זאָל היטען די הויז פאַר זיי, און זיי האָבען מיט איהם אבגע־מאַכט, אַז ווען זיי קומען צוריק, זאָל דער שכן מוזען ארויס־ציהען.

דער שכן האָט זיך אין דעם הויז אריינגעצויגען און דער אָרימער בעל־הבית מיט ווייב און קינדער האָבען זיך געלאָזט איבער דער מדינה, פון שטאָדט צו שטאָדט, און זיינען אַרומגעגאַנגען איבער די הייזער. עס איז געווען אַ שווערער, אַ ביטערער לעבען פאַר זיי, אָבער זיי האָבען זיך געטרייסט מיט דעם וואָס די מענשען אין זייער שטאָדט האָבען געווים געדענקט אַז זיי זיינען אויף אַ דאַטשע . . .

אַ פּאָר חדשים האָבען זיי אַזוי זיך אַרומגעשלעפּט, ביז זיי זיינען געבליבען אָהן כחות. „לאָמיר שוין געהן אהיים,“ האָט זיך די פרוי געבעטען. „איך קען שוין מעהר אַזאַ לעבען ניט אויסהאַלטען.“

דער מאַן האָט שוין אויך געוואָלט געהן צוריק אהיים, אָבער ער האָט זיך אַרומגעזעהן אַז ער איז שוין געווען ווייט, ווייט, זעהר ווייט פון דער היים, און ניט ער און ניט זיין פרוי האָבען געהאַט כחות צו געהן צופוס צוריק, און געלד צו פאָהרען האָבען זיי ניט געהאַט.

„איך זעה,“ האָט דער אָרימאַן געזאָגט, „אַז עס איז מיר בעשערט צו ליידען גלות אומזיסט און אומנישט און אַז

114

זיך אָנגעמאַכט אַן אומזיסטען גלות

צוויי שכנים האָבען געהאַט צוויי גרויסע הייזער, וואָס זיינען געשטאַנען איינע נעבען די אַנדערע. אין איין הויז האָט געוואוינט אַ רייכער מאַן, אַ גרויסער גביר, און אין דער אַנדער הויז האָט געוואוינט אַן אָרימאַן, אַן אביון. אַמאָל איז דער אָרימאַן אויך געווען זעהר רייך, נאָר ער האָט זיין פערמעגען פערלאָרען און אַלעס וואָס ביי איהם איז געבליבען איז די גרויסע הויז, מיט וועלכער ער האָט שטאָלצירט און ניט געוואָלט פערקויפען, כדי מען זאָל איהם נאָך האַלטען פאַר אַ בעל־הבית.

איינמאָל, אַז עס איז געקומען זומער, האָט דער רייכער מאַן זיך אַרויסגעצויגען מיט זיין פאַמיליע אויף אַ דאַטשע, און זיין הויז האָט ער פאַר די עטליכע זומער־חדשים פערדונגען צו אַן אַנדערען פאַר אַ שעהנע סומע געלד. האָט דער אָרימאַן געזאָגט צו זיין פרוי: „געדענקסט די יאָהרען ווען מיר פלעגען אויך פערלאָזען די שטאָדט זומער־צייט און פאָהרען אויף אַ דאַטשע? אָבער יעצט האָבען מיר קיין געלד ניט אויף אַזעלכע פערגניגענס. עס וואָלט אָבער געווען זעהר שעהן, אַז מיר זאָלען אויך אַוועק פון שטאָדט. מיר וועלען מיטנעהמען די קינדער און געהן איבער דער מדינה. גוטע מענשען זיינען דאָ איבעראַל. מיר וועלען חלילה ניט פערפאַלען ווערען. און ענדע זומער וועלען מיר קומען צוריק אַהיים. דערווייל וועט מען אין שטאָדט מיינען, אַז מיר זיינען אויך געווען אויף אַ דאַטשע.“

דער פרוי איז דער פּלאַן זעהר געפעלען געוואָרען.

נייעם בעל הבית פרעגען אויב ער וועט איהם צוריק פער־קויפען די הויז. יענער איז געוועזן צופריעדען, בתנאי ער זאָל קריגען א גרעסערען מקח ווי ער האָט בעצאָהלט. „עס איז א פיינע הויז“, האָט דער נייער בעל הבית געזאָגט צום פריהערדיגען. „עס איז שוין איינמאָל א הויז! געבויט אַזוי שטאַרק ווי אייזען, די שלאָפצימערן לופטיגע און בעקוועמע, דער שפּייזע זאָל איז אַזוי גרויס, אז מען קען דאָרט מאַכען חתונות, דער אויווען איז אַזאַ גוטער דאָס אין די גרעסטע פרעסט וואַרימט ער א מחיה, און די געגענד דאָ אַרום איז אַזוי שעהן, אז די וואָס ציהען אַרויס פון דאַנען קומען גלייך צוריק.“

ווען דער אלטער בעל הבית האָט געהערט ווי יענער לויבט אַזוי די הויז, האָט ער איהם געפרעגט: „זאָגט מיר, פאַר וואָס, אַז איהר האָט געקויפט די הויז, האָט איהר דיזע מעלות ניט געזעהן, נאָר פעהלערען האָט איהר געזעהן?“

נ מ ש ל

וואָס יענער האָט איהם געענטפערט איז ניט וויכטיג. וויכטיג איז דאָס וואָס מענשען זוכען וואָס זיי פאַסט. פאַסט זיי, זוכען זיי פעהלערען. פאַסט זיי, זוכען זיי מעלות. „המות והחיים ביד הלשון“ — טויט און לעבען איז אין דער מאַכט פון דער צונג.

אַ פרעמדער זאָל וואוינען אין מיין הויז גאַנץ פריי. אַט דאָס קומט מיר פאַר וועלען שפּיעלען אַ ראָלע פון אַ נגיד.״

נ מ ש ל

דאָס איז אַ משל געגען גלות מצרים און דעם יעצטיגען גלות. אין מצרים האָבען מיר בעקומען בעצאָהלט און מיר זיינען געזעסען אויפ׳ן טעפּעל פלייש, „על סיר הבשר“, און מיר זיינען דאָרט געווען בלויז אויף אַ בעשטימטער צייט. אָבער דער יעצטיגער גלות איז אַ גאַנץ אַנדערער. מיר ווערען פערשוואַרצט און מיר קריגען ניט קיין לוין פאַר דעם, און ווען דער גלות וועט זיך ענדיגען ווייסען מיר ניט, און דער־ווייל זיצען פרעמדע אויף אונזער לאַנד און זיינען דאָרט די בעלי־בתים.

115

אַלעס ליגט אין דער צונג

איינער האָט געוואָלט פערקויפען זיין הויז. איז געקו־מען אַ סוחר די הויז אָנקוקען. דער סוחר האָט אַלעס בע־טראַכט און האָט, ווי דער שטייגער איז, גענומען זוכען פעה־לערען: די סטעליע איז געווען אַ ביסעל אויסגעבויגען, פון דעם אויוועז זיינען אַרויסגעפאַלען אַ פּאָר קאַכלעס, די טיהר צו דער גאַס דאַרף רעמאָנטירט ווערען, די שלאָף־צימערען זיינען זעהר קליין, און נאָך אַזעלכע פעהלערען האָט ער אויפ־געוויזען, כדי דעם בעל־הבית מאַכען פיהלען שלעכט, אַז ער זאָל פערקויפען וואָס ביליגער.

דער סוחר האָט די הויז אָבגעקויפט גאַנץ ביליג. אַ צייט שפּעטער האָט זיך געמאַכט, אַז דער פריהערדיגער בעל־הבית האָט געוואָלט צוריק האָבען זיין הויז. איז ער געקומען צום

זינדעל בערויבען איהם. האָט דער אינגעל געמאַכט אַ שווייג און האָט גאָרנישט געזאָגט. סוף זמן, ווען דער אינגעל איז געקומען אַהיים אויף יום טוב, און דער פאָטער האָט איהם געפרעגט ווארום ער זעהט אויס אַזוי שלעכט, האָט דער אינ־געל אויסגעזאָגט ווי מען האָט כסדר בע׳גנב׳עט זיינע עסענס און ווי ער האָט צוליעב דעם געמוזט הונגערען.

נ מ ש ל

דער אייבערשטער שיקט צו פאר יעדען מענשען נענוג, נאָר ביז עס קומט אָן צום מענשען, געהט עס דורך פרעמדע הענד וועלכע נעהמען צו די בעסטע חלקים פאר זיך.

117
דער קלוגער פעטער

אַ יונגער מאַן וואָס האָט ערשט אָנגעפאנגען צו האַנדלען איז געקומען אין אַ גרויסער שטאָדט וועגען מסחר. ער איז דאָרט אריינגעפאָהרען אין אַ גרויסע אכסניא, און גלייך ווי ער האָט זיך אַ ביסעל אויסגערוהט פון וועג, איז ער געגאַנ־גען בעזוכען זיינעם אַ פעטער, און האָט איהם דערצעהלט וועגען וואָס ער איז געקומען. דער פעטער האָט איהם זעהר פריינדליך אויפגענומען און איהם געגעבען אַ פאָר קלוגע עצות, וואָס צו קויפען און ווי צו קויפען. נאָכדעם איז דער יונגער מאַן צוריק אַוועק אויף זיין אכסניא.

דער פעטער האָט גלייך אָנגעהויבען אַרומלויפען צו אַלע גרויסע סוחרים און פאַבריקאַנטען פון שטאָדט און האָט זיי אָנגעזאָגט: „אין יענער און יענער אכסניא געפינט זיך אַ יונגער מאַן מיט אַ סך געלד וואָס איז אַהער געקומען איינ־קויפען סחורה. געהט צו איהם און מאַכט מיט איהם גע־

116
דורך פרעמדע הענד

א רייכער ישוב'ניק האָט געשיקט זיין זוהן צו א מלמד אין שטאָדט לערנען. דער ישוב'ניק האָט אָבגעמאַכט מיט'ן מלמד, אַז דער אינגעל זאָל ביי איהם האָבען א צימער, אָבער עסען וועט דער אינגעל קריגען צוגעשיקט פון דאָרף. יעדען טאָג פלעגט א רייטער ברייננגען פאַר'ן אינגעל פרישע בול־קעלעך, פיש, פלייש און דאָס גלייכען. דער פאָטער פלעגט שיקען א ביסעל מעהר ווי זיין אינגעל קען אויפעסען, ער האָט זיך גערעכענט אַזוי: דער מלמד איז דאָך אַן אָרימאַן און ער האָט קינדער וועלכע האָבען מסתמא ניט צופיעל, און טאָמער נעהמט די מלמד'יכע עפּעס אָרונטער פאַר איהרע קינדער וועט אַלץ בלייבען גענוג פאַר זיין זוהן.

אָבער דער מלמד מיט זיין מלמד'יכע האָבען אַנדערש געטאָהן. זיי האָבען אין גאַנצען צוגענומען די שפּייזען וואָס דער ישוב'ניק פלעגט שיקען פאַר זיין זוהן און דאָס אַוועק־געבען צו זייערע קינדער. און דעם אינגעל פלעגען זיי געבען שוואַרץ ברויט מיט הערינג און נאָך אַזעלכע גראָבע אכילות צו וועלכע דער אינגעל איז ניט געוועזען געוואוינט. דער אינ־געל איז געוואָרען בלאַס און מאָגער. אום צו בעהאַלטען זיין שולד, פלעגט דער מלמד אָפט זאָגען צום אינגעל: „איך קען ניט פערשטעהן ווארום דיין פאָטער איז געוואָרען אַזוי קאַרג צו דיר? אין דער היים פלעגט ער דיך קאָרמענען מיט אַל־דאָס־גוטס און אַז דו ביזט אין שטאָדט שיקט ער דיר אַזעלכע אָרימע עסענס!“

דער אינגעל האָט אָבער פערשטאַנען אַז דער פאָטער שיקט איהם יאָ גוטע עסענס, נאָר דער מלמד מיט זיין גע־

נ מ ש ל

דער מענש קומט אויף דער וועלט וועלכע איז פול מיט ליידענשאַפטען און אויסגעלאַסענע פערגעניגענס. דערפאַר האָט דער אייבערשטער אונז פערזאָרגט מיט א תורה און מיט א סך מצוות אז מיר זאָלען זיי פערווענדען אונזער גאַנצע צייט און ניט האָבען קיין צייט אויף נאַרישקייטען.

118
דער קוכער און דער דאָקטאָר

א פירשט האָט געהאַט ביי זיך א קוכער וואָס איז געווען א גרויסער קינסטלער אויף צו מאכען אלע טייערע מאכלים. אז דער קוכער איז שוין געוואָרען אלט, האָט דער פירשט אָנגעהויבען צו זוכען א גוטען דאָקטאָר, וואָס זאָל זיך געפינען אימער אין זיין פּאַלאַסט. נאָך א לאַנגען זוכען האָט דער פירשט געפונען א זעהר גוטען דאָקטאָר, א מומחה, און ער האָט מיט'ן דאָקטאר אָבגעמאכט, אז ער זאָל קומען צו איהם און זיין ביי איהם אין הויף, און דאָרטען וואוינען. אָבער דער דאָקטאר דאַרף ניט קומען אַזוי לאַנג ווי דער קוכער לעבט נאָך, נאָר נאָכדעם אז דער קוכער וועט שטאַרבען זאָל דער דאָקטאָר קומען.

די דיענער און די קנעכט פון דעם פירשט האָבען מיט גרויס אונגעדולד ארויסגעקוקט אויף דעם דאָקטאָר'ס קומען, און זיי האָבען אַלע גערעדט צווישען זיך: „ווען וועט שוין דער קוכער אַמאָל שטאַרבען, און עס זאָל שוין קענען קומען צו אונז דער גרויסער דאָקטאָר!" אָבער ווען דער פירשט האָט דערהערט דיזע רייד איז ער געוואָרען בייז און ער האָט אויף זיינע דיענער אָנגעשריען: „שוטים וואָס איהר זייט!

שעפטען." עס פערשטעהט זיך, אז די סוחרים און פאבריי־קאנטען זיינען געגאנגען און גענומען האנדלען מיט דעם יונגען סוחר און מאכען מיט איהם געשעפטען.

נאכדעם ווי דער יונגער סוחר האט זיך שוין נע־נוג אנגעקויפט ביי די סוחרים, איז דער פעטער, גאנץ בשתיקה, אז זיין פלימעניק זאל גאר ניט וויסען, געגאנגען צו אנדערע סוחרים און זיי געשיקט צו פערקויפען זייערע סחורות. די סוחרים זיינען געקומען איינער נאך דעם אנ־דערען, דער ארוים, דער אריין, און האבען דעם יונגען סוחר ניט געגעבען א מינוט רוה.

צוויי וואכען זיינען אזוי אוועק ביז דער יונגער סוחר האט אויסגעגעבען זיין גאנצע געלד, און נאכדעם האט ער גענומען זיך קלייבען צו פאהרען צוריק אהיים. ער איז אריין צו זיין פעטער זיך זעגענען מיט איהם און האט איהם דערצעהלט וואס פאר א סחורות ער האט געקויפט און וואס פאר א מקחים ער האט געצאהלט. נאכדעם האט ער מיט א זיפץ בעמערקט: „אבער די סוחרים וואס זיינען צו מיר גע־קומען זיינען געוועזן אזוי פיעל, דאס איך האב מיין גאנצע געלד אויסגעגעבען אויף די סחורה און איך האב די גאנצע צייט קיין ביסעל רוה ניט געהאט."

האט דער פעטער מיט א שמייכעל געענטפערט: „מיין קינד! דאס האב איך דיר געשיקט סוחרים אז זיי זאלען פערנעהמען דיין גאנצע צייט. איך האב זיך געטראכט: דו ביזט נאך א יונגער מענש, און געלד האסטו א סך, האב איך מורא געהאט אז דו וועסט זעהן די פיעלע פערגעניגענס פון דער גרויסער שטאדט, וועסטו זיך ארייגלאזען אין זיי, וועסט בעזוכען די טעאטערע, די שפיעל פלעצער, און וועסט אויסברענגען דיין געלד אויף נארישקייטען. אט דערפאר האב איך אנגעשיקט די סוחרים אז זיי זאלען דיר ניט גע־בען קיין צייט צו טראכטען פון נארישע פערגעניגענס און דו זאלסט דיין געלד פערווענדען אויף א ניצליכען ווע׳ג."

געציינט א חשבון פון דעם ווי פיעל עס האט איהם אבגע־קאסט די רייזע און ער האט געזאגט צו זיין פאטער: „זעה, טאטע, דא האסטו א בעווייז ווי ליעב און ווי טייער דו ביזט ביי מיר. איך האב ניט געזשאלעוועט קיין געלד און איך האב געמאכט די לאנגע רייזע, אום דיר צו פערשאפען א ביסעל פערגעניגען“.

דער פאטער האט א קוק געטאהן אויפ'ן חשבון, האט א שאקעל געטאהן מיט דעם קאפ און געזאגט:

„מיין זוהן! דו האסט מיר געקענט פערשאפען א פיעל גרעסערען נחת ווען דו וואלסט פערבליבען אין דער היים און די געלד וואס דו האסט אויסגעגעבען אויף דער רייזע וואלסטו אוועקגעגעבען צו דיין ארימען ברודער, וועלכער איז אין גרויס נויטה“.

נ מ ש ל

מיר פאסטען א תענית און מיר מיינען אז מיט דעם פערשאפען מיר דעם אייבערשטען פיעל נחת. אבער א פיעל גרעסערען נחת קענען מיר איהם פערשאפען ווען מיר גיבען אז ארימאן אבצועסען.

120

א פוהר מיט גלעקלעך

אמאל איז געווען א גרויסער סוחר וואס פלעגט ארומ־פאהרען איבער די שטעטלעך און פערקויפען סחורה צו קרע־מער אויף בארג, אז זיי זאלען בעצאהלען א בעשטימטען טערמין. דיזע שטעטעלעך זיינען אלע געווען ארימע און די סוחרים זיינען געווען שלעכטע צאהלער וואס האבען פיינד געהאט צו צאהלען אפילו ווען זיי האבען געהאט געלד. מיט

פערשטעהט איהר דען ניט ווארום איך ברענג ניט אראפּ דעם דאָקטאָר יעצט, בעת דער קוכער לעבט נאָך? איך האָב ביי זיך גענונג פּלאַץ פארביידען, נאָר אַזוי לאנג ווי דער קוכער לעבט נאָך, דארף איך קיין דאָקטאָר ניט, נים איך און ניט מיין גאנצע הויז־געזינד, נאָר, טאָמער, חלילה, שטארבט מיין קוכער אוועק, האָב איך שוין מורא, און איך האָב זיך דארום בעצייטענס פערזאָרגט מיט א גוטען דאָקטאָר. בעסער זאָל דער קוכער לעבען און איך זאָל ניט דארפען אנקומען צו אַ דאָקטאָר."

נ מ ש ל

די גמרא זאָגט אויף דעם: „פאָלג דעם דאָקטאר איידער דו דארפסט איהם האָבען", (אוקיר לאסיא עד לא תצטרך ליח). בעסער אז מען פאָלגט די געזונדהייטס־פארשריפטען און מען היט זיך מיט'ן עסען וועט מען קיין דאָקטאָר ניט דאָרפען.

119

אַ קנאַפּער נחת

איינער האט געהאט צוויי זיהן אין אַ ווייטער שטאָדט. איינער פון זיי איז געווען זעהר רייך. דער אַנדערער אַ גרויסער ארימאַן. דער רייכער האט קיינמאָל זיך ניט געקימערט וועגען זיין ארימען ברודער, ווייל דער רייכער איז געווען אַ קארגער און אַ שלעכטער. איינמאָל האט זיך דעם רייכען פערגלוסט צו פאַהרען צו זיין פאַטער אויף א בעזוך און איהם פערשאַפען אַ ביסעל נחת. דער וועג איז געווען אַ ווייטער און די רייזע האָט איהם אבגעקאָסט אַ סך געלד. און ווען דער זוהן איז געקומען צו זיין פאַטער, האָט ער איהם

מער האבען נעהערט דעם קלינגען האבען זיי זיך צואוויינט, און אלע האבען זיך א לאז געטאהן צום סוחר מיט זייערע אבגעברענטע רעשטלעך אין די הענד און האבען געזאגט: „אט דאס איז אלעס וואס מיר פערמאגען; דאס איז אלעס וואס עס איז אונז פערבליבען פון דער גרויסער שרפה, וואס האט אתז אונגליקליך געמאכט. ווילסטו, קענסטו אונזער ביסעל פערבליבענעם דלות נעהמען אויפ'ן חוב."

ווען דער סוחר האט געזעהן אז זיי זיינען פעראָרימט, דאס זיי ווילען צאהלען נאר זיי קענען נים, האט ער זיי געטרייסט און האט זיי ווידער געגעבען סחורה אויף בארג.

נמשל

דער אייבערשטער שפייזט די גאנצע וועלט און ער ערווארטעט אז יעדער איינער זאל בעצאהלען מיט מצוות און מעשים טובים. זיינען אבער דא א סך שלעכטע צאהלער, אנזעצער, וואס דרעהען זיך אוים פון צאהלען. וויל דער אייבערשטער מיט זיי ניט האנדלען. ער וויל האנדלען בלויז מיט זיינע צדיקים, מיט גוטע צאהלער. און ווען אפילו עס טרעפט אז די צדיקים בלייבען שולדיג און קענען ניט צאהלען, בארגט ער זיי דאך ווייטער, ווייל ער ווייס אז זיי וועלען סוף כל סוף בעצאהלען.

121
מיר לעבען מיט נסים

א פאטער האט געשיקט זיין זוהן לערנען אין אן אנדער שטאדט. האט ער אבגעמאכט מיט א דארטיגען בעל-הבית, אז ער זאל דעם זוהן ביי זיך האלטען, זאל איהם געבען עסען און טרינקען און א צימער צו שלאפען, און ער האט מיט

דער גרינער גאַל פֿלעגט דעם סוחר אַנקומען צו קריגען פֿון זיי עפּעס, כאָטש אַ קליינע סומע אויפ'ן חוב. נאָר איין שטאָדט איז געווען אַ רייכע און די קרעמער דאָרט זיינען געווען גוטע צאָהלער וואָס פֿלעגען צאָהלען פּינקטליך צו דער צייט.

ווען דער סוחר פֿלעגט אַרויספֿאָהרען וועגען געשעפֿט, פֿלעגט ער זיך אין יענע אָרימע שטעדטלעך אויף לאַנג ניט אָפּשטעלען, נאָר ער פֿלעגט דורכפֿאָהרען אויף גיך, און אויב אימיצער האָט איהם געפֿרעגט אויב ער האָט עפּעס גוטע סחורה צו פֿערקויפֿען, פֿלעגט ער ענטפֿערען אונטער דער נאָז: „איך האָב נישט", און פֿלעגט ווייטער פֿאָהרען. אָבער ווען ער פֿלעגט אַנקומען ביי יענער שטאָדט וואו עס האָבען זיך געפֿונען די פֿיינע סוחרים, די גוטע צאָהלער, פֿלעגט ער אָנטשעפּען גלעקלעך אויף זיין פֿוהר און ער פֿלעגט אַריינפֿאָהרען מיט גרויס פּאַראַד, אום אַז אַלע זאָלען וויסען אַז ער קומט, אַז ער איז שוין דאָ.

די קרעמער פֿלעגען הערען די גלעקלעך, פֿלעגען זיי זיך דערפֿרעהען, און זיי פֿלעגען אַלע לויפֿען צו זיין אַכסניא, און איהם אָפּברענגען וואָס זיי זיינען איהם שולדיג געווען פֿון פֿריהער און זיי פֿלעגען בעקומען פֿרישע סחורה אויף אַ נייעם חשבון.

איינמאָל האָט געטראָפֿען אַן אומגליק, אַז די שטאָדט האָט אָבגעברענט, און די אַלע פֿיינע סוחרים זיינען געבליבען אָרים און הייל־נאַקעט. פֿון דער סחורה און זייערע קראָמען זיינען פֿערבליבען אָבגעברענטע רעשטלעך. עס איז זיי געווען גוט ביטער אויפ'ן האַרצען, דען זיי האָבען געוואוסט אַז דער סוחר וועט באַלד קומען מאָהנען געלד פֿאַר זיין סחורה און זיי האָבען ניט וואָס איהם צו געבען.

דער סוחר איז געקומען אָן, ווי זיין שטייגער איז אימער געווען, איז ער דיזען מאָל אויך אַריינגעפֿאָהרען אויף אַ פֿוהר מיט גלעקלעך . . . און ווען די פֿעראָרימטע קרע־

122
דער מרה שחורה׳ניק

ביי א מלך איז געווען א זוהן, וואס איז געווען א גרויסער מרה־שחורה׳ניק. ער איז שטענדיג ארומגעגאנגען זעהר אומעטיג און האט רק געזיפצט. קיינמאל האט מען ניט געזעהן קיין שמייכעל אויף זיינע ליפען, אדער געהערט פון איהם א פרעהליכען ווארט. האט דער מלך זיך בעראטהען מיט זיינע מיניסטארען, און זיי האבען געגעבען אן עצה, אז דער מלך זאל פאר זיין זוהן אויסבויען א פרעכטיגען פאלאסט, מיט א שעהנעם גארטען ארום, און אין דעם פאלאסט זאלען די ווענט זיין געמאהלען מיט הערליכע קאלירען, און אלע דיענער פון דעם פאלאסט זאלען זיין געזונטע מענשען און מיט פרעהליכע, ליכטיגע פנים׳ער. יעדע נאכט זאל שפיעלען א גרויסער ארקעסטער און עס זאלען קומען די בעסטע טענצער און טאנצען.

אזוי האט דער מלך געטאהן.

אבער אנשטאט צו ווערען פרעהליכער איז דער בן־מלך נאך אומעטיגער געווארען. ער איז געווארען נאך א פיעל גרעסערער מרה־שחורה. האט דער מלך ניט געקענט פערשטעהן ווי אזוי דאס קומט. האט ער געלאזט צוזאמענרופען די גרעסטע דאקטוירים פון לאנד און זיי פרעגען וואס צו טאהן, ווי אויסצוהיילען דעם בן־מלך פון זיין קראנקהייט.

די דאקטוירים האבען ארומגערעדט דעם ענין דריי טעג און דריי נעכט, און עס איז ביי זיי געבליבען אז מען דארף טאהן פערקעהרט ווי די מיניסטארען האבען געראטהען. מען קען ניט געהן נעגען דער נאטור פון א מענשען און היילען א מרה־שחורה׳ניק דורך מוזיק און טענץ. נאר גראדע פער־

איהם אבגעמאַכט וויפיעל ער זאָל איהם דאַרפען צאָהלען פון וואַר, אדער פון חודש. דערווייל איז ראָרט דער זוהן קראַנק געוואָרען און האָט פערלאָרען דעם אַפּעטיט, אַזוי דאָס ער האָט כמעט ווי אויפגעהערט צו עסען. סוף זמן, אַז דער פאַטער איז געקומען אבנעהמען זיין זוהן אויף יום־טוב אַהיים, האָט ער ניט געוואָלט בעצאָהלען די גאַנצע סומע וויפיעל עס האָט אַרויסגעקומט פאַר דעם אינגעל'ס קעסט. דער פאַטער האָט גע'טענה'ט, דאָס אַזוי ווי דער אינגעל האָט די גאַנצע צייט ווייניג געגעסען, צוליעב זיין קראַנקהייט, בכן קומט פאַר איהם ניט אַזוי פיעל. אבער דער בעל־הבית, ביי וועמען דער אינגעל איז געשטאַנען, האָט גע'מענה'ט, אַז גראַדע ווייל דער אינגעל איז געווען קראַנק קומט איהם אַרויס נאָך מעהר, ווייל עס קאָסט מעהר געלד און מיה צו שפּייזען אין פּפלעגען אַ קראַנקען מענשען ווי אַ געזונטען.

נ מ ש ל

עס זיינען דאַ אַזעלכע אידען וואָס טענה'ן אַזוי: ווען מיר זיינען געווען אויף אונזער לאַנד און דער אייבערשטער האָט אויף אונז גוט אויפגעפּאַסט, זיינען מיר מחויב געווען איהם צו דיענען; אבער יעצט, אַז מיר זיינען אין גלות און מיר ליידען אַזוי פיעל, פאַרוואָס קומט איהם אַז מיר זאָלען איהם דיענען? איז דער תירוץ אויף דעם אַזוי: אין גלות געשעהען מיט אונז יעדען טאָג מעהר נסים ווי ווען מיר זיינען געווען אויף אונזער אייגען לאַנד, נאָר מיר זיינען צו בלינד זיי צו זעהן.

123
ביי וועמען עס איז גוט צו פרעגען

אַן אָרימאַן, וועלכער האָט ניט געהאַט פון וואָס צו לעבען, האָט זיך געוואָלט אַוועקלאָזען איבער דער מדינה, אום צו געהן איבער די הייזער. אַזוי ווי דער אָרימאַן איז קיינמאָל ניט אַרויס פון זיין שטעדטעל און האָט גאַנץ ווייניג געוואוסט וועגען רייזען איבער דער וועלט, האָט ער גענומען טראַכטען ביי וועמען מען פרעגט אַן עצה. ער האָט געוואוסט אַז דער גביר פון שטעדטעל פאָהרט גאַנץ אָפט אין אַנדערע שטעדט וועגען געשעפט, איז ער אַוועק צו איהם און האָט געזאָגט:

„איך בין געקומען צו אייך איהר זאָלט מיר געבען עפּעס אַ ידיעה, ווי איז מען זיך נוהג אַז מען פאָהרט אַרום איבער דער וועלט. איהר זייט דאָך אַ מענש וואָס מאַכט גאַנץ אָפט ווייטע נסיעות צוליעב אייערע געשעפטען, און איך וויל זיך אויך יעצט אַוועקלאָזען זעהר ווייט צוליעב מיין פּרנסה, וועט איהר דאָך מיר מסתמא געבען אַ גוטע עצה.“

דער גביר האָט זיך צולאַכט און געענטפערט:

„אַז דו ווילסט זיך לאָזען איבער דער וועלט צו געהן איבער די הייזער קומסטו מיך פרעגען אַן עצה? וואָס ווייס איך וועגען אַזעלכע זאַכען? דו דאַרפסט פרעגען ביי אַזעלכע אָרימע־לייט ווי דו, וואָס ווייסען וואו מען קריגט אויפ'ן וועג אַ פרייעם נאַכטלעגער, אָדער אַ פרייעם מאַהלצייט. אָבער וואָס פאַר אַן עצה קען איך דיר געבען?“

נ מ ש ל

„לב יודע מרת נפשו“ — נאַר אַ הארץ וואָס איז אַליין

קעהרט, מען דאַרף די רפואה צופּאַסען צו זיין נאַטור, מען דאַרף איהם געבען וואָס זיין נאַטור פאָדערט. און זיי האָבען געראַטהְען דעם מלך, אַז ער זאָל פאַר דעם חולה קריגען אַן אָרימע שטיבעל מיט שוואַרצע ווענט, און משרתים זאָל ער איהם געבען קאַליקעס, קראַנקע, וואָס האַלטען כסדר אין קרעכצען און זיפצען: די מעבעל אין דער הויז זאָל זיין אַלט און צובראָכען און די פענסטער זאָלען זיין פערשמירט מיט סאַזשע, אַז עס זאָל אַריין וויייניג ליכט. דעם מלך איז אַפילו די עצה ניט געוועזן גאָר צום האַרצען. ער האָט קיין האַרץ ניט געהאַט אַזוי צו טאָהן צו זיין אייגענעם זוהן, אָבער ער האָט פערשטאַנען אַז דאָס איז דער בעסטער וועג איהם צו היילען, און אַז נאָכדעם ווי דער מרה־שחורה'ניק וועט פאַר אַ צייט ליידען אמת'ע צרות, ניט קיין איינגעבילדעטע, וועט ער זיך פרעהען ווען מען וועט איהם פון דער אָרימער שטיבעל אַוועקנעהמען.

דער מלך האָט געפאָלגט די עצה פון די דאָקטוירים, און נאָכדעם ווי דער בן־יחיד איז אָבגעוועזן אין דער שטיבעל עטליכע חדשים האָט ער זיך דערפרעהט ווען דער מלך האָט איהם צוריקגענומען אַהיים. ער האָט זיך געפרעהט מיט יעדער זאַך וואָס ער האָט געזעהן ביי זיין פאָטער אין פּאַ־לאַסט, און ער האָט שוין מעהר ניט געטרויערט.

נ מ ש ל

דערפאַר איז ניט גוט פאַר אַ אידען זיך צו פרעהען אין גלות. פון אַ פרעהליכען געזאַנג ווערט דער איד נאָך אומעטיגער, נאָר ווען ער הערט אַ סקאַרבאָווען נגון, וואָס נעהמט איהם פאַר'ן האַרצען, ווערט איהם לייכטער . . .

מאַן האָט געהייסען גרייטען צום טיש פאַר׳ן גאַסט, גוטע זאַכען צו עסען און וויין צו פערטרינקען. דער אָרימאַן האָט קודם כל זיך זאַט אָנגעגעסען און אָנגעטרונקען, און נאָכדעם האָט איהם אָנגעהויבען צו שלעפערען. דער יונגער־מאַן פרעגט זיך נאָך אויף זיינע אייגענע און דער אָרימאַן גיט עפּעס אַ זאָג אונטער׳ן נאָז, גיט אַ געניץ און דרעמעלט איין. און צום סוף זאָגט דער אָרימאַן: „נאָך אַזאַ גוטער סעודה ווילט זיך אַ ביסעל שלאָפען. זיי אַזוי גוט און צייג מיר אַ בעטעל וואו איך זאָל זיך קענען גוט אויסשלאָפען.“

ווען דער יונגער־מאַן האָט דאָס געהערט, איז ער גע־וואָרען אויסער זיך פאַר כעס און ער האָט אָנגעשריען אויף דעם אָרימאַן: „דו, שנאָרער איינער! אַט אויף דעם האָב איך דיר געגעבען עסען און טרינקען, כדי דו זאָלסט נאָכדעם קענען שלאָפען און צו מיר אַ וואָרט ניט וועלען ריידען...“

נ מ ש ל

דער אייבערשטער בענקט שטאַרק נאָך דער נשמה, וואָס ער האָט געגעבען דעם אידען, און ער וויל פון איהר הערען. דערפאַר האָט ער דעם אידען געגעבען דעם שבת, אַ טאָג אין וועלכען דער אייבערשטער נעהמט דעם אידען צו זיך אויף קעסט, כדי צו הערען עפּעס פון דער נשמה. נאָר אויב דער איד עסט זיך אָן און טרינקט זיך אָן און לייגט זיך נאָכדעם שלאָפען, ניט ריידענדיג פון עפּעס נשמה־זאַכען, האָט ער, כביכול שטאַרק פעראיבעל.

פערביטערט קען פערשטעהן דעם הארצוועהטאג פון אַן אַנדערען.

124
אַ שלאָפּעדיגער גאַסט

אַ יונגער־מאַן האט איבערגעלאַזען זיין שטאדט און זיין משפחה און איז אַוועק אין אַן אַנדער שטאדט, אין אַן אַנדער לאַנד, גאַנץ ווייט פון זיין היים. עס פערשטעהט זיך אַז ער האט שטאַרק געבענקט נאָך זיינע אייגענע, און ער פלעגט אַלץ אַרויסקוקען, טאָמער קומט אַמאָל אַ מענש פון זיין שטאדט, ביי וועמען ער זאָל קענען אויספרעגען וואס זיין משפחה מאַכט.

איינמאָל איז דורכגעפאָהרען אַן אָרימאַן, וואס געהט איבער די הייזער, און ווען דער אָרימאַן איז אַריין צום יונגען־מאַן אין הויז, האט ער איהם דערקענט אַז ער קומט פון זיין שטאדט. דער יונגער־מאַן האט זיך שטאַרק דער־פרעהט מיט דעם אָרימאַן, האט איהם געבעטען צו זיצען מיט איהם און פערברייננגען און שמועסען וועגען זייער שטאדט און וועגען זיין משפחה. האט דער אָרימאַן גע־זאגט:

„איך בעט דיך, האַלט מיך ניט אָב. איך בין אַהער געקומען צו קלייבען נדבות און מיין צייט איז מיר זעהר טייער.“

„איך וועל דיר בעצאָהלען פאַר דער צייט,“ האט דער יונגער־מאַן געענטפערט. „וויפיעל קענסטו אָנקלייבען אין אַ טאָג? צוויי, דריי גילדען — טאָ נאַ דיר דריי גילדען און זיץ מיט מיר.“

דער אָרימאַן האט צו דעם איינגעוויליגט. דער יונגער־

126

אַ ריכטיגער סימן

צוויי אָרימע־לייט זיינען אָנגעקומען אין אַ שטאָדט, האָבען זיי בעמערקט ווי אין איין הויז קאָכט מען און מען באַקט, און מען גרייט צו אַזוי ווי צו אַ גרויסער שמחה. זאָגט דער עלטערער אָרימאַן צו דעם אינגערען: „אַט דאָ לאָמיר אַריינגעהן אין הויף און זיך דאָרט אַרומדרעהען, ביז עס וועט זיך אָנפאַנגען די סעודה, דאַן וועלען מיר אַריינגעהן אין הויז, וועט מען אונז אויך געבען עסען פון דער סעודה."

זיינען זיי אַריין אין הויף און זיך דאָרט אַוועקגעזעצט. ביי אַ שטונדע זיינען זיי אַזוי געזעסען און געוואַרט, און צו זייערע נאָזלעכער האָבען זיך פון קיך דערטראָגען אַלערליי ריחות פון געשמאַקע בראַטענס און געבעקס. מיט אַמאָל הויבט זיך אויף דער עלטערער אָרימאַן און זאָגט צום אינגערען: „קום, לאָמיר אַוועקגעהן. מיר האָבען געמאַכט אַ טעות. דאָ ווערט בלויז געקאָכט און געבאַקען פאַר דער סעודה. עסען די סעודה וועט מען אין אַנדער אָרט."

זיינען זיי אַרויס אין גאַס און גענומען נאָכפרעגען. האָט מען זיי געזאָגט: „דאָ גרייט מען נאָר אָן די סעודה. עסען וועט מען די סעודה דאָרט און דאָרט."

„זאָגט מיר," האָט דער אינגערער אָרימאַן געפרעגט דעם עלטערען, „ווי אַזוי האָט איהר עס פערשטאַנען, אַז די סעודה וועט מען ניט עסען אין דער הויז וואו עס ווערט געקאָכט?"

„איך וועל דיר דאָס ערקלערען," האָט דער עלטערער געענטפערט. „איך האָב געזעהן ווי די באַלעבאָסטע האָלט כסדר אין נאַשען פון די מאכלים, און איהר מאַן מיט די

125
העלפען און שענקען

איינער האט זיך געשטעלט אין גאס אויף א לייטער, וואס איז געווען צוגעשפארט צו א הויז. דער לייטער האט זיך אנגעהויבען צו שאקלען און דער מאן האט אנגעהויבען צו רופען א פערבייגעהענדען אין גאס, אז ער זאל צוהאלטען דעם לייטער. „איך האב דיך ניט געבעטען צו קריכען אויפ'ן לייטער און איך דארף דיך ניט צוהאלטען!" האט דער פער־בייגעהער געענטפערט. פלוצלונג איז דער מאן ארונטערגע־פאלען און האט זיך צובראכען דעם נאקען. ער איז געבליבען ליגען אויף דער ערד א פערבלוטיגטער. דאן איז דער פער־בייגעהער צו איהם צוגעלאפען, האט איהם אויפגעהויבען מיט גרוים רחמנות און געטראגען אין שפיטאל.

אין שוהל, בין מנחה למעריב, האט דער „בעל טובה" זיך בעריהמט פאר אלעמען, אז ער האט היינט פערדיענט א גרויסע מצוה און ער האט דערצעהלט די גאנצע געשיכטע. האט איינער צו איהם געזאגט: „א פיעל גרעסערע מצוה וואלסטו פערדיענט ווען דו וואלסט אונטערגעהאלטען דעם לייטער, אז דער אונגליקליכער זאל ניט ארונטערפאלען."

נ מ ש ל

די תורה האט אונז געלערנט צו העלפען מענשען, אז זיי זאלען קענען שטעהן אויף זייערע אייגענע פיס און ניט דארפען אנקומען צו אונז אז מיר זאלען זיי געבען נדבות. דאס מיינט „וחי אחיך עמך" — דיין ברודער זאל קענען לעבען אזוי ווי דו.

מער איינגענטימער פון פוטער האט זיך פון דעם דערוואוסט, האט ער זיך געלאזט לויפען צו זיינע פריינד און האט פאר זיי גענומען וויינען און זיי בעטען, אז זיי זאלען אויסלייזען זיין פוטער.

„זאג מיר," האט איינער פון די פריינד געפרעגט, „שוין אזא לאנגע צייט ווי דער פוטער ליגט אין משכון און דיך האט עס קיינמאל ניט געארט, טא וואָרום קלאגסטו יעצט אזוי שטארק?"

„איך וועל אייך זאגען," האט דער יורד ערקלערט. „די מעשה איז אזוי: אזוי לאנג ווי מיין פוטער איז געווען א גאנצער און איז נאך אלץ געווען גוט פאר מיין מאס, האב איך נאך געהאט האפנונג אז איך וועל איהם אמאל אויס־לייזען. אבער יעצט, אז יענער וויל איהם צושניידען און איבערמאכען אויף אז אנדער מאס, וועל איך שוין קיינמאל ניט קענען האפען אויף צוריק צו קריגען מיין פוטער."

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האט די אידען אוועקגעגעבען אין משכון צו די גוים, אז די אידען זאלען זיין אין גלות ביז ער וועט זיי אויסלייזען. אזוי לאנג ווי די אידען האבען נע־לערנט תורה, געהיט אידישקייט און געלעבט לויט זייער אייגענם אלטען שנים, האבען זיי נאך געקענט האפען אויף צו ווערען אויסגעלייזט; אבער יעצט, אז זיי האבען אנגענומען פרעמדע זיטען און די גוים האלטען ביים איבערמאכען זיי לויט זייער מאס, דארף מען בעטען און שרייען אז דער איי־בערשטער זאל אונז וואס פריהער אויסלייזען.

קינדער האָט זי אויך געגעבן צו עסן פון די מאכלים. טראַכט איך מיר, דער שטייגער פון אַ פרוי איז, אַז ווען זי האָט אַ סעודה ביי זיך אין הויז, נאַשט זי ניט יעדע ווייַלע פון די טעפּלעך און איהר מאַן און איהרע קינדער גיט זי אויך גאָרנישט. זי וויל בעסער אַז אַלע זאָלען עסען ביי דער סעודה, ביי אַ געגרייטען טיש, און הנאה האָבען מיט אַלע געסט צוגלייך. אָבער אַזוי ווי זי נאַשט פריהער און גיט דעם מאַן מיט די קינדער צו עסען ווען די מאכלים זיינען נאָך היים, איז אַ סימן אַז שפּעטער וועט ניט זיין וואָס זיי צו געבען, דען מ׳וועט די גאַנצע סעודה צונעהמען פון זייער הויז.״

נ מ ש ל

די רשעים ווייסען אַז די סעודה וואָס ווערט אָנגעגרייט אויף דער וועלט וועט מען עסען אויף יענער וועלט, אָבער זיי וועלען פון דער סעודה גאָרנישט געניסען, דאַרום זוכען זיי וואָס מעהר צו נאַשען און אַריינצוכאַפּען פון דער סעודה, אַזוי לאַנג ווי זיי זיינען נאָך אויף דער וועלט.

127
דער פּער׳משכונ׳טער פּוטער

איינער האָט געהאַט אַ טייערען פּוטער, און צוליעב אַ נויט האָט ער איהם געמוזט פּער׳משכונ׳ען. דער פּוטער איז געלעגען ביים מלוה אַ לאַנגע צייט, ביז ער האָט זיך שוין מייאש געווען אַז דער אייגענטימער וועט אַמאָל קומען דעם פּוטער אויסלייזען. האָט דער מלוה געשיקט נאָך אַ שניידער און ביי איהם בעשטעלט אַז ער זאָל דעם פּוטער צושניידען און איבערנעהען אויף זיין מאָס. ווען דער אריי־

129
די דריי גוטע פריינד

איינער, א גרויסער עושר, האט אוועקגעשיקט זיין בן־יחיד לערנען אין אן אנדער שטאדט. פאר זיין אבפאהרען האט איהם דער פאטער אויסגעקליידט אין די פיינסטע מלבושים. נאכדעם ווי דער זוהן איז אנגעקומען אין יענער שטאדט, האט זיך איהם געטראפען א סיבה: געהענדיג נעבען א בלאטע, האט ער זיך אויסגעגליטשט, איז אריינגעפאלען אין וואסער און האט פערשמוצט זיינע קליידער.

אין דעם זעלבען חדר וואו דער אינגעל האט געלערנט איז געווען נאך א אינגעל, וועלכער האט איהם שטארק מקנא געווען און האט אין הארצען געטראגען א שנאה אויף דעם רייכען בן־יחיד. האט דער שלעכטער חבר, דער ניט־פערגינער, אוועקגעשריבען א בריעף צום בן־יחיד׳ס פאטער בזה הלשון: „איהר זאלט וויסען זיין אז אייער אינגעל איז דא געווארען זעהר ווילד און צולאזען: ער שפרינגט און טאנצט אין מיטען גאס ווי א משוגענער, און איינמאל איז ער אריינגעשפרונגען אין א בלאטע און האט איבערגעפיהרט זיינע קליידער, אזוי אז עס איז א חרפה אויף איהם א קוק צו טאהן. איהר מוזט איהם שיקען נייע קליידער.“

א פריינד, וואס איז געווען אין דער זעלבער שטאדט, האט זיך דערוואוסט וואס יענער שלעכטער חבר האט געשריבען צום בן־יחיד׳ס פאטער, האט ער גלייך אוועקגעשריבען א בריעף מיט די ווערטער: „די מעשה איז שקר וכזב. אייער אינגעל האט זיך גאנץ אומגערן אויסגעגליטשט און האט זיך א ביסעל בעשפריצט מיט וואסער. אבער זיינע קליידער זיינען גוט ווי געווען, בלויז א קליינער פלעק איז

128
אַן אשת חיל

א מאַן איז געקומען אַהיים עסען מיטאָג. די קינדער זיינען נאָך געווען אין חדר און מען האָט זיך געריכט אַז זיי וועלען אויך באַלד קומען עסען. אין הויז האָט זיך גע־הערט אַ געמיש פון פערשיעדענע געשמאַקע ריחות פון בראַ־טען און געבעקס. דער מאַן האָט געוואַשען די הענד און האָט זיך געזעצט צום טיש דערווייל עפּעס איבערבייסען. „געדענקסט, מיין פרוי," האָט דער מאַן געזאָגט, „ווי אַמאָל זיינען מיר געווען זעהר אָרים, מיר האָבען געוואוינט אין אַן ענגער דירה און קוים פערדיענט אויף אַ לעבען. אָבער יעצט, ברוך השם, האָבען מיר אַלעס בהרחבה."

„דאָס האָט אונז דער אייבערשטער געבענשט צוליעב אונזערע קינדער," האָט די פרוי געענטפערט. „מיט יעדען קינד שיקט ער אונז צו נייע מזל וברכה."

דערווייל האָט די מוטער דערזעהן דורכ'ן פענסטער אַז איהרע קינדער קומען, האָט זי געזאָגט: „אָט קומען זיי שוין, אונזערע טייערע קינדערלעך!" און זי האָט דערלאַנגט צום טיש מעהר טעלער מיט גוטע זאַכען.

„דו טוהסט אַזוי ווי דער אייבערשטער," האָט דער מאַן געזאָגט. „דו דערלאַנגסט אויך מעהר צום טיש צוליעב אונזערע קינדער."

נמשל

אַן אשת חיל איז אַ ברכה פון הימעל.

130
אַ אינגעל מאַכט אַ חשבון

אַ קליינער אינגעלע איז אַרומגעלאָפען איבער'ן צימער, רייטענדיג אויף אַ בעזים. זיין פאָטער האָט ניט געקענט פערטראָגען דעם טומעל, האָט ער צו איהם געזאָגט: „הער אויף, מיין קינד, צו פאָהרען אויף דיין פערדעל און איך וועל דיר דערפאַר געבען דריי גראָשען.“ אויף מאָרגען, אַז דער אינגעל האָט ווידער אָנגעהויבען צו רייטען אויפ'ן בעזים, האָט איהם דער פאָטער ווידער געגעבען דריי גראָשען, אַז ער זאָל אויפהערען. דער אינגעל האָט געזעהן אַז עס איז אַ גוטער געשעפט, האָט ער יעדען טאָג זיך אַרויפגעזעצט רייטען אויפ'ן בעזים און האָט גלייך אָבגענומען דריי גראָשען ביים טאַטען.

אַזוי איז דאָס אָנגעגאַנגען ביז דער פאָטער האָט גע־דאַרפט אַוועקפאָהרען אויף אַ לאַנגער צייט אין אַ ווייטער לאַנד. עטליכע יאָהר כסדר האָט דער פאָטער פערבראַכט אין דעם ווייטען לאַנד, און אין דער צייט פלעגט דער אינגעל יעדען טאָג נעהמען אַ בעזים, זיך אַרויפזעצען אויף דעם רייטען, אַ ביסעל אַרומלויפען איבער'ן צימער, און נאָכדעם פלעגט ער אַרונטערקריכען און פערשרייבען אין אַ ביכעל, אַז עס קומט איהם אַרויס פון טאַטען דריי גראָשען.

ווען דער פאָטער איז ענדליך געקומען אַהיים, איז דער אינגעל שוין געווען אַ היבשער בחור'ל. און ווי נאָר דער פאָטער האָט זיך אַ ביסעל אָבגערוהט פון וועג, האָט איהם דער בחור'ל געצייגט אַ חשבון אין זיין ביכעל, אַז עס קומט איהם אַרויס אַ סך געלד. האָט דער פאָטער זיך געוואונדערט און געפרעגט: „צי קען איך דיר צאָהלען דריי גראָשען פאַר

געווען צו זעהן, און דעם פלעק האָט מען שוין אויך אַרויס־גענומען.“

נו, דער פריינד האָט דעם בן־יחיד געטאָהן נאָך אַז ערגערע רעה ווי דער שלעכטער חבר. דען ווען דער פאָטער האָט בעקומען דעם ערשטען בריעף איז ער טאַקע שטאַרק בייז געוואָרען אויף זיין זוהן, וואָס ער איז אַזוי ווילד גע־וואָרען, אָבער אַז זיין כעס האָט זיך אַ ביסעל אָבגעקיהלט, האָט ער זיך בערעכענט אַז עס איז דאָך אַ רחמנות צו לאָזען אַ קינד אַרומגעהן אין שמוציגע קליידער. האָט ער זיך גע־נומען גרייטען צו שיקען איהם אַנדערע קליידער. אָבער באַלד איז אָנגעקומען דער בריעף פון דעם פריינד, אַז דער אינגעל איז גאָרניט שולדיג און די קליידער זיינען נאָך גוט. האָט זיך דער פאָטער געפרעהט, אָבער אַנדערע קליידער האָט ער דעם זוהן ניט געשיקט.

שפעטער האָט דער פאָטער בעקומען אַ דריטען בריעף. דאָס איז געווען פון נאָך אַ פריינד, און דיזער איז שוין גע־ווען קליגער. ער האָט געשריבען: „עס איז טאַקע דאָך אמת, אַז די קליידער זיינען אינגאַנצען איבערגעפיהרט גע־וואָרען, אָבער אייער זוהן איז גאָרניט שולדיג. אייער זוהן איז זיך רוהיג, שטאַטנע געגאַנגען אין גאַס, ווי אַ גוטער אינגעל, נאָר אַ שייגעץ האָט איהם געגעבען אַ שטאַרקען שטויס און ער איז נעבעך אַריינגעפאַלען אין בלאָטע.“

אָט דער פריינד האָט דעם אינגעל געטאָהן די ריכטיגע טובה: אי ער האָט בערוהיגט זיין פאָטער, אַז ער זאָל ניט זיין בייז אויף זיין קינד, אי ער האָט געמאַכט אַז דער פאָטער זאָל איהם שיקען אַנדערע קליידער.

נ מ ש ל

אום צו זיין גוט דאַרף מען זיין אויך קלוג און וויסען ווי צו טאָהן אימיצען אַ טובה. פון אַ טובה וואָס אַ נאַר טוהט קען זיך אויסלאָזען אַ רעה.

שטארקע פעסטונגען. און אז דער מלך האט איהם געבעטען צו צייגען זיינע גבורות, האט דער גבור זיך אוועקגעשטעלט נעבען א גרויסער מויער, זיך אנגעשפארט אן דער וואנט מיט זיין גאנצען כח, און דער מויער איז איינגעפאלען. נאכדעם איז ער צוגעגאנגען צו א גרויסען פאלאסט, האט א בלאז געטאהן מיט'ן מויל, זיינען אלע שויבען פון די פענסטער ארויסגעפאלען. דער מלך און אלע זיינע הארען, ווי אויך די איינוואוינער פון דער שטאדט, האבען דעם גבור שטארק בעוואונדערט און איהם געגלויבט, אז ער איז דער גרעסטער גבור אין דער וועלט.

פאהרענדיג ווייטער אויף זיין וועג, איז דער גבור דורכגעפאהרען א קליין שטעדטעלע. די מענשען זיינען דארט געווען ארימע, דליתים, און זיי האבען געוואוינט אין אלטע חורבות מיט איינגעבויגענע ווענט. א סך פון די הייזער זיינען געווען האלב איינגעזונקען אין דער ערד. איז דער גבור ארונטער פון זיין וואגען און האט מיט זיינע הוילע הענט ארויסגעשלעפט פון דער ערד א הויז, וועלכע איז געווען א טייל איינגעזונקען. נאכדעם אז ער איז אנגעקומען אויף א קרומער וואנט, האט ער די וואנט אויסגעגלייכט. אט אזוי איז דער גבור ארומגעגאנגען איבער'ן גאנצען שטעדטעל, דא האט ער אויסגעגלייכט אן איינגעבויגענע וואנט, דא האט ער אויפגעשטעלט אן איינגעזונקענע הויז אדער אן איינגעזונקענעם דאך, און די איינוואוינער פון דעם קליינעם שטעדטעל האבען אויך בעוואונדערט זיינע גבורות.

נאר דער אונטערשיעד פון די גבורות, וואס דער גבור האט בעוויזען אין דער גרויסער שטאדט, ביז די וואס ער האט בעוויזען אין דעם קליינעם שטעדטעל, איז דאס: אין דער גרויסער שטאדט האט ער געמאכט גרויסע שאדענס מיט זיין גבורה, אבער אין דעם קליינעם שטעדטעל האט ער מיט זיין גבורה א סך גוטעס געטאהן.

יעדען טאָג וואָס דו ביזט ניט געפאָהרען רייטענדיג אויפ'ן בעזים?"

„איך זאָג דיר, טאַטע, אַז דריי גראָשען איז אַ קליי־ניגקייט. ביי אַן אַנדערען וואָלט איך גענומען ניט ווייניגער ווי אַ גילדען," האָט דער זוהן געענטפערט.

ווען דער פאָטער האָט געהערט אַזעלכע ווערטער, האָט ער מיט כעס אויסגערופען:

„דו, נאַר אייגער! ווען דו ביזט געווען אַ קליינער אינ־געלע פלעג איך דיך אונטערקויפען מיט דריי גראָשען, כדי דו זאָלסט זיך ניט נאַריש מאַכען. אָבער יעצט, אַז דו ביזט אַ גרויסער, דאַרפסטו זיך נאָר שעהמען צו פאָהרען רייטענדיג אויף אַ בעזים, און ווען איינער זאָל דיר דערפאַר װעלען צו־צאָהלען צעהן גילדען, דאַרפסטו זיך שעהמען דאָס צו טאָהן. און דו פערלאַנגסט נאָך אַז איך זאָל דיר בעצאָהלען פאַר דעם וואָס דו האָסט זיך ניט נאַריש געמאַכט?"

נ מ ש ל

אַ סך מענשען ווילען אַז מען זאָל זיי צוצאָהלען דער־פאַר וואָס זיי האַלטען זיך אָרענטליך. זיי פערגעסען אַז צו האַלטען זיך אָרענטליך איז זייער פפליכט צו זיך אַליין.

131
דער גבור

אַ גרויסער גבור איז אַרומגעפאָהרען פון שטאָדט צו שטאָדט צו ציינען זיינע גבורות. ער איז געקומען אין אַ גרויסער שטאָדט, וואו דער מלך אַליין האָט געוואוינט, און די שטאָדט האָט געהאַט גרויסע טויערען און פּאַלאַסטען און

צוגעקלעפּט בלאַטע און שטויב, און זיי טראַגען דאָס אַריין מיר אין הויז, דאַרף איך האָבען בעזימער אויסצוקעהרען.“

נמשל

די נשמה זיצט בעהאַלטען טיעף, אין דעם מענשענס קערפּער. די נשמה איז בעשיצט פון אַלע טיילען פון דעם מענשענס קערפּער: פון די הענד, וואָס טאָרען ניט טאָהן קיין שלעכטס; פון דעם מויל, וואָס טאָר קיין שלעכטס ניט ריידען; פון די אויערען, וואָס טאָרען קיין שלעכטס ניט הערען און אַזוי ווייטער. די נשמה וואָלט קיינמאָל ניט בעקומען אויף זיך קיין פלעק, ווען דעם מענשען וואָלט ניט אויסגעקומען צו געהן האַנדלען און וואַנדלען. און דאַן מוז ער זיך אָננעהמען שטויב און בלאָטע (ווען עס קומט איהם אמאָל אויס צו זאָגען אַ ליגען, אָדער בעגעהן אַן עולה), און דער שטויב מיט די בלאָטע פאַלען אויף דער נשמה, און עס העלפט איהר ניט וואָס זי איז בעהאַלטען און בעשיצט.

133

דער ציגיינער

אַ ציגיינער האָט גע׳גנב׳ט 2 איינגלעך און האָט זיי געפיהרט אין זיין וואָגען, צו זיך אַהיים. די אינגלעך האָבען געוואוסט אַז עס ערוואַרטעט זיי אַ ביטערער סוף, אָבער זיי האָבען נעבער ניט געוואוסט וואָס צו טאָהן. דער ציגיינער איז געווען גרעסער און שטאַרקער פון זיי.

אויפ׳ן וועג איז דער ציגיינער דורכגעפאָהרען אַ שטעדטעל און ער איז געפאָהרען זעהר שנעל, טרייבענדיג זיינע פערד מיט אַ גרויסען בייטש. די אינגלעך האָבען פון ווייטען געזעהן ווי אין גאַס געהען בעקאַנטע מענשען, קרובים.

נ מ ש ל

יעדער מענש וואס האט מאכט עפּעס אויפצוטאהן קען זיין מאכט פערווענדען אויף גוטעס און אויף שלעכטעס. אבער אום צו ווערען גרוים דארף מען ניט פערווענדען די מאכט אויף שלעכטעס.

132
שטויב און בלאָטע

איינער האט געבויט א הויז. האט ער געוואלט אז די הויז זאל זיין פאלקאמען אין אלע פּרטים, און אז עס זאל אין דעם ניט זיין קיין פעהלער. איבערהויפּט האט ער בע־זארגט אז עס זאל ערגעץ ניט אין די ווענט, אין די טיהרען אדער אין די פענסטער פערבלייבען עפּעס א לאך, אדער א שפּאלט דורך וועלכען עס קען אריין שטויב, אדער שמוץ אין הויז. מיט איין ווארט: ער האט געוואלט אז די הויז אינווייניג זאל זיין זעהר ריין און בעשיצט געגען אונריינקייט.

ווען די הויז איז פערטיג געווארען און דער בעל הבית האט שוין אין דעם אריינגעצויגען מיט זיין פאמיליע, האבען מענשען וואס האבען איהם בעזוכט געזעהן ביי איהם אין הויז בעזימער. האבען זיי געפרעגט: „צו וואס דארפסטו די בעזימער, אז דיין הויז איז געבויט אזוי, אז עס זאל אין דעם ניט אריין קיין שטויב און קיין שמוץ?"

„אמת, טאקע", האט דער בעל הבית געענטפערט, „מיין הויז איז טאקע אזוי געבויט אז עס איז ניטא דורך וואנען עס זאל אריין א טראפּען רעגען, אדער א זעמדעלע, אדער א שטויבעלע, אבער דאך, אזוי ווי עס קומען אריין פרעמדע מענשען פון דער גאס, און צו זייערע שטיוועל איז אפטמאל

134
זיך אַליין גענאַרט

אַ ישוב'ניק איז שולדיג געווען דעם פּריץ אַ גרויסע סומע געלד, אָבער אַז עס איז געקומען דעם טערמין צו בּעצאָהלען האָט דער ישובניק ניט געהאַט דאָס גאַנצע געלד ביי זיך. איז ער געזעסען ביי זיך אין דער היים און געצעהלט וואָס ער האָט געהאַט, און אום זיך צו טרייסטען, האָט ער געצעהלט פאַלש. אַ רובעל האָט ער געצעהלט פאַר דריי און פינף רובעל פאַר צעהן. זאָגט צו איהם זיין פרוי: „ביזט משוגע, צי חסר דעה? דו צעהלסט דאָך פאַלש!"

ווערט דער מאַן אין כעס און שרייט אַן צוריק: „דו, אַ אידענע, ווייסט מיר לערנען ווי צו צעהלען? פערלאָז זיך אויף מיר אַז איך צעהל שוין ריכטיג".

הערענדיג אַזעלכע ווערטער האָט שוין זיין פרוי מורא געהאַט איהם ווייטער איבערצושפּאַרען. אָבער אויף מאָרגען, אַז עס איז געקומען דער טערמין, און דער ישובניק האָט אויסגעצעהלט דאָס געלד פאַר'ן פּריץ, און דער פּריץ האָט איהם אויך געזאָגט אַז ער צעהלט פאַלש, האָט שוין דער ישוב'ניק איהם ניט געקענט ענטפערען מיט דער זעלבער חוצפה ווי ער האָט געענטפערט זיין ווייב.

נ מ ש ל

אָפטמאָל, ווען אַ מענש זוכט צו נאַרען אַנדערע, נאַרט ער בלויז זיך אַליין.

שרייען צו זיי האבען זיי מורא געהאט, טאמער וועלען די קרובים ניט הערען און דער ציגיינער וועט זיי נאכדעם גע־בען א הארבע שטראף. זאגט איין אינגעל צום אנדערען שטיל אויפ'ן אויער: „לאמיר זיך ארונטערוואַרפען פון וואגען. דער ציגיינער וועט זיך מוזען אבשטעלען, מענשען וועלען אנלוי־פען, און מיר וועלען זיי דערצעהלען אז ער האט אונז גע־גנב'ט פון דער היים".

„איך האב מורא", האט דער אנדערער אינגעל געענט־פערט. „איך האב מורא אז איך וועל זיך צוקלאפען און עס וועט מיר וועה טהאן פון דעם פאל".

„דו נאר איינער!" האט דער ערשטער אינגעל געזאגט. „וואס מיינסטו אז דער ציגיינער וועט דיך ברייננגען צו זיך א היים וועט ער דיך פיהרען אונטער די הענד ווי א בן יחיד? ער וועט דיך אראבשליידערען פון וואגען אזוי ווי א שעפס וואס מען פיהרט צו דער שחיטה, און וועט דיך צווינגען צו טאהן אלע שווערע ארבייט. איז דאך פיעל בעסער צו ליידען פון א פאל יעצט און נאכדעם זיין פריי אויף אימער, איידער זיין פערשקלאפט אויפ'ן גאנצען לעבען."

נ מ ש ל

דער יצר הרע, דאס איז דער ציגיינער, וואס פאנגט דעם מענשען און שלעפט איהם אין זיין וואגען איהם צו מאכען פאר א קנעכט. דער צדיק ווייס אז אום ארויסצורייסען זיך פון דעם יצר הרע מוז ער ליידען, אבער עס וויל בעסער ליידען אויף א ווײלע, אויף דער וועלט, איידער ליידען אויף יענער וועלט אז אייביגקייט.

136
דעם זוהנ'ס טענה

ביי אַ רייכען מאַן האָט זיך פערזינדיגט אַ זוהן. האָט איהם דער פאָטער אַרויסגעטריבען. דער זוהן האָט זיך אַרומגעשלעפּט פון הויז צו הויז, גענעכטיגט אַמאָל ביי איינעם און אַמאָל ביי אַן אַנדערען. האָט איהם איינער אַ שנאָרער, וואָס געהט איבער די הייזער, געגעבען אַן עצה: „ווילסט מיך פאָלגען, דאַן פערגעס אַז דו ביזט אַ רייכען מאַן'ס אַ זוהן, לאָז זיך אַוועק איבער דער וועלט און געה איבער די הייזער, אַזוי ווי איך, וועסטו האָבען געלד און עסען.“ דעם אינגעל איז די עצה געפעלען געוואָרען, און ער האָט זיך געטראַכט, אַז אויב יאָ אַרומגעהן איבער די הייזער, וועט ער טאָקע אָנפאַנגען פון זיין אייגענער שטאָדט, וואו אַלע קענען איהם און וואו ער וועט זיכער קריגען שעהנע און גרעסערע נדבות. האָט ער אָנגעהויבען אַרומצוגעהן איבער די הייזער פון זיין שטאָדט, און ווען ער איז פערבייגעגאַנגען זיין פאָטער'ס הויז, האָט ער זיך געטראַכט, אַז ער וועט אַהין אויך אַריינגעהן און קריגען אַ נדבה. איז ער אַריין און זיך געשטעלט ביים טיהר. אָבער ווען זיין פאָטער האָט איהם דערזעהן האָט ער אַ געשריי געטאָהן: „דו, אויסוואורף! אַרויס פון מיין הויז!“ האָט דער אינגעל זיך צוואוויינט און האָט געזאָגט: „אויב דו ווילסט אויף מיר קיין רחמנות ניט האָבען, ווי אַ פאָטער אויף זיין קינד, האָב זשע כאָטש מיט מיר מיטלייד, אַזוי ווי דו האָסט מיט פרעמדע מענשען וואָס קומען ביי דיר בעטען דיין הילף.“

נ מ ש ל

אַזוי טענה'ן די אידען צום רבונו של עולם: אויב מיר

135
די גרויסע שיסעל

א אינגעל איז געקומען פון חדר זעהר הונגעריג און האט געזאגט צו זיין מוטער: „מאַמע, גיב מיר עסען!“ די מוטער האט איהם געוואָלט געבען עסען, אָבער דערווייל האט זי דורכ׳ן פענסטער געזעהן אַז דער פאָטער קומט א היים. האט זי גענומען אַ גרויסע שיסעל מיט אַ קאָכלעפעל און האט גענומען איבערגיסען פון טאָפּ אין שיסעל אַריין. דער אינגעל שטעהט נעבען איהר און וואַרט. „גענוג, מאַמע, דאָס וועט זיין גענוג פאַר מיר“, האט ער געזאָגט. אָבער די מאַמע האט ווייטער געגאָסען. „מאַמע, וואָס דאַרף איך אַזוי פיעל? ווי וועל איך דאָס אַלעס קענען אױפעסען?“ האט דער אינגעל ווייטער געפרעגט. די מאַמע האט ווייטער געגאָסען און געזאָגט: „נאַרעלע, דאָס איז ניט אַלעס פאַר דיר. די שיסעל איז פאַר דיר מיט׳ן טאַטען. אַ ביסעל וועסטו אַבגיסען פאַר זיך אויף אַ טעלער און אַ ביסעל וועט ער נעהמען צו זיך, אין זיין טעלער.“

נ מ ש ל

ווען אַ איד זעהט אַז ער האט הצלחה, עס הייסט אַ פולע שיסעל, מעהר ווי ער אַליין קען פערברויכען, זאָל ער וויסען אַז דער אייבערשטער האט דאָס צוגעשיסט ניט פאַר איהם אַליין, נאַר אַז ער זאָל פון דער שיסעל אויך געבען צו די גוטע און פרומע, אין וועמענס זכות ער לעבט.

138
דעם פאָטערס כתב

איינער, אַ מיטעלער בעל־הבית, האָט פערלאָרען זיין הויז און אַלעס וואָס ער האָט פערמאָגט אין אַ שריפה. האָבען איהם דער רב און די בעלי־בתים פון שטאָדט געגעבען אַ „כתב“, אַ בריעף, אין וועלכען עס איז געווען אויסגעשריבען אַז דער מאַן, וועלכער איז יעצט אַ נשרף און זעהר אָרים, איז אַ פיינער בעל־הבית, פון שעהנעם יחוס, אַ לערנער און אַן אָרענטליכער מענש. איז דער נשרף מיט דעם כתב אַרומגע־פאָהרען פון שטאָדט צו שטאָדט און וואו ער איז געקומען פלעגט ער בעזוכען די רייכע בעלי־בתים, און יעדער איינער פלעגט איהם געבען אַ שעהנע נדבה.

אַזוי האָט ער אָנגעזאַמעלט אַ ביסעל געלד, איז געקומען צוריק אין זיין שטעדטעל, האָט געעפענט אַ געשעפט און עס איז איהם אַוועק זעהר גוט. מיט דער צייט איז ער געוואָרען אַ גרויסער עושר.

ווען ער איז געוואָרען אַלט, האָט ער זיך גרייט געמאַכט אַוועקצופאָהרען אין ארץ ישראל, אום דאָרט אויסצולעבען זיינע לעצטע ביסעל יאָהרען. איידער ער איז אַוועקגעפאָהרען האָט ער צוטיילט דעם גרעסטען טייל פון זיין פערמעגען צו זיינע קינדער. זוכענדיג צווישען זיינע ווערטה־פּאַפּירען איז ער אַרויפגעקומען אויף יענעם כתב וואָס זיינע שטאָדט־לייט האָבען איהם אַמאָל געגעבען, ער זאָל מיט דעם קענען אַרומ־פאָהרען קלייבען נדבות.

„וועמען זאָל איך דאָס געבען?“ האָט דער פאָטער גע־פרעגט ביי זיינע קינדער.

די קינדער האָבען איבערגעקוקט דעם כתב און געלאַכט.

האבעז זיך אזוי פערזינדיגט, אז דו ווילסט אונז ניט מעהר בעטראכטעז פאר דיינע קינדער, טא האב זשע אויף אונז רחמנות, אזוי ווי אויף די גוים, ווען דו שיקסט צו זייער שפייז און אלעם וואס זיי דארפעז.

137
ער האָט „אויסגעפּידרט"

ביי איינעם איז געווען א אינגעל, א גרויסער עקשן, וואס האט אלץ געוואלט אונמעגליכע זאכען, דעם טעלערעל פון הימעל. איינמאל האט דער אינגעל געזעהן ביי זיין פאַטער מייערע פערל און בריליאַנטען. האט דער אינגעל גע־בעטען אז דער פאטער זאל איהם געבען א פאר פערל אדער א בריליאנט. דער פאטער האט ניט געוואלט געבען. האט דער אינגעל אויסגעשריען: „איך בעשווער דיך, אז דו וועסט מיר יא געבען!" דער אינגעל האט געמיינט, ווייל ער האט געשווארען וועט שוין זיין פאטער איהם מוזען געבען. און דער פאטער האט איהם טאקע געגעבען, אבער ניט קיין פערל און ניט קיין בריליאנט, נאר א פאר גוטע פעטש. „נא דיר!" האט דער פאטער אויסגעשריען. „דו האסט מיך בעשווארען אז איך מוז דיר עפּעס געבען, טא גיב איך דיר!"

נ מ ש ל

אזוי טרעפט עס אויך מיט רשעים, וואס בעשווערען דעם אייבערשטען אז ער זאל זיי געבען זאכען, גיט ער זיי — מכות!

אהן די הילף פון אַ בעהעלפער, און וועסט ניט דאַרפען אַז ער זאָל מיט דיר איבערלערנען אַ צווייטען און אַ דריטען מאָל. אָבער אַזוי לאַנג ווי דו פוילסט זיך אונטער און לערנסט אהן חשק, וועסטו מוזען אנקומען צו דעם בעהעלפער.“

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האָט מיט אונז געלערנט תורה ביים באַרג סיני. און ווען מיר וואָלטען די תורה געלערנט מיט חשק און געהיט אַלעם וואָס עס שטעהט אין דער תורה, וואָלטען מיר ניט געדאַרפט אנקומען צו די רשעים, וואָס טוהען אונז אָן צרות צו דערמאַנען אונז אַז מיר זיינען אידען . . .

140

זיינע צוויי ווייבער

אַ מאַן האָט גענומען אַ פרוי פון אַ זעהר נידריגע משפחה, און אַליין איז די פרוי געווען אַ שלעכטע און איהר אויפפיהר איז איהם געווען ניט צום האַרצען, און האָט איהם געמאַכט צו חרפה פאַר לייטען. דאָך האָט ער זי ליעב געהאַט.

אין אַ צייט אַרום איז די פרוי געשטאָרבען. האָט דער מאַן אויף זיך גענומען, אַז יעצט זאָל ער נעהמען אַ פרוי וואָס זאָל זיין פון אַ שעהנער משפחה, גוט און פרום. און ער האָט זיין פערלאַנג בעקומען. ער האָט בעקומען אַ פיינע, אָרענט־ליכע פרוי, און ער האָט זי אויך שטאַרק ליעב בעקומען. דאָך האָט ער זיין ערשטע פרוי ניט געקענט פערגעסען, און גאַנץ אָפט פלעגט ער וועגען איהר ריידען פאַר זיין צווייטע פרוי.

איינמאָל, אַ שבת, אָדער אַ יום־טוב, ווען זיין צווייטע

זיי זיינען געוועזן רייך — טא וואס טויג זיי אזא פאפיר?
אבער איינער פון זיי האט געזאגט:

„פאטער! מיר איז זעהר געפעלען וואס דער רב און די שטאדט־לייט שרייבען וועגען דיר. איך האף אז איך וועל קיינמאל ניט דארפען אנקומען צו צדקה, אבער אזא כתב איז דאך אמאל גוט צו צייגען מענשען אפילו אין גוטע אומ־שטענדען, און אגב — קיינער וויים ניט וואס מארגען קען זיין."

נמשל

א גוטער נאמען קומט אימער צוניץ.

139

דער תלמיד און דער בעהעלפער

א רבי האט איינמאל בעמערקט אז איינער פון זיינע תלמידים איז זעהר אומעטיג און פערטראכט. זאגט ער צום אינגעל: „וואס איז דיר? ווארום ביזטו אזוי צוטראגען? האב איך דיר אפשר שלעכטס געטאהן?"

האט דער אינגעל געענטפערט:

„ניין, רבי, צו אייך האב גארנישט. איך האב אבער א הארץ אויף אייער בעהעלפער, וויל ער איז זעהר שטרענג מיט מיר און איך האב פון איהם גרויסע צרות. איך טראכט מיר אלץ, ווען וועט שוין אמאל קומען א צייט אז איך זאל זיך קענען בעפרייען פון איהם?"

„דארפסט אליין וויסען, מיין קינד," האט דער מלמד ערקלעהרט, „אז דו וועסט קיינמאל זיך ניט בעפרייען פון דעם בעהעלפער סיידען דו וועסט זיך שטארק נעהמען צום לערנען, מיט גרויס חשק, און דו וועסט פערשטעהן וואס דו לערנסט

אזא קאסטען, האט ער איהם אוועקגעשטעלט ביי זיך אין הויף, וואו דער קאסטען איז פעררּאסט געווארען.

ווען דער קינסטלער האט זיך דערוואוסט וואס אַלע דריי האבען געטאהן מיט די קאסטענס, האט ער פון דעם ערשטען געהאט גרויס נחת וואס ער האט געוואוסט ווי זיך צו בענוצען מיט דער שעהנער מתנה. אויף דעם צווייטען האט ער געהאט מיטלייד וואס ער האט גענומען אזא טייערע כלי און האט זיך מיט דעם בענוצט פאר אזא פשוט'ע זאך ווי קארטאפעל. אבער ער האט זיך געטרייסט וואס יענער האט דאך געמאכט עפּעס א נוצען פון דעם קאסטען. אבער מיט דעם דריטען האט ער זיך ניט געקענט טרייסטען וואס פון אזא שעהנער מתנה האט ער קיין שום נוצען ניט געקענט מאכען.

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האט דעם מענשען געגעבען שכל און פערשטאנד. דער צדיק בענוצט דעם שכל צו לערנען און צו פערשטעהן די גוטע וועגען אין וועלכע א מענש דארף זיך פיהרען אין לעבען. פון איהם האט דער אייבערשטער נחת. ווייל ער זעהט ווי דער צדיק מאכט א גוטען נוצען פון זיין חכמה. אן אנדערער גיט אוועק זיין שכל פאר געשעפט, פאר מאכען גרויסע פערמעגענס. אויף איהם האט דער אייבער־שטער רחמנות וואס ער נעהמט אזא טייערע זאך ווי חכמה און פארווענדעט עס אויף נארישקייטען. אבער דער אייבער־שטער טרייסט זיך דאך וואס דער מענש האט געמאכט כאטש עפּעס א נוצען פון זיין שכל. אבער דער רשע, וואס לעבט ווי א נאר, אהן שכל, און פערדארבט זיין נשמה מיט זיין גוף צוזאמען, אויף איהם האט שוין דער אייבערשטער א גרויסען פערדרוס. דו האסט בעקומען אזא טייערע מתנה און דו ווארפסט עס ארויס און ווייסט גאר ניט וואס פאר א נוצען פון דעם צו מאכען.

פרוי האט זיך אנגעטאהן און צוגעפוצט, האט ער צו איהר געזאגט: „ווייסט, מיין טייערע, אט אזוי ווי איך קוק דיך יעצט אן, ווי דו שיינסט און לייכסט, דאכט זיך מיר ווי מיין ערשטע פרוי, עליה השלום, איז פון קבר אויפגעשטאנען און זי שטעהט יעצט נעבען מיר.“

„וואס?“ האט די פרוי מיט כעס אויסגערופען. „דו פערגלייכסט מיר צו יענער מרשעת? אויב דו ליעבסט נאך יענע פרוי, דאן איז דאך א בעווייז אז דו ליעבסט מיך ניט, און אויב דו ליעבסט מיך, טא ווי קענסטו נאך ליעבען יענע מרשעת?“

נ מ ש ל

גוטעס און שלעכטעס קענען ניט געהן צוזאמען.

141

אַז מ׳גיט אַ נאַר אַ מתנה

איינער, א גרויסער קינסטלער, האט אויסגעארבייט מיט זיין שכל א וואונדערבארען קאסטען, וועלכער איז געווען זיכער פון פייער און גנבים, און קיינער, אויסער דעם בעל־הבית, האט איהם ניט געקענט עפענען. דריי אזעלכע קאס־טענס האט ער געמאכט און האט זיי פערטיילט צו דריי מענשען. איינער פון זיי איז געווען א באנקיר, האט ער דעם קאסטען אריינגעשטעלט אין זיין באנק און האט אין דעם בעהאלטען זיין געלד און אלע זיינע וויכטיגע פאפירען און וועקסלען. דער צווייטער איז געווען אן ארימאן, און אזוי ווי דער קאסטען האט איהם געשיינט צו זיין א ניצליכע זאך, האט ער אין דעם געהאלטען קארטאפעל. דער דריטער איז געווען א נאר, האט ער ניט געוואוסט צו וואס מען דארף

143
שלעכט געלערנט

אַ איד, אַן עושר, האָט איינמאָל געזאָגט צו זיין איידים וואָס איז ביי איהם געזעסען אויף קעסט: „שוין צייט אַז דו זאָלסט זיך לערנען מסחר. נעהם און פאָהר אַריבער אין לייפּציג און ווער אַ סוחר פאַר זיך!“

„אַבער ווי קען איך פאָהרען אין לייפּציג, אַז איך ווייס ניט וואָס דאָרט צו טאָהן און ווי מען פאַנגט אַן צו האַנדלען?“ האָט דער איידים גע׳טענה׳ט.

„וואָס איז דאָרט צו וויסען?“ האָט דער שווער געזאָגט. „איך וועל דיר מיטגעבען געלד און דו פאָהר און זעה וואָס די אַנדערע סוחרים טוהען, און דאָס וואָס זיי טהוען זאָלסטו אויך טאָהן.“

דער איידים האָט מיטגענומען אַ היבשע סומע געלד און איז אַוועקגעפאָהרען. די רייזע אין יענע צייטען איז געווען מיט פוהרען און האָט זיך געצויגען זעהר לאַנג. די ערשטע נאַכט, אַז ער האָט זיך אָבגעשטעלט אין אַן אַכסניא, האָט ער זיך גענומען צוקוקען וואָס אַנדערע סוחרים טוהען. ער האָט געזעהן אַז זיי בעשטעלען פון דער קיך געבראָטענע גענזלעך מיט וואַרעניקעס און דערצו פלעשער וויין, האָט ער אויך געטאָהן דאָס זעלבע. נאָכדעם אַז די סוחרים האָבען זיך געזעצט שפּיעלען קאָרטען, האָט ער אויך געשפּיעלט מיט זיי. אַזוי האָט ער אויך געטאָהן אויף מאָרגען, ווען ער האָט זיך אָבגעשטעלט אין אַ צווייטער אַכסניא אין אַן אַנדער שטאָדט, און אַזוי האָט ער געטאָהן אויף יעדער אַכסניא, ביז ער איז אָנגעקומען אין לייפּציג.

ווען ער איז אָנגעקומען אין לייפּציג, האָט ער אַ קוק

142
דער מענש און זיין מזל

איינער וואס האט בעקומען א גרויסע ירושה פון זיינע עלטערן האט געוואלט אנפאנגען א נייעם געשעפט, אבער אזוי ווי ער האט געהאט זעהר ווייניג ערפאהרונג אין מסחר און קיין גרויסער חכם איז ער ניט געווען, האט ער געוואלט וויסען אויב ער איז א בר־מזל. איז ער אוועק צו א קארטען־ווארפער פרעגען, אויב ער האט מזל. האט איהם דער קארטענווארפער אזוי געזאגט: „דו ווארט ביז דיין געבורטסטאג, און אין יענעם טאג זאלסטו שפיעלען קארטען. וועסט גע־ווינען, איז א סימן אז דו האסט מזל, וועסטו פערשפיעלען, איז דאס א סימן אז דו ביזט געבוירען אהן מזל און דו דארפסט דעם נייעם געשעפט ניט אנפאנגען.“

דער נארישער יורש האט זיך קוים דערווארט אויף זיין געבורטסטאג, האט אויסגעזוכט עטליכע נעניטע קארטען־שפיעלער און האט זיך געזעצט מיט זיי שפיעלען. ער האט גלייך אנגעהויבען צו פערשפיעלען. האט עס איהם פער־דראסען, ניט אזוי די ביסעל געלד וואס ער האט פערלארען, נאר דער סימן אז ער האט קיין מזל ניט. האט ער גענומען ווייטער שפיעלען, אפשר וועט זיך זיין מזל בעסערען. האט ער ווידער פערלארען. און אזוי האט ער געשפיעלט און גע־שפיעלט ביז ער האט פערלארען זיין ירושה. נאכדעם האט ער געקלאגט: „ווארום האב איך קיין שכל ניט געהאט אויפ־צוהערען שפיעלען גלייך אין אנפאנג, נאכדעם ווי איך האב געזעהן אז איך קען ניט שפיעלען?“ . . .

נמשל

שכל איז פיעל וויכטיגער ווי מזל.

איינקויפען תורה און מעשים טובים, דארף ער אויפ'ן וועג זיין צופריעדען אויסצוקומען מיט ברויט און זאלץ און אויס־מיידען לוקסוסען. ערשט נאכדעם אז ער קויפט זיך שוין איין תורה און מעשים טובים, קען ער ערווארטען צו געניסען פערגניגענס און הנאה האבען. אנדערש איז אבער מיט אונזער היינטיגען דור. אין זייערע יונגע יאהרען, ווען זיי פאנגען ערשט אן די לאנגע רייזע, כאפען זיי זיך שוין צו אלע פער־גניגענס און ווילען נאר הוליען, בלייבען זיי אזוי ווי יענער איידים, אהן געלד און אהן סחורה — עס הייסט: אהן גע־זונד און אהן מעשים טובים.

144
די קלוגע צוואה

א גרויסער גביר וואס האט געהאט א סך געשעפטען און פאבריקען, האט דערצו געהאט א גרויסען וויינשענק וואו מען פלעגט אויך פערקויפען פיינע צובייסענס. דאס איז געווען דער איינציגער וויינשענק אין שטאדט. דער גביר האט געהאט צוויי זיהן. איינער איז געווען א שטילער און אן ערענטליכער. דער אנדערער איז געווען א פער־שווענדער און א זולל וסובא, וואס האט רק געהאלטען אין שכור'ן און אין פרעסען.

ווען דער גביר איז שוין געווארען אלט האט ער גע־מאכט א צוואה. אלע זיינע פאבריקען און געשעפטען האט ער אבגעשריבען צו דעם נאר, דעם שכור און פרעסער. פאר דעם קלוגען און דעם ערענטליכען האט ער אבגעשריבען דעם וויינשענק.

האבען די נאהנטע פריינד פון דעם גביר איהם גע־פרעגט: „ווי קומט־עס אז דעם גרעסטען פערמעגען אייערען

געטאהן איז זיין בייטעל און דארט איז שוין ניט געוועז קיין גאנצער גילדען. ניט ער האט געהאט פארוואס צו קויפען סחורה און ניט ער האט געהאט מיט וואס צו פאהרען אהיים. האט ער געשריבען צו זיין שווער, אז ער זאל איהם שיקען נאך געלד, ווייל ער מוז עס נויטיג האבען. ווען דער שווער האט בעקומען דעם בריעף, האט ער זיך שטארק געפרעהט. ער האט געמיינט אז זיין איידים האט אנגעקויפט א סך סחורה, גוט און ביליג, און ער האט איהם גלייך געשיקט געלד. ווען דער איידים האט בעקומען דאס געלד, איז ער געפאהרען אהיים און אויפ'ן וועג אהיים האט ער געטאהן דאס זעלבע: געגעסען און געטרונקען און געשפיעלט אין קארטען, אזוי ווי יענע סוחרים.

אבער ווען דער איידים איז געקומען אהיים אהן סחורה און אהן געלד, האט דער שווער גענומען מאכען קולות, געוואלדען: „דו, צולאזענער יונג איינער! האסט מיר אויס־געבראכט א פערמעגענס מיט געלד און קיין סחורה האסטו ניט געבראכט!"

„וואס ווילט איהר פון מיר?" האט דער איידים גע־טענה'ט. „איהר האט מיר אנגעזאגט אז איך זאל קוקען אויף די אנדערע סוחרים און אז וואס זיי טוהען זאל איך אויך טאהן. נו, האב איך געטאהן וואס זיי האבען געטאהן."

„דו, פרא אדם!" האט דער שווער בייז אויסגערופען. „וואס פערשטעהסטו ניט? יענע זיינען פריהער געוועזן אין לייפציג, זיי האבען דארט געמאכט גאלדענע געשעפטען, גע־מאכט א גוטען קויף, האבען זיי אויפ'ן וועג צוריק זיך ער־לויבט א ביסעל פערגעניגען. אבער דו האסט אנגעהויבען צו הוליענען נאך אין דער צייט ווען דו ביזט געוועזן טויזענד מייל ווייט פון לייפציג!"

נ מ ש ל

אזוי איז דער וועג צו דער תורה. אויב איינער וויל זיך

145
פערקויפט זיין קעסט

אז איידעם איז געזעסן ביי זיין שווער אויף קעסט. דער שווער פלעגט איהם געבען צו עסען די טייערסטע מאכלים, אזוי ווי מען טוהט מיט אן איידים די ערשטע צייט באלד נאך דער חתונה. האט זיך דער איידעם געטראכט: יעצט, די ערשטע צייט, איז נאך די ליעבשאפט פון מיין שווער און שוויגער זעהר גרויס. אבער שפעטער וועלען זיי זיך צו מיר צוגעוואוינען און די ליעבשאפט וועט זיך אבקיה־לען, וועלען זיי שוין מיר מעהר ניט געבען אזעלכע טייערע מאכלים. איז בעסער אז איך זאל בעטען ביים שווער אז ער זאל מיר אויסצאהלען מיט מזומן געלד פאר די עטליכע יאהר קעסט וואס ער האט מיר נאך צו געבען, און איך וועל מיט דעם געלד מאכען א תכלית.

האט דער איידעם א רעד געטאהן מיט'ן שווער און דער שווער האט איהם אויסגעצאהלט, ניט לויט די עסענס וואס ער וואלט איהם געגעבען שפעטער, נאר לויט די טייערע עסען וואס ער האט איהם געגעבען יעצט, אין אנפאנג.

נ מ ש ל

א צדיק, ווען ער איז נאך יונג, לערנט ער מיט חשק און מיט גרויס ליעבשאפט. אבער ער טראכט זיך אימער: ווער ווייס, אפשר אז איך וועל ווערען עלטער און שוואכער וועל איך ניט קענען אזוי פיעל לערנען. און ער פלייסט זיך צו לערנען וואס מעהר ווען ער איז נאך יונג. און דער־פאר רעכענט איהם צו דער אייבערשטער זיין גאנצען שכר פון אנפאנג אן, אזוי ווי ער וואלט געלערנט יאהרען און

האט איהר איבערגעלאזט צו דעם זולל וסובא, וואס פערשטעהט גאר ניט דעם ווערטה פון געלד, און פאר אייער גוטעו זוהן, דעם פיינעם, דעם ארענטליכען, האט איהר איבערגעלאזט דעם וויינשענק?"

האט זיי דער גביר אזוי ערקלערט:

„וואס איך האב געטהאן האט איך געטהאן על פי שכל. ווען איך זאל איבערלאזען דעם וויינשענק צו מיין שלעכטען זוהן, ווייס איך אז אין א קורצער צייט וועט ער אלעם אויסטרינקען מיט זיינע חברה און די הויז וואו דער שענק געפינט זיך וועלען צונעהמען קרעדיטארען. דארום האב איך אנדערש געטהאן. דעם שענק האב איך איבערגעלאזט צו מיין גוטען זוהן, און צו מיין שלעכטען זוהן האב איך איבערגעלאזט מיינע פאבריקען מיט די קראמען. און אזוי ווי קיין אנדער שענק איז אין שטאדט ניטא וועט מיין שלעכטער זוהן מוזען פרעסען און זויפען מיט זיינע חברים ביי מיין גוטען זוהן. ממילא וועט ער ביי איהם אויסבריינגען זיין גאנצען חלק ירושה, און מיין גוטער זוהן וועט האבען אי דעם שענק, אי די פאבריקען און די קראמען".

נ מ ש ל

דער צדיק האט ניט וואס מקנא צו זיין דעם רשע, וועלכער איז רייך. סוף כל סוף לאזט איבער דער רשע זיין פערמעגען אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט בלייבט ביים צדיק דעם רשע'ס חלק אויך.

147
די צוויי ברידער

צוויי ברידער האבן געוואוינט אין איין שטאדט. איי־נער האט געהאט א גרויסען הויף פון וועלכען ער האט גע־האט א סך פרנסה און האט געלעבט זעהר ברייט, און דער אנדערער האט געהאט א קליינע הייזעל, א חורבה, און האט קוים פערדיענט אויף טרוקען ברויט. איינמאל האט זיך געמאכט אַ אונגליק, דעם ארימאן׳ס צובראכענע הייזעל האט אבגעברענט און ער איז געבליבען מיט גארנישט. מענ־שען האבען רחמנות בעקומען, און ווייל זיי האבען געוואוסט אז דער רייכער ברודער איז ניט קיין געבער, האבען זיי דעם ארימאן געשטיצט מיט געלד. יעדער איינער וואס פלעגט איהם זעהן פלעגט איהם שענקען א נדבה. און אז אין זיין שטאדט האט ער מעהר ניט געקענט קריגען קיין געבער, האט דער ארימאן גענומען ביים רב א כתב אז ער איז א נשרף, און איז מיט דעם כתב ארומגעפאהרען איבער דער מדינה, און האט אנגעקליבען א פערמעגענס. איינמאל, אז ער איז געקומען אויף יום טוב אהיים, האט צו איהם דער רייכער ברודער געזאגט:

„יעצט, אז דו האסט שוין אנגעקליבען א סך געלד, און ביזט שוין אזוי רייך ווי איך, און אפשר רייכער, וואלט געווען א שכל אז דו זאלסט זיך אויסבויען א גרויסען הויף ווי מיינער און האבען פרנסה בכבוד, און ניט ארומפאהרען און שנארען“.

„ניין“, האט דער אנדערער געענטפערט, „איך האב יעצט א טייערע פרנסה ביי זיך און איך וועל זי ניט ארויסלאזען פון האנד. יעצט, ווען איך דארף דיך ניט מיט

יאהרען, גראדע אזוי ווי יענער איידים וואס האט בעקומען אויסגעצאהלט פאר זיין קעסט אין פאראוים.

146

ווען דער זאַטער גלויבט דעם הונגעריגען

שפעט ביי נאכט האט אַן ארימאַן אַנגעקלאפט אין טיהר פון אַ רייכען מאַן. פון דעם טומעל האבען זיך אויפגעכאפט די דיענער מיט דעם בעל־הבית. אַז מען האט דעם ארימאַן אריינגעלאזען אין הויז האט ער געבעטען עסען, ווייל ער האט שוין צוויי טעג גארנישט געהאט אין מויל. אבער דער בעל הבית איז געווען אַזוי בייז דערפאר וואס דער אַרימאַן האט איהם אויפגעוועקט פון שלאף, דאס ער האט דעם ארימאַן געהייסען אַרויסווארפען.

אויף מארגען איז געווען א תענית. האט דער רייכער מאַן אויך געפאסט. אין אווענד, נאכ'ן תענית, האט דער עושר געשיקט רופען דעם ארימאַן, ער זאל מיט איהם עסען צוזאמען. און ווארום איז דער רייכער מאַן מיט אמאל געווארען אזוי גוט? ווייל דורך דעם תענית האט ער דערפיהלט וואס עס הייסט הונגעריג זיין און ער האט רחמנות בעקומען אויף דעם ארימאַן.

נ מ ש ל

נאר דער וואס האט אליין געהונגערט קען פערשטעהן די ליידען פון דעם הונגעריגען ארימאַן.

און מאַכסט גוטע געשעפטען, און דיין שותפ'ס ווייב געהט אַרום ווי אַ פּרינצעסין און האַט פון פויגעל מילך, און פאַר דיין ווייב קענסטו ניט קויפען אַפילו אַ בראַסלעטעל!"

איז דער אָרימער שותף געקומען צו דעם רייכען און געזאָגט:

„איך פערלאַנג אַז מיר זאָלען היינט מאַכען אַ חשבון און זעהן וואָס איך האָב אין דעם געשעפט און וואָס איז אייער חלק"

„איך פערשטעה אייך ניט", האָט דער רייכער שותף זיך געוואונדערט. „וואָס איז אייך פּלוצים איינגעפאַלען צו פאָדערען חשבון?"

„איך וועל דאָס אייך ערקלערען", האָט דער אָרימער שותף געענטפערט. „איך וויל מאַכען אַ חשבון ניט ווייל איך וויל וויסען וויפיעל איך פערמאָג אין דעם געשעפט, נאָר וויפיעל איך פערמאָג ניט. זאָל מיין פרוי, די מרשעת, טאַקע זעהן און הערען אַז די סחורה איז ניט מיינס, און זאָל זי זיך ניט איינריידען אַז איך בין אַ גביר און זי איז אַ גבירה".

נ מ ש ל

דער מענש וויים אַז זיינע יאָהרען אויף דער וועלט זיינען געצעהלטע און ער דאַרף זיי ניט פערברייננען אין נאַרישקייטען. אָבער דער יצר הרע קומט און זוכט איהם איינצורעדען מיט פאַלשע חשבונות אַז ער האָט נאָך יאָהרען און יאָהרען צו לעבען, צו זינדיגען און טאָהן תשובה. דערפאַר האָט דוד המלך געבעטען: „הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא". דוד האָט געוואָלט וויסען ניט ווי פיעל, נאָר ווי וועניג ער האָט נאָך צו לעבען.

דיין הילף קומסטו מיר געבען עצות, אָבער וואו ביזטו געווען ווען איך האָב יאָ געדאַרפט האָבען דיין הילף?"

נ מ שָ ל

אַט אַזוי זיינען מאַנכע מענשען. איז אַ נויט ווילען זיי אַפילו אַן אייגענעם ברודער ניט העלפען, אָבער אַז יענער ווערט אַ מצליח קומען זיי איהם געבען עצות.

148
דער אָרימער שותף

אַ רייכער סוחר האָט צוגענומען צו זיך פאַר אַ שותף אַן אָרימען יונגען מאַן וועלכער איז געווען אַ געניטער געשעפטס מאַן. אַלעס וואָס דער יונגער מאַן האָט אריינגע־לייגט אין געשעפט איז זיין ביסעל שכל, דען קיין געלד האָט ער ניט געהאַט. דערפאַר אָבער האָט ער פערשטאַנען דעם געשעפט בעסער פון דעם רייכען. דער אָרימער שותף האָט געהאַט אַ ווייב וואָס האָט שטאַרק מקנא געווען דעם רייכען שותף'ס פרוי, דערפאַר וואָס יענע האָט געהאַט אַ סך שעהנע קליידער און פיעל ציערונג. האָט זי אַלץ גע'טענה'ט צו איהר מאַן: „זאָג מיר וואָס פאַר אַ שותף ביזטו? אַז יענעמ'ס ווייב האָט אַזעלכע שעהנע קליידער און דימאַנטען און בריליאַנטען, און איך גיה אַרום ווי אַ שלעפּערקע! אַט דאָס הייסט ביי דיר שותפות?"

די פרוי האָט ניט געוואָלט הערען איהר מאַנ'ס טענה אַז ער קריגט בלויז צעהן פּראָצענט פון דעם ריינעם פּער־דיענסט וואָס דער געשעפט טראָגט איין. זי האָט ניט גע־וואָלט וויסען פון דעם. „אַ שותף איז אַ שותף!" האָט זי גע'טענה'ט. „דו האָסט אַ קראַם אָנגעלאָדען מיט כל טוב

150

אַן אומזיסטער געוויין

צוויי אידען זיינען געשטאַנען יום כפור אין שוהל און געבעטען און געוויינט. איינער איז געווען אַן ארימאַן און דער אַנדערער—אַ גביר. דער ארימאַן האָט געבעטען: „רבונו של עולם! דו ווייסט דאָך וואָס פאַר אַ גרויסער אביון איך בין. מיין ווייב און מיינע קינדער ליידען הונגער. זיי האָבען אויף זיך נים קיין גאַנצען בגד. זיי געהען ארום באָרפוס. איך בעט דיך, רבונו של עולם, שיק מיר צו אויפ'ן נייעם יאָהר אַ ביסעל פּרנסה, כדי מיין ווייב און מיינע קינדער זאָלען נים ליידען אזוי פיעל נויטה".

און דער גביר האָט געבעטען: „רבונו של עולם! אמת, דו האָסט מיר געגעבען פּרנסה מיט אַ פולער האַנד, איך מאָך גוטע געשעפטען. מיר פעהלט קיין זאַך ניט. מיין ווייב און מיינע קינדער האָבען אַלעס פון דאָס בעסטע. אָבער, רבונו של עולם, עס איז דאָ נאָך אַ גביר וואָס שטעהט דאָ אין מזרח וואַנט, און ער איז אַ סך רייכער פון מיר. פרעג איך דיך, פאַר וואָס קומט איהם אַז ער זאָל האָבען אַזוי פיעל, נאָך מעהר פון מיר? וועה איז מיר! מיין האַרץ פּלאַצט דאָך פאַר קנאה..."

עס פערשטעהט זיך אַז צו דעם ארימאַן'ס געוויין האָט זיך דער אייבערשטער צוגעהערט און האָט איהם געהאָלפען. אָבער צום גביר האָט ער געזאָגט: „אַז דו קענסט וויינען אומזיסט און אומנישט, וועל איך מאַכען אַזוי אַז דו זאָלסט טאַקע האָבען פאַר וואָס צו וויינען". און אויפ'ן נייעם יאָהר איז דער גביר געוואָרען אַן ארימאַן.

149
אַ קבצנ׳ישער גביר

אַן אָרימאַן איז פאַר אַ לאַנגע צייט געגאַנגען איבער די הייזער. נאָכדעם אַז ער האָט אָנגעקליבען אַ ביסעל געלד, האָט ער זיך בעזעצט אין אַ קליין שטעדטעל און האָט דאָרט אָנגעהויבען צו שפּיעלען די ראָלע פון אַ נגיד, אַ בעל גאוה, און האָט כסדר זיך בערימט מיט זיינע עשירות.

איינמאָל איז אין דער שטעדטעל אָנגעקומען אַ מאַן וואָס האָט דעם נייעם גביר דערקענט, און הערענדיג ווי ער בערימט זיך מיט זיינע עשירות האָט ער צו איהם געזאָגט: „דו נאַר איינער! אַז דו פלעגסט אַרומגעהן איבער די הייזער ביזטו געוואוינט געווען צו צעהלען דיין פערמעגען אויף גראָשענס, אַז דו האָסט געהאַט דריי רובעל האָסטו ביי זיך גערעכענט אַז דו האָסט דריי הונדערט קאָפּיקעס. און יעצט מסתמא זיינען דיינע הונדערטער און דיינע טויזענדער אויך אויף קאָפּיקעס און גראָשענס. אָבער רעכען צוזאַמען דיינע קאָפּיקעס אויף רובעלס, וועסטו זעהן אַז דו ביזט אי אַ קבצן, אי אַ שוטה".

נ מ ש ל

אַזוי בערימט זיך אָפט אַ רשע מיט זיינע צדקות. ער רעדט אַ סך, אָבער גיט ווייניג.

פוצט ווי א גראף און דו געהסט שווערען אז דו ביזט אן ארימאַן! — מען וועט דאך דיין שבועה ניט גלויבען. אויב דו ווילסט אַז מען זאָל דיר גלויבען זאלסטו אנטאהן דיינע אַלטע קליידער און אַ פּאר צוריסענע שיך, און אין געריכט זאלסטו געהן צופוס ווי אַן ארימאַן — אט דאן וועט מען גלויבען דיין שבועה".

נ מ ש ל

עס זיינען דאַ אַזעלכע „אנזעצער" וואס אז עס קומט זיי אוים צו געבען צדקה זאגען זיי אַז זיי קענען ניט געבען, אבער פאר זיך אַליין האבען זיי מעהר ווי גענוג.

152

אַ גנב מאַכט אַן אָנשטעל

א רייכער פּריץ, וואס האט געהאט א סך גיטער, פעלדער און גערטנער, האט צוגעטיילט די ארבייט זיינע ארבייטער, די דארפסלייט, אז זיי זאלען טאהן די גאַנצע ארבייט, אקערען, זייהען און פלאַנצען, און ווען די תבואות פלעגען ווערען פערטיג, פלעגען זיי דאס אראבנעהמען פון די פעלדער און ברייננען אין דעם פּריצ'ס שייערען. קיינער פלעגט ביי זיי ניט צעהלען, קיינער פלעגט ביי זיי ניט פאַ־דערען קיין חשבון. יעדער אַרבייטער איז געווען בעגלויבט, אַז וואס ער נעהמט אַראָב פון די פעלדער ברענגט ער צום פּריץ.

די ארבייט איז געווען פערטיילט צו יעדען לויט זיינע קרעפטען, אדער פעהיגקייטען. אַ יונגער מאַן וואס איז גע־ווען געזונד און שטאַרק האט בעקומען צוויי פעלדער צו בעאַרבייטען, און אַמאָל גאַנצע דריי. אן עלטערער מענש

נ מ ש ל

די אידען אין מדבר האָבען געהאַט דעם מן און די ענני כבוד. גרויסע נסים זיינען זיי געשעהן, און דאָך זיינען זיי געווען אונצופריעדען און האָבען געוויינט, זיך פערביינקט נאָך מצרים. האָט צו זיי דער אייבערשטער געזאָגט: „איהר וויינט יעצט אומזיסט, וועל איך שפּעטער מאַכען אַז איהר זאָלט אין דעם זעלבען טאָג האָבען פּאַר וואָס צו וויינען, אויף אַן אמת.“ און אין דעם טאָג איז שפּעטער חרוב געוואָרען דער בית המקדש.

151
דער רייכער אביון

א סוחר האָט אָנגענומען אַ כך סחורה אויף קרעדיט און האָט ניט געוואָלט בעצאָהלען. האָבען איהם די קרעדי־טאָרען געלאָדען אין געריכט. דער סוחר האָט זיך בעראַטהען מיט זיינע פריינד וואָס צו טאָהן, האָבען זיי איהם אַן עצה געגעבען אַז ער זאָל שווערען אין געריכט אַז ער האָט ניט מיט וואָס צו בעצאָהלען וועט איהם דער ריכטער פריי לאָ־זען. דעם סוחר איז די עצה שטאַרק געפעלען געוואָרען און ער איז אַוועק אַהיים מיט אַ פרעהליכען געמיטה וואָס ער וועט איינשפּאָרען צו צאָהלען אַ גרויסע סומע געלד.

אין דעם טאָג וואָס ער האָט געדאַרפט געהן אין געריכט האָט ער זיך צוגעפּוצט אין זיינע בעסטע קליידער און האָט אָנגעטאָהן אַ טייערען פוטער. ער האָט אויך געלאָזט איינ־שפּאַנען זיינע בעסטע פערד אין אַן עלעגאַנטער קאַרעטע, און האָט זיך געלאָזט צום געריכט. „וואָס טוהסטו, דו נאַר!“ האָט זיין פרוי אויף איהם צושריען. „האָסט זיך צוגע־

153
ער האָט געוואָלט אַפּעטיט

א גרויסער נגיד איז געווען בעוואוסט פאַר אַ מכנים אורח. ווער עס פלעגט קומען צו איהם אין הויז אַ הונגעריגער פלעגט ער ארוים אַ זאַטער.

איינמאָל איז צו איהם געקומען אַן אורח. האָט איהם דער נגיד אוועקגעזעצט צום טיש מיט די אַנדערע אורחים און איהם געבעטען עסען. האָט דער אורח געזאָגט: „דערווייל בין איך ניט הונגעריג, נאָר אַז איהר וועט מיר געבען אַ שנאַפּס וועל איך מסתמא קריגען אַפּעטיט.“ האָט איהם דער נגיד געענטפערט:

„מיין שטיינער איז זאַט צו מאַכען די הונגעריגע, אַבער ניט הונגעריג צו מאַכען די זאַטע. און צו וואָס זאָל איך דיך מאַכען הונגעריג, אַז דו ווילסט ניט עסען?“

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האָט ליעב צו געבען דעם מענשען וויפיעל עס איז איהם נויטיג, אָבער עס זיינען דאָ מענשען וואָס ווען זיי האָבען אַ ביסעל ווילען זיי מעהר, און ווען זיי קריגען מעהר ווילען זיי אַ סך מעהר. אָט דיזע זיינען אַזוי ווי יענער וואָס זוכט צו ווערען הונגעריג, כדי ער זאָל קענען עסען.

האט בעקומען בלויז איין פעלד. אזוי האט עס זיך געפיהרט פאר א לאנגע צייט.

איינמאל איז צום פריץ געקומען איינער פון זיינע קנעכט, אן עלטערער מענש, וועמען מען האט געגעבען בלויז איין פעלד צו בעארבייטען און האט געזאגט: „אדוני פריץ! איך האב ניט גענוג ארבייט. דו האסט מיר געגעבען בלויז איין פעלד, אבער איך פיהל אז איך וואלט געקענט בעארבייטען צוויי פעלדער. טא, היים מיר געבען נאך א פעלד. מיט וואס בין איך ערגער פון אנדערע וואס האבען צוויי און דריי פעלדער צו בעארבייטען?"

ווען דער פריץ האט איהם אויסגעהערט, האט ער געענטפערט:

„פון דעם וואס דו בעטסט אזוי שטארק מעהר ארבייט פערשטעה איך דו ביזט א גנב! איך וועל ביי דיר די איין פעלד אויך אוועקנעהמען. וועלכער מענש געהט עס בעטען מעהר ארבייט ווי מען לייגט אויף איהם ארויף? דערפון פערשטעה איך וואס דיין כונה איז. אז דו וועסט האבען מיט א פעלד מעהר וועסטו קענען מעהר גנב'ענען".

נ מ ש ל

אזוי האט משה געזאגט צו קורח'ן און זיין באנדע: ניט גענוג וואס איהר זייט לויים און דער אייבערשטער האט אייך געשטעלט העכער פון אנדערע אידען און געגעבען אייך אן אמט אין משכן, ווילט איהר נאך מעהר פפליכטען אייף זיך, איהר ווילט אויך האבען כהונה! דערפון פערשטעהט מען אז אייער צוועק איז בלויז צו האבען אן אייגענעם נוצען פון דעם.

ביזט שוין אַז אַלטער מאַן און דו ווייסט ניט ווי לאַנג דו וועסט נאָך לעבען. אָבער דו דאַרפסט רחמנות האָבען אויף מיינע יונגע יאָהרען. איך הויב ערשט אָן צו לעבען אויף דער וועלט, און ווארום זאָל איך זיין אָהן אַ היים? ווארום זאָל איך ניט צוריק קריגען דעם שעהנעם פּאַלאַסט אין וועלכען איך בין געבוירען געוואָרען?"

נ מ ש ל

אַמאָל זיינען מיר געוועזען זעהר רייך און מיר האָבען געהאַט אַ גרויסען פּאַלאַסט, אַ בית המקדש, וואָס איז געוועזען דער וואונדער פון דער גאַנצער וועלט. נאָכדעם האָט דער פּאַלאַסט אָבגעברענט, און מיר זיינען געוואָרען אָרים און דערוויטערט פון אונזער לאַנד און אונזער גרויסקייט. די עלטערע מענשען וואָס געפינען זיך אין אונזער דור קענען זיך טראַכטען: צו וואָס לוינט עס זיך אונז אָוועקצוגעבען אונזערע כחות און זיך בעמיהען צוריק צו בויען אונזער פּאַלאַסט און צוריק צו קריגען אונזער לאַנד? וויפיעל האָבען מיר נאָך צו לעבען? אָבער איהר, אידישע יוגענד, ווי קענט איהר געדולדיג פערטראָגען דעם גלות און צוזעהן די צרות וואָס אידען ליידען איבעראַל? אויף אייך ליגט דער חוב צו בעטען דעם אייבערשטען און זיך אליין אויך צו בעמיהען אַז מיר זאָלען צוריק קריגען אונזער לאַנד, און אונזער פּאַ־לאַסט זאָל ווידער אויפגעבויט ווערען."

154
דעם אלטענס פּאַלאַסט

אַ רייכער מאַן האָט געהאַט אַ גרויסען מויער, אַ זעלטען שעהנע געביידע, אַ ריכטיגער פּאַלאַסט. מענשען פלעגען קו־מען פון דער גאַנצער מדינה אַנצוקוקען די שעהנע געביידע. ווען דער רייכער מאַן איז שוין געווען אויף דער עלטער האָט אויסגעבראָכען אַ גרויסער פייער און האָט דעם פּאַלאַסט חרוב געמאַכט. עס איז מעהר ניט פערבליבען ווי אַ פליגעל פון דער געביידע, און דאָרט אין איין־איינציגען צימער, אין גרוים ענגשאַפט, האָט דער אַלטער געמוזט זיך אויפהאַלטען מיט זיין פאַמיליע.

ביי דעם אַלטען איז געווען אַ קליינער אינגעלע, אַ מיזשיניק, און דער מיזשיניק האָט זיך איינמאָל צואוויינט פאַר'ן פאָטער און האָט געזאָגט: „טייערער פאָטער! פאַר־וואָס בעמיהסטו זיך ניט צוריק אויפצובויען דיין הויז און מאַכען אַז דיין פּאַלאַסט זאָל זיין אַזוי שעהן ווי אמאָל?“ האָט דער אַלטער געענטפערט:

„מיין קינד! די אַרבייט איז זעהר אַ גרויסע און אַ שווערע, און איך בין שוין אַלט און שוואַך. איך קען אויף זיך ניט אָננעהמען אַזאַ אַרבייט, ווייל איך ווייס ניט ווי לאַנג איך האָב נאָך צו לעבען. פאַר מיינע ביסעל יאָהרען איז די וואוינונג וואָס איך האָב שוין גענוג...“

ווען דער אינגעל האָט געהערט די רייד האָט ער זיך נאָך מעהר צואוויינט, און ער האָט געזאָגט צום פאָטער: „דאָס וואָס דו האָסט געזאָגט איז אַן אויסרייד פאַר דיר אליין, דיך אַליין צו בערוהיגען מיט אַזאַ תירוץ, אַז דו

נ מ ש ל

די תורה האָט געזאָגט „את ד׳ אלקיך תירא,“ פאַר גאָט, דיין האַר, זאָלסטו האָבען מורא. רבי עקיבא האָט גע׳דרשנ׳ט אז דער וואָרט „את“ מיינט די תלמידי חכמים, עס הייסט אז פאַר א תלמיד חכם דאַרף מען מורא האָבען, אזוי ווי פאַר דעם אייבערשטען. און עס איז גאָר ניט נויטיג געווען אז די תורה זאָל זאָגען דייטליך אז מען דאַרף מורא האָבען פאַר א תלמיד חכם, ווייל דער תלמיד חכם איז דאָך דער פיהרער וואָס פיהרט אונז, מענשען, אין אייבערשטענס וועגען און אָהן איהם קענען מיר ניט געהן.

156
אַ נגיד צווישען גבירים

אין א קליין שטעדטעל האָט אמאָל געלעבט א נגיד וואָס האָט פערמאָגט זיינע הונדערט רענדלעך. אין זיין שטעדטעל האָט ער זיך גערעכענט פאַר דעם רייכסטען מאַן און אַלע האָבען איהם געשמייכעלט און אַלע האָבען איהם אבגעגעבען כבוד. האָט ער זיך איינמאָל בערעכענט אז ער וועט אריבערציהען אין א גרויסער שטאָדט. דאָרט זיינען דאָך א סך מענשען, וועט ער האָבען מעהר כבוד. אָבער ווען ער איז געקומען אין דער גרויסער שטאָדט האָט ער אויסגע־פונען אז דאָרט וואוינען גרויסע גבירים, וואָס געגען זיי איז ער א קבצן, אן אָרימאַן . . .

נ מ ש ל

דער וואָס קריכט ניט צו הויך וועט ניט פאַלען נידעריג.

155
ער דאַרף ניט קיין פּאַספּאָרט

אַ שעהנער בעל־הבית, וועלכער איז בלינד געוואָרען, איז אַרויסגעפאָהרען איבער דער וועלט קלייבען נדבות, און ער האָט אַרויסגענומען אַ פּאַספּאָרט, אַז ער זאָל מעגען אַרי־בערגעהן דעם גרעניץ און פאָהרען אויך אין אויסלאַנד. דער בלינדער האָט מיט זיך גענהאַט אַ משרת, וועלכער פלעגט איהם פיהרען. ווען ער איז געקומען צום גרעניץ האָט מען ביי איהם געפרעגט אַ פּאַספּאָרט. האָט ער אַרויסגענומען און געצייגט. האָט איהם דער גרעניץ־וועכטער געפרעגט: „דאָס איז ד י י ן פּאַספּאָרט, אָבער וואו איז אַ פּאַספּאָרט פאַר דיין משרת?"

„דער פּאַספּאָרט איז אויך פאַר מיין משרת," האָט דער בלינדער געענטפערט. „אָט לעזט עס איבער וועט איהר זעהן אַז מיין משרת איז אויך אַריינגערעכענט אין דעם פּאַספּאָרט. לעזט עס אַז איך זאָל עס אויך הערען."

דער גרעניץ־וועכטער האָט עס גענומען לעזען אויפ'ן קול: „דער פּאַספּאָרט איז אַרויסגעגעבען געוואָרען צו יענעם, דער זוהן פון יענעם, און זיין פאַמיליען־נאָמען איז אַזוי און אַזוי. ער איז אַלט אַזוי פיעל און אַזוי פיעל. ער קומט פון דער און דער שטאָדט. ער איז אַ בלינדער—"

„גענוג!" האָט דער בלינדער איבערגעהאַקט. „עס איז אייך פערשפּאָרט ווייטער צו לעזען. וויבאַלד עס שטעהט אַז איך בין אַ בלינדער, פערשטעהט זיך שוין ממילא אַז איך האָב אַ פיהרער. דען ווי קען אַ בלינדער פאָהרען אַליין, אָהן אַ פיהרער?"

158
אויף פרעמדע איז ער ניט קארג

א פּאַטער איז איינמאָל געפאָהרען אין וועג וועגען מסחר און ער האָט מיטגענומען זיין איינגעל. ווען זיי זיינען אָנגעקומען אויף אַן אַכסניא, איז דער פּאַטער אַריינגעפאָהרען אין הויף אויסשפּאַנען די פערד און זיי געבען עסען, און צו זיין זוהן האָט ער געזאָגט: „דו געה אַריין אין אַכסניא און פרעג וואָס זיי האָבען צו עסען.“ דער אינגעל איז אַריינ־געקומען און געפרעגט, האָט מען איהם אויסגערעכענט אַ לאַנגען צעטעל פון גוטע מאכלים, ווי געבראָטענע קאַטשקע, לעבערלעך, גענזענע גריבענעס, פלאָדען, קאָמפּאָט און נאָך אַזעלכעס. דער אינגעל האָט געהייסען די אַלע מאכלים גרייטען צום טיש.

ווען דער פּאַטער איז אַריין אין הויז און האָט דער־זעהן די גרויסע סעודה וואָס איז אָנגעגרייט אויפ׳ן טיש, האָט ער זיך געוואונדערט, אָבער ער האָט געשוויגען און האָט קיין וואָרט ניט געזאָגט. האָבען זיי אָבגעגעסען, אָב־געבענשט, בעצאָהלט דעם בעל־הבית וויפיעל עס האָט איהם געקומט, און גלייך נאָך דעם מאָהלצייט האָט דער פּאַטער איינגעשפּאַנט די פערד און איז אַוועקגעפאָהרען ווייטער. כאָטש עס איז שוין געווען שטאַרק פינסטער, אַזוי ווי ער וואָלט פון דאָרט געלאָפען.

דער אינגעל איז געזעסען אין וואָגען און געקרעכצעט. „וואָס איז דיר?“ האָט דער פּאַטער געפרעגט. און דער אינגעל האָט געענטפערט: „נאָך אַזאַ מאָהלצייט ווילט זיך שלאָפען, און שלאָפען אין וואָגען קען איך ניט, ווייל איך בין צו דעם ניט געוואוינט.“

157
זיי האָבען געזוכט פּרנסה

צוויי מענשען זיינען געפאָהרען אין וועג זוכען פּרנסה. אין אַן אַכסניא האָבען זיי זיך צוזאַמענגעטראָפען און האָבען זיך צורעדט. איינער איז געווען אַ דאָקטאָר, וואָס איז געפאָהרען זוכען אַ שטאָדט וואו ער זאָל קענען האָבען פּראַקטיקע, און דער אַנדערער איז געווען אַ קוכער, וואָס האָט געזוכט אַן אָרט וואו צו עפענען אַ רעסטאָראַן. זאָגט דער דאָקטאָר צום קוכער: „אַז מיר האָבען זיך שוין צוזאַמענגעטראָפען אין איין וועג, לאָמיר זיך בעזעצען אין איין שטאָדט."

„ניין, דאָס טויג ניט," האָט דער קוכער געזאָגט, „ווייל איהר דאַרפט האָבען אַ שטאָדט וואו עס געפינען זיך אַ סך קראַנקע און שוואַכע מענשען, אָבער איך דאַרף האָבען געזונטע און שטאַרקע מענשען, וואָס האָבען אַ גרויסען אַפּעטיט און קענען אַ סך עסען."

„עס מאַכט ניט," האָט דער דאָקטאָר געזאָגט, „אַז איהר וועט קאָכען וועל איך שוין זיין בעזאָרגט מיט חולאים . . ."

נ מ ש ל

אזוי לאַנג ווי דער מענש האַלט זיך אַן ביי זיינע תאוות וועט איהם קיין תשובה ניט העלפען. דער יצר הרע וועט איהם ווידער בעהערשען.

בחיים," דאָס מיינט זאָלסט זיך נעהמען פון דער וועלט ווי־פיעל עס איז דיר געגוג אויף צו לעבען. אָבער טאָמער וויל־סטו נעהמען פון דער וועלט אַלערליי פערגניגענס און תאוות, וואָס זיינען גאָר ניט נויטיג פאַר דיר, זאָלסטו וויסען אַז דו ביזט אויף אַ רייזע און דער איבערפּאַקען זיך וועט דיר שאַדען טאָהן, און אויסער דעם וועסטו דאַרפען גוט בע־צאָהלען פאַר די פערגניגענס . . .

159
דער גרויסער טאָפּ

אַן אַלטער סוחר האָט איינמאָל געדאַרפט פאָהרען צו־זאַמען מיט זיינע צעהן זיהן אויפ'ן ים. אין דער היים האָט דער סוחר געהאַט ביי זיך אַ סך קוכערס און משרתים, אָבער אויף דער רייזע האָט ער זיי ניט געוואָלט מיטנעהמען, ווייל עס וואָלט איהם צו טייער געקאָסט. דער אַלטער אַליין האָט קאָכען ניט געקענט, נאָר ער האָט זיך פערלאָזען אַז דער עלטסטער פון זיינע זיהן וועט קאָכען אויפ'ן שיף, כדי זיי זאָלען ניט דאַרפען עסען טרפות, און ער וועט קאָכען פאַר איהם און פאַר די אַנדערע קינדער, וועלכע זיינען געוועזן נאָך צו קליין.

דער פאָטער האָט בעמערקט אַז דער עלטסטער זוהן האָט ניט שטאַרק ליעב זיינע אינגערע ברידער, האָט ער מורא געהאַט, טאָמער וועט דער זוהן וועלען זיי טאָהן צו להכעיס און ניט קאָכען פאַר זיי.

וואָס האָט דער אַלטער געטאָהן? איידער זיי האָבען זיך געזעצט אויפ'ן שיף האָט ער אָנגעזאָגט זיין משרת, וואָס האָט איינגעפּאַקט די זאַכען פאַר דער רייזע, אַז ער זאָל זיי מיטגעבען בלויז גרויסע טעפּ, און אַז וואו ער זעהט

„מיין זוהן, האָט דער פּאַטער געזאָגט, „דו האָסט געמאַכט אַ פעהלער וואָס דו האָסט בעשטעלט אַזאַ גרויסע סעודה, ווייל פון דעם שלעפּערט זיך מיר אויך. אז מען פאָהרט אין וועג דאַרף מען עסען גאַנץ לייכטע אכילות. און פערגעס ניט, מיין קינד, אַז דער וועג איז נאָך אַ ווייטער. מיר האָבען נאָך פיעל צו פאָהרען."

אַזוי ווי זיי זיינען געפאָהרען ווייטער, זיינען זיי אָנגעקומען אין אַ דאָרף, און דאָרט איז געווען אַ ברית אין דער הויז פון אַ אידישען אַרענדאַר. גראַדע האָבען אויסגעפעהלט צוויי מענשען צום מנין. האָט מען געבעטען דעם סוחר מיט זיין אינגעל, אַז זיי זאָלען פערבלייבען אויפ'ן ברית. דער סוחר האָט זיך ניט געלאָזט בעטען און האָט זיך אָבגעשטעלט. צו דער סעודה האָט מען דערלאַנגט טייערע מאכלים, טאַקע פון אַל דאָס גוטס, עס האָט ניט געפעהלט פון פויגעל־מילך. דער סוחר האָט געגעסען מיט גרויס אַפּעטיט און געהייסען זיין אינגעל אויך עסען, ניט געזשאַלעוועט. האָט דער אינגעל געפרעגט אַ קשיא:

„טאַטע! דו האָסט דאָך מיר ערשט היינט געזאָגט אַז אין וועג דאַרף מען אַ סך ניט עסען און נאָר לייכטע מאכלים, טאָ פאַרוואָס עסטו יעצט אַזוי פיעל און דו הייסט מיר אויך עסען אַ כך?"

„פערשטעהסטו מיך אַזוי, מיין זוהן," האָט דער פּאַטער ערקלערט. „מיר קענען פון דאַנען סאַי־ווי גלייך ניט אַוועקפאָהרען. מיר מוזען דאָך דאָ אַ ביסעל פערבלייבען. און אַז עס מאַכט זיך אונז דערצו אַזאַ גוטע סעודה'לע, וואָס קאָסט אונז קיין געלד ניט, טאָ וואָס קענען מיר אָנווערען? מיט דיר איז אָבער געווען גאַנץ אַנדערש. דיין סעודה האָט מיר געקאָסט אַ שעהנע מטבע . . ."

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האָט דעם אידען אָנגעזאָגט „ובחרת

זיך אַז אונגעהייער גרויסער אוצר פון גאָלד מיט זילבער, דימענטען און בריליאַנטען, אַזוי פיעל, דאָס מען וואָלט דאַר־פען אַ סך זעק זיי אַוועקצונעהמען. ער האָט בעשלאָסען: דעם גאַנצען אוצר צו נעהמען צו זיך אַהיים. אבער נאָכדעם האָט ער זיך בערעכענט, אַז אויב דער בעל־הבית וועט זעהן ווי ער האָט איהם אויפגעריסען די פּאָדלאָגע און צוגראָבען די ערד אונטען, וועט ער איהם צוערשט אויסהאַקען די צייהן און נאָכדעם וועט דער בעל־אכסניא אַליין זיך דערוויסען פון דעם אוצר, און ער, דער סוחר, וועט פון דעם גאָרנישט האָבען. האָט דער סוחר געזאָגט צו זיך: „איך וועל בעסער יעצט דעם אוצר ניט טשעפּען. איך וועל פאָהרען צוריק אַהיים, ברייינגען אַהער מיין ווייב און קינדער, אָבקויפען די אַכסניא, און נאָכדעם וועל איך אויסגראָבען דעם אוצר.“

האָט ער צוריק פערריכט די ברעטער פון דער פּאָדלאָגע און האָט פערדעקט יעדען צייכען פון דעם אוצר. אַזוי האָט זיך איהם גע׳חלומ׳ט.

אין דער פריה, ווען דער סוחר האָט זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף, האָט ער אינגאַנצען פערגעסען זיין חלום. ער האָט אָבגעדאַווענט, אָבגעגעסען און איז אַוועק וועגען זיינע גע־שעפטען. עטליכע טעג שפּעטער, נאָכדעם ווי ער האָט אַלעם איינגעקויפט וואָס ער האָט געדאַרפט, איז ער אַוועקגעפאָהרען צוריק אַהיים.

ווען ער איז שוין געווען נאָהענט צו זיין היים, האָט ער זיך דערמאָנט אַז דעם אוצר מיט די גאָלד און זילבער, די־מענטען און בריליאַנטען, אָבער איין זאַך האָט ער פערגעסען: אַז דיזע זאַכען האָט ער אַלץ געזעהן בלויז אין חלום. און דאַרום האָט ער אָנגעהויבען צו גלויבען אַז ער האָט דעם אוצר געזעהן אויפ׳ן וואָהר. האָט ער זיך זעהר געפרעהט, און ווען ער איז אָנגעקומען אַהיים, האָט ער אָנגעזאָגט די שמחה צו זיין פרוי און קינדער. נאָכדעם האָט ער געמאַכט אַ מאָהל־צייט פאַר זיין גאַנצע משפּחה און האָט זיי אַלעמען דערצעהלט

א קליינעם טעפעל זאָל ער דאָס בעסער צוברעכען. זיין מיין איז געווען אזא: ווען דער זוהן וועט האבען קליינע טעפלער וועט ער קאָכען נאָר פאַר זיך אליין. אָבער אז ער וועט קיין קליינע טעפלעך ניט האָבען וועט ער מוזען קאָכען אין גרויסע טעפּ, און אין אַ גרויסען טאָפּ קען מען קיין ביסעל ניט קאָכען. וועט ער ממילא מוזען אריינטאָהן אין טאָפּ אזוי פיעל אז עס וועט שוין קלעקען פאַר אלעמען.

נ מ ש ל

די גאַנצע וועלט ווערט געשפּייזט דורך דעם זכות פון די צדיקים. אָבער צו די צדיקים אליין האָט דער אייבער־שטער קיין עשירות ניט געגעבען. זיי ווערען געשטיצט פון אַנדערע. און אַזוי האָט דער אייבערשטער געזאָגט צו אהרן הכהן: „בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך,“ קיין חלק לאַנד וועסטו ניט קריגען צווישען אידען. עס הייסט קיין קליינעם טעפּעלע פאַר זיך וועסטו ניט האָבען. „כי אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל,“ איך בין דיין חלק און דיין נחלה ביי אידען. עס הייסט: אַ גרויסען טאָפּ וועסטו האָבען. דורך דיין זכות וועלען אידען האָבען פרנסה און עס וועט זיין גענוג פאַר דיר און פאַר זיי.

160
אַן אוצר אין חלום

א סוחר איז געקומען אין לייפּציג איינצוקויפען סחורה. איין נאַכט, בעת ער איז געשלאָפען אין דער אַכסניא, האָט זיך איהם גע'חלום'ט אז ער האָט געפונען אַז אוצר אונטער דער פּאַדלאָגע פון דעם צימער, אין וועלכען ער איז געשלאָפען. ער האָט גענומען גראָבען און האָט געזעהן אַז דאָרט געפינט

זיך אין האַרצען, אַז ווען ער וועט שוין האָבען צעהן טויזענד, וועט ער שוין מעהר ניט פערלאַנגען און וועט זיך לעבען רוהיג. און אום צו קריגען די צעהן טויזענד שטעלט ער איין זיין געזונד און לעבען, אַרבייט אונערמיעדליך, טאָג און נאַכט, עסט ניט און טרינקט ניט, און עס געהט איהם ניט איין דער שלאָף פון קאָפּדרעהעניש. אט אַזוי שוואַרצט ער אָב אַ סך יאָהרען, און אַז ער ווערט שוין רייך, לאָזט ער זיך בויען אַ שעהנע הויז, מעבלירט עס אויס מיט די טייערסטע אַנטיקען, און פּלוצלונג — גיט ער אַ שטאַרב . . . און עס לאָזט זיך אויס אַ פּוסטער חלום פון זיין גאַנצער מיה.

161

פריינדשאַפט איז ניט קיין האַנדעלשאַפט

אַ קרעמער האָט מקנא געווען וואָס אַ געוויסער בעל־הבית גיט צו לייזען אין פערשיעדענע קראָמען און צו איהם קומט ער קיינמאָל ניט אַריין. האָט דער קרעמער אַלץ געטראַכט פון דעם, ווי אַזוי ער קען קריגען אַ ביסעל לייזונג פון דעם בעל־הבית. איינמאָל, אַז ער האָט געזעהן דעם בעל־הבית פאַרבייגעהן, האָט דער קרעמער איהם אָבגעשטעלט און געזאָגט: „איך מיט דיין פאָטער, עליו השלום, זיינען געווען די בעסטע פריינד. מיר פלעגען לערנען צוזאַמען און פערברענגען צוזאַמען, און דו ביזט מיט מיר אַזוי ווי אַ פרעמדער. מיר קענען זיך גאַרניט. אפשר וואָלסטו אַריינקומען יעצט צו מיר אין קראָם און מיט מיר אַ וויילע זיצען, שמועסען און פערברענגען? אפשר וועלען מיר ווידער בענייען די אַלטע פריינדשאַפט?“

דער בעל־הבית האָט איהם געטאָהן די טובה און איז צו איהם אַריין. נאָכדעם פלעגט דער בעל־הבית קומען גאַנץ

ווי ער האָט געפונען אַ גרויסען אוצר וואס איז ווערטה שווערע טויזענדער, מיליאָנען.

דער סוחר האָט זיך לאַנג ניט געזאַמט אין זיין שטעד־טעל. ער האָט פערקויפט זיין קראַם, זיין הויז, זיין מעבעל און אַלע זיינע כלי בית, פשוט פאַר קליינגעלד, און איז אַוועק מיט זיין פאַמיליע קיין לייפּציג. ער איז אַריינגע־פאָהרען אין דער זעלבער אכסניא וואו ער האָט געזעהן דעם אוצר אין חלום. ער האָט געמאַכט אַ רייד מיט דעם בעל־הבית, אויב ער וואָלט איהם וועלען פערקויפען זיין הויז. דער בעל־הבית, וועלכער האָט געמאַכט שלעכטע געשעפטען, איז געווען ווילינג צו פערקויפען, אַבער ער האָט געבעטען אַ גוטען מקח. דער סוחר האָט עס געמאַכט איינס און צוויי, געגעבען וויפיעל יענער האָט פערלאַנגט, זיך אַבגעשריבען און בעצאָהלט.

אויף דער נאַכט האָט דער סוחר זיך גענומען צו גראַבען דעם אוצר . . . ער האָט אויפגעריסען די פּאָדלאָגע, גענומען גראַבען — עס זעהט זיך ניט אָן קיין אוצר . . . גראַבט ער טיעפער, און די ווייב מיט די קינדער שטעהען אַלע מיט גראַבאייזענס און העלפען איהם גראַבען . . . מען האָט אונ־טערגעראַבען די גאַנצע הויז, מען האָט פערגראַבען אַזש אין הויף, דעם פונדאַמענט האָט מען אויך צוגראַבען, געמאַכט אַ תל פון דער הויז, און פון אוצר איז קיין סימן ניט געווען צו זעהן. צום סוף האָט דער סוחר זיך דערמאַנט אַז ער האָט דעם אוצר געזעהן אין חלום . . . און ער מיט זיין גאַנצע הויז־געזינד האָבען אויסגעבראַכען אין אַ ביטערען געוויין, וואס זיי האָבען זיך אַזוי חרוב געמאַכט צוליעב אַ פּוסטען חלום . . .

נ מ ש ל

ווען אַ מענש האָט הונדערט רענדלעך וויל ער צוויי הונדערט. אַז ער האָט צוויי, וויל ער פיער, און ער טראַכט

ער פון יעדער און יענער שטאדט. מענשען וואס זיינען יער־
ביי געשטאנען אין געריכט האבען אויסגערופען צום ריכטער:
„מיר קענען איהם! ער איז שוין איינמאל געזעסען אין
תפיסה. זיין טאטע איז געוועזן א גנב, און זיין זיידע איז
אויך געוועזן א גנב. זיין גאנצע משפחה בעשטעהט פון גנבים.“

אז דער ריכטער האט גענומען אויספרעגען דעם צווייטען
גנב, האט יענער געענטפערט: „מיין טאטע איז געווען א
רב אין דער און דער שטאדט, און מיין זיידע איז געווען
א רב אין יענער און יענער שטאדט, און ער האט געשריבען
גרויסע ספרים. איך שטאם פון לויטער רבנים און גאונים.“

נאכדעם ווי דער ריכטער האט די ביידע גנבים אויס־
געהערט, האט ער דעם גנב בן גנב געגעבען א לייכטע שטראף,
אבער דעם בן הרב האט ער געגעבען זעהר א הארבע שטראף.
האט דער בן הרב אנגעהויבען צו קלאגען:

„ס'טייטש! וואו איז דער יושר? יענער איז א גנב
שבגנבים, זיין טאטע און זיין זיידע זיינען אויך געווען גנבים,
קומט ער אב מיט א לייכטער שטראף, און איך, א בן הרב,
וואס קומט ארויס פון אזא שעהנער משפחה, ווער בעשטראפט
אזוי שווער!“

„וואס וואונדערסטו זיך?“ האט איהם דער ריכטער
געענטפערט. „יענער איז געבוירען געווארען ביי גנבים און
האט זיך ערצויגען צווישען גנבים, קען מען איהם ניט אזוי
שטארק בעשולדיגען וואס ער איז אויך אויסגעוואקסען א
גנב. דען פון וועמען האט ער געקענט לערנען בעסערע זאכען?
אבער דו, וואס דו ביזט א בן הרב און האסט זיך ערצויגען
ביי פיינע, ארענטליכע עלטערען, און דאך ביזטו געווארען
א גנב, קומט דיר טאקע די גרעסטע שטראף!“

נ מ ש ל

אונז, אידען, בעשטראפט דער אייבערשטער זעהר שווער
פאר אונזערע זינד, דערפאר ווייל מיר האבען געדארפט גע־

אפט צום קרעמער אַ ביסעל פערברייינגען די צייט און פלוי־
דערען צוזאַמען פאַר גאַנצע שטונדען. אבער האַנדלען פלעגט
דער בעל־הבית מיט אַנדערע קרעמער, און ביי דעם פלעגט ער
ניט קויפען אפילו פאַר אַ גראַשען.

דער קרעמער האָט אַלץ געוואַרט און געהאַפט, טאַמער
וועט דער בעל־הבית איהם דאָך געבען צו לייזען, און אַז
ער האָט איינגעזעהן אַז ער האָט ניט וואָס צו האָפען, האָט
ער זיך שוין ניט געקענט איינהאַלטען און האָט מיט כעס
געזאָגט צו איהם:

„מיין גאַנצער מיין איז געווען אַז דו זאָלסט קומען צו
מיר און מיר געבען צו לייזען, און יעצט, אַז איך האָב זיך
אַרומגעזעהן אַז דו ביזט אַ שוטה און פערשטעהסט נאָך אַלץ
ניט מיין כוונה, בעט איך דיך אַז דו זאָלסט אויפהערען צו
קומען און מיר מעהר ניט נודיען מיט דיינע נאַרישע מעשיות.
יווילסטו דולען אַ קאָפּ, געה צו יענע קרעמער, ביי וועמען
דו קויפסט."

נ מ ש ל

פאַלשע גאַסטפריינדשאַפט און חניפה ברייינגען גאָר־
נישט אריין.

162

די צוויי גנבים

צוויי גנבים האָט מען איינמאָל געכאַפּט צוזאַמען,
גנב'ענדיג. האָט מען זיי אַרעסטירט און געבראַכט אין גע־
ריכט. דער ריכטער האָט יעדען פון די צוויי גנבים גענומען
אויספרעגען ווער זיי זיינען און פון וואַנען זיי קומען. איינער
האָט געזאָגט זיין נאָמען איז אַזוי און אַזוי, און קומען קומט

164
אַן אָרימאַן׳ס גליק

א מלך האט געוואוינט אין א שטאדט וואס איז געווען בעזעצט דורכאויס פון בעלי מלאכה. און געוועהנליך, א בעל־מלאכה איז אן ארימאן, אבער דער מלך האט יעדען איינעם געגעבען ארבייט און גוט בעצאהלט. און יעדער בעל־מלאכה איז געווארען רייך פון די ארבייט וואס ער האט געטאהן פאר׳ן מלך.

איינמאל איז דער מלך געגאנגען שפאציערען איבער׳ן שטאדט און זיינע אויגען האבען בעטראכט די פיין־ברוקירטע גאסען און די שעהנע הייזער. עס איז געווען דייטליך צו זעהן אז די איינוואוינער לעבען אלע בעקוועם און עס פעהלט זיי קיין זאך ניט. אבער אזוי ווי ער געהט ווייטער, דערזעהט דער מלך אן אלטע הייזעל, א האלב־איינגעפאלענע חורבה, וועלכע איז געווען פערוואקסען מיט מאך, און פון אויבען א שטרויענער דאך, אין וועלכען די שטרוי איז געווען האלב צופוילט. דער מלך איז צוגעגאנגען נאהנט צו דער חורבה און האט אריינגעקוקט דורך א פענסטער. האט ער געזעהן אן ארימע פאר פאלק מיט קינדער, אלע האלב־נאקעט און בארפוס, און אין הויז איז ניט געווען קיין מעבעל, אויסער א צובראכענר טיש מיט א פאר בענקלעך.

דער מלך האט שטארק רחמנות בעקומען אויף דעם ארימאן. ער איז אריינגעקומען און האט דעם ארימאן געפרעגט: „פארוואס ביזטו ארימער פון אלע מענשען פון דער שטאדט?“ האט דער ארימאן געענטפערט: „ווייל זיי אלע זיינען בעלי־מלאכה. יעדער איינער פון זיי האט א פרנסה

דענקען אונזער יחוס און אונזער ערציהונג וואס מיר האבען געהאט, אבער זיי, די אומות העולם, קומען אב מיט לייכטע שטראפען, ווייל זיי שטאמען ניט פון אזעלכע פיינע עלטערען, האבען ניט געהאט אזא גוטע ערציהונג, און דארום איז זייער שולד ניט אזוי גרויס.

163
א וועהטאג איז א גוטער סימן

איינעם האט אבגענומען א האנד. אלע זאלבען און מיטלען, וואס די דאקטוירים האבען איהם פערשריבען, האבען אלץ ניט געהאלפען. די האנד איז געבליבען ווי א שטיק האלץ און דער מענש האט גארניט געפיהלט אויף דער האנד. אמאל האט זיך געטראפען דאס איינער האט איהם אין האנד א שטארקען קלאפ געטאהן, און דער מענש האט דערפיהלט א גרויסען וועהטאג. האט ער זיך זעהר דערפרעהט און אויס־גערופען: „אי, גוט! עס טוהט שוין וועה, דאנקען דעם אייבערשטען!“ האט מען איהם געפרעגט: „וואס איז די שמחה?“ האט ער געענטפערט: „וואס פערשטעהט איהר ניט? אז מיין האנד קען שוין פיהלען א וועהטאג, איז א סימן אז זי איז שוין געהיילט.“

נ מ ש ל

ווען א איד, וואס האט זיך פאר א צייט אבגעשיידט פון זיין פאלק און איז געווארען אז „עץ יבש“, אז אבגעטריי־קענטער צווייג, הויבט אן צו פיהלען דעם צער פון אנדערע אידען וואס ווערען פערפאלגט, דאן איז דאס א סימן אז עס לעבט נאך אין איהם די אידישע הארץ.

די אַרבייטער האָבן איהם אָבגעשאַטען מיט גאָלד פאַר דער חורבה, און נאָכדעם האָבען זיי דעת אָרימאַן מיט זיין גאַנצע הויז־געזינד געפיהרט צו אַ גרויסען קינסטלער, וועל־כער האָט פון זיי נאָכגעמאַכט אַזעלכע פיגורען ווי זיי, און דערפאַר האָט דער אָרימאַן ווידער בעקומען אַ סך געלד און איז זעהר רייך געוואָרען, ווייל דער גאַנצער ציעל פון דעם סעניג איז געוועזן רייך צו מאַכען דעם אָרימאַן.

נ מ ש ל

די הימלען זיינען די שענסטע פּאַלאַסטען, די הויכע וועלטען בעקומען זייער השפּעה פון דעם גרויסען מלך און זיי האָבען אַלעס. נאָר דער מענש וואָס וואוינט אונטען, אויף דער ניטעריגער ערד, איז אָרים און גייסט. האָט דער אייבערשטער געהייסען אַז מען זאָל פאַר איהם בויען אַ משכן און אידען זאָלען געבען גאָלד און זילבער פאַר׳ן משכן, וואָס אין הימעל האָט עס גאָר קיין ווערטה ניט, נאָר דער צוועק איז, אַז דער מענש זאָל דערפאַר בעקומען גוט בעלוינט פון הימעל.

165

אַ לעבען אָהן חשבון

אַמאָל איז געוועזן אַ סוחר, וואָס האָט געפיהרט אַ גיש־קשה׳דיגען געשעפט, אָבער ער האָט ניט געקענט רע־כענען און האָט ניט געוואוסט פון בוכהאַלטעריע, נאָר דער געשעפט האָט זיך געדרעהט אָהן חשבון.

איינמאָל האָט זיך געמאַכט אַז אַ גרויסער סוחר אין דער זעלבער שטאָדט, וועלכער איז געוועזן זעהר רייך און האָט געפיהרט זיין געשעפט מיט חשבון, מיט אַ בוכהאַלטער,

אין די הענד, אבער איך האָב גאָרנישט און קען גאָרנישט, דערפאַר בין איך געבליבען אַ דלפון, אַ קבצן."

וואָס האָט דער מלך געטאָהן? ער האָט צוזאַמענגע־רופען זיינע בעסטע אַרבייטער און האָט צו זיי געזאָגט: „איך וויל אַז איהר זאָלט מיר אויסבויען אַ הויז וואָס זאָל זיין עפּעס אַ נייעס, אַזאַ וואָס איהר האָט נאָך קיינמאָל ניט געמאַכט." האָבען די אַרבייטער געענטפערט: „צו מאַכען עפּעס אַ נייעס איז זעהר שווער, ווייל די בעסטע פּלענער האָבען מיר שוין אויסגעניצט."

„איך וועל אייך ערקלערען וואָס איך וויל," האָט דער קעניג געזאָגט. „ביז יעצט האָט איהר אַלץ געבויט רייכע, גרויסאַרטיגע פּאַלאַסטען; יעצט וויל איך אַז איהר זאָלט מיר אויסבויען אַ הילצערנע הויז, וואָס זאָל אויסזעהן ווי די וואוי־נונג פון אַ אָרימען מענשען, אַ האַלב־איינגעפאַלענע חורבה, פערוואַקסען מיט מאָך, און דער שטרויענער דאַך זאָל זיין פול מיט לעכער. אינוויינינג זאָלט איהר מיר מאַכען אַ צו־בראָכענעם טיש מיט אַ פּאָר צופאַלענע בענקלעך. אין הויז זאָלען זיך געפינען גיפּסענע פיגורען, וואָס זאָלען פאָרשטעלען אַ אָרימע פאַמיליע, האַלב־נאַקעט און באָרפוס, און אַלעס זאָל זיין אַזוי ריכטיג ווי אין לעבען."

זיינען די אַרבייטער אַרויס איבער׳ן שטאָדט זוכען אַ מאָדעל, עס הייסט אַזאַ אָרימע הויז, וועלכע זיי זאָלען קענען נאָכמאַכען. זיי האָבען געפונען די אָרימע הויז וואָס דער מלך האָט געזעהן, און די הויז איז זיי זעהר שטאַרק געפעלען געוואָרען, ווייל דאָס איז געווען אַזוי ריכטיג ווי דער מלך האָט זיי פאָרגעשטעלט. האָבען זיי פאָרגעשלאָגען אַז דער אָרימאַן זאָל זיי די הויז פערקויפען. אין אָנפאַנג האָט דער אָרימאַן געמיינט אַז זיי לאַכען פון איהם, אבער ווען זיי האָבען איהם ערקלערט צו וואָס פאַר אַ צוועק זיי דאַרפען זיין חורבה, האָט ער זיך ניט געפוילט צו בעטען אַ גוטען מקח.

שטאַרט פֿאַר אַ גרויסען גנב. אַלע קענען מיך, אַפּילו קינדער אין די וויגען. און אַז איך קום אַריין אין אַ הויז, הער איך ווי מענשען זאָגען: ,אַט איז ער געקומען, דער בלינדער גנב! אַט איז ער געקומען עפּעס לאַטכענען.' ווייס איך אַז דאַ געפינען זיך מענשען און איך טראָג זיך אָב מיט אַ ביטער האַרץ. אָבער ווען איך קום אַריין אין אַ הויז און עס איז שטיל, קיינער זאָגט גאָרנישט, קיינער רעדט גאָר־נישט, דאַן ווייס איך אַז קיינער איז ניטאָ אין הויז, און דאַן נעהם איך צו וואָס נאָר איך קען טראָגען מיט זיך."

נמשל

אַזאַ גנב קען אָבער אַמאָל מאַכען אַ טעות. ער קען אַריינקומען אין אַ הויז, און ווייל ער הערט קיינעם ניט ריידען מיינט ער אַז קיינער איז אין הויז ניטאָ. אָבער אין אמת'ן זיצט דאָרט איינער וואָס האַלט אַז אויג אויף איהם און שווייגט, כדי דער גנב זאָל מיינען אַז קיינער איז ניטאָ און ער זאָל דעם גנב קענען כאַפּען ביי דער האַנד. אַזאַ טעות האָט געמאַכט טיטוס הרשע. ווען ער איז אַריין אין בית־המקדש און האָט געזעהן אַז דער אייבערשטער שווייגט, האָט דער רשע געמיינט אַז דער בעל־הבית, כביכול, איז אַוועק פון דער היים, און ער האָט גענומען בערויבען די כלי־קודש און טאָהן מעשים תעתועים. עס איז איהם אָבער ניט איינגעפאַלען אַז דער בעל־הבית האָט געשוויגען און האָט איהם געלאָזט גנב'ענען, כדי איהם צו כאַפּען ביי דער האַנד און איהם נאָכדעם קענען בעשטראָפען.

האט באנקראטירט און די קרעדיטארען האבען צוגענומען אלעס וואס ער האט פערמאגט. ווען דער קלענערער סוחר האט זיך פון דעם דערוואוסט, האט ער גענומען ברעכען מיט די הענד און זיך שלאגען קאפ אן וואנד.

„וועה איז מיר!" האט ער געזאגט. „ווען אזא גרויסער סוחר, וואס האט געפיהרט זיין געשעפט מיט חשבון, האט זיך ארויסגעוויזען צו זיין אן ארימאן, היינט ווי איז שוין איך, וואס איך בין א קליינער סוחר און האב מיין געשעפט געפיהרט אהן חשבון, בין איך דאך זיכער א קבצן און וועל זיכער האבען א שווארצען סוף!"

נ מ ש ל

ווען מיר זעהען גרויסע צדיקים, וואס לעבען מיט חשבון, ווערען בעשטראפט פאר זייערע זינד, היינט ווי דארפען מיר שוין, קליינע מענשעלעך, וואס לעבען אהן חשבון, מורא האבען פאר שטראף.

166
דער בלינדער גנב

אמאל איז געווען א בלינדער גנב, און כאטש ער האט ניט געקענט זעהן פלעגט ער אבטאהן די גרעסטע גנבות וואס די זעהענדיגע האבען ניט געקענט אבטאהן. איינמאל האט מען איהם געפרעגט: „ווי אזוי קענסטו אויסשטעלען דיין האנד עפעס צו לאטכענען? מילא אז די זעהסט ניט, זעהסטו ניט, אבער אנדערע זעהען דיך יא, היינט ווי האסטו קיין מורא ניט אז מען זאל דיך כאפען ביי דער גנבה?"

„איך וועל אייך ערקלערען ווי אזוי איך טוה," האט דער גנב געענטפערט. „איך ווייס אז איך האב א נאמען אין

168
פאַר אַ גנב איז ניטאָ קיין שלאָס

אמאל זיינען געווען צוויי שכנים, ביידע אָרימע־לייט. איינער איז געווען אַ האַלצהעקער און דער אַנדערער איז געווען אַ גנב. דער האָט געהאַט טעכטער און דער האָט געהאַט טעכטער. אַז די מיידלעך זיינען אויסגעוואַקסן און געוואָרן כלה־מוידן, פלעגן דעם האַלצהעקערס טעכטער קריגן חתנים און חתונה האָבן, אָבער דעם גנב׳ס טעכטער פלעגן בלייבן זיצן.

זאָגט איינמאָל דער גנב צום האַלצהעקער: „זעה, דו ביזט דאָך אַזאַ אָרימאַן ווי איך. טאָ ווי קומט דאָס אַז דו גיבסט דיינע טעכטער נדן און דו מאַכסט פאַר זיי לייטישע חתונות, — וואו נעהמסטו דאָס געלד אויף דעם?“

האָט דער האַלצהעקער אַזוי דערצעהלט:

„איך בין זיך נוהג, אַז ווי אַ קינד ווערט ביי מיר געבוירען מאַך איך פאַר איהר אַ קליין קעסטעלע מיט אַ שלאָס אויף דעם, און פון אויבען אויף דער קעסטעלע אַ לעכעל, דורך וועלכע איך וואַרף אַריין יעדען טאָג אַ קליינע מטבע, וויפיעל נאָר איך קען אָבשפּאָרען, און ביז דער צייט ווען די מיידעל ווערט שוין אַ כלה־מויד קלייבט זיך אָן אַ היבשע סומע געלד. פאָלג מיר, טוה אַזוי ווי איך און קריג זיך אויך אַזאַ קעסטעל מיט אַ שלאָס און קלייב איין דעם נדן פאַר דיינע טעכטער.“

ווען דער גנב האָט געהערט די עצה האָט ער זיך צולאַכט. „וואָס טויג מיר אַ שלאָס,“ האָט ער געזאָגט. „וואָס פאַר אַ ווערטה האָט ביי מיר אַ שלאָס? און ווי וועל איך זיך קענען איינהאַלטען ניט אויפצוברעכען די קעסטעל ווען עס

167
ווער האָט געצאָהלט מעהר?

איינער איז אַריינגעקומען אין אַ קראַם קויפען אַ זייגער. האָט ער דאָרט געפונען נאָך איינעם וואָס האָט געהאַנדעלט אַ זייגער און האָט פאַר איהם בעצאָהלט צוואַנציג רענדלער. נאָכדעם ווי יענער קונה איז אַרויס, האָט ער געזאָגט צום קרעמער: „וויפיעל וועט איהר ביי מיר נעהמען פאַר אַזאַ זייגער?" האָט דער קרעמער געענטפערט: „ביי אייך וועל איך נעהמען בלויז פופצעהן רענדלער."

האָט ער צוגענומען דעם זייגער פאַר פופצעהן רענד־לער, אָבער אַרויסגעהענדיג האָט ער זיך גענומען פרעגען אַזעלכע שאלות: זאָל איך דענקען אַז צוואַנציג רענדלער איז דער ריכטיגער פרייז פון זייגער, האָט יענער בעצאָהלט דעם ריכטיגען פרייז און איך האָב געכאַפּט אַ גרויסע מציאה. אָבער זאָל איך דענקען אַז פופצעהן רענדלער איז דער ריכ־טיגער פרייז פון זייגער, האָב איך ניט געכאַפּט קיין מציאות און יענער האָט אַ סך איבערגעצאָהלט.

נ מ ש ל

ווען מיר ווילען פערגלייכען אונזער לעבען צו דעם לעבען פון אונזערע עלטערען, קומט אונז אויס איבערצופרעגען די פראַגע פון די חכמי התלמוד: „אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם," אויב אונזערע עלטערען האָבען זיך אויפגעפיהרט אַזוי ווי מלאכים, זיינען מיר מיט אונזער אויפפיהר ניט מעהר ווי מענשען. „ואם הראשונים בבני אדם, אנו כחמורים," אָבער אויב אונזערע עלטערען האָבען זיך אויפגעפיהרט ניט מעהר ווי מענשען, זיינען מיר בלויז חמורים.

פיס. און באַלד איז אַריינגעקומען דער בעל־הבית פון דער אַכסניא אין צימער און האָט געזאָגט צום סוחר: „זייט אַזוי גוט, רב קרוב, שטעהט אויף און שלעפּט אַרויס אייער וואַגען פון הויף, ווייל עס קומט אַ גרויסער סוחר מיט עטליכע וואַגענס און פערד און ער דאַרף האָבען דעם פּלאַץ, און איהר אַליין וועט מוחל זיין אַרויסציהען פון דעם צימער און איך וועל פאַר אייך מאַכען אַ געלעגער אויפ'ן בוידים, ווייל פון יענעם גרויסען סוחר לייז איך זעהר פיעל.“

אַז דער קליינער סוחר איז אַרויס אין הויף האָט ער דערזעהן ווער דאָס איז אָנגעקומען. דאָס איז געוועזען יענער סוחר, וואָס פיהרט זיינע גרויסע געשעפטען מיט פרעמדע געלד און אויף באָרג, און פאַר יענעם האָט ער דאָס געדאַרפט מאַכען פּלאַץ. ער האָט אָבער געמאַכט אַ שווייג און ניט גע־זאָגט קיין וואָרט, כאָטש אין האַרצען האָט עס איהם שטאַרק פערדראָסען.

אין אַ צייט אַרום האָבען די קרעדיטאָרען פון דעם גרויסען סוחר אָנגעהויבען צו מאַהנען זייער געלד און איהם שטאַרק צו דריקען, און אַזוי ווי ער האָט ניט געהאַט מיט וואָס צו בעצאָהלען זיינע חובות, האָבען איהם די קרעדי־טאָרען פערקלאָגט און ער האָט געמוזט זיצען אין תפיסה. גוטע פריינד האָבען זיך אויף איהם מרחם געוועזען און זיינען אַרויס קלייבען פאַר איהם נדבות, אום איהם צו בעפרייען, און אַזוי ווי די גוטע פריינד זיינען אַרומגעגאַנגען זיינען זיי אויך אַריין צו דעם קלענערען סוחר, וועלכער האָט אַמאָל גע־מוזט אָבטרעטען זיין פּלאַץ אין אַכסניא פאַר דעם גרויסען סוחר. און ווען דער קלענערער סוחר האָט אויסגעהערט די געשיכטע און זיך דערוואוסט וואָס מיט יענעם סוחר איז געוואָרען, האָט ער אויסגערופען: „געבענשט זאָל זיין דער אייבערשטער, וואָס האָט אין מיר אַריינגעגעבען אַ ווילען צו זיין צופריעדען מיט דעם וואָס איך האָב און ניט צו פער־לאַנגען קיין פרעמדעס!“

וועט אויף דעם היינגען אַ שלאָס? גרויסע שלעסער האָבען בײַ מיר קיין ווערטה ניט, היינט וואָס אַ בעטרעף האָט שוין אַזאַ קליינינקער שלעסעל?"

נ מ ש ל

אַ פרומער איד, ווען ער גיט זיך אַ נדר, וועט ער עס האַלטען. אָבער אַ רשע, ווי קען ער האַלטען אַ נדר, אַז אַפילו די הארבסטע געזעצען פון דער תורה פאָלגט ער ניט?

169
די צוויי סוחרים

צוויי סוחרים זיינען געווען אין איין שטאָדט. ביידע האָבען געהאַנדעלט מיט די זעלבע סחורה. איינער פלעגט האַנדלען מיט זיין אייגענעם ביסעל קאַפּיטאַל, און האָט קיינמאָל ניט געוואָלט זיך דרעהען דעם קאָפּ מיט לייהען און באָרגען פון אַנדערע מענשען. דער אַנדער סוחר האָט געפיהרט אַ גרויסען געשעפט, און אַזוי ווי ער האָט ניט געהאַט גענוג אייגענעם קאַפּיטאַל, פלעגט ער לייהען געלד בײַ פריינד און פלעגט אויך נעהמען אַ סך סחורה אויף באָרג.

איינמאָל, אַז דער קלענערער סוחר איז געווען אין וועג, איז איהם אויסגעקומען צו פערבלייבען אויף דער נאַכט אין אַן אַכסניא. ער האָט אַריינגעפיהרט זיין וואַגען אין הויף, געגעבען זיין פערד אַ ביסעל היי און האָבער, און נאָכדעם ווי ער אַליין האָט עפּעס גענומען צו עסען, האָט ער זיך געלייגט שלאָפען.

ווי נאָר ער האָט זיך אָנגעלייגט, האָט זיך דערהערט אַ רעש פון שווערע רעדער און דער קלאַפּען פון פערדישע

אוועק גאנץ ווייט, וועט האבען א לאנגען וועג צו קומען צוריק.

נמשל

עס טרעפט אמאל אז דער צדיק איז א ווײלע מקנא דעם רשע וואס ער לעבט אזוי בעקוועהם און שטופט זיך דורך די וועלט אזוי גלאט, אהן צרות, אהן שוועריגקייטען. אבער דערפאר אז דער צדיק בעגעהט אמאל א פעהלער, איז איהם לייכטער צו קומען צוריק אויף דעם ריכטיגען וועג, ווי דעם רשע, וועלכער פערפאהרט שוין צו ווייט.

171
ווען עס פעהלט דער פינטעלע

א בעריהמטער ארכיטעקט האט בעקומען צוגעשיקט פון אן אנדער ארכיטעקט, איז א ווייטער לאנד, א פלאן פאר א גרויסען פאלאסט. האט דער ארכיטעקט געגעבען איינעם פון זיינע געהילפען, אז ער זאל פון דעם פלאן מאכען א קאפיע. דער געהילף האט די קאפיע געמאכט און האט עס דערלאנגט צו זיין בעל־הבית. דער ארכי־טעקט האט די קאפיע גוט בעטראכט. אלעס איז געווען פינקטליך קאפירט, אבער אין דעם פונדאמענט האט געפעהלט א קליינינקייט — א פינטעלע. האט דער ארכיטעקט גענומען שרייען און זיך בייזערען אויף זיין געהילף פאר דעם פעהלער.

„איך פערשטעה ניט," האט דער געהילף געענטפערט. „צוליעב אזא קליינע פינטעלע געפעלט אייך שוין ניט דער גאנצער פלאן?"

„דו, נאר איינער!" האט דער ארכיטעקט אויסגערופען. „אויפ'ן פלאן איז דאס בלויז א פינטעלע, אבער אז עס קומט

נ מ ש ל

ווען משיח וועט קומען און דער אייבערשטער וועט משפּט'ן די גאַנצע וועלט, וועלען די חיות בהמות און אַלע שטומע בעשעפּענישען זיך פרעהען וואָס זיי זיינען פערבליבען געמיין און אָרים אין פערשטאַנד, און צוליעב דעם האָבען זיי ניט געדאַרפט טראָגען אויף זיך אַזאַ גרויסע פערר־אַנטוואָרטליכקייט ווי דער מענש.

170
ניט גֶעווֶען וואָס מַקנא צו זיין

צוויי מענשען זיינען אַמאָל געפאָהרען אין איין וועג. איינער איז געפאָהרען אין אַ לייכטער קאַרעטע, וואָס איז געווען געשפּאַנט מיט צוויי גוטע, שטאַרקע פערד, אַזעלכע וואָס קענען גוט לויפען; דער אַנדערער איז געפאָהרען אין אַן איינפאַכען וואָגען און עס האָט איהם געשלעפּט אַן אַלטע, אויסמאַטערטע קליאַטשע, קוים וואָס זי האָט זיך גערירט.

עס פערשטעהט זיך אַז דער וואָס האָט זיך געשלעפּט אין דעם פּראָסטען וואָגען מיט דער קליאַטשע האָט מקנא געווען יענעם וואָס איז געפאָהרען שנעל מיט די טייערע פּאַר פערד. דאָס איז אָבער געווען גאָר אין אָנהויב פון דער רייזע, אָבער שפּעטער, נאָכדעם ווי דער מיט די שנעלע פערד איז שוין אַוועק ווייט, גאַנץ ווייט, האָט דער וואָס איז געפאָהרען מיט דער אַלטער קליאַטשע אויסגעפונען אַז ער, אַזוי ווי יענער, האָבען ביידע פערבלאָנדזשעט און זיינען אַוועק ניט אין דעם ריכטיגען וועג. האָט ער זיך געפרעהט מיט דעם וואָס ער האָט ניט פיעל צו פאָהרען צוריק אום צו קומען אויפ'ן ריכטיגען וועג, אָבער יענער, וואָס איז שוין

נאך אויף זיין לעבען ניט געזעהן. אויף א הויכען טורעם איז געשטאנען א מאן און געבלאזען אין א פייפעל, געבלאזען שטארק און נאכאנאנד. און ער האט געבלאזען אזוי לאנג, ביז עס האט אויפגעהערט צו ברענען.

„אי,“ זאגט דער יונגערמאן, „וואס פאר א טייערער פייפעל דאס איז! אז מען בלאזט אין איהם ווערט דער גרעסטער פייער אויסגעלאשען. איך וועל אבקויפען דעם פייפעל און מיט דעם מאכען א געשעפט. וואו עס וועט זיין א שריפה, וועל איך בלאזען אין דעם פייפעל און די שריפה פערלעשען, און מען וועט מיר דערפאר אבגילטען!“

האט ער אנגעבאטען דעם מאן מיט דער פייפעל, אז ער זאל איהם דאס פערקויפען פאר א גוטען פרייז. און דער בלאזער האט עס איהם פערקויפט.

דער יונגערמאן איז געקומען אהיים זעהר פרעהליך און האט דערצעהלט אז עס האט זיך איהם געמאכט א זעהר גוטער געשעפט, אבער דערווייל קען ער נאך ניט אויסזאגען וואס דאס איז.

א קורצע צייט שפעטער האט אויסגעבראכען א פייער אין דער שטעדטעל וואו דער יונגערמאן האט געוואוינט. האט ער ארויסגענומען דעם פייפעל, האט זיך אוועקגעשטעלט אין מיטען גאס און האט גענומען בלאזען. האט ער גע־בלאזען און געבלאזען אזוי לאנג ביז ער איז פערמאטערט געווארען בלאזענדיג, אבער דער פייער האט ארומגענומען די שטעדטעל פון אלע זייטען און מעהר ווי א העלפט פון די הייזער זיינען חרוב געווארען ביז'ן גרונד.

זעהענדיג אז דער פייפעל האט ניט געהאלפען, איז דער יונגערמאן געפאהרען צוריק אין יענער שטאדט, וואו ער האט דעם פייפעל געקויפט, האט אויסגעזוכט דעם וואס האט עס איהם פערקויפט און געזאגט:

„גיב מיר צוריק מיין געלד. דער פייפעל איז א שווינדעל.

צו בויען דעם פּאַלאַסט איז דאָס אַ וויכטיגער טייל פון דעם פונדאַמענט. און אַט צוליעב דעם וואָס עס פעהלט איין פּינטעלע, קען די גאַנצע געביידע זיין אַ דורכפאַל.“

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האָט בעשאַפען פיעלע גרויסע וועל־טען, און ער האָט אויך בעשאַפען דעם מענשען, וועלכער איז אַ קליינע וועלט, אַ „עולם קטן,“ וואָס ענטהאַלט איז זיך אין אַ פערקלענערטער מאָס אַלעס וואָס עס געפינט זיך אין די גרויסע וועלטען. און ווען דער מענש זינדיגט ווערט אין איהם אַ פּגימה — עס פעהלט אַ פּינטעלע. און צוליעב דעם וואָס עס פעהלט אַ פּינטעלע אין דער קליינער וועלט, קען חרוב ווערען אַ גרויסע וועלט.

172
דער פּייפּעל

זיבען יאָהר איז אַ זיידענער יונגערמאַנטשיק געזעסען ביי זיין שווער אויף קעסט. און נאָכדעם, אַז ער איז פון קעסט אַראָב, האָט ער זיך אַוועקגעלאָזט איבער דער וועלט זוכען עפּעס אַ פּרנסה, אָדער אַ שטעלע. אַ ביסעל געלד האָט ער אַפילו געהאַט ביי זיך, אָבער, אַזוי ווי ער האָט קיין מסחר קיינמאָל ניט געלערנט, האָט ער ניט געוואוסט פאַר וואָס זיך צו נעהמען.

איינמאָל קומט ער אַז אין אַ גרויסער שטאָדט, איז דאָרט צו יענער צייט געווען אַ שריפה. מענשען זיינען גע־לאָפען פון אַלע זייטען און עס האָט זיך געטומעלט, אָבער דער יונגערמאַן האָט דאָס ווייניג בעטראַכט, דען ער האָט זיך פעראינטערעסירט אין אַ מאָדנער סצענע, וואָס ער האָט

ער איבערגעלאָזט זיינע זאַכען און איז אַרויס איבער'ן שטעדטעל זוכען א בעסערע אכסניא, אָבער יעדען איינעם וועמען ער האָט געפרעגט, „וואו איז דאָ א גוטע אכסניא?" האָט איהם געענטפערט: „איהר זוכט א גוטע אכסניא? אָט דאָרט, אויף יענער גאַס, איז די בעסטע אכסניא אין דער וועלט. צימערען אַזוי ווי ביי א קיסר און עסען פון כל טוב. מאכלי מלכים!"

די אכסניא וואָס זיי האָבען איהם רעקאָמענדירט איז טאַקע געווען די אין וועלכער ער איז פערפאָהרען. דאַן האָט דער סוחר פערשטאַנען אז די גאַנצע שטעדטעל בעשטעהט פון גרויסע אָרימע לייט, דליתים, נעבעך, וואָס ווייסען ניט פון בעסערס.

נ מ ש ל

דעם מענשען'ס בעגריף פון לוקסוס און וואוילטאָג איז לויט די סביבה אין וועלכער ער לעבט.

174
אַ פעהיגער מענש

ביי אַ גרויסען סוחר האָט פאַר יאָהרען לאַנג געדיענט א משרת אין זיין געשעפט. ווען דער משרת איז שוין געוואָרען אַלט, האָט דער סוחר צוגענומען נאָך אַ משרת, א יונגען מאַן, און ער האָט איהם געצאָהלט דריי מאָל אַזוי פיעל ווי ער פלעגט צאָהלען דעם אַלטען משרת. דער אַלטער האָט פאַר אַ לאַנגע צייט די זאַך געשטיקט ביי זיך אין האר־צען, אָבער איינמאָל אז עס האָט איהם שטאַרק אָנגעוויי־טאָגט, האָט ער זיך ניט איינגעהאלטען און האָט געפרעגט דעם בעל הבית: „זאָגט מיר, איך בעט אייך, מיט וואָס איז

ביי אונז איז געווען אַ שריפה, איך האָב געבלאָזן, דער פייפעל האָט אָבער ניט געהאָלפן.״

„שוטה איינער!״ האָט יענער אויסגערופן. „דער פייפעל קען קיין פייער ניט לעשן. ער איז געמאַכט געוואָרן צו רופן די פייער־לעשער, אַז זיי זאָלן קומען און לעשן. אויב אין דיין שטעדטעל זיינען ניטאָ קיין פייער־לעשער, קען דער פייפעל גאָרניט העלפן.״

נ מ ש ל

דער שופר איז אַ מיטעל צו מאַכן שטום דעם שטן. אָבער די וואָס מיינען אַז דער שופר אַליין איז דער מיטעל און קיין תשובה דאַרף מען ניט טאָהן, האָבען אַ גרויסען טעות.

173

די בעסטע אכסניא

אַ רייכער סוחר פון אַ גרויסער שטאָדט איז דורכגעפאָהרען אַ קליין שטעדטעל און איהם איז דאָרט אויסגעקומען צו נעכטיגען. איז ער אַריינגעפאָהרען אין אַ הויז מיט אַ שילד אויפ׳ן טהיר וואָס האָט אָנגעצייגט אַז דאָס איז אַן אכסניא, און האָט זיך דאָרט אָבגעשטעלט. ווען ער האָט דאָרט בעטראַכט די צימערען האָט ער געזעהן אַ שרעקליכען דלות. און ווען מען האָט איהם דערלאַנגט עסען און ער האָט געזעהן די צובראָכענע טעלער און די צובויגענע לעפעל, גאָפעל און מעסער און דעם אָרימען מאָהלצייט מיט די פערדאַרטע ברויט, האָט איהם אָבגענומען דער אַפעטיט. ער האָט ניט געוואוסט צי די גאַנצע שטעדטעל איז אַזוי אָרים, אָדער ער איז אַריינגעפאָהרען אין אַזאַ אכסניא. האָט

„יעצט." האט דער סוחר געזאגט צום אלטען משרת, „קענסטו זעהן דעם אונטערשייד צווישען איהם און דיר. מיט איין גאנג האט ער אויסגעפונען מעהר ווי דו האסט אויסגעפונען אין דריי מאל געהן. נו, איז ער ניט ווערטה דריי מאל אזוי פיעל געהאלט ווי דו?"

נמשל

מיט א פעהיגען מענשען איז גוט זיך צו שאפען.

175
ער וואַקסט אַ דלפון

אין א גרויסער שטאדט איז געווען א האטעל וואס איז געווען דער גרעסטער און רייכסטער פון אלע האטעלען. דארט האט אימער געשפיעלט מוזיק און זינגערס האבען דארט געזונגען. די בעסטע עסענס און די טייערסטע ויינען פלעגט מען דארט סערווירען. איינשטעהן פלעגען דארט גראפען, פרינצען און מיליאָנער־ען, וועלכע האבען געקענט גוט בעצאהלען פאר אלע לוקסוסען. פאר עטליכע שטונדען פערגניגען איז דעם האטעל פלעגט מען דארפען אבצאהלען א גרויסע סומע געלד.

איינמאל איז אין דעם האטעל איינגעפאהרען א אידישער סוחר. וואס פלעגט אפט קומען אין דער שטאדט וועגען געשעפט. אימער פלעגט ער איינשטעהן אין די קלענערע אכסניות, אבער דיעזען מאל איז ער איינגעפאהרען גראדע אין דעם מיליאָנערסקען האטעל. האבען די שטאדט־לייט געזאגט צווישען זיך: „ער מוז זיין א גרויסער גביר!" האט איינער, א קלוגער מאן, געענטפערט: „ניין, ער איז אן ארימאן."

אַט דער יונגער שנעק בעסער פון מיר? איך אַרבייט שוין ביי אייך באַלד 30 יאָהר, און ער איז דאָ ערשט צוויי חדשים, קריגט ער דריי מאָל אַזוי פיעל געהאַלט ווי איך."

„איך וועל דיר באַלד צייגען פאַרוואָס איך צאָהל איהם מעהר," האָט דער סוחר גענטפערט. „אָבער דערווייל, זיי אַזוי גוט, גיה אַרויס אין גאַס, דאָרט ציהען זיך עטליכע פוהרען אין וועג. פרעג נאָך וואָס דאָס זיינען פאַר פוהרען."

דער אַלטער איז אַרויס און איז באַלד צוריקגעקומען מיט א תשובה: „די פוהרען פיהרען האָלץ."

„וואָס איז דאָס פאַר א האָלץ?" האָט דער סוחר נעד וואָלט וויסען.

דער אַלטער איז ווידער אַרויס אין גאַס פרעגען און איז צוריקגעקומען מיט א בעריכט: „אַ טייל פון די האָלץ איז צו בויען הייזער, און א טייל צו מאַכען מעבעל."

„צו וועמען געהערט די האָלץ?" האָט דער סוחר גע־פרעגט.

איז דער אַלטער אַרויס אַ דריטען מאָל און האָט גע־בראַכט דעם נאָמען פון דעם סוחר צו וועמען די האָלץ האָט געהערט.

„יעצט זעץ זיך אַוועק דאָ און איך וועל דיר עפּעס צייגען," האָט דער בעל־הבית געזאָגט.

דער בעל־הבית האָט צוגערופען דעם נייעם משרת און האָט איהם געהייסען אַרויסגעהן אין גאַס און אויסגעפינען, וואָס זיינען דאָס פאַר פוהרען וואָס פאָהרען דאָרט. דער משרת האָט זיך אַ ביסעל געזאַמט, און אַז ער איז צוריק אַריין האָט ער אָבגעגעבען אויף איין מאָל אַ פולען בעריכט: די פוהרען פיהרען האָלץ, א טייל איז פאַר בויען הייזער און א טייל צו מאַכען מעבעל. די האָלץ געהערט צו יענעם און יענעם סוחר. אַזוי פיעל האָט ער בעצאָהלט פאַר די האָלץ, אַזוי פיעל וועט ער האָבען הוצאות ביז ער וועט עס ברייננגען צום אָרט און ער האָפט צו בעקומען אַזאַ און אַזאַ מקח.

פאר'ן קארק און האָט איהם אָוועקגעשלעפּט צום רב, און דאָרט האָט ער איהם געהייסען געבען גט. דער יונגערמאַן האָט אויסגעבראָכען מיט אַ געוויין און גענומען בעטען ביי זיין שווער: „אמת, איהר זייט גערעכט, אָבער פערגעסט ניט אַז איך בין אייך ניט קיין פרעמדער. איך בין אייער בלוט און פלייש, און איהר דאַרפט אויף מיר אויך האָבען מיט־לייד. און אַז איהר וועט מיך פערטרייבען פון אייער הויז, וואו וועל איך געהן און וואו וועל איך זיך אהינטאָהן? . . .״

נמשל

דאָס איז אַ משל געגען דער טענה וואָס אידען האָבען צום רבונו של עולם, „הנשמה שלך והגוף פעלך.״ עס איז אמת, רבונו של עולם, אַז דו דאַרפסט זיך אַננעהמען פאַר די נשמה, וואָס איז דיין קינד און וועלכע מיר האָבען ניט גוט געהאַלטען, אָבער פערגעס ניט אַז הגוף פעלך, דער גוף איז אויך אַ שטיקעל קרוב מיט דיר. דאַרום שייד אונז ניט פון דער נשמה, נאָר „חוסה על עמלך,״ האָב מיטלייד מיט דיין איינענער שאַפונג.

177

ניט דער ריכטיגער וואונש

אַ גאַנצע קאָמפּאַניע אָרימע־לייט, וואָס זיינען אָרומ־געגאַנגען פון שטאָדט צו שטאָדט, האָבען זיך אָבגעשטעלט אין אַ דאָרף, אין דער הויז פון אַ רייכען ישוב'ניק, אַ מכנים אורח, ביי וועמען זיי פלעגען אימער קריגען אַ גוטען און זאַטען מאָהלצייט. צום אונגליק איז דער בעל־הבית ניט געוועזען אין דער היים און די משרתים, וועלכע האָבען גע־וואוסט אַז מען דאַרף די שלעפּער געבען צו עסען, האָבען

„אָבער ווי קען דאָס זיין?" האָבען די שטאָדט־לייט זיך געוואונדערט. „אַ מענש וואָס איז אָרים קען אַזוי פיעל געלד ניט אויסגעבען."

„יעצט איז ער אַפילו רייך," האָט דער חכם ערקלערט. „אָבער אַז ער וואַרפט זיך אַזוי מיט זיין געלד קענט איהר זיין זיכער אַז ער וואַקסט אַ דלפון!"

נ מ ש ל

אַ נגיד וואָס לעבט אָהן חשבון איז אַ קאַנדידאַט אויף אַ קבצן.

176
דעם איידים׳ס טענה

איינער האָט ביי זיך ערצויגען אַ פּלימעניק, וועלכער איז געווען אַ יתום, אָהן אַ טאַטען און אָהן אַ מאַמען. ווען דער איינגעל איז אויסגעוואקסען און איז געוואָרען אַ חתן־בחור, האָט דער פעטער אָנגעהויבען צו זוכען פאַר איהם אַ שידוך. רופט זיך אָב איינער אַ פריינד: „וואָס דאַרפסטו זוכען פאַר איהם אַ שידוך מיט פרעמדע? דו אַליין האָסט דאָך אַ טאָכטער אַ כלה־מויד, טאָ מאַך איהר חתונה מיט דיין פּלימעניק."

דעם פעטער איז די עצה געפעלען געוואָרען און ער האָט אַזוי געטאָהן. נאָך דער חתונה איז דער איידים אַוועק אויף אַ שלעכטען וועג. ער האָט זיך אַריינגעלאָזט אין שכרות און צולאָזענקייט. און ווען ער פלעגט קומען אַהיים שפּעט ביינאַכט פלעגט ער שלאָגען זיין ווייב. די יונגע ווייבעל האָט דערצעהלט איהרע צרות צו איהר פאָטער. דער פאָטער איז געוואָרען אַ צוקאָכטער. ער האָט געכאַפּט דעם איידים

178
ווען אַ פּאַטער פרעהט זיך

איינער האָט געהאַט אַ סך קינדער, איז די גרעסטע צאָהל פון זיי אויסגעשטאָרבען און עס זיינען ביי איהם גע־בליבען גאַנץ ווייניג קינדער. האָט ער יעדען איינעם גע־געבען אַ הויז און אַ מחיה, און אויסער דעם פלעגט ער איינ־מאָל אין יאָהר מאַכען פאַר זיי אַ יום־טוב. די קינדער פלעגען זיך צוזאַמענקומען ביי איהם אין הויז, וואו עס איז געווען אָנגעגרייט אַ גרויסער מאָהלצייט, און דער פּאַטער פלעגט יעדען איינעם פון זיינע קינדער און קינדס־קינדער געבען שעהנע מתנות.

איינמאָל האָט דער פּאַטער אויסגעשיקט איינלאַדונגען צו זיינע קינדער, אַז זיי זאָלען צו איהם קומען אויף דעם יעהרליכען מאָהלצייט אין אַ בעשטימטען טאָג, זיינען די קינדער ניט געקומען אַלע צוזאַמען, נאָר יעדער איינער אין אַן אַנדער טאָג. האָט עס דעם פּאַטער פערדראָסען און ער האָט דאָס די קינדער אויסגערעדט. האָבען די קינדער גע־פרעגט: „וואָס אַרט דאָס דיך, צי מיר קומען אַלע אויף אַמאָל, אָדער בעזונדער? וואָס איז דער אונטערשיעד?“ האָט דער פּאַטער געענטפערט:

„עס איז ביי מיר יאָ אַן אונטערשיעד, און טאַקע אַ גרויסער אונטערשיעד. דער צוועק פון דעם וואָס איך לאַד אייך איין צו מיר, אַלעמען צוזאַמען, איז אַ טאָפּעלטער: ערשטענס, האָב איך אייך סתם ליעב, אַזוי ווי אַ פּאַטער האָט ליעב זיינע קינדער; צווייטענס, איז מיין ליעבע צו אייך אַ גרעסערע ווי די געוועהנליכע פּאַטערליעבע, ווייל איהר זייט מיר פערבליבען אַ גאַנץ קליינע צאָהל פון פיעלע. און

זיי גענגען אַ מאַהלצייט, אָבער זעהר אַ קאַרגען. און אַזוי ווי די אָרימע־לייט זיינען געווען שטאַרק הונגעריג און עסען איז נים געווען פיעל, איז געוואָרען צווישען זיי אַ כאַפּעריי, און וועמען עס איז אָנגעקומען ווייניג און וועמען גאָרנישט.

האָט איינער, וועמען עס איז גאָרנישט אָנגעקומען, גע־זאָגט צו די אַנדערע:

„הלואי וואָלט יעצט אָנגעקומען דער בעל־הבית, וואָלט איהר זעהן וואָס פאַר אַ פּסק איהר וואָלט געהאַט פון איהם דערפאַר ווייל איהר האָט אַלעם צוכאַפּט און מיר גאָרנישט איבערגעלאָזען! איך ווייס וואָס פאַר אַ גוטער מענש ער איז און ווי ער קען קיין עולה נים צוזעהן.“

„דו, שוטה איינער!“ ענטפערט איהם אַן אַנדער אָרי־מאַן. „הלואי וואָלט ער נאָר קומען, וואָלט דיר געווען פער־שפּאָרט זיך צו קלאָגען פאַר איהם אויף אונז. דען ער וואָלט גלייך געהייסען אַז מען זאָל אונז געבען עסען און טרינקען, אַז עס זאָל זיין גענוג פאַר אַלעמען.“

נ מ ש ל

ווען איין איד טהוט דעם אַנדערען אַן עולה צוליעב אָרימקייט, אָדער ווייל זיין געשעפט נעהמט איהם שלעכט, שרייט דער אַנדערער צו דעם אייבערשטען און קלאָגט אויף יענעם און בעט אויף איהם אַ שטראָף. עס וואָלט אָבער בעסער געווען אַז אַלע אידען גלייך זאָלען בעטען דעם רבונו של עולם, אַז ער זאָל זיי אַלעמען געבען פּרנסה מיט אַ פולער האַנד און זיי זאָלען נים זיין געצוואונגען צו פערנעהמען עפּעס איינער ביים אַנדערען.

איך קען מיין זוהן ניט געבען אַלעס וואָס איך האָב צוגעזאָגט. איך האָב איהם שוין איינגעקויפט אַלע קליידער, אָבער אויף אַן אויבערמאַנטעל איז שוין ביי מיר מעהר קיין געלד ניט געווען, קרענקט עס מיך וואָס מיין זוהן וועט מוזען געהן צו דער חופה אָהן אַן אויבערמאַנטעל."

„זאָל דאָס זיין אייער לעצטע דאגה," האָט איהם געטרייסט דער רייכער מחותן. „אין וועלכען שלחן ערוך שטעהט עס געשריבען אַז אַ חתן מוז געהן צו דער חופה דוקא אין אַן אויבערמאַנטעל? עס וועט זיין גוט אָהן אַן אויבערמאַנטעל."

דער אָרימער מחותן האָט איהם געדאַנקט און איז אַוועק.

ווען עס איז געקומען די צייט פון דער חתונה איז דעם חתן'ס פאָטער געקומען צו דער כלה'ס פאָטער און האָט געזאָגט: „יעצט איז שוין צייט אַז איהר זאָלט איינלייגען די טויזענד רענדלעך נדן. לאָמיר אויסקלייבען אַ שליש און ביי איהם איינלייגען דאָס געלד."

„עס וועט גוט זיין אָהן נדן אויך," האָט דער רייכער מחותן געענטפערט. „אין וועלכען שלחן ערוך שטעהט עס אַז איך דאַרף דוקא געבען טויזענד רענדלעך נדן? מען קען שטעלען אַ חופה אָהן נדן."

„ס'טייטש?" האָט דער אָרימער מחותן גע'טענה'ט. „איהר האָט זיך דאָך מתחייב געווען צו געבען נדן. און ווי קענט איהר יעצט זאָגען אַז עס מאַכט ניט אויס ווען אפילו אָהן נדן?"

האָט דער רייכער מחותן געענטפערט: „פאַרוואָס דאַמאָלס, ווען איך האָב אייך געזאָגט אַז עס מאַכט ניט אויס אויב איהר וועט אייער זוהן ניט קויפען קיין אויבערמאַנטעל, זיינען מיינע רייד ביי אייך געווען זעהר גוט אָנגעלייגט?..."

איז דער אָרימער מחותן אַוועק זיפצענדיג און קלאָגענדיג: „צוליעב אַן אויבערמאַנטעל האָב איך מיין זוהן שאַדען געטאָהן אויף טויזענד רענדלעך!"

דערפאַר קען מיין שמחה זיין גרויס נאָר דאַן, ווען איהר קומט זיך צונויף אַלע צוזאַמען. אָבער ווען איהר קומט איינצינגווייז, קען איך די צווייטע סאָרט ליעבע גאָר ניט פיהלען און מיין שמחה איז צושטערט."

נ מ ש ל

אַזוי איז מיט אונז, אידען. ווען מיר דאַווגען איינציג־ ווייז, אָדער אין קליינע מנינים'לעך, איז דאָס ביים אייבער־ שטען ניט אַנגענומען אַזוי גוט, ווי אַז מיר קלייבען זיך צוזאַמען אין אַ גרויסער קהלה.

179

אַריינגעלעגט אַ תירוץ אין מויל

אַ איד אַן עושר, וועלכער האָט געהאַט אַ טאָכטער, האָט זיך משדך געווען מיט אַ פיינעם בחור, אַ וואויל־לערנער, פון אַ שעהנער משפחה, אָבער ניט קיין רייכע. דעם חתן'ס פאָטער האָט אויף זיך גענומען צו בעקליידען זיין זוהן ווי געהעריג איז, און ווי עס פאַסט זיך פאַר אַ רייכען מאַן'ס אַן איידים. האָט ער איהם געקויפט אַלעס וואָס ער האָט געדאַרפט: קליידער, שיך און אונטערוועש, און האָט אויף דעם אויסגעגעבען זיין גאַנצע געלד, און ווען עס איז גע־ קומען צו קויפען אַן איבערמאַנטעל פאַר'ן זוהן, האָט ער שוין מעהר קיין געלד ניט געהאַט.

איינמאַל האָבען זיך די צוויי מחותנים בעגעגענט אין גאַס. האָט דער רייכער מחותן געזעהן אַז דער אָרימער מחותן איז זעהר אומעטיג און זעהט אויס צובראָכען. פרעגט ער איהם: „וואָס איז אייך געשעהן, מחותן?" האָט איהם יענער געענטפערט: „איך האָב שטאַרק צער פון דעם וואָס

א ווײַלע שפּעטער בעפרייט זיך דער רב אויף א ווײַלע פון זיינע געסט און רופט אריין דעם קארגען אין א זייטיגען צי־מער, גיט איהם צוריק זיינע עטליכע מטבעות וואס ער האט געשיקט שלח מנות און זאגט צו איהם: „דא האט איהר אייער געלד.“

זאגט דער קארגער: „איך פערשטעה גאנץ גוט, רבי, ווארום איהר ווילט ניט אננעהמען מיין מתנה. א יהר דענקט דאס ווייל איך בין אזוי קארג פערגין איך אייך ניט און גיב דאס אייך ניט מיט'ן פולען הארצען. אבער וואס דארף אייך ארען וואס ביי מיר איז אין הארצען? מיינע א מטבע געהט אין מארק אזוי גוט ווי פון יענע וואס זיצען דארט.“

ענטפערט דער רב: „איהר ווייסט דאך גוט אז איך בין רייך געננוג און אז איך דארף קיינעמס געלד ניט. נאר דער עיקר כוונה וואס איך נעהם אן פון יעדען דאס ביסעל געלד וואס ער שיקט, איז ווייל איך ווייס אז זיי זיינען מיר אלע איבערגעגעבען, מיט'ן גאנצען הארצען, און זיי ווילען פערשאפען א נחת רוח זיך און מיר, און דערפאר לאד איך זיי נאכדעם צו דער סעודה, אום ארויסצוצייגען מיין ליעב־שאפט צו זיי. אבער דו, וואס אין דיין גאנצען לעבען האסטו ניט געפיהלט קיין פריינדשאפט פאר קיינעם און די עטליכע מטבעות וואס דו האסט מיר געשיקט איז בלויז דערפאר ווייל דו שעהמסט זיך פאר לייטען, און דו מיינסט דערמיט יוצא זיין פאר דער וועלט, וויל איך דיר זאגען אז איך דארף ניט אזא מתנה וואס קומט ניט פון הארצען. איך נויטיג זיך דען אין דיין געלד? דו ווייסט דאך אז איך האב מעהר פאר דיר!“

נמשל

דער נמשל איז געגען די רשעים וואס גיבען אמאל צדקה, ניט ווייל זיי האלטען פון דער מצוה פון העלפען אן ארימאן, נאר ווייל זיי ווילען זיך אויספיינען פאר לייטען.

נ מ ש ל

אַ סך מענשען זעהען נאָר די עוולות וואָס מען טוהט זיי, אָבער וואָס זיי טוהען צו אַנדערע, דאָס זעהען זיי ניט.

180
די פּורים סעודה ביים רב

אין אַ געוויסער שטאָדט איז געווען אַ רב, וואָס אַ חוץ דעם וואָס ער איז געווען אַ גרויסער גאון, איז ער אויך געווען זעהר רייך, דער רייכסטער אין שטאָדט. דאָך האָט ער זיך געפיהרט מיט אַלע מנהגים אַזוי ווי אַ געוועהנליכער רב. פּורים איז געווען דער מנהג דאָס אַלע בעלי־בתים פלעגען איהם שיקען שלח מנות, גוטע זאַכען צום עסען, וויין צום טרינקען און דערצו אויך געלד, ווער פיעל און ווער וועניג. אַ מנהג איז דאָך אַ מנהג, סאַי דער רב דאַרף דאָס געלד, אָדער ער דאַרף עס ניט, און אין אָווענד פלעגען אַלע בעלי־בתים זיך צוזאַמענקומען ביי דעם רב אין הויז צו דער סעודה און פערברענגען גאַנץ שעהן, יום־טוב׳דיג.

אין דער שטאָדט איז געווען איינער אַ בעוואוסטער קמצן, אַ קאַרגער און אַ שלעכטער מענש, וואָס האָט פיינד געהאַט צו געבען. נאָר דיזען פּורים איז איהם איינגעפאַלען אַז ער וועט אויך שיקען דעם רב שלח מנות און נאָכדעם קומען צו איהם, צו דער סעודה. האָט ער דעם רב צוגעשיקט עטליכע קליינע מטבעות און איז נאָכדעם געקומען צו איהם אין הויז.

דער קאַרגער מענש זעהט ווי דער רב נעהמט אויף אַלע־מען מיט גרויס פריינדליכקייט, נאָר אויף איהם קוקט ער זיך וועניג אַרום. וואַרט ער און וויל זעהן וואָס דאָ וועט זיין.

דער משרת איז אַוועק, און ווען ער איז צוריקגעקומען
האָט ער געזאָגט: „ער האָט זיך איינגעשפּאַרט אַז איהר
זאָלט קומען צו איהם."

דער סוחר האָט שוין קיין אַנדער ברירה ניט געהאַט ווי
צו געהן צו יענעם. ווען ער איז געקומען אין יענעמס קרע־
מעל האָט איהם יענער דערלאַנגט בלויז אַ העלפט פון דעם
חוב.

„וואָס איז דאָס?" האָט דער סוחר געפרעגט ברוגז'לעך.
„אי דו האָסט מיך מטריח געווען צו קומען צו דיר, אי דו
גיבסט מיר אַזוי ווייניג געלד."

„איך האָב אייך מטריח געווען צו קומען צו מיר," האָט
דער קרעמער געענטפערט, „כדי איהר זאָלט אַנקוקען מיין
אָרימען קרעמעל און דעם דלות וואָס זעהט זיך דאָ אין יע־
דען ווינקעלע, וועט איהר פערשטעהן אַז דאָס וואָס איך גיב
אייך איז אויך מעהר ווי איך קען אייך געבען."

נ מ ש ל

אַז אָרימאַן איז אַ יחסן.

182

פערשידענע מענשען — פערשידענע צייטען

עטליכע סוחרים זיינען געפאָהרען צו אַ יריד. אויפ'ן
וועג האָט זיך צוגעטשעפּעט צו זיי אַ גנב און איז אויך גע־
פאָהרען מיט זיי. איידער זיי זיינען אָנגעקומען אין שטאָדט
האָבען זיי גענומען פרעגען איינער ביים אַנדערען אין וועל־
כער אכסניא זיי זאָלען זיך אָבשטעלען. איינער האָט גערא־
טהען מען זאָל זיך אָבשטעלען אין איין אכסניא וואו איהם
איז שטאַרק געפעלען געוואָרען די צימערען ווען ער איז

אָדער זיי מיינען מיט דעם זיך איינצוקויפען אין פריינדשאַפט מיט דעם רבונו של עולם. אַט צו דיזע רשעים זאָגט דער רבונו של עולם: „איך דאַרף ניט האָבען אייער צדקה. לי הכסף ולי הזהב, איך בין רייכער פון אייך. ביי מיר איז דער עיקר די כוונה, די גוטע האַרץ.“

181
דער אָרימער בעל חוב

א גרויסער סוחר וואָס פלעגט פערקויפען זיין סחורה אויף באָרג צו פערשיעדענע סוחרים, אין פערשיעדענע שטעדט, איז איינמאָל אַרויסגעפאָהרען איבער דער מדינה אויפצומאָהנען געלד וואָס איהם האָט געקומט פאַר סחורה. זיין שטייגער איז געווען, אַז ער פלעגט קומען אין א שטאָדט פלעגט ער זיך אָבשטעלען אין דעם בעסטען האָטעל, לויט זיין כבוד, און ער פלעגט אַרויסשיקען זיין משרת צו רופען זיינע סוחרים אַז זיי זאָלען קומען צו איהם אין האָטעל און דאָרט איהם אויסצאָהלען וואָס זיי זיינען איהם שולדיג.

איינמאָל אַז ער האָט זיך אָבגעשטעלט אין א שטאָדט, און די סוחרים זיינען געקומען צו איהם אין האָטעל, האָט ער בעמערקט אַז איינער פון זיינע סוחרים פעהלט. פרעגט ער זיין משרת, אויב ער האָט יענעם גערופען. „יאָ, איך האָב איהם גערופען,“ האָט דער משרת געענטפערט, „אָבער ער האָט זיך איינגעשפאַרט אַז איהר זאָלט קומען צו איהם נאָך דעם חוב.“

„געה,“ האָט דער סוחר געזאָגט צום משרת, „געה און זאָג איהם נאָך אמאָל אַז ער זאָל קומען צו מיר, אַזוי ווי אַלע טוהען.“

183
ווען קינדער מוזען העלפען

אמאָל איז געווען אַ גרויסער עושר, איז ער געווען אַ שלעכטער, אַ רשע, וואָס האָט געריסען די הויט פון מענשען, זיי בערויבט און געלאָזט הויל נאַקעט. אין אַ צייט אַרום האָט ער פערלאָרען זיין פערמעגען און איז געבליבען אַן אָרימאַן. און איינמאָל איז איהם געוואָרען אַזוי שלעכט, דאָס עס איז ביי איהם קיין ברויט ניט געווען אין הויז. האָט זיין פרוי איהם גענומען יאָרען: „ביז וואַנען וועסטו זיצען און וואַרטען אויף גליקען און לאָזען די קינדער הונגערען? געה און טוה וואָס אַלע אָרימע לייט טוהען. נעהם אַ טאָרבע און געה אַרום איבער די הייזער, וועלען מיר האָבען כאָטש אַ שטיקעל ברויט!"

דער געוועזענער גביר האָט זיך געמאַכט אַ טאָרבע און איז אַרוים איבער'ן שטאָדט. אָבער אין וועלכער הויז ער איז אַריין האָט מען איהם אַרויסגעטריבען. מען האָט נאָך ניט געוואָלט פערגעסען זיינע רשעות וואָס ער האָט געטאָהן צו מענשען ו‏ִען ער איז געווען רייך. אין אַ סך הייזער האָט ער נאָך געכאַפּט אַ גוטע פּאָרציע קללות.

איז ער געקומען אהיים מיט אַ ליידיגער טאָרבע, זעהר הונגעריג, מיעד און דערשלאָגען.

„הערט צו קינדערלעך," האָט דער אַמאָליגער גביר געזאָגט צו זיינע קינדער. „עס איז אמת, אַז אַ פּאָטער דאַרף שפּייזען זיינע קינדער, ווייל יונגע קינדער זיינען נאָך צו שוואַך אליין צו פערדיענען. אָבער אין אונזער פאַל איז די זאַך גאַנץ אַנדערש. דאָ קען איך גאָרניט אַריינברענגען אין הויז, ווייל אַלע האָבען מיך פיינט און ווילען אויף מיר קיין

דאָרט געווען. אַן אַנדערער האָט געזאָגט, אַז ער ווייס פֿון אַן אכסניא וואו מען גיט גוט עסן. און אַזוי האָט מען גע־רעדט ביז מען האָט אָבגעמאַכט אויף איין אכסניא וואו אַלעס איז גוט, אי די צימערען, אי דער עסן. זיינען זיי אַלע אַריינגעפֿאָהרען אין דער אכסניא, און דער גנב אויך מיט זיי.

איינמאָל, נאָך דעם ווי דער מאַרק־טאָג האָט זיך גע־ענדיגט און די סוחרים זיינען געקומען אויף דער אכסניא, פֿרעהליך, זעהר גוט אויפגעלייגט, און האָבען געטרונקען טעה, האָט דער גנב צו זיי געזאָגט: „איך פֿערשטעה ניט וואָרום איהר האָט אַזוי געליובט די אכסניא? ווען איך קום און בעט עפּעס קען איך גאָרנישט קריגען.“ האָבען די סוחרים גע־ענטפֿערט: „וועלכע צייט עסטו?“ האָט דער גנב געענטפֿערט: „ווען איך ווער פֿריי פֿון מיין אַרבייט, דאַן עס איך.“ האָבען די סוחרים געענטפֿערט: „מיר עסען אויך ווען מיר ווערען פֿריי פֿון געשעפֿט, אָבער מיר אַלע האָבען אַ בע־שטימטע צייט, ווי מיטאָג צייט און אָווענד, דאַן מאַכען צו אַלע סוחרים זייערע געוועלבען און געהען עסען. און אין דער אכסניא ריכט מען זיך שוין אויף זיי. אָבער ביי דיר, וואָס דיין אַרבייט איז ווען אַלע סוחרים געהען אַוועק עסען און לאָזען איבער זייערע געוועלבען מיט זייערע וואָגענס, קומט אויס דיין צייט פֿון עסען אַזאַ וואָס אין אכסניא איז שוין גאָר־נישט דאָ וואָס דיר צו געבען.“

נמשל

דער עהרליכער מאַן האָט אַלעס אין דער צייט. דער גנב נאָר ווען איהם גליקט אָב.

האַרצען אַוועק אין שוהל מקבל שבת זיין. דער בעל אכסניא וועלכער האָט געוואָרפען אַן אויג אויף דעם סוחר'ס געלד, האָט דערווייל אויסגעזוכט ביי זיך אַ שליסעל וואָס האָט זיך צוגעפּאסט צום קאַסטען. ער האט דעם קאַסטען געעפענט, ארויסגענומען פון דאָרט דעם סוחר'ס געלד און האָט דער־נאָך דעם קאסטען צוריק פערשלאָסען. נאָכדעם, אַז דער שבת איז אַוועק און מען האָט שוין געמאַכט הבדלה, האָט דער סוחר גערופען אַ שלאָסער און געלאָזט עפענען זיין קאַס־טען און ווי איבערראשט איז דער סוחר געווען אַז ער האָט דאָרט געפונען זיין שליסעל, אָבער דאָס געלד איז דאָרט ניט געווען. איז ער געשטאַנען און זיך געוואונדערט: „אויב דער שליסעל איז געלעגען אינווייניג, טא ווי האט דער גנב גע־קענט עפענען דעם קאַסטען?“

נ מ ש ל

אַלע תאוות וואָס דער מענש האָט קומען פון דעם וואָס ער האָט געגעסען פון דעם עץ הדעת. יעצט קומט די פראַ־גע: וואו האָט ער גענומען די תאוה צו עסען פון דעם עץ הדעת? און דארום האָט איהם דער אייבערשטער געפרעגט: „המן העץ הזה?“ ווי קומט עס צו דיר אַז דו זאָלסט וועלען זינדיגען איידער דו האָסט געגעסען פון עץ הדעת? האָט אדם געענטפערט: „האשה אשר נתת עמדי“ — אָט די פרוי וואָס דו האָסט מיר געגעבען, האָט מיך צוגערעדט. עס הייסט: דו אליין, רבונו של עולם, האָסט דאָך מיר געגעבען אַ שלי־סעל!

רחמנות ניט האָבען. אָבער אויף אייך וועלען דאָך מענשען יאָ רחמנות האָבען און אַז איהר וועט ארויסגעהן בעטען וועט איהר זיכער קריגען ברויט פאר אייך און פאר מיר אויך.“

נמשל

אז מיר האָבען געהאט דעם בית המקדש און מיר זיי־נען געווען אויף אונזער אייגענעם לאנד, האָבען מיר בעזאָרגט אונזערע קינדער מיט אלעם וואָס זיי דארפען, אָבער יעצט, אַז מיר זיינען אין גלות און זעהר אָרים אין מצוות, און מיר קענען ניט ערוועקען אויף אונז קיין רחמנות צוליעב אונזערע אַמאָליגע זינד, איז בעסער אז איהר, קליינע אידישע קינדער, זאָלט בעטען פאר אונז, ווייל אויף אייך אונשולדיגע קינדער־לעך וועט דער אייבערשטער רחמנות האָבען.

184

דער שליסעל

אַ סוחר איז איינמאָל אויסגעקומען צו האַלטען שבת אין אַן אכסניא. ער האָט געהאט אַ קאַסטען אין וועלכען ער האָט געהאלטען זיין געלד און קליידער, אָבער אזוי ווי ער האָט קיינעם ניט געוואָלט טרויען דעם שליסעל, און טראָגען דעם שליסעל אום שבת טאָהר מען דאָך ניט, האָט ער ניט געוואוסט וואָס צו טאָהן. נאָך אַ קורצען טראַכטען איז איהם איינגעפאלען אז ער זאָל דעם קאסטען פערשליסען און דעם שליסעל ארייננוואַרפען אינעווייניג, דורך אַ שפּאַלט, און נאָך שבת וועט ער רופען אַ שלאָסער וואָס וועט צופּאַסען אַן אַנ־דער שליסעל און ער וועט דעם קאסטען עפענען.

דער סוחר האָט אַריינגעוואָרפען דעם שליסעל אין דעם פערשלאָסענעם קאַסטען, און איז דערנאָך מיט אַ רוהיגען

נ מ ש ל

אברהם אבינו האָט גאָרנישט ריזיקירט מיט דעם וואָס ער האָט תפלה געטאָהן אז סדום זאָל ניט חרוב ווערען. סדום איז טאַקע חרוב געוואָרען, אָבער צוליעב זיין תפלה פאר דער זינדיגער שטאָדט, האָט איהם דער אייבערשטער געבענשט, „ואברהם היו יהיה לגוי גדול“ — און פון אברהם וועט אַרויסקומען אַ גרויס פאָלק — אַ גרויס געזינדעל, קיין עין הרע, איז זיין תפלה דאָך צוניץ געקומען.

186

וואָס טויג דעם דאָקטאָר אַ געזונטער מענש ?

א רייכער מאַן איז געווען זעהר קראַנק פון זיין יוגענד אַן. ער האט ניט געהאַט קיין איין געזונטען גליעד, און עס איז ניט אַריבער אַ טאָג אז ער זאָל ניט האבען עפּעס א וועהטאָג. האט ער געהערט אַז ערגעץ ווייט געפינט זיך אַ דאָקטאָר וואָס איז אַ ספּעציאַליסט אויף אַלע קראַנקהייטען. דער רייכער מאַן האט געשיקט נאָך דעם דאָקטאָר און האָט איהם אַנגעבאָטען אַ גרויסען יעהרליכען געהאַלט, אַז ער זאָל ביי איהם פערבלייבען און זיין ביי איהם אין הויז. דער דאָקטאָר איז פערבליבען און האָט דעם רייכען חולה געהיילט און אויפגעפּאַסט אויף זיין געזונד.

דיזער רייכער מאַן האָט געהאַט אַ שונא, וואָס פלעגט אַלץ זוכען איהם צו טאָהן להכעיס. דער שונא איז אויך געווען זעהר רייך, און ווען ער האָט זיך דערוואוסט פון דעם דאָקטאָר האָט ער געשיקט צו איהם אַ שליח און האָט איהם אַנגעבאָטען אַ פיעל גרעסערען געהאַלט, ער זאָל קומען צו

185
אַ געזינדעל, קיין עין הרע

צוויי סוחרים, איינער אַן עלטערער מענש, דער אַנדע־רער נאָך גאָר אַ יונגער מאַן, זיינען געפאָהרען איין וועג וועגען זייערע געשעפטען. איינמאָל, ווען זיי זיינען אָנגע־קומען אין אַ גרויסע שטאָדט, האָבען זיי אין אַ גרויסען מאַ־גאַזין געזעהן זעהר שעהנע קליידער פאַר קינדער. ביידען זיינען די קליידער שטאַרק געפעלען געוואָרען. די שטאָפען זיינען געווען זעהר גוטע און די מקחים — ביליג. האָט דער עלטערער סוחר געזאָגט: „איך וואָלט זעהר געוואָלט קויפען אַן אַנצוג פאַר מיין מיזשיניקעל, אָבער איך ווייס ניט אויב עס איז נאָך זיין מאָס.“ און דער אַנדערער סוחר, דער אינ־גערער, האָט געזאָגט: „איך וועל נעהמען צוויי אָדער דריי אַנצוגען.“

„און וואָס וועסטו טאָהן אז די קליידער וועלען ניט זיין צו דער מאָס?“ האָט דער עלטערער סוחר געפרעגט.

„איך וועל אייך ערקלעהרען,“ האָט דער אינגערער גע־ענטפערט. „איהר, וואָס האָט ניט מעהר ווי דעם מיזשיניק, דאַרפט איהר טאַקע ניט קויפען, ווייל אויב עס וועט איהם ניט פּאַסען, איז אייער געלד אַרויסגעוואָרפען. אָבער איך, אַ טאַטע פון אַ גאַנצע געזינדעל קליינע קינדער, אָהן עין הרע, קלענערע און גרעסערע, האָב קיין דאגה ניט, אויב עס וועט ניט פּאַסען פאַר איינעם, וועט גוט זיין פאַר דעם אַנ־דערען, און אויב ניט פאַר די קינדער וואָס איך האָב יעצט, בין איך דאָך נאָך אַ יונגער מאַן און קען האָפען אויף מעהר. בכן, ריזיקיר איך גאָרנישט.“

187
אַ דאָפּעלטער לוין

צוויי סוחרים זיינען געפאָהרען פון איין שטאָדט אין אַן אַנדער. איינער איז געפאָהרען ווייל ער האָט באַנקראָטירט און דער אַנדערער איז געפאָהרען ווייל ער האָט געדאַרפט איינקויפען סחורה.

געפאָהרען זיינען זיי ביידע אין אַ „בויד", און ביידע האָבען זיך געאיילט. נאָר דער סוחר וואָס איז געפאָהרען איינקויפען סחורה האָט אָלץ העכער געשריען צום בעל־עגלה, אַז ער זאָל טרייבען די פערד וואָס שנעלער. רופט זיך אָב דער אַנדערער סוחר, דער וואָס האָט באַנקראָטירט: „מילא, איך איל מיך אָוועקצופאָהרען, ווייל איך וויל וואָס שנעלער זיין אָוועק פון אונזער שטאָדט, פון די מענשען וועמען איך בין שולדיג געלד; אָבער איהר, וואָס איילט איהר זיך?"

„פערשטעהט איהר מיך אַזוי," האָט יענער איהם געענטפערט: „אייער פערדיענסט בעשטעהט אין וואָס שנעלער אָוועקצופאָהרען פון אַלטען פּלאַץ, און מיין פערדיענסט בעשטעהט אין וואָס שנעלער אַנצוקומען אויפ'ן נייעם פּלאַץ."

נ מ ש ל

ווען דער אייבערשטער האָט געזאָגט צו אברהם אבינו „לך לך מארצך," פערלאָז דיין לאַנד, נאָר דער לאַנד וואָס איך וועל דיר ציינען, האָט ער איהם ניט געזאָגט באַלד אויפ'ן אָרט נאָך וועלכער לאַנד ער וועט איהם שפּעטער הייסען געהן. דאָס איז ווייל דער אייבערשטער האָט געוואָלט אַז אברהם אבינו זאָל פערדיענען אַ דאָפּעלטען לוין, צוויי מאָל שכר.

איהם. אבער דער דאָקטאָר האָט ניט געוואָלט פערלאָזען זיין פּאַציענט.

„בעטראַכט נאָר גוט די זאַך, הערר דאָקטאָר," האָט דער שליח געזאָגט, „אי איהר קריגט אַ סך געלד, אי איהר וועט גאָר קיין אַרבייט ניט האָבען, ווייל מיין בעל־הבית איז אַ געזונטער מענש און ער דאַרף גאַרניט האָבען אייער מעדיצי־נישע הילף. איהר וועט קריגען געלד אָהן אַרבייט."

„אָט דערפאַר וויל איך טאַקע ניט," האָט דער דאָקטאָר געענטפּערט. „ביי דעם קראַנקען, אַז איך נעהם געלד, ווייס איך אַז איך פערדיען עס. איך פיהל אַז ער איז מיר דאַנק־באַר פאַר דעם וואָס איך פערלייכטער זיינע שמערצען און איך הייל איהם. אבער וואָס טויג מיר צו זיין אַ דאָקטאָר ביי אַ געזונטען מענשען? ער וועט אויף מיר קוקען אַזוי ווי אויף אַן איבעריגען מענשען, אַן אומזיסטער עסער, וואָס נעהמט נאָר געלד דערצו, אומזיסט און אומנישט."

נמשל

דער נמשל זיינען מיר, אידען. מיר זיינען אימער גע־פּלאָגטע און צוואָרעהטאָגטע, און דערפאַר טאַקע האָט אונז דער אייבערשטער ליעבער פון אַנדערע פעלקער. ער היילט אונז און איז אימער מיט אונז, ווייל ער פיהלט אַז מיר זיינען איהם דאַנקבאַר און בענשען זיין נאָמען. אבער וואָס קען ער טאָהן ביי יענע פעלקער, וואָס האָבען קיינמאָל אפילו קיין קאָפּוועהטאָג ניט געהאַט?

מען קען צו איהם זאָגען „ניט רייס און ניט פערריכט,“ אדער זינדיג ניט און טוה ניט קיין תשובה.“ דאָך, ווען ער טוהט תשובה, בעקומט ער שכר אויך פאַר זיין תשובה.

189
דער נאַרישער ישוב׳ניק

אַ ישוב׳ניק, פאַהרענדיג אין וועג, איז איינמאָל אויסגעקומען זיך אָבצושטעלען אויף נאַכטלעגער אין אַ דאָרפישען איינפאַהר־הויז. ביינאַכט זיינען די פערד זיינע געגאַנגען און שאַדען געטאָן אויף אַ פּריצישען פעלד. האָט דער פּריץ געלאָזט די פערד פערנעהמען און זיי אריינגעפיהרט צו זיך אין שטאַל.

ווען דער ישוב׳ניק האָט זיך דערוואוסט אז דער פּריץ האָט פערנומען די פערד, האָט ער גענומען אַרומפרעגען די דאָרפסלייט וואָס ער זאָל טאָהן. האָבען זיי איהם דערצעהלט אַז אַזוינס האָט שוין איינמאָל געטראָפען, איז דער אייגענטהימער פון די פערד געגאַנגען און האָט איבערגעבעטען דעם פּריץ מיט אַ הוט צוקער, און ער האָט צוריק געקראָגען זיינע פערד.

דער ישוב׳ניק איז געגאַנגען און געקויפט אַ הוט צוקער און איז מיט דעם געקומען צום פּריץ. אָבער ער האָט דעם פּריץ ניט געפונען צוהויז. וואָס זשע האָט דער ישוב׳ניק געטאָהן? ער איז אַריין אין שטאַל, האָט אַרויסגענומען זיינע פערד, און דעם הוט צוקער האָט ער אַוועקגעלייגט בייס פּריץ אויפ׳ן טיש.

נ מ ש ל

דאָס איז אַ משל געגען יענע אידען, וואָס קומען אריין

איינמאָל פאַר אוועקגעהן פון זיין לאַנד פון די גענענדריענער, און אַ צווייטען מאָל פאַר קומען אין ארץ ישראל, די צו־קונפטיגע לאַנד פון אידישען פאָלק.

188
ניט ריים און ניט פערריכט

אַ שניידער איז איינמאָל געקומען צו אַ גרויסען נגיד און געבעטען ער זאָל איהם געבען קליידער צו פערריכטען. דער נגיד האט געזאגט אַז ער האט ניט וואס צו פערריכטען. ער און זיין גאַנצע געזינד טראָגען גאַנצע קליידער. האט דער שניידער געוואַרט ביז אַלע זיינען אוועק פון הויז, נאָכדעם האט ער זיך אריינגע'גנב'עט אין קליידער־אַלמער און האט דאָרט אַבגעטרענט די געגעה פון די קליידער. און ווען דער גביר האט זיך פון דעם דערוואוסט, איז ער געוואָרען שטאַרק בייז און האט דעם אָרימען שניידער געוואָלט ברייגען אין געריכט, אום ער זאָל קריגען אַ שטראַף. אָבער דער שניידער האט זיך גענומען בעטען: „אמת, איך בין שולדיג. גיט מיר די קליידער וואס איך האָב צוטרענט, איך וועל זיי דערפאַר פערריכטען אומזיסט.“

דער נגיד האט איהם געגעבען די קליידער און דער שניידער האט זיי גאַנץ געמאַכט, ווי געווען. נאָכדעם האט דער רייכער מאַן אויף איהם בעקומען רחמנות און האט איהם דאָך בעצאָהלט פאַר זיין ארבייט.

נ מ ש ל

דאָס איז אַ משל געגען אַ בעל־תשובה. אבוואָהל ער טוהט ווי דער שניידער, ער מאַכט קאַליע גאַנצע זאַכען, און

צו אַ הוליאַנקע, מיט שלעכטע חברים, איז אַ סימן אַז זיין מוח איז פּוסט, אַז ער האָט פון זיך שוין אַראָבגעוואָרפן דעם יאָך פון אידישקייט און אנשטענדיגקייט, און דערפאַר איז דעם פערד לייכט צו לויפן . . .

191
זיין אייגענע שמוץ

איינער האָט גענומען אַ משרת וואָס זאָל אויפּפּאַסן אויף זיין הויז. ער האָט דעם משרת אַנגעזאָגט אַז ער זאָל האַלטן די הויז ריין און קעהרען און רייניגען יעדען טאָג. דער משרת איז אָבער געווען פויל און נאַכלעסיג און האָט ניט געוואָלט אַרבייטען. עס פערשטעהט זיך אַז די הויז איז געווען ניט געקעהרט און ניט געראַמט און פול מיט שמוץ.

דער בעל־הבית האָט איינמאָל בעטראַכט די הויז, ווי עס איז געווען אַנגעוואָרפען און שמוציג אין יעדען ווינקעל, און ערטערווייז האָבען זיך געפונען בערגלעך מיט שמוץ, האָט ער זיך געטראַכט אַז ער מוז דעם משרת אָנלערנען. ביינאַכט, בעת דער משרת איז געשלאָפען, האָט ־ער בעל־הבית גענומען דעם משרת'ס קליידער און האָט זיי אַוועקגעלייגט אין די שמוץ. אויף מאָרגען, אַז דער משרת איז אויפגעשטאַנען און האָט געזעהן ווי פערשמוצט עס זיינען די קליידער זיינע, האָט ער געוואוסט אַז די שמוץ איז געווען זיין אייגענע . . .

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האָט אונז געגעבען קינדער, אַז מיר זאָלען אויף זיי אויפּפּאַסען, זיי האַלטען ריין, זיי לערנען צו פיהרען אַ ריינעם לעבען. אָבער אויב מיר פערנאַכלעסיגען

אין שוהל אויף א מינוט, ווארפען צו א „שנדר“, און מיינען אז מיט דעם האבען זיי זיך שוין אויסגעקויפט ביי דעם האר פון אלע וועלטען פאר אלע זייערע זינד.

190
ווען די פערד לויפען

א סוחר איז געפאהרען אין א ווייטען וועג און איז זיין וואגען האט ער געפיהרט א סך געלד. דער וואגען איז געגאנגען זעהר שווער און לאנגזאם, צוליעב די שווערע גע־וויכט פון די געלד. איינמאל, בעת דער סוחר האט זיך אב־געשטעלט אבצורוהען אין אן אכסניא, האט מען ארויסגע־גנב'עט פון וואגען דאס גאנצע געלד און מען האט אויף דעם ארט אוועקגעלייגט ערד. נאכדעם ווי דער סוחר האט זיך אבגערוהט, איז ער געפאהרען ווייטער. אבער נאך איידער ער איז אבגעפאהרען א האלבע מייל פון דער אכסניא האט ער בעקומען א חשד, אז מען האט איהם בע'גנב'עט. ער האט געעפענט די זעק און האט געזעהן אז אנשטאט געלד געפינט זיך דארט ערד. איז ער שנעל צוריקגעקומען צו דער אכסניא און האט געצוואונגען דעם בעל־הבית אבצושטעקען די גנבה.

„זאג מיר, ווי אזוי האסטו זיך דערוואוסט אז דיר פעהלט דאס געלד?“ האט דער בעל־אכסניא געפרעגט.

„גאנץ פשוט,“ האט דער סוחר געענטפערט. „איך האב בעמערקט אז די פערד לויפען, האב איך פערשטאנען אז אימיצער האט מיר לייכטער געמאכט דעם וואגען.“

נמשל

ווען איהר זעהט איינעם לויפען צו א קערטעל, אדער

גאנצער בנין, נים קיין פאָלקאָמענער מענש. אַ מענש דאַרף זיין מים אַלע מעלות, אַ גאַנצע הויז.

193
בעקומען אַפּעטיט

ביי אַ רייכען מאַן זיינען געווען קינדער וועלכע מען פלעגט געבען צו עסען די פיינסטע און די טייערסטע מאכלים. אַבער זיי פלעגען ווייניג עסען פון די אַלע גוטע זאַכען. דער פאַטער האָט זיך שטאַרק גענומען צום האַרצען וואָס זיינע קינדער עסען ניט. וויפיעל ער האָט זיך ביי זיי געבעטען, אַז זיי זאָלען עסען וואָס מעהר, האָט עס אַלץ ניט געהאָלפען. רייכע קינדער האָבען קיין אַפּעטיט ניט: דאָס איז שוין אַזוי אַלטער כּלל. און די וואָס האָבען אַפּעטיט פעהלט זיי צום אַפּעטיט.

איינמאָל האָט דער פאַטער מיטגענומען זיינע קינדער אויף אַ לאַנגער רייזע, נאָך אַ וויטער לאַנד. אין וועג האָבען זיי פערבלאָנדזשעט און זיינען פערקראָכען אין אַ מדבר, פון וואַנען זיי האָבען ניט געוואוסט ווי אַרויסצוקריכען. זייער פּראָוויאַנט איז אויסגעגאַנגען און עס איז זיי אויסגעקומען צו עסען די ווילדע גראָזען און פּלאַנצען, וואָס איז אַזוי ווי שלינגען נאָדלען. ווען די קינדער זיינען געוואָרען גוט הונ־געריג, זיינען זיי געקומען צו לויפען צו זייער פאַטער און האָבען מיט שמחה אויסגערופען: „זעה, טאַטע! מיר האָבען שוין אַפּעטיט!“ דער פאַטער האָט טרויעריג געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ, ווען ער האָט געוואוסט וואָס זיינע קינדער וועלען מוזען עסען אין דער וויסטעניש. און באַלד האָבען די קינדער טאַקע זיך גענומען צו עסען מיט גרויס אַפּעטיט די שלעכטע,

אונזערע קינדער און מיר גיבען זיי ניט קיין ריכטיגע ערציהונג, וואַקסען זיי אויס שלעכטע און פערדאָרבענע מענשען. און אַלס שטראָף גיט אונז איבער דער אייבערשטער אין די הענד פון אונזערע אייגענע קינדער...

192
אַ גאַנצע זאַך

איינער האָט געבויט אַ הויז. געוועהנליך, אַ הויז ווערט ניט פערטיג אין איין טאָג, נאָר ביסלעכוויז. אַז מען פרעגט איהם איינמאָל: „וואָס האָט איהר שוין?“ ענטפערט ער: „איך האָב שוין אַ פונדאַמענט.“

אַ צווייטען מאָל, אַז מען פרעגט איהם וואָס ער האָט, זאָגט ער: „איך האָב שוין אַ פונדאַמענט מיט פיער ווענט.“

אַ דריטען מאָל, אַז מען פרעגט איהם, רעכענט ער שוין אויס, אַז ער האָט שוין אַ פונדאַמענט, פיער ווענט, טיהרען און פענסטער.

נאָך שפּעטער, אַז ער האָט שוין אַרויפגעשטעלט אַ דאַך און מען פרעגט איהם וואָס ער האָט, רעכענט ער שוין ניט אויס אַ סך זאַכען, ער זאָגט נאָר איין זאַך: „איך האָב אַ הויז.“

„אַ הויז“ מיינט שוין אַלעס וואָס עס געהערט צו אַ הויז.

נמשל

אַז מען זאָגט אויף איינעם, „ער איז אַ יחסן“, קען זיין אַז ער אַליין איז אַ גאָרנישט. אַז מען זאָגט, „ער איז רייך,“ קען זיין אַז ער האָט אַ פערדאָרבענעם כאַראַקטער. מעלות זיינען בלויז בעזונדערע טיילען פון מענשען, אָבער ניט קיין

איך דיך ארויסלאָזען פון דאַנען און דו וועסט זעהן די ליכטיגע וועלט.“

נמשל

מיר האָבען יעצט אויך צווישען אונז גרויסע מענשען, אַזוי ווי איז די אַמאָליגע דורות, אָבער צוליעב די פינסטער־קייט פון דעם גלות קענען מיר זיי ניט זעהן.

195

אַן אָרימאַן טאָר מען אויך ניט טרויען

א רייכער מאַן האָט געהאַט אַן איינ־איינציגע טאָכטער, האָט ער פאַר איהר געפונען אַ חתן, אַ וואוילען בחור, אַ זוהן פון אַרימע עלטערען. אָבער דער בחור איז איהם אַזוי געפעלען געוואָרען, דאָס ער האָט געוואָלט אַז מען זאָל וואָס פריהער שרייבען די תנאים. ווען מען האָט גענומען שרייבען, האָט דער אָרימער מחותן געזאָגט אַז דער רייכער מחותן זאָל איינלייגען געלד אַלס משכון, אַז ער וועט ניט חרטה האָבען אויפ'ן שידוך. דער רייכער מחותן האָט גלייך אויסגעצעהלט הונדערט רענדלער און זיי געלאָזט איינלייגען ביים רב. איינער פון די איינגעלאַדענע געסט וואָס האָט דאָס געזעהן האָט נעפרעגט: „פאַרוואָס נעהמט מען אַ משכון נאָר ביים רייכען מחותן? פאַרוואָס זאָל דער אָרימער מחותן אויך ניט געבען אַ משכון?“ די אַנדערע געסט האָבען געלאַכט פון דער פראַגע און פון דעם פרעגער. „ווי פאַלט עס אייך איין דאָס דער אָרימאַן, דער קבצן, וועט זיך ענטזאָגען פון אַזאַ גליק? מיט איהם איז מען שוין זיכער אָהן אַ משכון!“

אָבער עס האָט דאָך פּאַסירט אַז דער אָרימאַן האָט

אונגעזונדע גראַזעז און פּלאַנצעז, וואָס האָבען קיין טעם און קיין ריח ניט.

נ מ ש ל

אַמאָל, ווען מיר זיינען געווען אין אונזער אייגענעם לאַנד, פלעגען מיר פון אונזערע לעהרער און נביאים ניט וועלען הערען אַפילו אַ פּאָר פּסוקים פון דער תורה, אָבער נאָכדעם, אַז מיר זיינען פערטריבען געוואָרען אין גלות, האָבען מיר בעקומען חשק צו הערען אַלערליי פאַלשע נביאים, און מיר קאָרמענען אונזער גייסט מיט אַלערליי פאַלשע פּשט'לעך און בויך־ספרות, וואָס זיינען אַזוי ווי דערנער פאַר אַ ליידיגען מאָגען.

194

האָט אויגען אָבער זעהט ניט

אַמאָל איז אַ בלינדער געקומען צו אַ דאָקטאָר, ער זאָל איהם אויסהיילען פון זיין בלינדקייט. דער דאָקטאָר האָט איהם געמאַכט אַן אָפּעראַציע אויף די אויגען, און ווי דער שטייגער איז, האָט ער איהם נאָכדעם געהאַלטען אין אַ פינסטערען צימער, וואו עס קומט ניט אַריין קיין שיין ליכטיגקייט. יעדען טאָג פלעגט דער דאָקטאָר קומען, זיך אָנטאָהן אַזאַ גלעזעל אויף די אויגען און בעטראַכטען דעם חולה'ס אויגען. און איינמאָל האָט דער דאָקטאָר צו איהם געזאָגט: „מיין פריינד, איך קען דיר אָנזאָגען אַ פרעהליכע נייעס: דו ביזט שוין געהיילט!" האָט דער בלינדער זיך געוואונדערט און געפרעגט: „ווי קען זיין אַז איך בין געהיילט, אַז איך זעה נאָך קיין זאַך ניט?" האָט דער דאָקטאָר געענטפערט: „דו זעהסט ניט יעצט, ווייל דו געפינסט זיך אין אַ פינסטערען צימער, אָבער אין אַ פּאָר טעג אַרום וועל

„אז דו האסט גע'גנב'עט ביי מיר, בין איך דאך א טאַטע. איך דאַרף דיך שפּייזן און קליידן, און דיר געבן אַלעס וואָס דו דאַרפסט. נאָר אַז דו האָסט גענומען צופּיעל און מיר האָט דאָס געלד געפעהלט, האָב איך דאָס געלד ביי דיר אָבגענומען, און דאָס איז שוין געווען פאַר דיר גענוג אַ שטראָף. אָבער אַז דו האָסט גע'גנב'עט ביי אַ פרעמדען, איז ניט גענוג וואָס איך זאָל איהם אומקעהרען די פּאָר גראָשען. מיט דעם וועל איך דעם פלעק ניט אָבווישען. דו בלייבסט אַ גנב, אַ פערברעכער, און דאָס איז אַ חרפה פאַר דיר און פאַר מיר און פאַר דער גאַנצער משפחה. אָט דער־פאַר קומט דיר אַ גרויסע שטראָף."

נ מ ש ל

אַזוי זאָגט אויך דער רבונו של עולם צו די מענשען. די זינד וואָס איהר בעגעהט געגען מיר זיינען ניט אַזוי שלעכט, ווייל איך בין דאָך אייער פאָטער און מוז פון אייך ליידען. אָבער די זינד וואָס איהר בעגעהט געגען אייערע מיטמענשען, די קען איך אייך ניט מוחל זיין.

197

אַ קראָם מיט כל טוב

איינער אַ בעל־הבית פּלעגט אימער קויפען אַלעס וואָס ער האָט געדאַרפט ביי איינעם און דעם זעלבען קרעמער. איינמאָל האָט דער קרעמער געזעהן ווי יענער בעל־הבית געהט אַרויס מיט אַ פּעקעל פון אַן אַנדער קרעמער. האָט עס איהם שטאַרק פערדראָסען. „ס'טייטש!" האָט ער גע־זאָגט צום בעל־הבית. „ווען דו וואָלסט צו יענעם געגאַנגען קויפען אַ סחורה וואָס איך האָב ניט, וואָלט עס מיך ניט

שפּעטער יאָ חרטה געהאַט אויפֿ'ן שידוך, און אַזוי ווי ער האָט קיין משכון ניט גענעבן האָט מען איהם גאַרנישט גע־קענט טאָהן. דאָס צייגט אַז אַן אָרימאַן איז אויך ניט קיין בּטוח.

נ מ ש ל

ווען די אידען האָבען זיך פערבונדען מיט'ן רבונו של עולם, האָט ער ביי זיי איינגעלייגט אַ משכון — דאָס איז די תורה. אידען האָבען קיין משכון ניט איינגעליינט און דאַרום איז זיי לייכט געווען חרטה צו האָבען אויפ'ן שידוך און דיענען עבודה זרה.

196
גנב'ענען ביי אַ טאַטען

אַ קליינער אינגעל האָט אַמאָל גע'גנב'עט ביי זיין טאַטען אַ היבשע סומע געלד. דער פאָטער האָט זיך פון דעם דערוואוסט, האָט ער ביים זוהן אָבגענומען דאָס געלד און האָט איהם אָנגעזאָגט אַז ער זאָל דאָס מעהר ניט טאָהן, אָבער ער האָט איהם קיין שטראָף ניט געגעבען.

אַ קורצע צייט שפּעטער האָט דער זעלבער אינגעל גע'־גנב'עט עטליכע גראָשען ביי אַ פרעמדען, און ווען זיין פאָ־טער האָט זיך פון דעם דערוואוסט, האָט ער איהם צו'הרג'עט, צובלוטיגט און איהם געמאַכט פול מיט וואונדען. האָט דער אינגעל גענומען טענה'ן: „טאַטע! פאַרוואָס אַז איך האָב ביי דיר גע'גנב'עט אַ סך געלד האָסטו מיך גאָרניט געשלאָגען, און פאַר אַ פּאָר גראָשען וואָס איך האָב גע'גנב'עט ביי אַ פרעמדען האָסטו מיך צוקיילט און צובייילט?" האָט דער פאָטער אַזוי געענטפערט:

האב דיין זוהן אונטערזוכט, האב איך אויסגעפונען אז איז זיין קערפער זיצט בעהאלטען א קראנקהייט, וואס איז יעצט בלויז אין אנפאנג וואקסען, און ער פיהלט דאס ניט, אבער שפעטער, אז ער וועט עלטער ווערען, קען די קראנקהייט זיך ענטוויקלען און ווערען זעהר געפעהרליך. און עס קען זיין אז ווען די קראנקהייט זאל שוין ווערען געפעהרליך וועט ער זיין צו אלט און זיין מאגען וועט זיין צו שוואך אז ער זאל קענען איינעמען די רפואות וואס ער וועט דאן דארפען האבען. און עס קען אויך זיין אז דאן וועסטו ניט זיין אזוי רייך און וועסט ניט קענען צאהלען פאר די בעהאנדלונג פון א גרויסען דאקטאר. האב איך בערעכענט, אז גראדע יעצט, ווען ער איז יונג און דו ביזט רייך, וועל איך איהם געבען אזעלכע מעדי־צינען וואס וועלען ארויסטרייבען זיין פערבארגענע קראנק הייט, און איך וועל די קראנקהייט יעצט אויסקורירען און פערטרייבען פון זיין קערפער.

נ מ ש ל

דער אייבערשטער, וועלכער איז אונזער גרויסער דאק־טאר, האט איינגעזעהן אז אידען, אין די שפעטערע דורות, וועלען האבען א סך צרות, אונגליקען און פערפאלגונגען, און זיי וועלען זיך ניט קענען געפינען א מיטעל ווי זיך בעסער צו מאכען. האט דער אייבערשטער אנגעפאנגען די צרות מיט א צייט פריהער, אין די צייטען פון די היילינגע אבות, וועלכע זיינען געוועזען גייסטיג יונג און שטארק, און האט די היילונג אנגעפאנגען מיט זיי. און דאס האט אונז גע־האלפען אז מיר זאלען האבען יעצט כחות אויסצוהאלטען דעם ביטערען גלות מיט די רדיפות

גענאַרט: אבער אַזוי ווי ביי מיר קריגסטו אימער אַלעס וואס דו ווילסט, פריש און גוט, און יענער האָט גאַנץ ווייניג סחורה, און די ביסעל וואס ער האָט איז פאַרלעגערטע און האַלב צופוילטע, טאַ ווי זאָל עס מיך ניט פערדריסען?"

נ מ ש ל

א קראָם מיט כל טוב איז די תורה. עס האָט וויסענשאַפט, מאַראַל און פילאָזאָפיע, אַלעס אין דער וועלט. היינט ווי נאַריש איז דאָס פון מענשען צו זוכען חכמות אין פרעמדע תורות, וואָס האָבען קיין טעם און קיין ריח.

198

אַ דאָקטאָר מיט אַ ווייטער אויג

ביי איינעם, אַ גרויסען גביר, איז קראַנק געוואָרען זיין זוהן, אַ בן־יחיד. די קראַנקהייט איז ניט געווען אַ געפעהרליכע, אבער ווייל דער אינגעל איז געווען אַ שוואַכער, אַ געצערטעלטער, און דער פאָטער האָט געהאַט אַ סך געלד, האָט ער אַראָבגעבראַכט אַ גרויסען דאָקטאָר, אַ פּראָפעסאָר, ער זאָל היילען דעם קינד.

דער גביר האָט געזעהן אַז דער פּראָפעסאָר נעהמט זיך צייט מיט דעם בן־יחיד: ער גיט איהם אַ סך רפואות, אבער דער אינגעל ווערט גאָרניט בעסער. האָט דער גביר גאָרניט געקענט פערשטעהן וואָרום עס נעהמט דעם פּראָפעסאָר אַזאַ לאַנגע צייט צו היילען אַזאַ לייכטע קראַנקהייט. האָט ער איהם געבעטען אַז ער זאָל איהם דאָס ערקלערען. האָט דער פּראָפעסאָר אַזוי ערקלערט:

„זאָלסט וויסען, אַז זיין קראַנקהייט, צוליעב וועלכער דו האָסט מיך גערופען, איז שוין אַריבער. אבער אַז איך

200

אַ שטאָדט פון לויטער רייכע און געזונטע

איינער איז אַמאָל געקומען אין אַ שטאָדט און איהם איז דאָרט שטאַרק געפעלען געוואָרען צו פערבלייבען. איבער־ראַל, וואו ער איז געגאַנגען, האָט ער געזעהן לויטער געזונטע און שטאַרקע מענשען און יעדער איינער איז געווען רייך. „אָט דאָ איז גוט צו וואוינען און דאָ בלייב איך!“ האָט ער געזאָגט צו זיך.

נאָכדעם ווי ער איז דאָרט אָבגעווען אַ קורצע צייט, האָט ער אויסגעפונען אַז דער קלימאַט איז זעהר אַ שעדליכער, און אַז נאָר געזונטע מענשען קענען איהם אויסהאַלטען. שוואַכע מענשען לעבען דאָרט ניט לאַנג. אויך האָט ער אויסגעפונען אַז דער יקרות אויף לעבענסמיטעל איז דאָרט אַזוי גרויס, דאָס נאָר רייכע מענשען קענען דאָרט לעבען, און דערפאַר געפינען זיך אין דער שטאָדט לויטער רייכע און געזונטע.

נ מ ש ל

דיזער משל ערקלערט די רייד פון די מרגלים, וועלכע האָבען דערצעהלט אַז זיי האָבען געזעהן אין ארץ ישראל גרויסע ריעזען, און צו דער זעלבער צייט איז דאָס אַ לאַנד וואָס פערניכטעט איהרע איינוואוינער (ארץ אוכלת יושביה). עס הייסט אַז נאָר שטאַרקע ריעזען קענען דאָרט לעבען.

199
דער פוילער אַרבייטער

איינער וואָס האָט געהאַט אַ יואַוועליר־געשעפט האָט צוגענומען צו זיך אַן אַרבייטער צו מאַכען און צו פעררריכטען פערשיעדענע ציערונג. ער האָט דעם אַרבייטער אַבגעגעבען אַ בעזונדער צימער צו אַרבייטען און ער האָט איהם אויך געגעבען אַלערליי ווערקצייג וואָס מען דאַרף האָבען צו אַזאַ אַרבייט.

איינמאָל האָט זיך געמאַכט אַז דער אַרבייטער האָט פערלאָרען אַ צווייננעל. האָט דער בעל־הבית גענומען שרייען אויף איהם ווארום ער האָט עס פערלאָרען. „וואָס שרייט איהר אַזוי?" האָט דער אַרבייטער צוריק געשריען. „וואָס איז דאָס פאַר אַ גוואַלד? פאַר אַ גילדען קויף איך אייך אַן אַנדער צווייננעל."

„ניין," האָט דער בעל־הבית געענטפערט, „ניט דער פער־לוסט פון דעם צווייננעל אַרט מיך. דאָס איז טאַקע אַ קליי־ניגקייט. אָבער אַז דו קענסט פערלירען אַ צווייננעל, צייגט עס אַז דו פוילסט זיך אונטער אין דיין אַרבייט. דען ווען דו וואָלסט געאַרבייט ווי געהעריג איז, וואָלטען די ווערקצייג געלעגען ביי דיר אין אָרדנונג, יעדע זאַך אויף אַ ריכטינגען אָרט, און דו וואָלסט קיין זאַך ניט פערלאָרען."

נ מ ש ל

אַזוי איז מיט אַ אידען וואָס פוילט זיך צו לערנען תורה. ער פערגעסט זיך וואָס ער האָט געלערנט און פערלירט אָפט אַ מצוה.

202
דער שטומער בעל-עגלה

איינער, אַ סוחר, האָט געדונגען אַ וואָגען איהם אָבצופיהרען אין אַן אַנדער שטאָדט. האָט דער בעל־עגלה איינגעשפּאַנט פאַר איהם אַ וואָגען מיט אַ פּאָר פערד און האָט איהם געגעבען איינעם פון זיינע אָנטרייבער צו פאָהרען מיט איהם. דער אָנטרייבער איז געוועזן אַ שטומער וואָס האָט ניט געקענט אויסריידען אַ וואָרט. האָט דער סוחר גע'טענה'ט צום בעל־עגלה: „וואָס האָט איהר געטאָהן? איהר האָט מיר געגעבען אַ שטומען אָנטרייבער מיט וועמען איך קען זיך נישט צוזאַמענריידען!“

„איך פערשטעה נישט,“ האָט דער בעל־עגלה צוריק גע'טענה'ט, „וואָס דאָס איז פאַר אַן אונגליק. וואָס האָט איהר אייגענטליך מיט איהם צו ריידען!“

„וואָס הייסט?“ האָט דער סוחר געזאָגט. „איך דאַרף דאָך איהם אַמאָל אַ פרעג טאָהן, אויב מיר זיינען שוין אָנגעקומען אין דעם אָרט, וואו איך פאָהר. איך דאַרף דאָך וויסען ווען אַרונטערצוגעהן פון וואָגען, ווייל איך בין מיט יענער שטאָדט ניט בעקאַנט.“

„איהר האָט מיט דעם אָנטרייבער גאָרנישט וואָס צו ריידען,“ האָט דער בעל־עגלה געענטפערט. „אַזוי לאַנג ווי ער פאָהרט זאָלט איהר זיצען אין וואָגען. אָבער אַז איהר וועט זעהן אַז ער שטעלט זיך אָב און פאָהרט שוין נישט ווייטער, איז אַ סימן אַז איהר זייט שוין אָנגעקומען אויפ'ן פּלאַץ.“

201
ער ווייס ניט וואָס צו בעטען

צו אַ גרויסען דאָקטאָר, וועלכער איז געווען אַ גרויסער בעל־צדקה און פלעגט היילען אָרימע מענשען אומזיסט, איז אַריינגעקומען אַ חולה און האָט געבעטען אַז דער דאָקטאָר זאָל איהם געבען צו עסען אַ פעטען קוגעל. אַנדערע פּאַציענטען וואָס זיינען געווען דערביי און האָבען געזעהן ווי יענער חולה איז זעהר קראַנק, קוים וואָס ער האַלט זיך אויף די פיס, האָבען איהם אָנגענומען פאַר אַ משוגענעם און זיי האָבען געזאָגט: „ניט גענוג וואָס ער בעט ניט אַ רפואה איהם צו היילען, בעט ער נאָך אַ זאַך וואָס וועט איהם מאַכען נאָך מעהר קראַנק!" אָבער דער דאָקטאָר האָט צו די פּאַציענטען אַזוי ערקלערט:

„אָט טאַקע דערפאַר וואָס ער ווייס ניט וואָס צו בעטען און ווייס ניט וואָס עס איז גוט פאַר איהם, האָב איך אויף איהם מעהר רחמנות ווי אויף אַנדערע. איך ווייס שוין וואָס איהם פעהלט אוז וואָס ער דאַרף האָבען, דארום הער איך זיך גאָרניט צו וואָס ער בעט. איך גיב איהם וואָס עס איז גוט פאַר איהם."

נ מ ש ל

מיר, אידען, בעטען ביי דעם אייבערשטען אַ סך זאַכען וואָס מיר דאַרפען זיי ניט און וואָס זיינען ניט גוט פאַר אונז. אָבער ער, כביכול, הערט זיך ניט איין צו דעם וואָס מיר בעטען, נאָר ער גיט אונז דאָס וואָס מיר דאַרפען האָבען, וואָס עס איז גוט פאַר אונז.

נ מ ש ל

דער צדיק וואָס בעט דעם אייבערשטען יעדען טאָג, ווערט געהאָלפען גלייך, אָבער דער וואָס בעט נאָר ווען ער איז אין אַ נויטה אָדער אַ צרה, דעם פערלייגערט דער אייבערשטער זיין הילף, כדי ער זאָל זאָגען נאָך אַ תפלה, נאָך אַ קאַפּיטעל תהלים.

204

אייגענע שונאים ערגער פון פרעמדע

אַ מלך האָט געפיהרט מלחמה געגען זיינע פיינד. די פיינד זיינען געוועזען שטאַרקער און זיי האָבען דעם מלך פערטריבען פון איין פּאָזיציע צו אַן אַנדערער. לסוף האָבען זיי איהם געכאַפּט און גענומען אין פלען. דער מלך האָט זיך געטרייסט אַז זיינע טרייע סאָלדאַטען און גענעראַלען וועלען יעצט נאָך שטאַרקער קעמפּפען געגען דעם שונא און זיי וועלען איהם בעפרייען. אָבער ווען דער מלך האָט געזעהן אַז זיינע אייגענע גענעראַלען זיינען איבערגעגאַנגען צום שונא און זיי העלפען דעם שונא צו בעקעמפּפען די סאָלדאַטען וואָס זיינען געבליבען אָהן אַ מלך און אָהן אַ פיהרער, האָט דער מלך פערגאָסען טרעהרען און האָט געזאָגט:

„אַלעס וואָס דער שונא האָט מיר געטאָהן טוהט מיר ניט אַזוי וועה ווי דאָס וואָס מיינע אייגענע גענעראַלען האָבען מיר געטאָהן."

נ מ ש ל

די רשעות פון אַלע צוררי היהודים טוהט אונז ניט אַזוי וועה ווי ווען איינער פון אונזער אומה געהט אריבער צו אונזערע שונאים און ווערט איינער פון זייערע.

נמשל

אידען זוכען צו דערגעהן דעם „קץ", די ריכטיגע צייט ווען משיח וועט קומען, און זיי פרעגען זיך ווארום זיי קענען דאָס ניט אויסגעפינען. דער תירוץ איז אז ווען דער גלות וועט זיך ענדיגען וועלען זיי שוין אליין זעהן אז די גאולה איז געקומען.

203

דער דאָקטאָר און זיינע פאַציענטען

אין אַ שטאָדט איז געווען אַן איין־איינציגער דאָקטאָר און אַלע פלעגען מוזען צו איהם אָנקומען, ווייל קיין אַנדערער איז ניט געווען. איז דאָרט געווען איין רייכער מאַן וואָס פלעגט דעם דאָקטאָר צאָהלען פון יאָהר, פאַר זיך און זיין פאַמיליע. די אַנדערע מענשען פון דער שטאָדט פלעגען דעם דאָקטאָר צאָהלען נאָר ווען זיי פלעגען איהם רופען. דער דאָקטאָר איז אָבער געווען אַ חכם און דערצו האָט ער ליעב געהאַט אַ רענדעל. און אַז מען פלעגט איהם רופען צו אַ חולה פלעגט ניט געבען אַזאַ רפואה פון וועלכער דער חולה זאָל גלייך געזונט ווערען, נאָר ער פלעגט איהם בלויז אַ ביסעל לייכטער מאַכען, כדי מען זאָל איהם רופען אַ צווייטען און אַ דריטען מאָל, און ערשט דאַן פלעגט ער איהם געבען אַ ריכטיגע רפואה.

אָבער מיט דעם רייכען מאַן, וואָס פלעגט איהם צאָהלען פון יאָהר, האָט דער דאָקטאָר ניט געדאַרפט אַזוי האַנדלען. איהם פלעגט ער געזונד מאַכען ביים ערשטען בעזוך, דען צו וואָס האָט זיך איהם געלוינט צו פערציהען די קראַנקהייט, ווען דער גביר צאָהלט דאָך איהם פון יאָהר?

206
די טייערע מתנה

אַ פּאָטער האָט איינמאָל פון וועג געבראַכט זיין קליי־נעם אינגעל אַ זייגערל פאַר אַ מתנה. דער פּאָטער האָט געמיינט, דער אינגעל זאָל פון דעם זייגערל האָבען פער־גניגען. אָבער וואָס האָט דער אינגעל געטאָהן? ער האָט זיך געשפּיעלט און געשפּיעלט מיט'ן זייגערל, און נאָכדעם האָט ער איהם געעפענט, פונאַנדער גענומען די רעדעלער, אַראָבגענומען די ספּראַנזשינע, און נאָכדעם ווי ער האָט דעם זייגערל איבערגעפּיהרט, איז ער געזעסען און געוויינט און געזאָגט צו זיין פּאָטער: „זעה וואָס דו האָסט מיר געטאָהן!" האָט דער פּאָטער געענטפערט: „איך האָב דיר געוואָלט פערשאַפען פערגניגען, און דאָס וואָס דו האָסט זיך בענאַ־רישט און מיין מתנה קאַליע געמאַכט, בין איך ניט שולדיג. האָסט בעדאַרפט מיין מתנה היטען."

נמשל

אזוי זאָגט דער אייבערשטער צו די אידען: איך האָב אייך געגעבען אַ טייערע מתנה — שבת, אַ טאָג אין וועלכען יעדער איד קען זיך אויסרוהען פון זיין אַרבייט און זיינע זאָרגען. אָבער אַז איהר פערברייננט דעם הייליגען טאָג אין נאַרישקייטען בין איך ניט שולדיג אַז איהר האָט די טייערע מתנה פערדאָרבען.

205
עס איז דאָ אױף װאָס צו קלאָגן

א פּאָטער האָט געהאַט א סך קינדער. זײַנע אַלע געװעזן שװאַכע און קראַנקע און האָבן קײן זאַך ניט געקענט טאָהן. אײן זוהן האָט ער יאָ געהאַט א געזונטען, א שטאַרקען, און דער אײן זוהן האָט געאַרבײט פאַר אַלע קינדער און האָט זײ אַלעמען מפרנס געװעזן.

נאָכדעם איז געקומען א צײַט אַז דער שטאַרקער זוהן איז פּלוצלונג געשטאָרבען. דער פּאָטער האָט נאָך איהם שטאַרק געטרויערט אַ לאַנגע צײַט און האָט זיך גאַרניט געלאָזט טרײסטען. האָבען איהם פרײַנד געפרעגט: „װאָס קלאָגסטו אזוי? װיפיעל איז דער שיעור? געשטאָרבען איז געשטאָרבען. צוריק לעבעדיג מאַכען קען מען ניט.“ האָט דער פּאָטער געענטפערט זײַנע טרײסטער: „ניט אויף דעם זוהן װאָס איז מיר געשטאָרבען װײן איך, איך װײן אויף די לעבעדיגע װעלכע זײַנען געבליבען אָהן א שפּײַזער און אָהן א שטיצער.“

נ מ ש ל

מיר װײנען ניט אַזוי אויף דעם בית־המקדש, װעלכער איז געװען דער צענטער פון אונזער לעבען און האָט אונז פערגעבען אַלע זינד, און איז נאָכדעם חרוב געװאָרען, נאָר מיר װײנען אויף אונזער פּאָלק װאָס לעבט נאָך, אָבער איז אין גלות.

זיי נאָך פון די מצוות צו ציהען אַ זייטיגען פערדיענסטעל אויף דער וועלט.

208
די מסירה

פאַר גרויס נויטה איז אַמאָל אַן אָרימאַן געוואָרען אַ מסור. איידער אַרומצוגעהן הונגעריג, באָרפוס און נאַקעט, ער מיט זיין ווייב און קינדער, האָט ער אָנגעהויבען אַ ביסעל אונטערצו'מסר'ן אידען, און דערפון האָט ער אָפט געהאָט אַ פערדיענסטעל.

איינמאָל, אַז דער אָרימאַן, דער מסור, איז געגאַנגען אין וועג, האָט ער געזעהן ווי עס פאָהרען סוחרים מיט פוהרען, און ער האָט באַלד פערשטאַנען אַז דאָ פיהרט מען ניט קיין כשרה סחורה — פשוט קאָנטראַבאַנד. איז ער צוגעגאַנגען צו די סוחרים און געבעטען אַ נדבה. אַ פּאָר פון די סוחרים, וועלכע זיינען געוועזן חכמים, האָבען בעמערקט אַז דער אָרי־מאַן קוקט עפּעס צופיעל אויף זייערע וואָגענס, און זיי האָבען פערשטאַנען וואָס ער מיינט. האָבען זיי איהם געגעבען אַ שעהנע נדבה, און דער אָרימאַן איז נאָכדעם געגאַנגען צו די אַנדערע סוחרים. די אַנדערע האָבען איהם צוגעוואָרפען אַ פּאָר גראָשען. „ניין, אַזוי ווייניג נעהם איך ניט,“ האָט דער אָרימאַן געענטפערט. „איך בין ניט קיין פּראָסטער אָרימאַן. פאַר מיר איז דאָס אַן אומ'כבוד צו נעהמען אַזאַ קליינינקייט.“

האָבען די סוחרים איהם אויסגעזידעלט און דערצו גוט אָנגעבראָכען די ביינער און פערטריבען. וואָס טוהט דער אָרימאַן? געהט ער אַוועק צום פּריץ און גיט אריין אויף די סוחרים אַ מסירה. דער פּריץ האָט זיי געכאַפּט, זיי אַרעס־טירט און אריינגעזעצט אין תפיסה. האָבען די סוחרים גע־

207
דער זייטיגער פערדיענסטעל

א סוחר האט געשיקט זיינעם א משולח קיין לייפציג קויפען פאר איהם סחורה, און ער האט איהם מיטגעגעבען געלד צו בעצאהלען פאר די סחורה וואס ער האט איינגעקויפט. אויפ'ן וועג האט זיך געמאכט דעם משולח עפעס צו קויפען און אליין צו מאכען עפעס א פערדיענסטעל, האט ער זיך בענוצט מיט די געלד פון זיין בעל־הבית, געקויפט און פערקויפט. און נאכדעם איז ער געפאהרען אין לייפציג און האט איינגעקויפט פאר זיין בעל־הבית אלעס וואס ער האט געהייסען.

און כאטש דער משולח האט פון זיין בעל־הבית'ס געלד פארנישט פערנומען, האט ער דאך בעגאנגען אן עולה, ווייל דער סוחר בעצאהלט דאך איהם מיט גוט געלד פאר זיין שליחות, היינט צו וואס זוכט ער נאך מעהר צו פערדיענען מיט די געלד פון זיין בעל־הבית?

נמשל

אזוי איז אויך מיט די מענשען וואס היטען די מצוות פון דער תורה און זאגען אז די מצוות זיינען געגעבען געווארען צוליעב מענשליכע פליכטען אדער צוליעב געזונד. למשל, זיי זאגען אז חזיר עסען איז פערבאטען ווייל דאס איז אומגעזונד, און אז זיי פאלגען דיזע מצוה פערהיטען זיי דערמיט זייער געזונד, אדער אז גנב'ענען און גזלנ'ען טאר מען ניט ווייל עס איז א זינד געגען דער מענשליכער געזעלשאפט. עס איז זיי ניט גענוג וואס זיי קריגען א גרויסען שכר אויף יענער וועלט פאר זייער היטען די מצוות, זוכען

כעס אָבגעגאַנגען און ער האָט געשיקט א שליח אויפצוזו־כען דעם זוהן און איהם ברייננען צוריק אהיים.

ווען דער שליח איז געקומען, און האָט דעם זוהן אָנגע־זאָגט די גוטע בשורה, אז דער פאָטער האָט איהם מוחל גע־ווען און ער וויל אז ער זאָל קומען אהיים, האָט דער בחור זיך צואווינט אויפ'ן קול. „וואָס וויינסטו?“ האָט דער שליח געפרעגט. און דער בחור האָט געענטפערט: „איך שעהם זיך צו קומען צו מיין פאָטער אַזוי אָרים, אין צוריסענע קליידער, און מיט ליידיגע הענד, דען די גאנצע צייט וואָס איך בין דאָ געוועזען האָב איך גאָרנישט געמאכט.“ האָט דער שליח גע־ענטפערט: „וואָס האָסטו זיך צו שעהמען פאר אן אייגענעם טאַטען? דיין פאָטער דאַרף דען דיינע פערדיענסטען? ער איז דאָך רייך גענוג!“

נ מ ש ל

ווען די אידען זיינען אַרויס פון מצרים האָבען זיי גע־זאָגט צו משה רבינו „מיר שעהמען זיך צו קומען אין אונ־זער לאַנד אַזוי אָרים אין מעשים טובים.“ האָט משה זיי געענטפערט: „צו וועמען קעהרט איהר זיך אום? איהר געהט דאָך צו אייער פאָטער וואָס איז אין הימעל! נו, דאַרף א זוהן זיך שעהמען פאר אן אייגענעם טאַטען?“

210

ברוגז געמאַכט דעם גנב

עס איז געווען אמאָל איינער, א זעהר פיינער מאַן, א מענש אָהן א גאַל, וואָס האָט זיך מיט קיינעם אין זיין לע־בען ניט געקריעגט, און קיינמאָל האָט מען פון זיין מויל ניט געהערט א הויך וואָרט געגען אימיצען. אפילו אויף א

שיקט צום אָרימאַן און זיך געבעטען: „גוואַלד, האָב רחמנות, רייד צום פּריץ אַז ער זאָל אונז פריילאָזען און מיר וועלען דיר געבען פיעל דו ווילסט.“ אָבער דער אָרימאַן האָט זיי געענטפערט: „פערפאַלען, יעצט אַז מען האָט שוין אייך געכאַפּט ביי דער עבירה קען איך אייך מעהר ניט העלפען.“

נ מ ש ל

אַ רייכער מאַן אַ חכם העלפט אימער אַן אָרימאַן וואָס קומט צו איהם נאָך אַ נדבה. אָבער אַ רייכער מאַן וואָס האָט ניט קיין שכל פערטרייבט דעם אָרימאַן. דער אָרימאַן בעקלאָגט זיך פאַר דעם אייבערשטען און עס קומט אויף דעם גביר אַ צרה. דער גביר ווערט קראַנק, און ליגענדיג אין בעט הייסט ער מען זאָל געבען אָרימע לייט געלד אַז זיי זאָלען זאָגען תהלים און בעטען פאַר איהם אַז ער זאָל געזונד ווערען. אָבער אמאָל קען שוין דער אָרימאַן גאָרניט העלפען מיט זיין תהלים זאָגען.

209

פאַר אַ טאַטען שעהמט מען זיך ניט

איינער, אַ יונגער בחור'ל, דער זוהן פון אַ רייכען טאַ־טען, האָט זיך איינמאָל פערזינדיגט און דער פאָטער האָט איהם אַרויסגעטריבען. איז דער זוהן אוועק און אויפ'ן וועג האָט ער זיך אָנגעשלאָסען צו אַ כאַליאַסטרע אָרימע לייט, וועלכע האָבען זיך געלאָזט איבער דער וועלט זוכען פּרנסה.

זיי זיינען אַלע געגאַנגען זעהר ווייט. יעדער איינער האָט זיך צו עפּעס צוגעשלאָגען, נאָר דער יונגער בחור'ל האָט גאָרנישט געקענט פערדיענען. דערווייל איז זיין פאָטער'ס

„און ווי וועט זיין אז איך וועל צאָהלען און צאָהלען, נאָר עס וועט זיך אמאָל מאכען א וואָך אז איך וועל פערפעהלען?“ האָט שמעון געפרעגט ראובנ'ען.

„אַז דו וועסט נאָר צאָהלען כסדר, וועל איך דיר אָב־ווארטען אמאָל א וואָך וואָס דו וועסט ניט קענען צאָהלען,“ האָט ראובן געענטפערט.

ראובן איז אוועק אהיים און האָט געוואַרט שמעון זאָל איהם ברענגען די ערשטע צאהלונג. עס איז אוועק א וואָך, צוויי, שמעון האָט גאָר אפילו ניט אָנגעהויבען צו צאָהלען. האָט ראובן דאן פערשטאַנען אז ער וועט נאָך האָבען א היב־שע ביסעל ארבייט ביז ער וועט קענען אויפמאָהנען זיין געלד.

נ מ ש ל

עס קען אמאָל טרעפען, אז אַ איד פערפעהלט א מנחה אדער א מעריב, צוליעב קאָפּדרעהעניש וועגען פרנסה, אָבער אַ איד וואָס הויבט גאָר קיינמאָל ניט אָן דאַווענען איז אַן אַנזעצער.

212
צוויי אָרימע-לייט

צוויי אָרימע לייט זיינען אָנגעקומען אין א הויז וואו עס איז געווען א שמחה, האָט זיי דער בעל הבית געהייסען זיך זעצען צום טיש און אויך עסען. איינער פון די אָרימע לייט האָט זיך אָנגעגעסען און אָנגעפּאַקט ווי פיעל נאָר עס האָט געקענט אין איהם אריין און ער האָט אויך ניט פערגע־סען מיטצונעהמען אין קעשענע אַ ביסעל פון די גוטע זאַכען אהיים. דער אנדערער האָט גאָר נישט פערזוכט, ווייל ער

שונא האָט ער קיינמאָל ניט אויסגערעדט קיין שלעכט וואָרט. איינמאָל איז צו איהם אין הויז געקומען א מאן, וועמען אלע האָבען געקענט פאר א גנב. דער פיינער מאן האָט באלד גענומען שרייען אויפ'ן גנב און מיט איהם זיך קריעגען. דער גנב איז ברוגז געוואָרען און איז אַוועק. נאָכדעם האָבען די פריינד פון דעם פיינעם מאן איהם געפרעגט: „ווי קומט עס צו דיר אז דו זאָלסט זיך קריעגען מיט א מענשען און איהם בעליידיגען?" האָט דער פיינער מאן געענטפערט: „עס איז מיר געווען זעהר ניט צום הארצען זיך צו קריעגען מיט איהם, אָבער אַזוי ווי ער איז א גנב, האָב איך געוואָלט זיין זיכער, אַז ער זאָל ניט צונעהמען פון מיין טיש א ביסעל זילבער. האָב איך איהם ברוגז געמאכט, און איך בין זיכער, אַז ער וועט שוין מעהר צו מיר ניט קומען."

נ מ ש ל

דער יצר הרע איז א גנב וואָס גנב'עט זיך אריין אין דעם מענשען'ס הארצען און פיהרט איהם אַראָב פון דרך הישר. עס איז בעסער איהם גלייך צו פערטרייבען און איהם איינצו'רוגז'ן, אז ער זאָל מעהר ניט קומען צוריק.

211
אַ שלעכטער צאָהלער

ראובן האָט געמאָנט ביי שמעון א גרויסע סומע געלד. האָט ראובן איהם געקלאָגט אין געריכט און דער ריכטער האָט אַרויסגעגעבען א פסק דין דאָס שמעון מוז בעצאָהלען, אָבער אַזוי ווי שמעון האָט גע'טענה'ט אז ער קען ניט בע־צאָהלען די גאנצע סומע אויף אמאָל, האָט דער ריכטער אָב־געמאכט אז ער זאָל צאָהלען ביסלעכווייז, יעדע וואָך א רובל.

איינמאָל, בעת דער לעהרער איז געזעסען און האָט געלערנט די קינדער טיש עטיקעטע, ווי זיך אויפצופיהרען ביים עסען, איז אריינגעקומען א ווילדער אינגעל, איינער פון די ווייסע חברה׳ניקעס, און האָט זיך אַוועקגעשטעלט ביים טהיר זיך צוהערען. האָבען די תלמידים איהם געוואָלט אַרויסטרייבען: „וואָס ארט עס אייך אז איך וועל זיך צוהערען וואָס אייער לעהרער לערנט אייך? לאָמיך אויך וויסען ווי צו זיין אַ לייטישער מענש!“ האָבען איהם די תלמידים געלאָזט שטעהן.

דער לעהרער האָט גענומען ערקלערען ווי מען נעהמט אַן אן איינלאדונג צו א מאָהלצייט, ווי מען דאַרף זיך ניט רוקען אויבען אַן, ווי מען דאַרף האלטען גאָפעל און מעסער, און אַזוי ווייטער. דער ווילדער אינגעל איז געשטאַנען מיט אַן אָפענעם מויל און זיך צוגעהערט און געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

„וואָס טויג דיר דאָס אַלץ צו וויסען?“ האָבען די תלמידים איהם געפרעגט. „דיך לאדט מען דען ווען איין צו אַ מאָהלצייט? דו וועסט דען ווען עסען מיט א לעפעל? דו זופּסט דאָך אימער פון שיסעל! און וואָס טויג דיר צו וויסען ווי מען דאַרף האלטען א גאָפּעל און מעסער, אז דו כאפּסט אימער מיט די הענד?“

נ מ ש ל

ווער עס לערנט און פּראַקטיצירט ניט דאָס וואָס ער לערנט, איז זיין לערנען ארויסגעוואָרפען.

האַט געהאַט יאָהרצייט און ער האָט אין אַזאַ טאָג אימער געפאַסט. דאָך איז ער געזעסען ביים טיש און האָט זיך אונטערהאַלטען גלייך מיט אַלעמען, און קיינער האָט גאָר ניט בעמערקט אַז ער עסט ניט.

ווען די צוויי אָרימע־לייט זיינען אַוועק, האָט דער בעל־הבית געגעבען אַ שעהנע נדבה צו דעם וואָס האָט ניט גע־געסען, און צו דעם וואָס האָט יאָ געגעסען האָט ער גאָר ניט געגעבען.

„פאַרוואָס קומט איהם אַזאַ שעהנע נדבה און מיר גאָר־ניט?“ האָט דער פרעסער געפרעגט.

„ווייניג איז דיר וואָס דו האָסט זיך אַזוי זאַט אָנגעגע־סען און האָסט נאָך מיטגענומען אין דיינע קעשענעס, דאָס דו ווילסט איך זאָל דיר נאָך צוצאָהלען?“ האָט דער בעל־הבית געזאָגט. „יענער האָט גאָרניט פערזוכט און פון דעסט־וועגען האָט ער זיך אַזוי שעהן אויפגעפיהרט, דערפאַר האָב איך איהם געגעבען אַ שעהנע נדבה.“

נ מ ש ל

אַ כלל־טוער וואָס ציהט ניט קיין פּערזענליכען נוצען פון זיין אַרבייט און אַרבייט לשם שמים, דעם קומט דער גרעסטער לוין.

213

וואָס טויג איהם עטיקעטע?

אַ רייכער מאַן האָט ביי זיך אין הויז געהאַלטען אַ לעה־רער צו לערנען מיט זיינע קינדער עטיקעטע, ווי זיך אויפ־צופיהרען צווישען מענשען, ווענען וואָס צו ריידען, ווי צו געהן, ווי צו זיצען, ווי צו עסען ביים טיש, און אַזוי ווייטער.

215
דער גוטער דאָקטאָר

אַ מלך האָט געהאַט קראַנקע קינדער, וואָס פלעגן כסדר האַלטן אין קרענקען און מען פלעגט זיי דאַרפן קורירן. דאָקטוירים האָבן זיי פשוט פאַרמוטשעט מיט די ביטערע און שאַרפע רפואות וואָס זיי פלעגן פאַר די קינדער פאַר־שרייבן. דער מלך האָט ניט געקענט צוזעהן דעם צער פון זיינע קינדער וואָס מוזן שלינגען אַלערליי ביטערע פילן. האָט ער געשיקט בריעף און זיך נאָכגעפרעגט איבעראַל, אויב עס איז דאָ פיליכט אַ דאָקטאָר וואָס קען געבן רפואות וועלכע זיינען ניט ביטער. דער מלך האָט אָנגעבאָטן אַ סך געלד אויב אַזאַ דאָקטאָר וועט זיך געפינען, און עס האָט זיך אָבגערופן אַ דאָקטאָר וואָס האָט זיך אונטערנומען צו מאַכן אַזעלכע רפואות וואָס דעם מלך'ס קינדער וועלן זיין צופריעדן צו נעהמען.

דער דאָקטאָר איז געקומען, און אַז דעם מלך'ס קינדער האָבן פערזוכט זיינע רפואות האָבן זיי געבעטען אַז מען זאָל זיי געבען נאָך מעהר. זיי פלעגן זיך קוים דערוואַרטען ביז עס פלעגט קומען די צייט וואָס זיי דאַרפן נעהמען אַ פיל, אָדער אַ לעפעלע מעדיצין. דאָס איז ווייל דער דאָקטאָר האָט פערשטאַנען ווי צו פערצוקערן זיינע רפואות אַז עס זאָל זיך ניט פיהלען קיין שאַרפקייט, אָדער ביטערקייט.

אַ צייט שפּעטער איז דער דאָקטאָר אַליין קראַנק גע־וואָרען און האָט געהאַלטען ביים שטאַרבען. דער מלך האָט שטאַרק געקלאָגט און געוויינט וואָס ער פערלירט אַזאַ גוטען דאָקטאָר. האָבען איהם זיינע פריינד געפרעגט: „וואָס קלאָגסטו אַזוי? די וועלט געהט נאָך ניט אונטער. עס זיינען

214
אייגענע און פרעמדע

א רייכער קרעמער האָט געהאַט אַן אָרימען קרוב. ווען דער אָרימער קרוב פלעגט עפּעס דאַרפען פלעגט ער קומען און דער קרעמער פלעגט איהם געבען אומזיסט. נאָר אַמאָל, אַז עס פלעגט זיך מאַכען, דאָס דער אָרימער קרוב האָט גע־דאַרפט האָבען עפּעס אַ זאַך וואָס דער קרעמער האָט ניט געהאַט אין זיין קראָם, פלעגט זיך דער קרעמער בעמיהען, פלעגט געהן און קויפען די זאַך אין אַן אַנדער קראָם און דאָס שענקען זיין אָרימען קרוב.

און ביים אָרימען קרוב איז געווען מעהר אָנגעלייגט דאָס וואָס דער קרעמער פלעגט קויפען אין אַנדערע קראָמען און איהם געבען, אַלס די זאַכען וואָס ער פלעגט איהם געבען פון זיין אייגענעם קראָם, ווייל אַן אייגענע סחורה איז ניט אַזוי שווער אַוועקצוגעבען, אָבער געהן און קויפען, דאָס איז שוין גאַנץ אַנדערש.

נ מ ש ל

אַז דער אייבערשטער טוהט מיט דעם מענשען גוטעס גיט ער איהם פון זיין אייגענער סחורה, ווייל דער אייבערש־טער איז דאָך א טוב ומטיב, און קיין אַנדער סחורה ווי גוטסקייט האָט ער ניט. אָבער אַז דער אייבערשטער דאַרף דעם מענשען שטראָפען, כדי איהם צו מאַכען גוט און פרום, מוז דער כביכול אָנקומען צו מקטרגים וואָס זאָלען ריידען רשעות אויפ'ן מענשען און פאָדערען א שטראָף פאַר איהם. דארום דאַרפען מיר מעהר דאנקבאר זיין פאַר די פרעמדע סחורה וואָס דער אייבערשטער גיט אונז, אַלס פאַר זיינע אייגענע.

דאָ נאָך געגוג גרויסע דאָקטוירים פערבליבען!" האָט דער מלך געענטפערט: „אַזאַ דאָקטאָר וואָס קען היילען אהן ווייטאָגען איז ניטאַ און וועט ניט זיין. אַט דארום ווייז איך!"

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האָט געוואוסט אז מיר זיינען שוואַכע מענשען און מיר קענען ניט בייַשטעהן דעם נסיון און זינדיגען אמאָל, האָט ער, ווי א גוטער פאָטער, פאר אונז געבויט א האָספּיטאל מיט די בעסטע דאָקטוירים, דאָס זיינען געוועזן דער בית המקדש מיט די כהנים און לוים, וואָס פלעגען מיט נעזאַנג און קרבנות אויסווירקען פערצייהונג אויף אונזערע זינד. אָבער נאָכדעם ווי דער בית המקדש איז חרוב געוואָרען און מיר האָבען מעהר ניט יענע גוטע דאָקטוירים, מוזען מיר איינגעהמען די שאַרפסטע און ביטערסטע פּילען פאר אונזערע זינד.